Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Спілка ректорів вищих навчальних закладів України
Національна рада науки та вищої освіти Польщі
Національна академія педагогічних наук України
Академія наук вищої школи України

МАТЕРІАЛИ

українсько-польської міжнародної наукової конференції

«КЛАСИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ У КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ ЕПОХИ (Classic University in the Context of Challenges of the Epoch)»

м. Київ, 22–23 вересня 2016 року

КИЇВ
2016

УДК 378.4(100)](06)
ББК 74.58:72я431
К47

Рецензенти:
д-р філос. наук, проф. В.В. Ільїн,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка;
д-р екон. наук, проф. А. М. Поручник,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана;
д-р пед. наук, проф. С. А. Калашнікова,
Інститут вищої освіти НАПН України

Укладачі:
д-р екон. наук, проф. А. С. Філіпенко;
к.е.н, доц. М. П. Хмара; к.е.н. Ю. О. Шкрабалюк

К47 **Класичний університет у контексті викликів епохи (Classic University in the Context of Challenges of the Epoch) :** матеріали українсько-польської міжнародної наукової конференції (м. Київ, 22–23 вересня 2016 року) / [уклад.: А. С. Філіпенко та ін.]. – К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2016.

У збірнику розміщено матеріали українсько-польської міжнародної наукової конференції «Класичний університет у контексті викликів епохи (Classic University in the Context of Challenges of the Epoch)», 22–23 вересня 2016 р., м. Київ. Збірник охоплює дослідження проблем розвитку класичних університетів в умовах становлення і формування інноваційно-інформаційного суспільства. Представлені матеріали учасників конференції подано в авторській редакції та відображають власну наукову позицію авторів. Для науковців, викладачів, студентів, докторантів, аспірантів, лідерів сучасної освіти.

УДК 378.4(100)](06)
ББК 74.58:72я431

© **Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2016**
© **Колектив авторів, 2016**

ЗМІСТ

Пленарне засідання

Губерський Л.В.
Вступна промова.....21

Возницький Є.
Сучасні моделі діяльності і майбутнє класичних університетів у контексті управління в системі вищої освіти.....22

Кремень В.Г.
Трансформаційний потенціал класичної моделі університету 28

Коваль І.М.
Освіта у класичному університеті 21-го століття: суспільна цінність чи бізнес-проект……......36

Наконечний О.Г.
Академія наук вищої школи України та її роль у реформуванні освіти і науки.....42

Секція 1. Глобальні виміри класичного університету

Філіпенко А.С.
Ціннісний дискурс сучасного класичного університету.....45

Radyszewska O.
Przejaw uniwersytetu klasycznego na przykładzie działalności Centrum Prawa Polskiego Narodowego Uniwersytetu imienia Tarasa Szewczenki w Kijowie.....47

Астахова К.В.
Університетський світ в умовах глобальних трансформацій: українські виміри.....48

Bakhrushin V.
Ukrainian Higher Education: Some Challenges and Possible Responses.....49

Грицаєнко Л.Р.
До проблем реформування вищої освіти в Україні.....51

Луговий В.І., Таланова Ж.В.
Класичні та профільні університети: дихотомія розвитку.....54

Makarets M.V., Poperenko L.V.
Main Research Aspects in Study System in Physics Faculty of Taras Shevchenko National University of Kyiv.....59

Недюха М.П.
Концептуальні засади державної освітньої політики (на прикладі класичного університету).....60

Судаков В.І.
Університетська освіта як глобальний чинник гуманізації суспільного життя та зниження соціальної напруженості.....62

Дороніна О.А.
Класичний університет як суб'єкт сучасної кадрової політики.....63

Zverko T.V., Mykhaylyova K.H.
The Role of Long-life Education for Contemporary University.....65

Подшивалкіна В.І.
Класичний університет: виклики невизначеності.....66

Рогожа М.М.
Професійні цінності викладача в умовах перетворення університету на корпорацію……68

Стеценко С.Г.
Класичний український університет: організаційно-правові засади функціонування ……70

Павленко В.М., Зряхов М.С., Рубель О.С., Пономаренко М.М.
Інформаційно-рейтингова система оцінки праці науково-педагогічних працівників «ХАІ»……71

Яблонський В.А., Яблонська О.В.
Українська освіта – to be, or not to be?.....73

Нестеренко О.П.
Глобальні виклики і класична університетська освіта.....75

Рахманов В.О.
Інтеграція майбутнього інженера в освітньо-інформаційне середовище, як один із ефективних способів підвищення рівня підготовки студентів у вищих технічних навчальних закладах.....76

Barabas D.O., Totok A.O., Shportko V.V.
The Problems of Ukrainian Universities' Competitiveness and Directions for their Solution.....78

Стадний Є.А.
Інформаційна відкритість українських університетів. Аналіз успішних практик на основі рейтингу прозорості університетів від аналітичного центру CEDOS……80

Жиленко М.В.
Роль класичних університетів в умовах трансформації суспільства.....81

Латиш Ю.В.
Університет в умовах світової економічної кризи: нові виклики......83

Kochkina N.Y.
Double Degree in the University Competitiveness.....84

Красота О.В.
Суперечливість реформування вищої освіти в Україні......86

Кузнецова Н.Б.
Роль класичних університетів в розвитку креативної економіки…......87

Харламова Г.О., Ситницький М.В.
Аналіз сил взаємозв'язку між демографічними факторами та конкуренцією ВНЗ……..89

Лапіна В.В.
Класичний університет в суспільстві споживання: проблема нейтралізації чинників соціальної напруженості в університетському менеджменті 91

Давидова О.Г.
Класичний університет – центр науки та інновацій......92

Невмержицька Н.М.
Класичний університет для студента – лідера в соціальній мегасистемі......94

Хоменко О.В.
Класичний університет у національній інноваційній системі КНР.....96

Ярмоліцька Н.В.
Європейські цінності як чинник модернізаційних процесів у вітчизняній філософській освіті.....98

Андрєєва Ю.С.
«Відкриті університети».....100

Щербань К.
Суть та структура бізнес-університетів.....101

Секція 2. Трансформація змісту навчального процесу

Луцишин З.О.
Інтернаціоналізація університетської освіти і механізми визнання набутих кваліфікацій.....104

Поляков М.В., Савчук В.С.
Проблемні питання організації і змісту навчального процесу у сучасній університетській освіті України.....105

Барабаш О.В., Мусієнко А.П.
Розвиток ІТ-спеціальностей у класичних університетах……..107

Куценко О.Д.
Оновлення університетів як центрів суспільного розвитку.....108

Дудченко М.А.
Чи виконано вимоги Болонської декларації у реформуванні вищої освіти України?.....110

Богдашина О.М.
Нові перспективи використання інформаційно-комунікативних технологій у навчально-виховному процесі вишах України.....112

Любіцева О.О.
Гуманітаризація географічної освіти……113

Нікітченко М.С., Омельчук Л.Л.
Досвід розробки стандарту вищої освіти за спеціальністю 121 «Інженерія програмного забезпечення»……115

Плахотнік О.В.
Стратегічні напрями вдосконалення процесу навчання студентів класичного університету......117

Чуйко О.В.
Професійно-орієнтовані практики в системі підготовки фахівців соціономічних професій......118

Нечітайло І.С.
Дискурс як засіб якісних перетворень в освіті…….....120

Самбор М.А.
Зміни у навчальному процесі ВНЗ із специфічними умовами навчання з підготовки поліцейських у контексті євроінтеграції та відкриття освітнього простору.......121

Шабліовський В.Є.
Компетентнісний підхід у підготовці фахівців з реклами та зв'язків з громадськістю: теоретичні засади та практика реалізації.......124

Засадний Б.А.
Вдосконалення навчальних планів у контексті професійної освіти бухгалтерів та аудиторів.....126

Найдьонов О.Г.
Трансформація змісту навчального процесу класичного університету в добу інформаційної цивілізації......128

Чекалюк В.В.
Використання ілюстративних матеріалів фахівцями соціальних комунікацій як інструменту формування позитивного іміджу в ЗМІ.......129

Брінцева О.Г.
Соціальна відповідальність університетів у контексті збереження людського капіталу.....132

Дембицька Н.М.
Готовність молоді до матеріального самозабезпечення як умова долання викликів кризової економіки......134

Зеленько О.А.
Проблема трансформації вищої школи в аспекті теорії соціальної оптимізації.....135

Kiptenko V.K.
Critical Thinking Practice in Reading Assignments on Geoglobalistics……137

Купчик О.Р.
Діяльність історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка в 2015–2016 рр. як відповідь на сучасні виклики для історичної освіти в Україні.....138

Рубан Л.М.
Реформаторсько-освітня діяльність Джона Холта – випускника Єльського університету.....140

Березовська І.А.
Актуальні проблеми викладання права ЄС в Україні......141

Туренко В.Е., Соболь Т.В.
Інноваційна складова у сучасній вітчизняній філософській освіті: принципи впровадження.....143

Шевченко Р.І.
Особливості розбудови системи підготовки фахівців у сфері моніторингу у передумовах надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру в контексті трансформації змісту навчального процесу класичного університету.....144

Дьячкова Я.О.
Викладання іноземної мови в контексті трансформації змісту вищої освіти в Україні.....146

Syzenko A.S.
Curriculum Redesign as a Competitive Strategy in Higher Education.....148

Zaiarna I.S.
Competency-based Approach to Teaching English Reasoning Writing to Law Students: General Characteristics.....149

Ткачук О.Г.
Формування загальних компетентностей майбутніх лікарів при викладанні дисципліни «Фізичне виховання»......151

Величко Я.М.
Кластеризація як механізм підвищення рівня професійної освіти......153

Моісеєнко К.О.
Виклики та контексти процесу становлення особистісно-професійного потенціалу сучасної молоді у класичному університеті.....154

Мороз Я.В.
Проблеми забезпечення якості вищої освіти.....155

Санченко Д.Є.
До питання про трансформацію науково-навчального простору на лаві студентства.....157

Ткаченко Д.О.
Формування професійної відповідальності майбутніх фахівців соціальної педагогіки в умовах вищого навчального закладу.....159

Середа В.І.
Фактори трансформації змісту навчального процесу в умовах формування глобальної економіки знань.....161

Секція 3. Структурні зрушення у навчальному процесі

Черевко І.М.
Співпраця університетського та академічного підрозділів – складова системи забезпечення якості вищої освіти.....163

Бейко І.В.
Новітні навчальні технології відкривають епоху освіти найвищої якості.....165

Волошин О.Ф., Кудін В.І.
Використання новітніх навчальних технологій у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.....167

Длугопольський О.В.
Зарубіжні он-лайн курси як складова якості вищої освіти України (досвід ТНЕУ) 168

Максимова Н.Ю.
Інноваційні технології навчання студентів гуманітарних факультетів.....169

Orlova T.V.
Synergetics and Changing the Classical University at the Current Development Stage.....171

Сахненко М.Д., Ведь М.В., Ярошок Т.П.
Верифікація ресурсів підвищення якості освітнього процесу.....172

Хижняк Л.М.
Електронні технології навчання як фактор подолання академічного опору студентів.....174

Яковенко Н.Л.
Роль українсько-польського освітянського співробітництва в підвищенні якості вищої освіти в Україні.....176

Азьмук Н.А.
Цифровий формат навчання.....177

Булатевич Н.М.
Андрагогічна модель викладання психології в сучасному класичному університеті.....179

Василик А.В.
Використання інноваційних навчальних технологій як напрям розвитку та соціальна відповідальність університетів.....181

Дебич М.А.
Електронне навчання: нова тенденція у розвитку вищої освіти.....182

Красовська Г.В., Доманецька І.М.
Масові відкриті он-лайн курси та змішана система навчання – виклик сьогодення сучасному університету……184

Єременко Ю.В.
Розвиток творчо обдарованих студентів: єдність процесуальності та результативності.....186

Калініна М.П.
Новітні підходи до викладання фахових дисциплін для фахівців в галузі зв'язків з громадськістю.....187

Косьмій О.М.
Ціннісні орієнтації сучасної молоді та віртуалізація навчального процесу.....189

Кулага І.В.
Модернізація навчального процесу на основі використання сучасних навчальних технологій.....191

Литвиненко Т.М.
Педагогічний аспект управління якістю освіти.....192

Москаленко А.М.
Інноваційні технології формування професійної етики майбутніх управлінців навчальними закладами в класичному університеті.....194

Назаркін О.А.
Професійно-технічна освіта: нові виклики і регіональні виміри.....196

Панченко І.В., Середа Г.В.
Актуальні проблеми розвитку дистанційного навчання в українських вищих навчальних закладах.....197

Смовженко Л.Г., Сорокіна Н.В.
Технологія впровадження мультимедійних презентацій у процес професійної іншомовної підготовки майбутніх філологів.....199

Ткаченко О.А.
Контекстне навчання у форматі «справа життя» як ключовий чинник професійної освіти.....201

Волгіна С.А.
Мотиваційно-вольовий компонент у структурі професійного самовдосконалення студентів ВНЗ.....203

Цзіці Лі
Лідерство як вектор успішної соціалізації студентів.....204

Цзя Яо Чен
Творчість як домінанта професійної підготовки дизайнера.....206

Руденко О.О.
Чи присутні зміни в навчальному процесі з погляду студентів?.....207

Сировець С.Ю.
Новітні навчальні технології (на прикладі навчальної дисципліни «Сучасні інформаційні технології в туризмі»).....208

Вовчаста Н.Я.
Міжнародна співпраця у сфері цивільного захисту: Україна та Польща.....210

Жолобчук Р.М.
Вдосконалення юридичної освіти відповідно до європейських стандартів.....212

Секція 4. Науково-дослідна робота в умовах Четвертої глобальної наукової революції

Chernyak O., Kharlamova G.
Dialectic of Higher Education and Science of Ukraine in the Context of Challenges of the Epoch.....214

Горбачук В.М.
Суспільні та університетські зміни від Третьої до Четвертої промислової революції.....215

Грінченко В.Т.
Етичні проблеми сучасного науково-освітнього процесу.....217

Козловський Ю.М.
Інноваційні підходи до наукової діяльності вищого навчального закладу.....218

Рудакевич О.М.
Досвід викладання основ наукових досліджень для студентів першого курсу університету.....219

Скиба Ю.А.
Науково-дослідницька діяльність суб'єктів освітнього процесу вищих навчальних закладів в умовах євроінтеграції.....221

Таран Н.Ю., Мусієнко М.М., Бацманова Л.М.
Фізіологія рослин в умовах Четвертої глобальної наукової революції.....223

Горбачик А.П.
Яким має бути сучасний університет?.....225

Ільїна Г.В.
Візуальна грамотність в епоху цифрових технологій.....227

Скотний П.В.
Розвиток методології економічних досліджень в умовах Четвертої глобальної наукової революції.....229

Соснюк О.П.
МООС: сучасні тенденції та перспективи впровадження в системі вищої освіти.....230

Диденко И.А.
Особенности публикации статей в журналах, зарегистрированных в SCOPUS.....232

Дабіжа І.Г.
Освіта в інформаційному столітті в умовах постійних змін.....233

Павко Я.А.
Сучасне міжнародне право у науково-дослідному просторі класичних університетів України.....235

Секція 5. Основні риси дослідницького університету

Бойченко М.І.
Роль наукових шкіл у функціонуванні класичного і дослідницького університету.....238

Лисенко В.П., Коваль В.В.
Автоматизація в аграрному секторі економіки України.....239

Kuklin O.V.
Institutions of Higher Education: Traditions and New Trends.....241

Шарин С.В., Якубів В.М.
Перспективні напрями розвитку класичних університетів України.....243

Иванова О.А.
Интеграция науки и образования как способ повышения конкурентоспособности выпускников ВУЗов.....244

Василькова Н.В.
Дослідницькі університети як генератори конкурентних переваг країни.....246

Рассомахіна О.А..
Удосконалення інфраструктури та методології навчального процесу в системі вищої освіти як невід'ємна складова розвитку дослідницького університету.....248

Терес Н.В.
Українсько-польська наукова співпраця: з досвіду організації та виконання наукової теми «політика етнічна країн Центрально-Східної Європи».....250

Kravets K.Y.
Research Productivity of Modern Universities…….....252

Школьний І.В.
Основні риси дослідницького університету.....253

Секція 6. Корпоративний характер класичного університету та структура бізнес-університету

Бажал Ю.М.
Класичний підприємницький університет у контексті моделі «Потрійної спіралі».....255

Грішнова О.А.
Соціальна відповідальність університету: нові виклики і завдання.....256

Тарасевич В.Н.
Экономическая универс-альность и универс-умность универс-и-тет-а.....258

Федірчик Т.Д.
Науково-педагогічні кадри в контексті сучасних трансформацій класичного університету.....259

Михайлич О.В.
Соціологічна служба як складова становлення класичного університету.....263

Подольська Т.В.
Студент як суб'єкт освіти в сучасному університеті.....265

Чумак А.Л.
Етичний кодекс університету.....266

Рачков Є.С.
Знакове середовище класичних університетів України наприкінці XX – на початку XXI ст......268

Bediukh O., Novikova I.
Development of Technology Transfer in Ukrainian Universities as a Factor in Overcoming the Economic Instability.....270

Лайс Л.
Тенденции развития академического предпринимательства в европейских университетах.....271

Назаркін П.О.
Корпоративна культура сучасного університету як фактор формування культурного капіталу його випускників.....273

Секція 7. Культурна складова сучасного класичного університету

Чередниченко О.І.
Мовні аспекти університетської діяльності (на прикладі західноєвропейських вишів).....276

Бойченко Н.М.
Сучасний університет та трансформації суспільної моралі.....277

Гарник Т.П.
Стратегія розвитку народної і нетрадиційної медицини в Україні.....278

Омельченко С.О.
Культурна складова сучасного класичного університету.....279

Печеранський І.П.
Запобігти «згубній» інструменталізації: деякі міркування з приводу «місії-призначення» інноваційного університету.....282

Подольська Є.А.
Характеристики взаємодії викладача і студента у сучасному університеті……...284

Посохов С.І.
Історія як іміджевий проект: політика пам'яті та університетська культура в сучасній Україні.....286

Павко А.І.
Методологічна аргументація критичного осмислення сенсу університетської ідеї в контексті історичного досвіду і сучасності.....287

Посохова Л.Ю.
Свої чи запозичені? Зауваги до дискусії про історичні корені університетських традицій в Україні.....290

Фоменко О.С.
Кодекс честі як інструмент формування академічної культури.....291

Кузіна Н.В.
Викладання ДВВС "Вплив європейської культури на українське мистецтво" в контексті цивілізаційного вибору України.....294

Коваленко О.М.
Традиції та сучасність університетської автономії в Україні.....295

Николаенко Л.Г., Николаенко В.Л.
Социальный контекст понятия класического университета (социологическое прочтение работы И. Канта «Спор факультетов»).....299

Чаркіна Т.І.
Формування полікультурності – важлива місія національного університету……303

Назаркіна В.М.
Професіоналізм сучасного педагога: виклики часу і основні орієнтири.....304

Чибисова Н.Г.
Культурно-образовательная середа современного университета как условие формирования личности будущего специалиста.....306

Pysiak T.
Wychowanie ku wartościom patriotycznym a misja uniwersytetu.....307

Курило Л.Ф.
Науково-педагогічні ідеї С.Гогоцького у контексті університетської моделі навчання.....309

Прихода Я.
Академічна культура як «підстава надії на майбутнє».....311

Щербакова О.А.
Риторикознавчі заходи у сучасних класичних університетах як показники розвитку їхньої багатогранної риторико-комунікативної культури (на прикладі українсько-польсько-литовсько-канадських зв'язків).....313

Секція 8. Виховна, національно-патріотична функція класичного університету

Кирилюк Ф.М.
Перший громадянський форум університету як зеркало актуальних проблем суспільного життя університетської спільноти.....316

Бережна С.В.
Теорія та практика національно – патріотичного виховання молоді: український та польський досвід.....317

Могильний Л.П.
Уроки патріотизму в контексті занять із «Історії України» на фізичному факультеті (2004-2014 рр.).....318

Сірий Є.В.
До проблем «нового» змісту гуманізації і гуманітаризації вищої освіти в трансформаційних процесах України.....320

Смирнов І.Г.
Національно-патріотична функція класичного університету на прикладі туристичних дисциплін.....321

Черевко О.В.
Національно-патріотичне виховання студенства як пріоритетний напрям державної політики в Україні.....323

Яблонська Т.М.
Розвиток національної свідомості й самосвідомості студентів університету як завдання навчально-виховного процесу.....325

Вілков В.Ю.
Політико-філософські та ідеологічні засади патріотичного виховання на сучасному етапі демократичного розвитку України.....326

Воропаєва Т.С.
Колективна ідентичність та українознавча компетентність студентів класичного університету.....329

Максимов М.В.
Виховання національної ідентичності студентів засобами музичного мистецтва.....330

Мороз І.М.
Львівський університет початку XX ст.: персоналії викладачів, система викладання, відносини «наставник-учень» (за спогадами І. Крип'якевича).....332

Кириленко Т.С.
Громадянський форум університету як форма реалізації соціальної активності особистості.....333

Лавренко О.В.
Вища освіта та забезпечення економічної соціалізації юнацтва.....335

Сутюшев Т.А.
Вирішення педагогічних проблем вищого навчального закладу, як основа розвитку його навчальної, методичної та наукової роботи.....336

Грабовська І.М.
Роль сучасного українознавства у реалізації виховної, національно-патріотичної функції класичного університету.....339

Усик В.І.
Роль переддипломної практики у вихованні молоді.....340

Асланов Галандар
Здоров'я людини як соціальний феномен.....342

Бровко К.А.
Особливості формування толерантності студентів університетів.....345

Цибульник М.О.
Класичний університет як осередок формування національно-свідомої еліти.....346

Секція 9. Фінансова та управлінська автономія університетів

Каленюк І.С.
Державне фінансування вищої освіти: світовий досвід та пошук нових підходів.....348

Раєвнєва О.В.
Університетська система інституційної автономії як компонент саморозвитку вищих навчальних закладів.....350

Вергун В.А., Ступницький О.І.
Інноваційна спрямованість діяльності університетів «Третього покоління».....352

Вітренко Ю.М.
Фінансова автономія університетів: чи можлива вона у статусі «бюджетна установа» ?.....357

Мойсієнко В.М.
Університетська автономія: пошук балансу між державним регулюванням та самоврядністю.....358

Загірняк Д.М.
Автономія вишів: реалізації прав і обов'язків.....359

Кухта П.В.
Особливості фінансування науково-дослідної діяльності сучасних університетів.....362

Головко А.Я.
Створення ендаумент-фондів при університеті як відповідь на виклики сучасної епохи.....363

Жабенко О.В..
Деякі питання автономії університетів України у підготовці наукових і науково-педагогічних кадрів.....365

Щербина І.М.
Фінансова автономія закладів системи вищої військової освіти збройних сил України.....367

Секція 10. Інституційна парадигма класичного університету: законодавство, система управління, студентське самоврядування

Григорук В.І., Чепак В.В.
Управлінський дизайн університету у глобальному інтер'єрі освіти.....369

Батаева Е.В.
Практики «самоконституирования» в образовательном пространстве современных университетов.....370

Кєлбовіч Є.Є.
Юридичні критерії національного університету у Польщі.....372

Кузьменко Н.М.
Проекти університетської освіти в Україні (друга половина XVIII – початок XIX ст.).....375

Ільницький Д.О.
Університети в інституційній структурі соціально-економічного розвитку……..….377

Vashchenko Y.
The Role of a Study Programme Committee in the University's Quality Assurance System.....379

Закоморний Я.О.
The Role of a Study Programme Committee in the University's Quality Assurance System.....380

Гук О.Ф.
Стан проблеми студентського самоврядування в теорії і практиці.....382

Червона Л.М.
Студентське самоврядування в Україні: можливості та реалії.....384

Антонюк Л.Л., Калита Т.П.
Європейська модель підвищення якості управління університетами.....386

Позняк О.О.
Важливість національно-патріотичного виховання студентів класичного університету.....387

Тимофєєва Л.Ю.
Динаміка орієнтацій класичного університету у контексті державного управління.....389

Пленарне засідання

Губерський Л.В., д.ф.н., проф.,
академік НАН України, академік НАПН України,
ректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
Президент Спілки ректорів вищих навчальних закладів України

ВСТУПНА ПРОМОВА

Шановні учасники міжнародної наукової конференції!

Радий вітати Вас у стінах Київського національного університету імені Тараса Шевченка з участю в Українсько-польській міжнародній науковій конференції "Класичний університет у контексті викликів епохи", проведення якої відбувається в дусі найкращих університетських традицій!

Нині університетська громада є свідком масштабних глобальних змін унаслідок становлення інноваційного суспільства, де проголошується вирішальна роль знання, інтелекту, креативності. За таких умов перед класичними університетами постає низка викликів: глобалізація знань, зростання очікувань студентів, необхідність запровадження та розвитку нових освітніх і цифрових технологій, формування цінностей сталого розвитку, створення найкращих умов для навчання талановитих студентів. Інноваційна економіка також висуває до вищої освіти свої вимоги, убачаючи в університетах не тільки місце для навчання майбутніх фахівців, але й базу для інтеграції науки, освіти та інновації. До цих проблем додаються класичні виклики доби інформаційного суспільства – швидке застарівання знань, протистояння глобального та локального у багатьох сферах життя.

Мінливій сучасності класичний університет протиставляє традиційні цінності – свободу мислення, інтелект, найкращі можливості для навчання та наукових розвідок, підтримку талантів, виховання загальнолюдських смисложиттєвих ідеалів, відповідальність і рівність. Академічна спільнота є когортою людей, яка знає, розділяє та відстоює ці погляди, керуючись ідеалами наукового прогресу та етики майбутнього. Найкращі шляхи актуалізації та розвитку ідеалів академічного середовища мають щоразу обговорюватися та переоцінюватися у сучасному науковому дискурсі.

Для науковців, студентів, викладачів, докторантів, аспірантів, лідерів сучасної освіти участь у спільній Українсько-польській міжнародній конференції є можливістю долучитися до важливої наукової дискусії, реалізувати власний творчий та науковий потенціал, але також окреслити та сформувати засади такого академічного дискурсу, який вказав би на ефективну взаємодію традиційних та інноваційних аспектів вищої освіти в умовах цивілізаційних викликів сьогодення. Сподіваємося, що цій меті сприятиме і виплекана традицією наукова атмосфера Київського національного університету імені Тараса Шевченка!

З побажаннями плідних наукових розвідок і дискусій, Леонід Губерський

Возницький Є., професор,
Президент Національної ради науки та вищої освіти Польщі,
голова Головної ради науки і вищої освіти,
президент Фундації польських ректорів

СУЧАСНІ МОДЕЛІ ДІЯЛЬНОСТІ І МАЙБУТНЄ КЛАСИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ У КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ (WSPÓŁCZESNE MODELE DZIAŁANIA I PRZYSZŁOŚĆ UNIWERSYTETÓW KLASYCZNYCH Z UWZGLĘDNIENIEM GOVERNANCE IN HIGHER EDUCATION SYSTEM JAKO OBSZARU O FUNDAMENTALNYM ZNACZENIU)

Походження терміну «класичний університет»

Вищі навчальні заклади, місією яких є виявлення і передача істини за допомогою наукових досліджень та освіта, - є невід'ємною частиною національної системи освіти і науки. Деякі з них - це класичні університети.

Умови для правильного розуміння поняття «класичний університет» сягають у його середньовічне коріння. Термін «університет» походить від латинського *universitas*, що означає загал, цілісність, загальність, група, корпорація. Цей термін характеризував співтовариство студентів, в той час як сам університет в середні століття називали «загальні дослідження»[1]. Перші середньовічні університети виникли у XI-XIII ст. У Болоньї, Парижі, Оксфорді, Кембриджі і Падуї[2]. У той час існували дві моделі функціонування університетів - Болонська модель *universitas scholarium*, а також модель Паризька *universitas magistrorum et scholarium*. Перша з них - це була корпорація студентів, яка мала суттєвий вплив на функціонування університету, вибір викладачів та рівень навчання. Студенти утримували навчальний заклад, сплачуючи за навчання, а також обирали з свого колективу ректора. Натомість паризька модель була моделлю викладачів «вчителі-майстри», яких фінансувала церква, з пріоритетом теології і з сильним контролем пари римського. Вибір ректора був прерогативою професорів[3].

Функціонування середньовічного університету спиралося на привілеях, що включали «право надання наукового ступеня, право на освіту в усьому християнському світі, внутрішню автономію в області права, а також право на страйки і сецесії з міста»[4]. Основною метою середньовічних університетів, як болонської, так і паризької моделі було поширення знань, духовний розвиток

---

[1] Krajewski M., *Tradycje akademickie – ujęcie encyklopedyczne*, http://www.krajewskimiroslaw.pl/publikacje-wlasne/

[2] *Wielka encyklopedia PWN*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, t. 28

[3] Andrzejuk A, *Uniwersytet jako wspólnota nauczających i nauczanych*, http://katedra.uksw.edu.pl/publikacje/artur_andrzejuk

[4] Leja K., „Uniwersytet tradycyjny – przedsiębiorczy – oparty na wiedzy”, Nauka i Szkolnictwo Wyższe nr 2/28/2006, s.9

студентів, доходження до істини шляхом університетських диспутів. «Як зазначав паризький теолог дванадцятого століття із кафедральної школи собору Нотар-Дам - Пьотр Кантор, – обов'язки професора середньовічного навчального закладу зводяться до трьох основних форм навчання. Він повинен саме *legere, disputare et praedicare* (викладати, брати участь у диспутах, а також виголошувати доповіді та інші університетські промови). Навчання в університеті може бути представлене у вигляді великого будинку, основи якого - лекція, стіни - диспути, а дах - університетські доповіді[5]. Важливою була колективна підготовка студентів для отримання практичних знань і тим самим набуття вмінь, щоб застосувати ці знання в суспільному житті. Те, що характеризувало класичний університет, - це є відносини «майстер – учень» і корпоративність університету. Проявом корпоративності був підхід до університету як автономної державної установи з власною адміністрацією та судовою системою[6]. Середньовічні університети характеризувалися загальністю і масовістю - були відкриті для людей з різних соціальних верств, різного положення, професій і національностей[7]. Для університетів обов'язковою була одна спільна мова - латинська, вони відзначалися спільною структурою факультетів і характером представлених дисциплін з обов'язковою теологією, філософією, юриспруденцією, медициною і з так званими гуманітарними науками. У них застосовувалися єдині правила надання наукових ступенів. Це дозволяло вільне переміщення студентів і вчених між осередками[8]. Одночасно із розвитком середньовічних університетів формувалися їх принципи, цінності і функції, а також ритуали, покликані показати велич *universitas*, у тому числі різні традиції, вбрання навчальних закладів, елементи відзнак, таких як ланцюг, скіпетр, перстень, а також офіційні акти[9].

Академічна спадщина середньовіччя є важливим елементом, що сприяє організації та ідентичності сучасних класичних університетів. І надалі актуальними залишаються основні принципи університету, вжиті в більш широкому контексті, такі, як, наприклад, *принцип творчості* - який повинен включати в себе наукові дослідження та навчання; *етичні принципи і цінності* – в тому числі повага до істини, дисципліна і високі вимоги, а також відповідність моральним нормам; *академічна свобода* – яка включала принцип корпоративізму з принципами кооптації (імматрикуляція) і виборності, а також з принцип автономії; *університетські вартості* - в тому числі, серед іншого, принцип спільності, стосунки майстер-учень і принцип транснаціональної

[5]Wielgus S, „*Bogu i Ojczyźnie. Uniwersyteckie przemówienia i listy* , KUL 1996

[6] Gieysztor A., *Misja uniwersytetu dawniej i dziś* [w:] *Misja uczelni,* Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji Warszawa 1998 str. 11-12

[7] Daszkiewicz W., *Dziedzictwo uniwersytetu średniowiecznego, „*Cywilizacja" 2009 nr. 30 s.30-40

[8] Waltoś S., *Korzenie współczesnego szkolnictwa wyższego – ścieżki tradycji* (w:) Waltoś S, Rozmus A. *Szkolnictwo wyższe w Polsce. Ustrój – prawo – organizacja,* Kraków – Rzeszów – Zamość 2012 s.17

[9] Cwynar K., *Idea uniwersytetu w kulturze europejskiej,* Polityka i Społeczeństwo 2/2005

універсальності, а також *принцип універсальності наук* – і в тому числі різноманіття дисциплін[10].

Ви можете поставити питання, в якій мірі сьогодні необхідно відповідати класичним вимогам університету для його класифікації як гуманітарного навчального закладу. Можливо, більш важливим виразником класичного характеру стала сьогодні організаційна культура університету і його відповідність принципам, цінностям і традиціям. У такому сенсі університет, наприклад, природничий або технічний з традиціями можна також розглядати як класичний університет.

Сучасні моделі університету

Сучасний університет можна розглядати як свого роду консервативну інновацію. Вища школа протягом століть суттєво, але еволюційно змінювалася, однак, ідеологічні основи і головні фундаменти університету виникли і залишаються незмінними. «Поняття консерватизму як політичної орієнтації базується на основі гасел захисту існуючого соціально-економічного ладу та збереження й зміцнення традиційних цінностей (...) з огляду на переконання про еволюційний характер соціальних змін»[11]. Університет ніби підвішений між його минулим і майбутнім - він підтримує одночасно і консервативне минуле (історію, традиції, цінності, ...), і інноваційне майбутнє (професіоналізм, ефективність, підприємництво, конкурентоспроможність, трансфер технології, ...). Сучасні класичні університети, свідомі значення своїх традицій, вони в більшій мірі, ніж інші навчальні заклади, тримаються за свої середньовічні ідеї, як з точки зору представлених наукових напрямків, так і стосовно їх організації. Йдучи в ногу з прогресом і розвитком науки, вони залишаються установами в певному сенсі більш консервативними, ніж, наприклад, так звані університети III-го покоління, старти технологій, для яких пріоритетом є інновації і зміни, а не традиційні цінності і принципи.

Еволюція вищих навчальних закладів за прогнозами ОЕСР[12] включає в себе чотири можливі сценарії змін, що відбуваються, які призводять до різних моделей їх діяльності. Перша формула визначає вищу освіту як відкриту мережу (open networking), яка об’єднує науковців, студентів та інших зацікавлених (наприклад, зі сфери бізнесу). Значний акцент робиться на інтернаціоналізації - співпраці (а не конкуренції) між країнами та установами з метою гармонізації системи вищої освіти. Ця модель спрямована на забезпечення прозорості формул навчання в рамках Болонського процесу, створення міжнародних консорціумів, підтримку семестрового навчання за кордоном, поширення інформаційних технологій у вишах, новий підхід до управління інтелектуальною власністю. У другій моделі вища школа представлена як орієнтована на реалізацію місії, спрямованої на місцеві

[10] Woźnicki J, *Uniwersytet – konserwatywna innowacja*, wykład inauguracyjny Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny, Szczecin 2009, str. 14
[11] Там же, с. 4
[12] OECD Centre for Educational Research and Innovation (CERI)

громади (serving local communities). Водночас підкреслюється зростаюча роль вищої освіти для розвитку регіону. Особливим може бути навіть відхід від інтернаціоналізації, з огляду на побоювання негативних наслідків глобалізації (особливо в умовах масової міграції населення). Третя модель показує вищу школу більш орієнтованою на new public responsibility (нова громадська відповідальність). Показовими в цьому підході є соціальна відповідальність і поліпшення ефективності управління університетами, як закладами суспільного життя. Основними стають інструменти управління, в тому числі ринкові сили, але які діють в першу чергу на предмет реалізації академічної та суспільної місії навчальних закладів. Елементами цієї моделі є введення низької плати за навчання, конкурсні принципи розподілу коштів на дослідження, розширення автономії вишів, зберігаючи при цьому вплив зацікавлених сторін на свою діяльність. У четвертій моделі вища школа представлена як така, що функціонує на принципах відповідних бізнес корпорацій (higher education Inc). Підкреслюється лібералізація ринку (послуг) у сфері науки і освіти в умовах відходу держави від вищої школи. Заклади конкурували б в глобальному масштабі на повних ринкових принципах[13].

Якщо пошукати посилання концепції сучасного класичного університету до представлених моделей навчальних закладів, то навіть тільки попередній аналіз їх організаційних особливостей та умов, пов'язаних з їх взаємовідносинами з оточенням, вказує на те, що моделлю, найбільш наближеною до традицій середньовічного університету і такою, що дещо випливає з його традицій, є модель вишу нової громадської відповідальності.

Управління та інституційна культура

Управління вишами як організаціями суспільного життя слід тлумачити широко, як поняття так зване governance in HE. Функціонування класичних університетів в сучасному світі у формулі нової громадської відповідальності тісно пов'язане з використанням у виші принципу *«good governance»*. Відповідно до визначення ОЕСР[14], поняття «governance» включає в себе структуру, відносини і процеси, через які, як на національному, так і організаційному рівні, політика в галузі вищої освіти вже розроблена, впроваджена і перевірена. Вона включає в себе складну мережу відносин і процесів, в тому числі законодавчої бази на тлі характеристик організацій, посилання на всю систему, розрахунок того, як гроші виділяються на організації, як вони витрачаються, і хто за це відповідає, а також менш формальні структури і відносини, які мають здатність контролювати і впливати на поведінку. Натомість поняття «good governance» - це багатоаспектне управління процесами і створення інструментів, необхідних для досягнення мети у вишах. Воно охоплює «fitness of purpose» (пристосування мети до наміру), а також «fitness for purpose» (пристосовування до мети). Практика

[13] *Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego 2010 – 2020. Projekt środowiskowy-*, Warszawa 2009

[14] P. Santiago, K. Tremblay, E. Basri, E. Arnal *Tertiary Education for the Knowledge Society, Volume 1, Special Features: governance, funding, quality,* OECD 2008, str. 324

«good governance in HEI» реалізується в результаті діяльності в своїх навчальних закладах і від її імені.

Турботою сучасних класичних вишів є усвідомлення підтримки традицій і збагачення своєї власної організаційної культури, яка по суті визначає сферу governance. Поняття культури університету є широким і включає в себе, як певні опубліковані норми, правила і закони, що містяться в законодавчих актах і в резолюціях, або постановах влади, так і неписані правила поведінки - індивідуальної та колективної - похідне від їх власних традицій, посилаючись на прецеденти і попередні досягнення, які визнані і поважаються не з огляду на букву правил, а з огляду на дух і етос школи. Ключовими є чітко сформульовані основні принципи і хороші звичаї у керівництві університетом, які виходять за рамки вимог загального права, та інші нормативні акти, що стосуються вишів[15]. Ці основоположні принципи були сформульовані в розробленому Спілкою польських ректорів і прийнятим Об'єднанням ректорів вищих навчальних закладів Польщі у 2007 році Кодексі належної практики у вишах, що вказує на фундаментальну важливість наступних десяти принципів[16]: державної служби; неупередженості в громадських справах; легалізму; автономії і відповідальності; поділу і балансу керівництва вишу; креативності; прозорості; субсидіарності; пошани гідності і толерантності; транснаціональної універсальності.

Організаційна культура класичного університету, що опирається на цих принципах, повинна закликати до спільного розуміння деяких особливостей і правил власної традиції, окреслювати свої власні способи концептуалізації і визначення проблем, їх аналіз й вирішення. Власна культура кожного навчального закладу включає в себе не тільки універсальні елементи, отримані від багатовікових традицій, але й включає в себе своєрідні елементи, пов'язані з актуальною діяльністю, сформованою не тільки минулим, але й сьогоденням. Окремі вищі школи вирізняються силою і характером їх культур, що впливає на процеси управління навчальним закладом, способи здійснення керівництва й здійснення їх стратегій. Класичні університети повинні вирізнятися більшою силою і зрілістю своєї організаційної культури[17].

Роль ректора як лідера у класичному університеті

У класичних університетах фундаментальне значення для їх організаційної культури має автономія навчального закладу, вона випливає з принципу творчості, але при підтримці ваги традиції. Спільний простір поняття «*good governance*» для організаційного рівня (HEI) і системного рівня (HES) – це хороша практика і керівництво. На сторожі автономії та самобутності кожного вишу стоїть ректор. Як лідер він впливає на навчальний заклад в набагато більшій мірі, ніж інші члени академічної спільноти.

[15] Woźnicki J., *Uczelnie akademickie jako instytucje życia publicznego*, Warszawa 2007 str. 28-29
[16] *Kodeks Dobre Praktyki w Szkołach Wyższych,* Fundacja Rektorów Polskich, Kraków 2007
[17] Woźnicki J., раніше цитована, с. 28-29

У Польщі ректор є головою вченої ради і одноособовим органом з власною компетенцією, в які не втручається вчена рада, яка не є очільником ректора. У класичному університеті може трапитися так, що ректор повинен відстоювати цінності особливого значення для культури такого навчального закладу, навіть перед його власною науковою спільнотою, члени якої потрапляють під вплив утиску або емоцій. Повноваження і обов'язки ректора в сфері governance включає в себе діяльність, пов'язану з регулюванням, управлінням і керуванням (контролюванням) у рамках конкретної системи управління і порядку апелянта до цінностей, місії та бачення університету. Особливість класичного університету покладає особливі, більш значні зобов'язання на ректора як лідера.

У кожному університеті до завдань ректора належить не тільки управління, керівництво і представництво, але й роль лідера з метою мобілізації наукового співтовариства у здійснення заходів для розвитку університету, амбітної реалізації своєї стратегії. Дії стратегічного характеру є дуже важливим елементом політики в області розвитку у вищій школі, за визначення й реалізацію якої у масштабі усього вишу відповідає власне ректор університету. Стратегія розвитку університету повинна, однак, поважати її організаційну культуру. В класичному університеті це має особливо важливе значення. Тут є необхідність правильного балансу, знаходження якого вимагає мудрості ректора.

Частиною організаційної культури є набір важливих прецедентних рішень, які повинен приймати кожен ректор. Шукаючи шляхи вирішення нових проблем, ректори і вчені ради вишів з давніми традиціями, зокрема класичних університетів, у чергові каденції можуть звертатись до прецедентів, як свого роду неписаних законів, побудованих на минулих практиках і хороших традиціях, щоб побачити, чи в історії видатного університету існував уже подібний випадок, і як же тоді вчинялось. Такий підхід дозволяє зменшити волюнтаризм у діяльності нинішнього керівництва університету, а також сприяє формуванню відповідних, позитивних правил поведінки ректора-наступника щодо ректора-попередника, і навпаки - що є важливою ознакою високої культури навчального закладу[18].

Прикінцеві висновки

Сучасний класичний університет повинен опиратися на концепцію «університет нової публічної відповідальності», а в міжнародному просторі повинен бути доповнений певними концепціями університету як «відкритої мережі»[19]. Принципи і моделі класичних університетів сьогодні близькі до концепції так званих дослідницьких університетів (research university). У середньовіччі в головною місією університету було розповсюдження знань, натомість сьогодні, у випадку дослідницького університету ключовим є

[18] Там же, с. 26

[19] *Strategia rozwoju szkolnictwa wyższego 2010 – 2020. Projekt środowiskowy*, Warszawa 2009

поширення знань. Найкращі університети в Європі, а в багатьох випадках це класичні університети, діють за формулою, характерною для research university, але з шанобливим ставленням до традиційних, академічних зразків і організаційних рішень.

Для культури класичного університету, традиційного навчального закладу велике значення має принцип автономії вишу, що підтверджують численні міжнародні і національні документи. У так званій Краківській Карті – документі KRASP 2000 р., проект якого був розроблений у Ягеллонському університеті, з-поміж іншого читаємо «*Основною цінністю, якої протягом віків історичного досвіду вдалося досягнути польським навчальним закладам, є їхня повна автономія у сфері проведення досліджень і опрацюванні дидактики, а також у сфері управління. Тому принцип автономії навчального закладу академічного характеру не може бути обмежений у жодній з перерахованих сфер їх діяльності. Публічна автономія академічного навчального закладу пов'язана з особливою відповідальністю її керівництва і професорсько-викладацького складу за виконання взятої місії. В усіх свої діях публічний навчальний заклад повинен керуватися принципом відкритості і прозорості для публічної думки*»[20].

Класичний університет повинен також опиратися на принцип відповідальності. Таке посилання містить так звана Ерфуртська декларація 1996 р., стверджуючи, серед іншого наступне: «*Вищий навчальний заклад повинен бути відповідальною спільнотою, а не анархістичним або невідповідальним товариством. На вищих навчальних закладах тяжіє обов'язок такої організації, щоб їхні рішення приймалися після різнобічних консультацій, але без зайвого зволікання, а узгодженні дії вводилися в дію в повній мірі і сумлінно, при мінімальних витратах коштів. Як спільнота вчених і студентів вищий навчальний заклад несе колективну відповідальність за дії, які були вчинені керівництвом або від його імені*».

Усі наведені твердження стосуються, зокрема, класичних університетів, які більше ніж навчальні заклади іншого характеру, мають обов'язок залишатися одночасно й святинями знань, і центрами досконалості.

Кремень В.Г., д.ф.н., проф.,
академік НАН України, академік НАПН України,
Президент Національної академії педагогічних наук України

ТРАНСФОРМАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КЛАСИЧНОЇ МОДЕЛІ УНІВЕРСИТЕТУ

Стаття Василя Кременя «Трансформаційний потенціал класичної моделі університету» присвячена розгляду основних викликів, які постали перед

[20] Краківська Карта (Karta Krakowska). Документ прийнятий Об'єднанням ректорів вищих навчальних закладів Польщі. Краків 2000.

університетською освітою в XXI ст. Одним з таких викликів є інноваційний характер сучасної цивілізації. Відповіддю на цей виклик стало поширення моделі дослідницького університету. Іншим важливим викликом є комерціалізація університетського життя в контексті глобалзації. Підприємницький та корпоративний університети можуть розглядатися в якості форм університетської діяльності, які виникли внаслідок відповідних процесів.
Ключові слова: університет, дослідницький університет, підприємницький університет, корпоративний університет, комерціалізація, інноваційний характер цивілізації.

The paper by Vasyl Kremen “Transformative Potential of the Classical Model of University” is devoted to the problem of the main challenges to university education in the XXI century. One of such challenges is innovative character of contemporary civilization and its high level of scientific and technological development. Research university is a kind of response to such challenge. Other important challenge is commercialization of university life in the context of globalization. Entrepreneurial and corporate universities could be regarded as a response to such challenge.
Key words: university, research university, entrepreneurial university, corporate university, commercialization, innovative character of civilization.

Сучасний глобальний світ перебуває у динаміці, і університет, одна з найстаріших соціальних інституцій європейської цивілізації, не може стояти осторонь цих радикальних, доленосних, а часом навіть драматичних, змін. Кілька десятиліть тому один з провідних філософів XX сторіччя Ганс-Георг Гадамер відзначав: «Ідея Університету, – в тій формі, в якій вона розвинулася за два останні століття, – насправді всюди означала перехід від doctrina до дослідження, або ж, повторюючи визначення Вільгельма фон Гумбольдта, – перехід до «науки, яка ще не зовсім знайдена»» [2, с. 170].

Свого часу класична модель університету постала з доробку представників німецької класичної філософії, що був творчо опрацьований Вільгельмом фон Гумбольдтом та прислужився створенню у 1810 р. Берлінського університету. Як зазначає Герберт Шнедельбах: «Цю модель було названо університетом Гумбольдта, бо структура та його основні завдання були сформульовані та реалізовані Вільгельмом фон Гумбольдтом, який працював на посаді «начальника секцій з культури, суспільного викладання та медичних закладів» в чині таємного державного радника. Заснуванню Берлінського університету передували програмні твори Шеллінга, Фіхте, Шлеєрмахера, Штеффена та інших, тому концепцію Гумбольдта можна розглядати як продуктивний синтез відповідних ідей. Берлінський університет, першим ректором якого був Фіхте, постав не внаслідок реформи, а як справжнє новоутворення» [7, с. 2]. Сам Вільгельм фон Гумбольдт в роботі «Про внутрішню та зовнішню організацію вищих навчальних закладів у Берліні» підкреслював: «Підвалиною внутрішньої організації вищих наукових закладів є

дотримання принципу, за яким науку треба сприймати як щось, ще не з'ясоване й остаточно нез'ясовне. Пошук такої науки триватиме завжди» [3, с. 27].

Принципова невизначеність науки, зведення її до постійного творчого пошуку, який виключає будь-який догматизм та ідеологічну ангажованість, став особливо актуальним в наш час. Мабуть, в цьому і полягає місія саме класичної моделі університету – постійно надихати на подальший розвиток, відкривати нові горизонти буття та пізнання, знаходити визначальні сенси – як на особистісному, так і на соціальному рівні. Навчання та дослідження, ці два головні виміри університетської діяльності, ідентифіковані Вільгельмом фон Гумбольдтом, перетворюються при цьому на захоплююче інтелектуальне та духовне дійство, у якому відкривається сутність людської культури та її визначальне призначення.

Американський дослідник Джон Скот виокремлює три головні принципи, що слугують своєрідним фундаментом класичної гумбольдтівської моделі університету: по-перше, це принцип єдності навчання та дослідження; по-друге, принцип академічної свободи, що включає як свободу навчання, так і свободу викладання; і, нарешті, по-третє – принцип самодостатності кожної з наукових дисциплін, який стверджує чистоту дослідження [21, с. 20]. Аналіз цих принципів доводить, що перші два цілком зберігають фундаментальне значення і в наш час, та власне визначають онтологічні підвалини інституційного буття університету. А ось третій принцип, в умовах поширення трансдисциплінарних та кросдисциплінарних підходів, підлягає певному переосмисленню або, по-сучасному, перезавантаженню. І це є цілком закономірним, адже подолання кордонів є характерною рисою буття сучасної цивілізації.

Спробуємо поглянути на виклики, з якими стикається класична модель університету у часовому та просторовому вимірі. Нині цей підхід розробляє С.В. Курбатов [4]. В часовому контексті головним фактором, який змінив сутність та природу сучасної цивілізації, став фактор інновацій. Як ми підкреслювали в одній із своїх праць: «Інновації окреслюють долі глобального світу, вони – сутність постіндустріального, інформаційного суспільства, постійні зміни якого проблематизують буття людини… Дослідження феномену інновації – це спроба дослідити спосіб орієнтації людини в нестримній динаміці життя, спроба відповісти, які смислові, всезагальні орієнтири встановлюють той спосіб людського життя, в якому домінуючу роль відіграють постійні зміни і нововведення» [6, с. 6]. По суті, дослідницька складова університетської місії має інноваційний характер, і зростання значення дослідницького компонента в структурі місії сучасного університету, яке відверто простежується впродовж останніх десятиліть, відображає вплив інновацій на університетське життя.

Модель дослідницького університету, що спирається на гумбольдтівські підходи та принципи, виникає спочатку в США, а потім поширюється по всьому світу. Саме ця модель в найбільш чистому вигляді втілює інноваційний характер сучасної цивілізації. Перші американські дослідницькі університети виникають ще у XIX ст. – це, наприклад, створений у 1876 році Університет Джона Хопкінса. У XX ст. активно створюються і спеціальні інституції, мета

яких – підтримка наукових досліджень у стратегічно важливих для держави сферах. Так, у 1916 р. в США було створено Національну дослідницьку раду, а у 1940 р. – Національну оборонну дослідницьку раду.

Звичайно, американська модель дослідницького університету відрізнялася від класичної моделі німецького університету, запропонованої Вільгельмом фон Гумбольдтом. На думку Філіпа Альтбаха, ці відмінності можна звести до наступних положень: 1) служіння суспільству та його інтересам проголошувалось в американських університетах найвищою цінністю; 2) система управління університетом була більш демократичною, ніж в Європі, оскільки в її основі лежав кафедральний устрій з відповідною спеціалізацією; 3) управлінські та адміністративні функції здійснювалися на рівні цих підрозділів представниками, безпосередньо обраними співробітниками, в той час як вище керівництво університетів на рівні президенту та деканів призначалось урядом або ж спеціальними радами [9, с. 15].

За даними американських дослідників Річарда Аткінсона та Вільяма Бленпайда [12, с. 44], у 2003 р. у ста кращих дослідницьких університетах США проводилося 79,6% усіх наукових досліджень, а десять кращих дослідницьких університетів проводили 16,9% досліджень. Витрати на наукову діяльність дослідницьких університетів впродовж 1973-2003 рр. зростали вкрай асиметрично – найбільшим було зростання у медичній галузі (з 3 до 12 млрд доларів), біологічних (з 3 до 7 млрд доларів) та інженерних (з 1 до 5,6 млрд доларів) науках. Впродовж 1983-2003 рр. кількість аспірантів американських дослідницьких університетів зросла з 70 тис. до 130 тис. При цьому майже 41% аспірантів в 2003 р. були іноземцями.

Згідно з останніми редакціями класифікації Карнеги (2010 та 2015 р.), американські дослідницькі університети поділені на три групи: 1) докторські університети з найвищою дослідницькою активністю (115 університетів); 2) докторські університети з високою дослідницькою активністю (107 університетів) та 3) докторські університети з помірною дослідницькою активністю (113 університетів) [14]. Фінансові умови існування провідних дослідницьких університетів просто вражаючі. Так, найбагатший американський університет – Гарвард, витратив в 2015 фіскальному році 4,5 млрд дол., а розмір його ендаументу складав 37,6 млрд дол. При цьому, в університеті працювали 2400 постійних та 10400 афілійованих співробітників, а навчалися більше 21000 студентів. В 2015-2016 р. вартість навчання в цьому університеті складало для студента 45278 американських доларів на рік [16].

Модель саме дослідницького університету через систему власних індикаторів оцінює найстаріший міжнародний рейтинг – Академічний рейтинг світових університетів або ж Шанхайський рейтинг. Ключовий показник для цього рейтингу, який виходить з 2003 р. – кількість лауреатів Нобелівської премії, а також інших найпрестижніших нагород, серед випускників та співробітників університету. Також враховується частота цитувань та кількість наукових публікаціях у провідних академічних виданнях. Як наслідок, вже

багато років Гарвард очолює цей рейтинг, а серед першого десятка кращих університетів світу – 8 американських та 2 британських вищих навчальних закладів. У 2016 р. цей десяток виглядає наступним чином [10]:

Таблиця 1.

Найкращі університету за версією Академічного рейтингу світових університетів (ARWU) у 2016 р.

№	Університет	Країна	Бал
1.	Гарвард	США	100
2.	Стенфордський університет	США	74,4
3.	Університет Каліфорнії в Берклі	США	70,1
4.	Кембридж	Велика Британія	69,6
5.	Массачусетський технологічний інститут (MIT)	США	69,2
6.	Принстонський університет	США	62
7.	Оксфорд	Велика Британія	58,9
8.	Каліфорнійський технологічний інститут	США	57,8
9.	Колумбійський університет	США	56,7
10.	Університет Чікаго	США	54,2

Цікаво поглянути і на десять кращих країн, університети яких представлені в Академічному рейтингу світових університетів або Шанхайському рейтингу цього року [11]. Це – найбільш розвинені країни сучасного світу, які, за визначенням Іммануїла Валлерстайна, складають його центр.

На відміну від інноваційного, дослідницького виміру університетської діяльності, який був присутнім уже в класичній моделі, запропонованій Вільгельмом фон Гумбольдтом, головні просторові виклики сучасному університету сформувалися вже у XX ст., пов’язані вони з розвитком підприємництва та зростанням значення економічної складової у діяльності будь-якої соціальної інституції. Процес глобалізації створює могутнє економічне та соціальне підґрунтя для перетворення університету на транснаціональну інституцію. За цих умов здобуття університетської освіти перетворюється на приватну справу громадян з відповідними економічними наслідками. Один з провідних сучасних соціологів, професор Університету Берклі Майкл Буравой зазначає: «В усьому світі можна зараз ідентифікувати тенденцію до приватизації вищої освіти. В 60-ті та 70-ті р. минулого століття ми в США мали тенденцію до зростання кількості публічних і приватних університетів та їх конкуренцію. Наприкінці 70-х та у 80-ті на хвилі маркетизації наші урядовці вирішили, що вони не можуть повністю фінансувати публічні університети, це занадто дорого коштує. Це призвело до скорочення фінансування публічних університетів та примусило останні заробляти гроші» [1, с. 101-102].

Таблиця 2.

Десять кращих країн, університети яких представлені в Академічному рейтингу світових університетів (ARWU) в 2016 році

Країна	ТОП 20	ТОП 100	ТОП 200	ТОП 300	ТОП 400	ТОП 500
США	15	50	71	98	119	137
Велика Британія	3	8	21	28	33	37
Японія	1	4	6	9	12	16
Швейцарія	1	4	6	7	8	8
Австрія	-	6	8	14	21	23
Канада	-	4	6	13	16	19
Німеччина	-	3	14	21	27	38
Франція	-	3	9	13	18	22
Нідерланди	-	3	9	11	12	12
Швеція	-	3	5	8	10	11

Це практично ті процеси, з якими Україна стискається в останні роки. Ще у 2004 р. вітчизняні дослідники Микола Поляков та Варфоломій Савчук стверджували: «Одним зі шляхів швидкого реагування на запити економіки та промисловості може стати використання низкою університетів і технічних вузів із програмою, наближеною до університетів, моделі «підприємницького університету». Зміцнення позицій «Entrepreneurial university» при загальносвітовій кризі університетської системи, зменшенні обсягів державного фінансування, при ще значній залежності від держави змушує університети шукати інші шляхи стабілізації свого фінансового стану. Цей процес почався в Європі 10-15 років тому і має приклади накопиченого позитивного досвіду» [5, с. 261-262].

Фактично, підприємницький університет представляє собою спробу використати бізнесові підходи та принципи в університетському житті, «перезавантажити» університетське життя у відповідності з ними. У США подібна робота активізується після ухвалення 12 грудня 1980 року Акту Бейха-Доула, що значно полегшило університетам можливість займатися комерційною діяльністю та підприємництвом. Одночасно поширюються дослідження комерційної складової діяльності університету. Як зазначають Френк Розермел, Шанті Агинг та Лін Хуан, за період з 1981 по 2005 р. у 28 наукових журналах було надруковано 173 статті, що присвячено розгляду університетського підприємництва. Найбільш популярними темами статей були: підприємницький дослідницький університет (86 статей – 50%); створення нових фірм (42 статті – 24%) та екологічний контекст та інновації (29 статей – 17%). За межами США вийшло 77 статей (45%): переважно у Великій Британії (26), Швеції (14) та Бельгії (11) [20, с. 695-696].

У надрукованій в 2013 р. статті з промовистою назвою «Коли знання одружується з капіталом: народження академічного підприємства» один з найбільш авторитетних експертів у цій галузі Генрі Іцкович наступним чином пояснює процес комерціалізації університетського життя: «Існує своєрідний

симбіоз між знанням та капіталом – різноманітні форми капіталу: економічний, людський та інтелектуальний передбачають створення нових знань, а знання є фундаментом акумуляції капіталу» [15, с. 109].

Але бізнес не був би бізнесом, якби не спробував «переграти» університет та зробити альтернативну йому інституцію на власному полі. Саме такою інституцією є корпоративний університет. Ґрунтовним дослідженням процесу становлення та поширення корпоративного університету стало дослідження Джин Мейстер [18]. Авторка розглядає цей феномен як «стратегічну парасольку» для вдосконалення та освіти співробітників, споживачів та поставщиків з метою реалізації організаційних стратегій. За прогнозами, саме ця модель буде найбільш затребуваною в XXI ст.

Перший корпоративний університет було створено в 1956 р. в США на базі відомої транснаціональної компанії Дженерал Електрикс. Цей університет продовжує успішно функціонувати і в наш час. Але масовий розвиток корпоративних університетів починається в 90-ті роки XX ст. Так, за період з 1993 по 2001 р. кількість корпоративних університетів збільшилася з 400 до 2000, а в 2010 році досягла 3700 [17]. На думку голландського дослідника Мартіжна Радемекерса, «швидке зростання кількості корпоративних університетів починаючи з 1990-х р. довело, що це не лише данина моді. Корпоративні університети змогли перетворитися з простих підрозділів для проведення тренінгів на центри трансферу та обміну знаннями, а також інноваціями – як всередині компаній, так і між ними» [19, с. 130].

Однак серед сучасних дослідників існують і досить сурові критики корпоративної моделі університету. Так, Стенли Ароновіц та Генрі Жиро стверджують: «В корпоративній культурі соціальні аспекти життя інтерпретуються в контексті індивідуальних або економічних підходів, що девальвує демократичні імпульси або ж «розчиняє» їх у ринкових імперативах. Це загрожує як розумінню демократії в якості фундаменту наших прав і свобод, так і призводить до переосмислення значення та завдань освіти» [12, с. 334].

Підсумовуючи, я хочу ще раз підкреслити основні виклики класичній моделі університету в XXI ст. По-перше, це інноваційний характер сучасної цивілізації, яка, на відміну від попередніх епох, постійно прагне змін та орієнтована на майбутнє як на вищу онтологічну цінність. Найбільш «чистим» втіленням відповіді на цей виклик є розвиток дослідницьких університетів, які ще часто називають університетами світового класу. По-друге, це комерціалізація університетського життя, що тісно пов’язана з процесом глобалізації та перетворенням університету на інтернаціональну інституцію. Відповіддю на цей виклик стало формування підприємницької та корпоративної моделі університету.

Сучасний університет переживає кризу, він опинився перед необхідністю досить радикальних трансформацій задля того, щоб адекватно відповідати очікуванням суспільства. Але, захоплюючись цими вражаючими змінами, не можна забувати про такі речі, як стала традиція, спадкоємність, гуманістичні принципи університетського життя. Тому завершити я хотів би словами

німецького філософа Карла Ясперса, що не втратили сенсу для всіх, хто намагається осягнути ідею університету та відчуває його призначення: «Університет збідніє, якщо живе духовне підґрунтя припинить своє існування, якщо запанує філологія без філософії, технічна практика без теорії, безконечні факти без ідей, наукове дисциплінування, а не дух» [8, с. 117].

Список використаних джерел:

1. Буравой, Майкл. Феномен нерівності: виклики для університетської освіти (розмову вів Сергій Курбатов) - http://www.philosopheducation.com/images/Files/PDF/2014_issue_2/2_15_9.pdf
2. Гадамер Ганс-Георг. Ідея Університету – вчора, сьогодні, завтра / Ганс-Георг Гадамер // Ідея університету : Антологія / ред. Марія Зубрицька. – Львів : Літопис, 2002. – С. 169–184.
3. Гумбольдт В. Про внутрішню та зовнішню організацію вищих наукових закладів у Берліні / Вільгельм фон Гумбольдт // Ідея університету : Антологія / ред. Марія Зубрицька. – Львів : Літопис, 2002. – С. 25–36.
4. Курбатов С.В. Феномен університету в контексті часових та просторових викликів: Монографія / С.В. Курбатов. – Суми : Університетська книга, 2014. – 262 с.
5. Поляков М. В. Класичний університет. Еволюція, сучасний стан, перспективи / М. В. Поляков, В. С. Савчук. – К. : Генеза, 2004. – 416 с.
6. Феномен інновацій: освіта, суспільство, культура : монографія / за ред. В. Г. Кременя. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 472 с.
7. Шнедельбах Герберт. Университет Гумбольдта / Герберт Шнедельбах // Логос. – 2002. – № 5–6(35). – С. 1–14.
8. Ясперс Карл. Ідея Університету / Карл Ясперс // Ідея університету : Антологія / ред. Марія Зубрицька. – Львів : Літопис, 2002. – С. 111–165.
9. Altbach P. G. The Road to Academic Excellence: The Making of World-Class Research Universities / P. G. Altbach, J. Salmi. – World Bank, 2011. – 366 p.
10. Academic Ranking of World Universities http://www.shanghairanking.com/ARWU2016.html
11. Academic Ranking of World Universities: Statistics http://www.shanghairanking.com/ARWU-Statistics-2016.html
12. Aronowitz Stanley. The Corporate University and the Politics of Education / Stanley Aronowitz, Henry A. Giroux // The Educational Forum. – 2000. – Vol. 64, no. 4. – P. 332–339.
13. Atkinson Richard C. Research Universities: Core of the US Science and Technology System / Richard C. Atkinson, William A. Blanpied // Technology in Society. – 2008. – № 30. – P. 30–48.
14. Carnegie Classifications http://carnegieclassifications.iu.edu/
15. Etzkowitz Henry. When Knowledge Married Capital: The Birth of Academic Enterprise / Henry Etzkowitz // Journal of Knowledge-based Innovation in China. – 2013. – Vol. 5, no. 1. – P. 44–59.
16. Harvard at a Glance http://www.harvard.edu/about-harvard/harvard-glance

17. Hearn D. An Examination of Corporate University Model [Electronic resource]. – Access mode : http://www.newfoundations.com/OrgTheory/Hearn721.html
18. Meister J. Corporate Universities: Lessons in Building a World-Class Work Force / J. Meister. – McGraw-Hill, 1998. – 256 p.
19. Rademakers M. Corporate Universities: Driving Force of Knowledge Innovation / M. Rademakers // The Journal of Workplace Learning. – 2005. – Vol. 17. – P. 130–136.
20. Rothaermel Frank T. University Entrepreneurship: A Taxonomy of the Literature / Frank T. Rothaermel, Shanti D. Agung, Lin Jiang // Industrial and Corporate Change. – 2007. – Vol. 16, no. 4. – P. 691–791.
21. Scott John C. The Mission of the University: Medieval to Postmodern Transformations / John C. Scott // The Journal of Higher Education. Special Issue: Moving into the Next 75 Years. – 2006. – Vol. 77, no. 1. – P. 1–39.

Коваль І.М., д.політ.н., проф.,
ректор Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

ОСВІТА У КЛАСИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ 21-ГО СТОЛІТТЯ: СУСПІЛЬНА ЦІННІСТЬ ЧИ БІЗНЕС-ПРОЕКТ

Історія університетів – красномовне свідчення та мірило рівня цивілізованості людських спільнот, поступу світу. У прославленого хірурга Миколи Пирогова є прекрасні слова, що найточніше і найповніше, на мій погляд, характеризують їх сутність і покликання: «Університет відображає сучасне суспільство, в якому він живе, більше, ніж установи. Якщо поглянути на університет глибше, можна впевнено визначити дух суспільства й усі громадські прагнення, й дух часу…….Суспільство видно в університеті як у дзеркалі й перспективі. Університет є й кращий барометр суспільства.»

(Пирогов Н.И. Университетский вопрос. Пирогов Н.И. Избранные педагогические сочинения. М., - 1986. – с.377).

Подвижницька, благородна, плідна діяльність багатьох поколінь освітян і науковців наочно підтверджує цю істину. І саме тому сьогодні линуть до наших університетів серцем і розумом усі їх шанувальники, усі ті, хто живе українською справою, хто думає про майбутнє нашої держави.

Шановне зібрання!

Університети з’являлись там і тоді, де невідкладного вирішення потребували нагальні проблеми масштабного значення. Їх запитаність посилювалися тоді, коли йшлося про необхідність суспільного умиротворення та переходу людства в нову якість розвитку.

Наприкінці XX – на початку XXI століття університети не лише утвердилися як непохитні суспільні авторитети, а й почався перехід до масової вищої освіти. Масовість починає перемагати елітарність, а об’єм інформації –

знання. Нова концепція університетської освіти передбачає перетворення їх у науково-дослідницькі центри, де б генерувалися нові ідеї в різних науках.

Зрозуміло, що на університети треба витрачати значно більше фінансів та державної уваги, навіть вже для того, щоб підтримувати високу планку інтелектуального рівня народу, забезпечувати конкурентоспроможність країни.

Зрозуміло, що треба зберегти їх специфіку в освітньо-науковій системі, не знівелювати їх призначення в суспільному житті. Посилити їх орієнтацію виключно на майбутнє України, на формування стратегів, які володіють соціальними технологіями, креативом, адаптовані до розв'язання проблем вищого ґатунку.

Але зрозуміло й те, що власне університети повинні формувати адекватні відповіді на історичні виклики, що постали перед нами. Більше того – вийти за усталені межи й продемонструвати свою колективну лідерську місію в осмислені сучасних суспільно-політичних процесів, визначені засад творення України і свого місця у великій будівничій роботі.

Як відомо, університет як суспільний феномен належить і служить світові з часу середніх віків. Це одне з надбань сивої давнини, від яких людство не відмовилось впродовж наступних століть. Друге тисячоліття від Різдва Христова у сфері культури воістину можна назвати ерою університетів, які за цей час перетворились з поодиноких світочів думки й знання у потужні осередки науки й просвітництва, здатні визначити магістральні шляхи людської цивілізації. Не виключенням є й вітчизняна університетська традиція, витоки якої беруть початок у другій половині XVII ст. Із заснуванням цих закладів міста, крім уже наявних статусів, здобували наймання університетських.

Відтоді університет ставав невід'ємною складовою образу міста. Разом з тим заклад убирав у себе нагромаджену до його виникнення місцеву інтелектуальну традицію. Дозвольте надати декілька прикладів з історії alma mater.

Отже – Одеський університет. Втім парадокс полягає у тому, що за майже півтора століття свого існування наш університет так стисло, і водночас змістовно, офіційно не називався. Адже виник він у 1865 році як імператорський університет. Після лютневої революції 1917 року і жорсткої боротьби різноманітних урядів і армій статус імператорського відпав. У 1920 році заклад було розформовано, але, як виявилось, на щастя, тимчасово. З 1933 року він стає Одеським державним університетом. Наприкінці Другої світової війни у його назві з'являється посвята Іллі Іллічу Мечникову. В ознаменування століття від заснування Університет було нагороджено орденом Трудового Червоного Прапора, що, в дусі часу, зазначалось й у титулі ВНЗ. Згодом він утратив згадку про орден, але здобув статус національного. Тому сьогодні він – Одеський національний університет імені І.І. Мечникова.

Наведений вище перелік лише підтверджує наявність сутнісної дихотомії буття такого суспільного явища як Університет в іпостасях постійного й мінливого. Константним залишається університетський дух міста – він був наявний навіть тоді, коли Університету ще не існувало.

На наш погляд, Університет існував і тоді, коли його скасували (1920-1933) – в будівлях, людях, традиціях.

Зміна ж назв є свідченням того, що влада, як місцева, так і центральна, завжди залишалась небайдужою до Університету. Щоразу це мало визначити місце флагмана вищої освіти у суспільстві і віддзеркалювало ставлення до нього влади. Адже змінювались уряди і навіть держави – незміною залишалась ідея Університету. Проте це не означає, що сам університет не змінювався. Навпаки, його історія – це шлях невтомного пошуку свого місця в суспільстві, який синусоїдально перемежається епізодами дивовижних злетів та боротьби за виживання.

За умов становлення транснаціонального світу доби глобалізації роль держави і національної культури, охоронцем якої був класичний університет, поступово згасає. Неухильне прилучення науки й освіти до сфери ринкових відносин дедалі більш сумнівним робить втілення в життя виплеканого університетом принципу свободи наукового пошуку, який потрапляє під жорстокий контроль вже не ідеологічної, а фінансової цензури. Отож, заклади, покликані готувати вчених, перетворюються на корпорації з надання освітніх послуг, підприємства з вироблення фахівців — професіоналів, гідних вибороти собі достойне місце на ринку праці. Щороку дослідженню освітньої політики та реформуванню системи вищої освіти приділяють дуже багато уваги, як у розвинених країнах Заходу, так і, за порадами та за сприяння міжнародних інституцій, у пострадянському просторі. Варто лишень проглянути щорічні звіти з освітньої політики Світового банку, ОБСЄ, ООН тощо. Стає очевидним, що університетові слід шукати собі нового партнера для залучення потрібних йому ресурсів, адже по всьому світу йде суцільне скорочення державного фінансування освітньої галузі й вибіркове фінансування наукових досліджень. Поступово встановлюється «клієнтоцентрована» модель стосунків держави й університету, університету і студентів. Держава дедалі більше зацікавлена надавати фінансову підтримку не навчальним закладам, але їхнім клієнтам. Відповідно, ця ситуація штовхає університет до ринку як нового партнера. І таким чином, сучасному університетові належить пройти між Сцилою занепадаючої моделі класичного університету й Харибдою так званого «академічного капіталізму», тобто перетворення університетів на бізнес-структуру.

Зрозуміло, що ці й подібні до них чинники зумовлюють необхідність суттєвої трансформації ідеї університету. Проблема — не в цьому. Йдеться, передусім, про межу такої трансформації.

Я не маю однозначної відповіді на такі запитання. Але переконаний, що дискусію щодо перспектив трансформації ідеї університету не час завершувати.

По-перше, проблема університету як охоронця національної культури втрачає свою вагомість для тих, хто в ґлобалізованому світі втрачає відчуття особливої значущості національної ідентичності. Але перш ніж щось втрачати необхідно його спочатку здобути. Що ж до певних народів, які реально діють у

сучасному світі (до них належить і Україна), проблема розвитку національної ідентичності лишається актуальною й понині.

По-друге, щодо будь-яких народів проблема національної ідентичності, хоча й втратила те значення, яке вона мала в європейській культурі XIX ст., на сьогодні зовсім не зникла. Виміри національної культури зберігають нехай не виняткове, але одне з поважних місць у колі ознак унікальності особистості, що бере участь у взаємодіях у глобальному просторі. Прозорість кордонів, глобальні можливості обміну інформацією аж ніяк не ведуть однозначно до перетворення людства на масу одноманітної сірості. Вступаючи в транснаціональне спілкування, народи дістають можливості максимально розвинути та збагатити свою культуру й культуру людства, єдність якої криється не в одноманітності, а в спілкуванні унікальностей. За наших часів особливо актуальним є усвідомлення істини, що «справжня єдність твориться через унікальність кожного, а не через одноманітність усіх».

Зрештою, по-третє. Властива вихованцям університету здатність до самостійного навчання впродовж усього життя, творчий, критичний розум у наш швидкоплинний вік стає обов'язковою передумовою успішної діяльності не лише універсального інтелектуала, а й професійного технолога – виконавця. Адже, хоч би яким успішним був процес навчання фахівця-професіонала, здобуті ним навички та вміння доволі швидко застарівають і потребують самостійних зусиль для оновлення їх. Тим-то не виключено, що шлях трансформації ідеї університету пролягатиме через синтез університету й фахової школи, що вможливить перехід від універсального інтелектуала, що протистояв фахівцеві-професіоналові, до виховання інтелектуального професіонала. Може здатися, що той процес глобальної «університетизації», свідками якого ми є у нас, в Україні, наочно демонструє прагнення до саме такої трансформації. Але, на жаль, поки що здобутий український досвід може слугувати радше не зразком для наслідування, а застереженням.

Якою з огляду на сказане є ситуація в Україні? Головна проблема українського університету вкорінена у стані українського суспільства. Вона полягає в тому, що автономію розуму, яка для Європи становить багатовікову культурну очевидність, ще не досягнуто нашим суспільством. Для цього є чимало причин. Впродовж століть у країні панували деспотичні та авторитарні політичні режими, придушуючи людські права і свободи. Але найгірше, що посттоталітарні трансформації суспільства вже в період незалежності лишаються далекими від конструктивних сценаріїв розвитку.

Яскравий приклад цього – організація вступної компанії у 2016р.

До практичної реалізації в Україні застосована модель розподілу державного замовлення, яка є ані домінуючою, ані в принципі прийнятною у абсолютній більшості країн Європи, що мають найбільш рейтингові науково-освітянські системи.

На етапі обговорення нового підходу до розподілу держзамовлення не були враховані багаточисленні зауваження і думки науково-освітянської спільноти України, особливо з регіональних центрів вищої освіти.

Механістичний спосіб розподілу держзамовлення не враховує реальну демографічну і соціально-економічну ситуацію у відповідних регіонах, інтереси і потреби регіонального сектора економіки. Це також призвело до того, що по багатьох спеціальностях, на які практично не йдуть «контрактники», ВНЗ мають сформувати академічні групи у складі 2-6 «бюджетників». Цілком зрозуміло, що такі групи не можуть бути економічно рентабельними.

Це також призвело до того, що багато абітурієнтів з цілком пристойними балами (150-160) фактично штучно позбавлені можливості реалізувати своє конституційне право на освіту.

Затверджений і де-факто реалізований у 2016 році алгоритм зарахування на місця держзамовлення спотворює єдиний освітній простір України. Його подальше застосування через 5-6 років призведе до катастрофічного дисбалансу регіонального індексу людського розвитку у межах всієї держави, підсилить існуючу модель нерівномірності рівня освіченості населення по регіонам України та гіпергрофовано високої долі ВНЗ міста Києва та одного-двох обласних центрів у системі вищої освіти України.

Врешті-решт це призведе до руйнування регіональної функції університетів як центрів науки, освіти і культури у широкому розумінні.

Реформування освітньої мережі полягає не в появі дедалі більшої кількості закладів і багатобальної системи. Йдеться про якомога доцільніше використання і розподіл наявних ресурсів з урахуванням нагальних потреб, реальних можливостей і перспектив. Зволікати не можна, бо відплив кваліфікованих науковців триває. Матеріальне забезпечення викладачів із регулярною рейтинговою переатестацією за наявними результатами та з урахуванням думки студентства сприятиме тому, щоби врешті було покладено край сумнозвісній і ганебній корупції вітчизняної школи. Адже деградація школи відбиває хвороби суспільства.

Боротьба з корупцією і відновлення самобутності мають істотну питому вагу в низці завдань, що перед ними опинилася на роздоріжжі вітчизняна вища школа. Щоби не марнувати часу й зусиль, каже класик, «чужого навчаймось і свого не цураймось».

Університет згідно зі своїми традиціями культивує академічні свободи, що ґрунтуються на повазі до гідності людини й, відповідно, до плюралізму думок, світоглядів, віросповідань. Толерування «іншості» в усіх її виявах є засадою академічної спільноти, а принцип єдності в розмаїтті є фундаментальним принципом університетського життя. Тому університетський клімат довго позбувався привілейованого панування принципу монологізму чи інструктажного мислення у взаєминах «викладач-студент», домагаючись поліфонічності звучання, розпаду монологу на діалог і полілог задля єдиної мети, яку нам часто диктує те, що ми називаємо місією університету. Питання місії й чіткої візії університету — це питання його мінливої ідентичності, яка залежить від дуже багатьох викликів. А це упривілейовує позицію комунікативної культури викладача.

Однак це питання, подібно до магічного клубка, тягне за собою інші, не менш важливі запитання: чи комунікативні вміння викладача означають, що він повинен бути блискучим актором, який вміло і атракційно передає знання і демонструє свою професійну компетентність на сцені великого театрального дійства, елементами якого є лекції, семінарські заняття, іспити? Ким повинен бути викладач університету: майстром своєї справи, провідником чи лідером, як зараз заведено казати, чи просто партнерам студентів, їхнім помічником? Кожна епоха відповідно на ці запитання по-своєму, і найважливіше в цьому, мабуть, не так відповідь, як її пошуки.

Ми маємо знайти модель сполучення науки, навчання і громадського життя. В цьому сенсі насамперед належить подолати прірву між академічною й університетською наукою.

Просте передання університетам функцій централізованої академічної науки привело б до остаточної втрати науково-технічного потенціалу країни. Водночас модель університетської освіти має поєднувати певний консерватизм наукової організації з радикальним демократизмом студентського життя.

І зрештою, університет повинен бути громадсько-політичним центром міста, регіону та країни. Ця тема формально виходить за межі обговорюваних проблем університету і стосується радше шляхів утвердження і розвитку демократії. Однак, не можна оминути тієї ролі, яку може відігравати університет у становленні громадського суспільства в нашій країні. Два Майдани позаду, ми перебуваємо на стані буденної роботи, але те почуття громадської відповідальності студентства і викладацького корпусу, що було характерним для тих днів, має бути збережене і трансформоване в повсякденних практиках. Потенціал університетів тут важко переоцінити.

Які ж уроки і настанови крізь віки надає нам університетська інституція.

Перший і дуже важливий. Формули успішності університету, як такої, не має. Можемо однак, визначити чинники, що спрацьовують, принаймні у відомих нам університетах.

1. Свобода наукового пошуку і слова.
2. Професійні і порядні викладачі.
3. Охочі та цілеспрямовані студенти.
4. Чесна й ефективна адміністрація.
5. Прозорі фінанси.
6. Відкритість до світу.

Другий урок. Необхідна широка дискусія в освітянському середовищі щодо нової системи фінансування вищої освіти, Концепції реформування вищої освіти України та внесення відповідних змін до Закону України «Про вищу освіту», які мають враховувати процеси децентралізації влади в Україні, необхідність розвитку людського капіталу в кожному регіоні, формування інноваційного потенціалу країни, підвищення конкурентоздатності вищої школи України у порівнянні з країнами сусідами, уповільнення відтоку талановитої молоді.

Третій урок. Університет має бути громадсько-політичним і культурним центром міста, регіону та країни. В свою чергу, розвиток міста і регіону неможливо уявити без потужного та випереджаючого розвитку освіти і науки.

Четвертий урок. У наші, не прості часи, ми все ж таки мусимо відноситися до освіти і науки не тільки як до комерційному проекту, а перш за все як до суспільної цінності. Безумовно, університетська освіта – фінансовойомкий сегмент суспільного організму. Але ж ці інвестиції виправдаються сторазово.

Наконечний О.Г., д.фіз.-мат.н., проф.,
Президент Академії наук вищої школи України

АКАДЕМІЯ НАУК ВИЩОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РОЛЬ У РЕФОРМУВАННІ ОСВІТИ І НАУКИ

Академія наук вищої школи України – громадська наукова організація, що об’єднує сьогодні понад 400 українських вчених і понад 30 визнаних науковців багатьох країн, що є її почесними членами. Заснування Академія наук вищої школи України було відповіддю на об’єктивну потребу підвищити статус університетської науки і об’єднати зусилля провідних вчених, що мають свої наукові школи і працюють у вищих наукових закладах для розбудови європейської системи освіти і науки. Заснована в 1992 році із ініціативи професорів Київського національного університету імені Тараса Шевченка фізиків Віталія Стріхи, Юрія Чутова та геолога Миколи Дробнохода, Академія є найбільшою громадською науковою організацією. Члени Академії наук вищої школи України сприяють проведенню фундаментальних і прикладних досліджень у галузі природничих, гуманітарних та технічних наук, беруть активну участь у здійсненні взаємодії науки і освіти. Першим Президентом Академії наук вищої школи України на установчих зборах у 1992 році було обрано відомого фізика, Лауреата Державної премії України Віталія Стріху. Головною метою діяльності академії є всебічне сприяння розвитку наукових досліджень та вдосконалення на цій основі навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах. Для досягнення цієї мети Академія здійснює таку діяльність:

- бере участь у визначенні основних напрямків наукових досліджень у вищих навчальних закладах України:
- створює наукові ради, товариства, асоціації та інші структури Академії;
- бере участь у проведенні наукових досліджень; сприяє підготовці та постійному підвищенню кваліфікації фахівців;
- сприяє впровадженню наукових досягнень у навчальний процес:
- сприяє використанню результатів наукових досліджень в практиці;
- здійснює обмін інформацією з іншими науковими вітчизняними та зарубіжними організаціями;

- проводить наукові сесії, з'їзди, конференції та наради;
- сприяє встановленню зв'язків вчених вищих навчальних закладів України зі вченими інших країн;
- захищає законні інтереси своїх членів, інших науковців, які працюють у вищих навчальних закладах;
- проводить видавничу діяльність (засновує друковані періодичні видання, друкує наукові збірники, проспекти, монографічні праці, щорічники, наукові записки та ін.).

У склад академії входить 16 наукових відділень: аграрне, біології, економіки, загальнотехнічне, інформатики і системного аналізу, історії, філософії та українознавства, математики, металургії, наук про Землю, педагогіки, політології і соціології, права, фізики і астрономії, філології мистецтвознавства і масової комунікації, фундаментальних проблем медицини, хімії.

Перші роки Академії стали часом її інтенсивної розбудови. Майже у всіх областях України були створені регіональні відділення. Академіки АНВШ України брали і беруть участь в організації численних наукових конференцій, семінарів, круглих столів, присвячених актуальним питанням розвитку української науки і вищої освіти. Академічні Читання пам’яті першого Президента Віталія Стріхи, які Академія проводить щорічно починаючи з 2004 р., здобули визнання як українських так і закордонних вчених. Великим престижем серед наукової громадськості користуються Академічні нагороди Святого Володимира та Ярослава Мудрого. В 2016 році було засновано Академічну нагороду визнаного в усьому світі видатного українського математика Михайла Кравчука.

Значний вклад в розбудову Академії вніс її другий Президент Микола Дробноход, який зміцнив організаційні структури в роки кризових явищ. За час свого існування Академія наук послідовно боролась за організацію освіти і науки України на європейських принципах. Вона жорстко критикувала кроки попередньої влади, які вели до руйнування системи як шкільної так і вищої освіти, нищення університетської автономії. Багаточисельні статті з цього привода розміщені в тому числі і на сайті АНВШ України в розділі «Статті академіків». Революція Гідності відкрила нові можливості для реформування освіти і науки. Академіки Академії наук вищої школи активно брали участь в розробці законів про «Вищу освіту» і «Наукову та науково-технічну діяльність». Вони входили в робочі групи, приймали участь у круглих столах та обговореннях цих законів. На щорічній конференції яка відбулася в червні 2016 р. були визначені першочергові напрямки діяльності Академії. Серед них:

- Участь у процесах реформування української вищої освіти й науки, імплементації норм Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»;
- участь у організації підтримки пріоритетних напрямків наукових досліджень у вищих навчальних закладах України, зокрема й тих, які мають

оборонне спрямовання, шляхом тісної взаємодії з Міністерством освіти та науки України;

- допомогу науковцям, викладачам, науковим установам та вищим навчальним закладам, евакуйованим з окупованих територій;
- донесення до світової академічної спільноти правди про агресію Росії проти України;
- обмін інформацією з іншими науковими вітчизняними та зарубіжними організаціями;
- діяльність у напрямку розширення україномовного освітнього та наукового простору;
- сприяння інтеграції України в Європейський освітній та науковий простір, зокрема шляхом активної участі в програмі «Горизонт-2020»;
- співпрацю з НАН України з метою забезпечення освітнього процесу сучасними українськими підручниками та посібниками;
- проведення наукових сесій, з'їздів, конференцій, подальше підвищення науково-організаційного рівня головного наукового форуму Академії – щорічних Академічних читань пам'яті В.І.Стріхи;
- активізацію науково-організаційної роботи всіх без винятку наукових та регіональних відділень Академії;
- видавничу діяльність Академії (видання наукових збірників, щорічників, наукових записок тощо);
- моніторинг ситуації в освітній і науковій сферах, підтримку наукових шкіл;
- організацію Центру міждисциплінарних досліджень з метою концентрації зусиль на пошукові точок зростання для України;
- боротьбу з плагіатом і порушеннями принципів наукової етики;
- захист прав керівних і науково-педагогічних кадрів вищої школи;
- перетворення сайту АН ВШ України на один з чільних форумів спілкування науково-педагогічної спільноти України;
- постійну працю задля національно-патріотичного виховання студентської молоді.

Список використаних джерел:

1. Стріха М. Академія аук вищої школи: перші 20 років// Слово Просвіти. – 2012. – 20-26 груд. (№ 51). – С. 6.
2. Горбань О., Стріха М. Чи потрібні сьогодні громадські академії? // Дзеркало Тижня. Україна. 2013. №1.
3. Наконечний О. Хто і нащо воює проти нового закону про науку// Дзеркало тижня. Україна. 2015. №21.
4. http://www.anvsu.org.ua/ Електронний ресурс.

Секція 1. Глобальні виміри класичного університету

Філіпенко А. С., д.е.н., проф., академік АНВШУ,
професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин, Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЦІННІСНИЙ ДИСКУРС СУЧАСНОГО КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Аксіологічні виміри сучасного класичного університету логічно розглядати у трьохрівневому форматі: цивілізаційному, на рівні суспільства та на рівні університету. Цивілізаційні (глобальні) цінності зумовлені змістом та характером сучасної глобальної цивілізації епохи постмодерну. Цінності постмодерну, з одного боку, розвивають ціннісні орієнтири попередніх епох людської цивілізації за принципом тернарності, засвідчуючи у такий спосіб єдність та цілісність всесвітньо-історичного процесу. Водночас, спостерігається ціннісна бінарність постмодернізму, часткове чи повне заперечення, несприйняття попередніх аксіологічних аксіом, як таких, що не знайшли практичного втілення чи достатнього онтологічного, епістемологічного та методологічного обґрунтування.

Система цивілізаційних цінностей,за визначенням М. Вебера, зумовлюється цінностями певної епохи, які, своєю чергою, пов”язані з інтересом епохи. Яким же є інтерес епохи постмодерну та детерміновані ним цінності? В епоху тотальної глобалізації незаперечним інтегральним інтересом людства та відповідними цінностями як усвідомленими інтересами є такі:

- забезпечення у світовому масштабі політичної, економічної, соціальної, екологічної та військової рівноваги;
- усвідомлення того, що найвищою цінністю є людина, її життєвий простір, універсальні права і свободи;
- утвердження сталого розвитку для нинішнього та майбутнього поколінь.

Значення останньої цінності, зокрема, полягає в тому, що у наш час ідея розвитку набуває все більшого поширення та міжнародного визнання як фундаментальний принцип світобудови XXI ст., який є визначальним у системі інтересів та цінностей епохи. Практика свідчить, що слаборозвиненість, бідність є головними факторами нестабільності, радикалізму у різноманітних формах.

Диференціація цінностей здійснюється за такими основними напрямами: теоретичні, політичні, моральні, естетичні тощо. Теоретичні цінності, які становлять стрижневу основу діяльності класичних університетів, лежать у площині пошуку істини, політичні – передбачають справедливий соціально-економічний та політичний устрій, утвердження даних цінностей у

міжнародних відносинах, моральні цінності спрямовані на доброчинність, благо, естетичні – мають на меті гармонію, красу.

На рівні суспільства в демократичних країнах утвердилися принципи, проголошені ще на знаменах буржуазних революцій епохи модерну: свобода, демократія, права людини і громадянина, ринковий економічний устрій. У XXI ст. вони доповнюються такими принципами, як справедливість, гідність, рівність, безпека. Отже, епоха постмодерну вимагає багатовимірних підходів щодо визначення пріоритетів, цілей та завдань людства, розробки поліваріантних способів, засобів, механізмів та стратегій їхнього здійснення.

На рівні університетів реалізуються дві категорії цінностей: загальні (мега – та макрорівень) і власні цінності-принципи. Цінності епохи та цінності суспільства втілюються в навчальному та науково-дослідному процесі при вивченні та здійсненні наукових досліджень в галузі суспільних наук (філософія, економіка, політологія, історія та ін..). Власні цінності відображають сутність класичного університету, його історичну місію. Наприклад, завданнями Гарвардського університету проголошені:

- здійснення освіти та навчання на високому рівні, отримання новітніх знань та підготовка випускників для життя, роботи та лідерства;
- поєднання викладання, навчання та досліджень.

Спільна діяльність спрямована на реалізацію таких базових цінностей університетської спільноти:

- повага прав, відмінностей та гідності інших;
- чесність та інтегрованість в усіх справах;
- досягнення високої професійної майстерності;
- відповідальність за дії та поведінку на робочому місці.

Подібні цінності зафіксовані й в статутах інших зарубіжних та вітчизняних університетів.

Однією з головних фундаментальних цінностей у класичному університеті є пошук істини, теоретична та методологічна діяльність. Даний напрям стосується всієї університетської спільноти – професорсько-викладацького складу, аспірантів і студентів. Вона дозволяє поєднати загальнолюдські цінності з цінностями-завданнями університету.

Список використаних джерел:

1. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. Пер. з нім. – К., 1998. – 534 с.
2. Ціннісні орієнтації. Аналіз соціально-філософських концепцій Заходу 80-90-х років. – К., 1995. – 213 с.
3. Режим доступу: http://hms.harvard.edu/departments/campus-planning-and-facilities/facilities/vision-and-values

Radyszewska O., Dr., Wydział Prawa,
Dyrektor Centrum Prawa Polskiego Narodowy Uniwersytet imienia Tarasa Szewczenki w Kijowie

PRZEJAW UNIWERSYTETU KLASYCZNEGO NA PRZYKŁADZIE DZIAŁALNOŚCI CENTRUM PRAWA POLSKIEGO NARODOWEGO UNIWERSYTETU IMIENIA TARASA SZEWCZENKI W KIJOWIE

Stosunki polsko-ukraińskie są integralną częścią życia akademickiego, niezależnie od tego, czy dany kierunek badań naukowych lub działań edukacyjnych jest o charakterze humanistycznym bądź przyrodniczym. Nie inaczej jest z prawem i jego dyscyplinami. Polska, jej ustawodawstwo oraz nauka prawna są ważnym źródłem wiedzy dla Ukrainy ze względu na czynniki kulturowe i społeczno-polityczne, a także bliskość geograficzną, kulturową oraz porozumienia mentalne. Dzisiaj w Polsce istnieje olbrzymi potencjał polskiej nauki prawnej, którego podstawą jest ponad 40 wydziałów prawa na uniwersytetach publicznych i prywatnych. To stwarza okazję do czerpania z nowych, inspirujących rozwiązań – aktualnych legislacyjnych i innych problemów społecznych otrzymanych w środowisku, które jest bardzo podobne do naszego. Intensywne i skoordynowane monitorowanie rozwoju polskiego środowiska, jak również udział we wspólnych projektach i wymianie doświadczeń jest bez wahania korzystna nie tylko dla ukraińskiego środowiska akademickiego, ale także dla innych podmiotów zainteresowanych informacjami o Polsce i z Polski.

Inicjatywa stworzenia platformy dla wzajemnej współpracy pomiędzy klasycznymi uniwersytetami Polski a Ukrainy ma swoje korzenie w już żywej działalności Uniwersytetu z partnerami z Polski. Tak, z 1992 po 2016 rok było podpisano 18 umòw międzyuczelnianych i taka forma wspòłpracy jest dość owocna. W Polsce jest powszechne, iż w ramach niemal każdego wydziału prawa działa coś w rodzaju «minicentrum» (koła naukowego), które włącza studentów, doktorantòw i pracownikòw akademickich do pracy naukowej i otwiera im drogę do samorealizacji, nawiązania kontaktów i pozyskania wartościowych doświadczeń. Po stronie ukraińskiej brakowało takiej organizacji, która byłaby równorzędnym partnerem dla polskich zrzeszeń akademickich, i która mogłaby w ten sposób przyczynić się do rozwoju wspólnej ukraińsko-polskiej działalności. Dlatego zdecydowaliśmy się wypełnić tę lukę stworzeniem Centrum Prawa Polskiego Wydziału Prawa NUiTS w Kijowie.

Zaplanowaliśmy, że właśnie Centrum będzie takim “kołem naukowym”, które umożliwi studentom, nauczycielom akademickim i naukowcom do nawiązania współpracy, rozwoju ich umiejętności fachowych, praktycznych oraz językowych.

Naszym celem jest zbudowanie w przeciągu najbliższych kilku lat dobrze znanej platformy, w ramach której będzie przebiegać współpraca z polskim środowiskiem akademickim w różnych formach (przyznawanie stypendiòw naukowych, promowanie doktoratòw, odbycie stażòw językowych, tworzenie i promowanie wspòlnych jednostek organizacyjnych i projektòw badawczych,

uzyskanie podwòjnych dyplomòw, działalność w ramach programu Erasmusa+ oraz ze szkołami prawa ukraińskiego, wymiana kadry naukowej, składanie wspòlnych aplikacji o granty naukowe, udostępnienie potencjału i zasobòw bibliotecznych, przeprowadzenie wspòlnych konferencji oraz publikacji naukowych). Planujemy utworzyć system kontaktów partnerskich z polskimi uczelniami tak, aby pomóc i umożliwić ukraińcom zainteresowanym polskim prawem pogłębić ich wiedzy w tej dziedzinie. Działania mają się skupić tematycznie na porównaniu prawa ukraińskiego i polskiego w różnych gałęziach. Chcemy osiągnąć większą spójność pomiędzy ukraińską i polską nauką prawną, a w szczególności wykorzystać o wiele szerszą wiedzę polskiej społeczności prawniczej dla własnych studiów. Wreszcie – częścią naszych starań jest także podniesienie świadomości kultury polskiej i znajomości języka polskiego.

Mamy nadzieję i będziemy robić wszystko po temu, aby kształtujące się Centrum spełniło powyższe cele, a tym samym przyczynić się do lepszego wzajemnego zrozumienia dwóch narodów i kultur.

Астахова К.В., д.іст.н., проф.,
ректор Харківського гуманітарного університету
«Народна українська академія»

УНІВЕРСИТЕТСЬКИЙ СВІТ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: УКРАЇНСЬКІ ВИМІРИ

Аксіомним є твердження про те, що світ сучасного університету – це унікальне історичне явище, яке являє собою своєрідні скрепи цивілізації. За безперечним визнанням ролі університету криється й занепокоєння щодо його сучасної долі. Фахівці добре знають, що університетська інституція переживає далеко не найкращі часи і ця ситуація притаманна для багатьох країн світу. Як слушно підмітив відомий американський фахівець з питань розвитку сучасного університету Бертон Р. Кларк – університети опинилися у досить скрутному становищі і перспектив покращень поки не видно [1].

Констатація такого стану в світі університету тільки надає своєрідний контекст, фон, на тлі якого розбудовується університетська освіта в Україні. Твердження про те, що для університету настали не найкращі часи, не полегшує (але й не ускладнює) завдання, які стоять перед університетами України. Але ігнорувати світовий контекст теж недоцільно, бо пошуки шляхів виходу з кризи краще, все ж-таки, шукати на корпоративних засадах.

Час від часу, аналізуючи стан перетворень в вищій освіті країни, хочеться зауважити: «Обережно: університет!» Така не зовсім наукова сентенція виникає тому, що реформи, які відбуваються, викликають дуже багато непорозумінь. І перш за все, на методологічному рівні.

Протягом останніх трьох десятиліть у суспільстві сформувалися досить сумнівні міфи щодо стану та завдань сучасного університету. Головний такий

міф, здається, це переконання, що університетів забагато для країни. Формат тез не надає можливості розгорнути аргументацію щодо критики такого твердження. Особливо у частині «чорно-білого» підходу до вирішення проблеми. Але слід все ж-таки відзначити: впевненість влади в тому, що лікувати освіту потрібно виключно скороченнями не має під собою підґрунтя. Більш того, механізми скорочень приносять більше проблем, ніж їх вирішують. Інакше кажучи, такі ре-форми призводять інколи до втрати форми. Навряд чи це доцільно.

У системі відносин «влада-університет» існують стосунки, при яких в діяльності освітніх закладів оцінюється все: ресурси, програми, кадри, метод – забезпечення і таке інше. Але хто оцінює якість та безпеку рішень чиновників? Безперервні кадрові експерименти та соціально-економічні негаразди «виштовхнули» з систем вищої освіти значну кількість висококваліфікованих викладачів та науковців «Феномен недофінансування», який мав місце ще кілька років тому, поки не компенсовано, а вже почалися нові хвилі скорочень «зайвої професури…»

Все це призводить, крім іншого, до стійкої соціальної недовіри. А це вже зміни на системному рівні, які заблокують будь-які реформи і відгукнуться славнозвісним: «Все пройдет, пройдет и это». Можливий і інший сценарій, що має назву ізоморфізм – це коли імітація організаційних перетворень (за кращими зразками) стає метою.

Так чи інакше, але глобальні трансформації, що відбуваються у світі університету, вимагають не лише декларативної автономії, а поступових перетворень, які б робили гравців «освітнього поля» сильними. В такий спосіб автономія буде набувати реального змісту і впливатиме на розвиток університетського середовища.

Ще одним, безперечно, необхідним важелем реформування, здається, є постійна апробація нових управлінських ідей та рішень у експертному середовищі. Не інформування, а саме експертиза і готовність прислухатися до рекомендацій академічної спільноти.

У будь якому разі, складність завдань не означає, що їх не потрібно вирішувати зовсім. Але для університетів країни сьогодні фактор часу є показником критичним. І це необхідно враховувати.

Список використаних джерел:

1. Бертон Р. Кларк. Предпринимательские университеты. – М., ВШЭ. – 2011. – 240 с.

Bakhrushin V.,
Zaporizhia National Technical University

UKRAINIAN HIGHER EDUCATION: SOME CHALLENGES AND POSSIBLE RESPONSES

Ukrainian higher education system has met with serious challenges. Some of

them are global and some are local and specific only for Ukraine. The main global challenges are:

– globalization and global competition;
– the transition from elitist to mass higher education;
– the transition from learning for the whole life to the lifelong learning;
– new technologies in the economy and education.

The main local challenges are:

– low quality of education;
– the lack of resources for development (funding, material base, staff, …);
– the demographic crisis;
– imperfect and contradictory legislation and regulatory framework;
– detachment from the needs of society and labor market;
– imposition of several reforms (education, decentralization, deregulation, public service, ...);
– lack of public consensus on many fundamental issues;
– high uncertainty (indicators, conditions, results).

Increase of mass character of higher education may be characterized by such indicators as Enrolment in Tertiary Education per 100000 inhabitants (ETE) and Gross Enrolment Ratio in tertiary education (GER). During 1971 - 2013 the median ETE value for Europe increased from about 1000 to 4500, and its values for Ukraine - from slightly more than 3,000 to almost 5,000. The GER changes were the similar. For Europe it increased by about four times and reached almost 60%. Ukrainian GER grown twice and reached close to 80%. The fraction of budget expenditures on higher education in total Ukrainian expenditures on education exceeds 30% and is significantly higher than in most other European countries. Total expenditures on education as a percentage of GDP are also relatively high. However, due to the low GDP expenditures per student are about 800 $ and among the lowest in Europe. The total number of students has increased from 0.8 million in 1993 to 2.4 million in 2007. But then began to decline and was equal to 1.4 million in 2015

Highly centralized system of educational governing, which has remained as a legacy of the Soviet Union, proved its ineffectiveness. Reform of higher education was started in 2014, but it is slow and contradictory. Because of the inconsistent legislation universities cannot use their autonomous rights in full. Most of the proposals for reforming are based on the assumption that we need to establish more liberal but common rules and regulations for educational institutions, teaching staff, students, etc. The implementation of such ideas in conditions of high uncertainty is associated with high risks for universities and higher education in general.

Some answers to mentioned challenges may be:

– soft regulation - rigid norms regarding a small number of basic principles and wide autonomy of higher education institutions, professional societies, etc on other issues subject to the set limitations;

– diversification of rules, autonomy, academic freedom for all participants of the educational process, which should ensure more efficient university adaptation to

rapid changes that occur outside;

– democratization of governance, redistribution of responsibilities and powers of governing bodies of universities to promote sustainable development and improve governance efficiency in new conditions.

Грицаєнко Л.Р., д.ю.н., доц.,
Академік АНВШ України, завідувач кафедри,
Чорноморський державний університет імені Петра Могили

ДО ПРОБЛЕМ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

«Потрібно багато навчатися,
щоб знати хоч небагато»
Шарль-Лує де Монтескьє

Усі двадцять п’ять років ми слухали гасла про евроінтеграцію, про європейським вибір, про європейські стандарти і таке інше. Ювілеї завжди являються підставою що-небудь підрахувати і виміряти. А якщо ми спробуємо виміряти наші досягнення в сфері нематеріального? Зокрема, наскільки відсотків піднявся рівень нашої вищої освіти, які наші втрати та здобутки за четверть століття?

Мета вищої освіти – на ґрунті базової (загальної середньої) освіти надати студентам вишів освіту вищого рівня, відповідно до різноманітних функцій обраної спеціальності, шляхом отримання основних знань та навичок, завдяки яким можливо приймати рішення, яке відповідає професійним обов‘язкам і закону і належним чином адаптоване до контексту потреб людини, суспільства та держави, а також інтегрованим в інституціональне середовище як внутрішньодержавне, так і міжнародне.

За статистичними даними українці є однією з найосвіченіших націй, рівень писемності просто зашкалює, аж 97,9 %. Україна займає 13 місце у світі (із 144 держав) за кількістю осіб з вищою освітою на душу населення. Показник вражаючий, і ним можна було б пишатися. Але разом з тим, за дослідженням загальних професійних навичок наших випускників знаходимось на далекому 87 місці в світі. Це неприємно визнавати, але слід констатувати, що навчаємо та вчимося ми неефективно та неякісно.

Переведення життя українського суспільства на рівень торгівельно-економічних відносин, що на превеликий жаль, є однією з реалій сучасної України, приводить до поглиблення кризи в освітянській сфері. В цьому є своя правда. Адже і причина такого стану справ є абсолютно об‘єктивною.

По-перше, українська система освіти вже котрий рік переживає процес трансформації від сучасних до європейських стандартів.

По-друге, потрібно визнати, що соціальний статус вчителя (викладача) є надзвичайно низький.

По-третє, назріла необхідність оптимізувати вищу освіту в Україні. Вважаю за більш доцільне, після закінчення навчання в бакалавраті, студентам дати можливість обирати подальший напрямок навчання в магістратурі: з більш теоретичним, науковим ухилом, що буде підґрунтям для подальших наукових розробок, чи навпаки – практичним.

По-четверте, не можна не звернути увагу на вкрай низькі прохідні бали абітурієнтів в педагогічні університети держави в останні роки і, як вважають в Міністерстві освіти України, що це катастрофа, як і для середньої, так і вищої освіти. Безперечно, що нам усім потрібні сучасні вчителі, справжні агенти змін, які б володіли новими знаннями та новими методиками навчання, адже формулу: «Якщо хочеш чогось навчитися, то навчайся в кращих» ніхто не відміняв.

Але про яку якість освіти можна вести мову, як і про професіоналізм та компетенцію випускника українського вишу, якщо лише 12 % осіб працюють за своїм фахом. Натомість не інакше, як катастрофою всієї освітянської сфери є та обставина, що 70 % (важко повірити, а ще важче не повірити) фахівців працюють не в тій сфері, на освоєння якої марно витратили 5-6 золотих років життя. Як результат, ані висококваліфікованих спеціалістів за фахом, ані конкурентоздатних працівників, котрі згодом нарікають на низьку заробітну плату, а ще гірше – їх не цінують на роботі.

По-п’яте, перепоною, яка не дозволяє провести ефективну реформу в системі вищої освіти, залишається корупція в різних її проявах. Головним форпостом у подоланні корупції в системі освіти в України мав постати Центр оцінювання якості освіти, який з самого початку був створений з метою боротьби з хабарництвом «на хиткому місточку» між школою та ВУЗом. Тотальне застосування ЗНО з 2007 року надало можливість зруйнувати напрацьовані роками схеми отримання хабарів та постало ефективною системою захисту абітурієнтів на шляху до навчального закладу. На превеликий жаль сподівання та надії на ЗНО не виправдались в повному об‘ємі, фальсифікація результатів тестів надала можливість 2000 абітурієнтів (з 2007 року) незаконно отримати можливість безкоштовного навчання в престижних вишах України. Не відкрию таємницю, коли скажу, що збудована роками система акредитації та ліцензування ВУЗів працювала на корупційних схемах і нині зазнала певних втрат. Але вистояла і намагається втриматись «на плаву».

Переконаний, що в системі державного управління освітою необхідно негайно докорінно змінювати усю структуру і ідеологію вищої освіти. Студент йде на навчання з єдиною метою – отримати реальні знання, вміння, навички, з метою їх застосування в професійній діяльності за гідну заробітну плату. При тому, що в багатьох зарубіжних країнах законодавство забезпечує більш високу заробітну плату осіб, які мають більш високий рівень освіти.

Отже, в Україні потрібні такі кардинальні зміни, щоб студенту і на думку не спадало, що диплом можна «купити», а ректору, що диплом можна «продавати». Боротьба з псевдоосвітою уже багато років відноситься до першочергового завдання Міністерства освіти та уряду України, але за такої

кількості вузів та особливо їх філіалів все зводиться до того «що примітивна черга за дипломами» не зменшується.

Чи не тому українська молодь щорічно масово їде на навчання до зарубіжних ВУЗів. Якщо за даними ЮНЕСКО в 2013-2014 роках на навчання за кордон виїхали близько 25000-30000 українських студентів, то 2014-2015 рр. вже 37000-40000 осіб виявили б ажання навчатися у 34 зарубіжних державах.

Я абсолютно переконаний, що найкращі знання ті, котрі здобуті самостійно. Основне знання професора полягає в тому, щоб допомогти студенту обрати ефективну навчальну стратегію, зорієнтувати в літературі, наукових розвідках в заданій галузі та потоках навчальної наукової інформації. Лекційний матеріал повинен бути орієнтованим для самонавчання і напрямком для роздумів з метою призвичаювати вчитися у ВУЗі самостійно, а перманентно – все життя.

Другою складовою має бути контроль за результатами навчання студентів вишів.

І третя, надважлива складова: професор і студент мають бути партнерами по спільній роботі. Якщо перший є допоміжним інструментом, що зобов‘язаний направити навчання у потрібне, то другий зобов‘язаний бути мотивований для отримання освіти, щоб бути професіоналом в тій чи іншій сфері людської діяльності.

Не можна продовжувати мовчати, як в нашій країні за декілька місяців або рік народжуються псевдо кандидати та доктори наук. Зокрема, варто згадати кримінальну справу відносно відомого всій Україні А. Слюсарчука (Доктора ПІ) – як випускника Червоноградського професійного училища, який не маючи спеціальної медичної освіти проводив складні нейрохірургічні операції в державних медичних установах. Крім того, ця особа отримала Державну премію від Президента України, а ще й вчене звання професора медичних наук з рук Міністра освіти та науки України. Інший приклад, дисертація доктора економічних наук за темою: «Управління розвитком інфраструктури великого промислового регіону» В. Януковича, яку він захистив 2000 р. Серед наукових публікацій дисертанта окремо звертаю вашу увагу на назви основних наукових публікацій за тематикою дисертаційного дослідження: «Відродження України почнеться з Донбасу», «В єдності наша сила», «Доброчесність: проблема економічна». Для мене є дуже цікавим чи є ще така країна в світі, де за публіцистику присвоюють ступінь доктора економічних наук.

На мій погляд, цивілізоване суспільство мало б давно поставити питання про позбавлення В. Януковича наукових звань, про відповідальність експертів ВАКу, наукової організації дисертанта, наукового керівника дисертації та опонентів за правдиві результати їхніх висновків та експертизи.

Вкрай необхідною є залучення до наукової діяльності талановитої молоді, безперервне стимулювання досліджень молодих вчених, створення для них перспектив у міжнародній діяльності та кар‘єрному зростанні.

Надактуальним є питання щодо створення державою умов для повернення до України молоді, яка закінчила ВУЗи в зарубіжних країнах.

На часі побудова нових партнерських відносин між університетами, наукою та виробництвом, адже до цього часу в основі отримання надприбутків олігархічними колами лежав ідеальний чотирикутник, сторонами якого були: олігархи – влада – дешева сировина – дешева робоча сила. Саме це четверть століття стримувало розвиток науки і техніки, впровадження у виробництво нових технологій і ефективне використання природних ресурсів.

Кожен студент повинен виходити з ВУЗу абсолютно сформованою особистістю, максимально наближеним до потреб вибраної професії, повністю адаптованим до виконання своїх обов‘язків з перших днів.

Допоки ми не усвідомимо, що «вчитися» і «навчатися», «працювати» і «заробляти» це різні речі, доти нічого не зміниться. І тому треба розуміти: якщо ми хочемо жити інакше, треба цей стереотип здолати. Тому я думаю, що наша міжнародна конференція сприяє тому, щоб важливі питання освітянської сфери були ретельно обговорені на експертному рівні і про наші недоліки слід говорити чітко, прозоро, відкрито, для того, щоб усім було зрозумілим, чого хоче суспільство і держава проводячи реформи, і яким чином реально це буде робитися.

І на сам кінець хочу привести відомий вислів не менш відомого в світі мультіміліардера Руперта Мердока «Переможцями постануть ті, хто зможе спрямувати зміни на свою користь».

Луговий В.І., д.пед.н., проф.,
перший віце-президент НАПН України
Таланова Ж.В., д.пед.н., доц., головний науковий співробітник,
Інститут вищої освіти НАПН України, Національний Еразмуз+ офіс в Україні

КЛАСИЧНІ ТА ПРОФІЛЬНІ УНІВЕРСИТЕТИ: ДИХОТОМІЯ РОЗВИТКУ

У статті обґрунтовується специфіка дихотомічного роздвоєння університетського простору на дві взаємопов’язані складові: базову класичну та доповняльну профільну. Перша – стабільно домінує, друга – динамічно прогресує. Пов’язані з ними дві стратегії університетського розвитку – універсалізації та профілізації[5] – конкретно реалізуються в залежності від рівня університетського й економічного потенціалу країни.

Поняття «університет» первинно означає певну універсальність, всебічність, всеосяжність[2; 3; 5]. Якраз з такою різнобічністю асоціюється університет у класичному розумінні. Водночас на певному етапі (з18-гост.)тисячолітньогоприскореного поступу університетської освіти відбуласяії ключова структуризація: поява перших спеціалізованих університетівта їх поширення по країнах і континентах[5]. Одним з наслідків цього структурного

здвигу став перегляд, зокрема у межах виокремленоїуніверситетології[3], традиційної інтерпретації університету: університети меншою мірою стали пов'язуватися з комплексним характером вищої освіти, натомість ключовим критерієм для них стали її рівні. Хоча до цього часу єдиного підходу до визначення університету у світі не вироблено.

Справді, Європейська асоціація університетів, яка охоплює близько 850 закладів та їхніх об'єднань, відносить до таких будь-які інституції вищої освіти, що забезпечують підготовку принаймні на двох освітніх рівнях (циклах), наприклад, на бакалаврському і магістерському[9]. Асоціація американських університетів, Класифікація Карнегі[8] вважають університетами заклади, які здійснюють докторську підготовку. Відтак, провідні міжнародні університетські рейтинги «Шанхайський» [11]і «Таймс»[12] розходяться у визнанні інституцій університетами з огляду на рівні освіти, що надаються. Перший рейтинг ураховує заклади, які ведуть підготовку на магістерському і докторському рівнях, а другий – не бере до розгляду заклади, котрі не здійснюють бакалаврську освіту.З цієї причини в рейтингу «Таймс» відсутніамериканські високорейтинговіУніверситет Каліфорнії Сан-Франциско (21 місце за рейтингом «Шанхайський»), Рокфелерський університет (37 місце), Маоська медична школа (86 місце)[12], у яких провадиться підготовка на магістерському, магістерсько-докторському, докторському і постдокторському рівнях освіти.

На цьому ґрунті навіть з'явився поділ університетів та програм вищої освіти на дослідницькі (research) та навчальні (teaching)[6]. Якщо проти першого терміну застережень немає і він безповоротно увійшов у вжиток стосовно університетів з високою дослідницькою активністю, то стосовно другого є певні заперечення. Адже в Європейському просторі вищої освіти в рамках Болонського процесу утвердиласясучасна концепція вищої освіти на основі досліджень на всіх рівнях[2; 6; 7] – бакалаврської з використанням досліджень, магістерської на основі досліджень, докторської і особливо постдокторської через дослідження. Тому університет не може бути суто навчальним.Це зафіксовано в інноваційному Законі України «Про вищу освіту» (2014 р.), який за критерієм спроможності де-факто здійснювати дослідницьку діяльність де-юре вивів технікуми і училища із сфери вищої освіти та запровадив норми обов'язкової дослідницької діяльності для всіх типів вищих навчальних закладів – університетів, академій, інститутів, коледжів[1].

Аналіз розвитку провідних університетів світу виявив тенденцію виокремлення і поширення профільних університетів з потужною концентрацією досліджень у певній предметній галузі – насамперед медичній, технічній, науково-природничій, аграрній, економічній й інших[5]. Типовими прикладами такогороздвоєнняуніверситетів на класичні і профільні можуть слугувати США з найпотужнішим університетським потенціалом та Франція (сьома з 44 країн, включаючи Тайвань, за рейтингом «Шанхайський» 2016 р.)[11]. Щодо останньої, то в ній традиційно функціонують класичні університети (16 високорейтингових з них пересічно мають 33,6 тис. студентів)

та профільні вищі школи (шість високорейтингових, включаючи Тулузьку школу економіки, –1,8 тис.). Навіть країни із сильними традиціями класичних університетів такі, як Німеччина або Швеція, створюють спеціалізовані університети – Ганноверська медична школа (2,7 тис. студентів) або Стокгольмська школа економіки (1,8 тис. студентів), що входять до рейтингу «Шанхайський»[11]. В Австрії у 2004 р. дуже великі класичні університети Відня, Інсбрука та Граца виокремили відповідні медичні університети, два з яких посідають високі рейтингові позиції[5; 11].

Як правило, профілізація університету супроводжується значною концентрацією й інтенсифікацією дослідницької діяльності та посиленням відповідної інфраструктури. Відтак, зважаючи, що термін «університет» походить від німецького слова «сукупність», можна образно інтерпретувати класичний університет, як сукупність начальних «аудиторій», доповнену дослідницькими «лабораторіями», а профільний – як сукупність «лабораторій» з окремими «аудиторіями» [2].

Ураховуючи тенденцію до появи і поширення профільних закладів, світовий університетський рейтинг «К'юЕс» характеризує високорейтингові заклади (усього 916 у 2016 р.) з-поміж іншого за мірою зосередженості університету: «повністю всебічний» (comprehensive+), «всебічний» (comprehensive), «сфокусований» (focused) та «спеціалізований» (specialist)[9]. Наприклад, перший за цим рейтингом Массачусетський інститут технології ідентифікується як «всебічний», адже здійснює навчання і дослідження у багатьох галузях знань, з економікою включно, а Стенфордський і Гарвардський університети та Університет Кембриджа, які посідають відповідно друге, третє і четверте місця, – як «повністю всебічні». З найвищим рейтинговим досягненням серед українських університетів Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна (382 місце) визнано «повністю всебічним», Київський національний університет імені Тараса Шевченка (430–440 місця) – «всебічним», а Київський національний університет України «Київський політехнічний інститут» (551–600 місця) – «сфокусованим»[там само].

Уточнення статутної сутності університету з огляду не на напрями (які перестають відігравати ключову роль), а на рівні вищої освіти, дає підстави називати університетами відповідні заклади, незалежно від того, як вони при цьому іменуються – інститутами, коледжами, школами, центрами[2; 3; 5–8; 10–12].

Як свідчить світова практика, забезпечення конкурентоспроможного рівня діяльності профільних закладів потребує дуже високої концентрації ресурсів – людських, фінансових, матеріальних, що не по силам кожній країні, особливо невеликій. Тому багато країн в умовах обмежених ресурсів з метою розвитку національного університетського потенціалу надають перевагу стратегії універсалізації (істотного укрупнення закладів шляхом їх об'єднання) порівняно із стратегією профілізації, яка, очевидно, передбачає подрібнення закладів. У *табл. 1* наведено приклади країн, які для забезпечення свого

представництва в рейтингу «Шанхайський» хоча б одним закладом[11], утворюють дуже великі (за рейтингом «К'юЕс» з чисельністю студентів 30 тис. і більше) заклади.

Таблиця 1

Характеристики університетів країн, що представлені одним закладом в рейтингу «Шанхайський» 2016 р.

№	Заклад (країна), місця за рейтингом	Чисельність студентів, *тис.*	Співвідношення студенти/викладачі, *рази*
1	*2*	*3*	*4*
1	Ун-т Буенос-Айреса (Аргентина), *151-200*	128,0	7,8
2	Карлів ун-т у Празі (Чеська Республіка), *201-300*	51,4	13,0
3	Ун-т Белграда (Сербія), *201-300*	97,0	28,3
4	Індійський ін-т науки (Індія), *301-400*	3,3	8,2
5	Ун-т Чилі (Чилі), *301-400*	29,2	14,2
6	Каїрський ун-т (Єгипет), *401-500*	231,9	39,1
7	Стамбулський ун-т (Туреччина), *401-500*	82,1	41,1
8	Ун-т Любляни (Словенія), *401-500*	48,8	17,6
9	Ун-т Тарту (Естонія), *401-500*	10,3	13,0
10	Ун-т Загреба (Хорватія), *401-500*	72,5	9,2
11	*Середнє по 10 закладах*	*75,5*	*19,2*

Табл. 1 свідчить, що, за виключенням Індії та Естонії, інші 8 країн, аби увійти до рейтингу «Шанхайський», використовують стратегію укрупнення закладів, маючи при цьомуможливість збільшити співвідношення студентів і викладачів. Хоча за рейтингом «Таймс» 2015-16 рр. [12] флагмани вищої школи України Київський національний університет імені Тараса Шевченка і Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, як видно з *табл. 2*, мають певні організаційні параметри, що сумірні з відповідними характеристиками світових університетських лідерів за рейтингом «Шанхайський» 2016 р., у цілому мережа українських вищих навчальних закладів дуже подрібнена[4] (див. *табл. 3*).

Таблиця 2

Порівняння характеристик Гарвардського і Стенфордського університетів США та Київського і Харківського національних університетів України

№	Характеристика	США		Україна	
		Гарвард-ський ун-т	Стенфорд-ський ун-т	Київський національний ун-т ім. Т. Шевченка	Харківський національний ун-т ім. В.Н. Каразіна
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*
1	Місце за рейтингом «Шанхайський»	1	2	-	-
2	Місце за рейтингом «Таймс»	6	3	601-800	601-800
3	Кількість студентів, *тис.*	20,2	15,6	22,7	14,4
4	Співвідношення студенти/викладачі, *рази*	8,9	7,8	8,2	9,7

Таблиця 3

Середня кількість студентів в одному закладі та співвідношення чисельності студентів і викладачів (в еквіваленті денної форми навчання та повної зайнятості) в Україні у 2015/16 навчальному році та порівняння цих показників з груповими характеристиками 12 та 10 країн, що відповідно широко та мінімально представлені в рейтингу «Шанхайський» 2016 р.

№	Групи закладів, країн відносно рейтингу	Чисельність студентів, *тис.*	Співвідношення студенти/викладачі, *рази*
1	*2*	*3*	*4*
1	Україна (у рейтингу не представлена)	3,6	8,5
2	Група закладів 6-ти країн на перших 30-ти місцях рейтингу	27,5	9,2
3	Група перших 12 країн у рейтингу	23,2	17,2
4	Група 10 країн, що представлені одним закладом у рейтингу	75,5	19,2

Отже, у формуванні й здійсненні державної політики у вищій освіті,з огляду на передову світову університетську практику та провідні тенденції розвитку університетів,вукраїнських умовах доцільно використати стратегію консолідації вищих навчальних закладів, утворення передовсім укрупнених «всебічних» регіональних університетів національного значення, а також виокремлення і підтримки кількох класичних та профільних національних університетів глобальної конкурентоспроможності.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18.
2. Луговий В. І. Дослідження в університетах, навчання в академіях: шлях до інтеграції освіти і науки / В. І. Луговий, О. М. Слюсаренко, Ж. В. Таланова // Педагогіка і психологія. Вісн. НАПН України. – 2015. – № 4. – С. 11–21.
3. Луговий В. І. Університетологія– новий напрям педагогічної науки / Луговий В. І., Слюсаренко О. М., Таланова Ж. В. // Вища освіта України: теоретичний та науково-методичний часопис / [за ред. В.І. Лугового, М.Ф. Степка] – К. : Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2012. – № 1. – Додаток 2. – Тематичний випуск: «Наука і вища освіта». – 368 с. – С. 3–11.
4. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2015/16 навчального року. Статистичний бюлетень / Державна служба статистики України. – К., 2016. – 170 с.
5. Слюсаренко О. М. Розвиток найвищого університетського потенціалу в умовах глобалізації: монографія / О. М. Слюсаренко. – К.: Пріоритети, 2015. – 384 с.
6. Таланова Ж. В. Докторська підготовка у світі та Україні: монографія / Ж. В. Таланова.– К.: Міленіум, 2010. – 476 с.

7. Таланова Ж. В. Дослідницька підготовка: інтеграція вищої освіти та науки / Таланова Ж. В. // Вища освіта України: : теорет. та наук.-метод. часоп. – К.: НВЦ «Пріоритети», 2013. – № 3 – Дод. 2 – 255 с. – С. 34–39. – Темат. вип. «Європейська інтеграція вищої освіти України у контексті Болонського процесу».
8. Carnegie Classification of Institutions of Higher Education. – URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Carnegie_Classification_of_Institutions_of_Higher_Education.
9. European University Association. – URL:http://www.eua.be/.
10. QS World Universities Rankings 2016/17. – URL: http://www.topuniversities.com/qs-world-university-rankings
11. The Academic Ranking of World Universities 2016. – URL: http://www.arwu.org/.
12. THE World University Rankings 2015-16. – URL: www.timeshighereducation.co.uk/.

Makarets M.V.,
Poperenko L.V.,
Faculty of Physics of Taras Shevchenko National University of Kyiv

MAIN RESEARCH ASPECTS IN STUDY SYSTEM IN PHYSICS FACULTY OF TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV

Physical Faculty is one of the oldest faculties of Taras Shevchenko National University of Kyiv (University) and last year celebrates its 75 anniversary from foundation. From the very beginning, when our university was just created in 1834, the Physical-Mathematical Branch was affiliated within the Philosophical faculty of the University. Later, in 1940, the Faculty of Physics and Mathematics was divided into the Physical Faculty and the Faculty of Mechanics and Mathematics. Later, in 1952, the Radiophysical Faculty (now Faculty of Radiophysics, Electronics and Computer Systems) was separated out of the Physical Faculty. There are a lot of famous names associated with the history of our Faculty. Many well-known scientists studied and worked here at different times.

About 100 professors and more than 30 leading NASU scientists work and lecture at the Physical Faculty today. Now among the Faculty's professors there are several academician of the NASU, more than 30 full professors and 40 associate professors. More than 700 students and about 80 graduate students study at the Faculty at the moment.

The Faculty conducts scientific activities within 10 research labs with more than 140 research fellows and engineers. At the Faculty, about 40 doctors of sciences and 130 candidates of sciences are employed in 10 chairs namely chair of astronomy, experimental physics, general physics, molecular physics, optics, theoretical physics, quantum theory of the field and elementary particles, physics of metals and ceramics,

physics of functional materials and experimental nuclear physics. Students in their bachelor and master programs within 30 specialties study more than 300 special lecture courses.

Annually, more than 10 candidate's and doctor's theses are defended at the Faculty. Our scientists, frequently together with their foreign colleagues and our young researchers, publish about 300 articles per year in professional scientific journals with high rate in Ukraine and abroad. The Faculty has IT center, educational computer classes, optical and fitting workshops. As an example, research work of the Optical Chair students in the institutes of NASU and Central Constructor Bureau of "Arsenal", Kyiv, and Optical Plant in Izum, Kharkov region, also plays important role in student study and their experimental activity.

Physical Faculty actively takes part in international collaboration and conducts joint research with other leading universities and institutes in Ukraine and abroad. A striking example of international cooperation is our virtual X-ray and γ-observatory "VIRGO". Besides, the Faculty supports the Ukrainian students' branches of noted international societies such as OSA (American Optical Society) and SPIE (International Society of Optical Engineers). Every year several international scientific conferences on different topics of physics are organized by our Faculty, including the international conferences for students, postgraduate students and young scientists. Each year in collaboration with SPIE and OSA student chapters at the Physical Faculty the Chair of Optics organizes International Young Scientists Conference Optics and High Technology Material Science (SPO).

It is necessary to emphasize that among many participants of these conferences there are former students of Physics Faculty which now work in scientific centers of Europe, Asia, North and Latin America, Australia and Africa. Our graduate students regularly get the offers for jobs and further education at the leading scientific-research institutions, universities, and enterprises, hi-tech firms in Ukraine and abroad. In particular only during few last years three former our students successfully work in groups of such Nobel Prize laureates as A. Geim and K. Novoselov, S. Haroche and T. Haensch.

Недюха М.П., д.філос.н., проф.,
секретар відділення політології та соціології
Академії наук вищої школи України, заслужений діяч науки і техніки України,
дійсний член Академії наук вищої школи України

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ (НА ПРИКЛАДІ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ)

Уявляється, що концептуальні засади державної освітньої політики визначають основні напрями забезпечення єдності освіти та науки (науково-технічної діяльності) в навчальному процесі вищого навчального закладу шляхом: б) реалізація прав і свобод людини та громадянина на отримання

якісних освітніх послуг; б) приведення освіти та науки у відповідність у відповідність до потреб країни, можливостей інноваційно-інвестиційного процесу соціальних змін шляхом формування єдиного середовища продукування знання та впровадження його результатів; в) формування мережі закладів освіти відповідно до запитів суспільства, модернізаційного розвитку України; г) участь України в міжнародному співробітництві з питань освіти та науки, у тому числі в частині нормативно-правового обгрунтування процесу входження до європейського освітнього та наукового простору.

Відповідно, призначення освіти в частині пошуку відповідей на виклики суверенного розвитку полягають у її спрямованості на формування інноваційно-інвестиційного середовища соціального розвитку, продукуванні науково-технологічних розробок і винаходів та їх впровадження шляхом забезпечення єдності науки та виробництва, науки та освіти. У зазначеній дуальній взаємодії визначальна роль належить, безумовно, науці як сфері діяльності, соціальному інституту і за багатьма ознаками «геологічній силі». Не випадково В.І. Вернадський, зважаючи на гуманістичний зміст науки, її роль у розв'язанні проблем життєдіяльності людини, розглядав науку як геологічну й історичну силу водночас, спроможну змінити життя як біосфери, так і людства. Відповідно, наука має розглядатися як засіб і ресурс розвитку, в основі якого – сила фактів, узагальненння і, передусім, потенціал людського розуму. Могутність людини, її самодостатність не може розглядатися поза її розумом, який підпорядковує дії людини цілям, визначеним класичною наукою (опис, усвідомлення, розв'язання та передбачення), некласикою (позиціонування суб'єкта соціальної дії) та постнекласикою (конструювання соціального простору).

Завдання вищої школи, її соціальне призначення вбачається у теоретико-методологічній та методично-технологічній переробці, адаптації наукових знань відповідно до цілей навчально-виховного процесу, побудові останнього згідно з вимогами визначальних принципів – доступності знання, його наступності, послідовності та забезпечення системної цілісності наукового знання. Проблема полягає в тому, що зазначений зв'язок науки та освіти не є однозначним, лінійним, зважаючи на амбівалентність науки, що передбачає необхідність гуманізації наукового знання шляхом, зокрема, послаблення дії такої загрозливої тенденції, якою є прагматизація науки, що має своїм наслідком не лише отримання переваг, а й зазнання суттєвих втрат, зокрема, екологічних. Зазначене передбачає також врахування можливих соціальних наслідків застосування результатів тих чи інших наукових досягнень на практиці. Прикладів цьому, як відомо, достатньо, одним з яких є сумнозвісна техногенна аварія на Чорнобильській АЕС.

А це означає, що освіта має давати задовільні відповіді на виклики глобалізаційної доби засобами дидактико-методичного перероблення досягнень світової та вітчизняної науки, її гуманізації: концептуальні засади державної освітньої політики мають забезпечувати єдність науки та освіти шляхом адаптації досягнень першої до завдань і цілей навчального процесу,

забезпечення його технологічності, доступності, наступності, послідовності та системності. Зазначене можна вважати своєрідним надзавданням класичного університету у частині забезпечення єдності науки та освітнього, навчально-виховного процесу. Могутність України забезпечується її освітою.

Судаков В.І., д.соц.н., проф.,
завідувач кафедри теорії та історії соціології факультету соціології,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА ЯК ГЛОБАЛЬНИЙ ЧИННИК ГУМАНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ ТА ЗНИЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ НАПРУЖЕНОСТІ

В умовах сучасної глобалізації суттєвий вплив на процеси організації, відтворення та розвиток соціальних відносин спричинюють дві протилежні тенденції. Перша з таких тенденцій – це тенденція радикальної інтернаціоналізації суспільного життя, зміст якої переважна більшість дослідників пов'язують з інтенсивним розвитком глобальних мереж взаємодій і комунікацій, які мають потужну ресурсну підтримку з боку транснаціональних бізнес-організацій (ТНК), медійних холдингів, міжнародних політичних та культурно-освітніх інституцій. Друга тенденція – це тенденція поглиблення загальної соціальної драматургії глобалізації, яка загалом відображує нові суперечливі реалії нового цивілізаційного і соціального розподілу людства на постіндустріальний Центр, індустріальну Напівпериферію, та аграрну Периферію. Вочевидь, що можна цілком погодитися з думкою багатьох науковців (І. Валерстайн, У. Бек, Л. Склейр, Й. Тернборн, Р. Дарендорф, Ю. Габермас та ін), що такий розподіл зараз є головним джерелом дегуманізації суспільного життя, формування та розвитку глобальних соціальних нерівностей, новітніх соціальних конфліктів і посилення соціальної напруженості.

Як фундаментальний трансформаційний процес, глобалізація формує нові інституціональні стимули розвитку університетської освіти. По-перше реальне перетворення науки на безпосередню виробничу силу суттєво посилює традиційно високий суспільний престиж класичних та дослідницьких університетів не лише як закладів формування інтелектуальної еліти суспільства, але й як провідних соціальних інститутів забезпечення його інноваційного розвитку. По-друге, сучасні університети є важливими інститутами гуманізації суспільного життя, що загалом обумовлено широтою соціальної бази їх функціонування та поширенням демократичних процедур у процесах формування контингенту студентів, аспірантів, докторантів та викладацького і адміністративного персоналу. Адже випускники університетів, як представники різних соціальних верств, є реально є носіями та активними суб’єктами поширення універсальних гуманістичних цінностей громадянської

культури, соціальної злагоди, довіри, соціальної справедливості та толерантності.

Проте в ринкових умовах розвиток гуманістичного потенціалу університетської освіти позначається і певними суперечностями. Так лише на перший погляд, проблема гуманізації життя людей в соціальних системах різного типу видається досить простою і зрозумілою, насамперед, в силу очевидності її практичної значущості. Зазначимо, що в суто гуманітарному вимірі зміст даної проблеми традиційно поєднується з світоглядними уявленнями стосовно важливості розуміння антропологічної величі людини як «міри усіх речей». Однак. соціальний аспект даної проблеми виявляється набагато складнішим, оскільки цей аспект виразно фіксує певні концептуальні труднощі наукових тлумачень взаємозв'язку принципів гуманізму і соціальної справедливості. Якщо взяти до уваги прагматичний, власне, соціально-технологічний контекст даного взаємозв'язку, то доволі легко припустити, що сама постановка питання про соціальну справедливість не просто як про абстрактний суспільний ідеал досягнення гуманного соціального порядку, а як про принцип забезпечення соціального консенсусу, соціальної стабільності та гармонізації соціальних відносин, то ключовим питанням постає обґрунтування технологічної значущості адекватних цьому принципу системи соціально відповідальних дій, чому і служить здійснювана кожною державою соціальна політика. Саме тому, важливо враховувати, що сучасна університетська освіта в своєму більш широкому гуманітарному вимірі є важливим компонентом соціальної політики, яка функціонально зорієнтована на зниження соціальної напруженості між індивідуальним та колективними суб’єктами суспільного життя.

Незважаючи на критичні зауваження деяких відомих науковців (З. Бауман, Р. Дарендорф, Р. Колінз та ін.), які вказують та обставини можливого перетворення університетів на «інкубатори соціального контролю», які тимчасово ізолюють молодь від ринку праці (і тим самим знижуючи рівень соціальної напруженості) ми вважаємо, що інтенсивний розвиток університетських інноваційних освітніх програм, позитивно сприяє успішній адаптації випускників університетів до нових моделей продуктивної зайнятості.

Дороніна О.А., д.е.н., проф.,
професор кафедри управління персоналом та економіки праці,
Донецький національний університет імені Василя Стуса

КЛАСИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЯК СУБ’ЄКТ СУЧАСНОЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ

Освіта є найважливішим напрямом державної політики України, оскільки саме на неї покладено завдання з формування та розвитку людського потенціалу, примноження інтелектуального ресурсу нації, створення умов для

духовного самоствердження особистості. Провідна роль освітньої складової у системі кадрової політики визначається тим, що вона є ключовим чинником суспільного прогресу, засобом формування знань і вмінь, котрі мають попит на світовому ринку праці.

Роль освітньої системи в Україні зростає відповідно до проголошеної мети державної кадрової політики до 2020 р., суть її полягає у забезпеченні всіх сфер життєдіяльності держави кваліфікованими кадрами, необхідними для реалізації національних інтересів у контексті розвитку України як демократичної, соціальної держави з розвинутою ринковою економікою. Сьогодні система вищої освіти в Україні представлена розгалуженою мережею навчальних закладів, провідну роль у якій відіграютьсаме класичні університети, які, на нашу думку, мають приймати активну та безпосередню участь у формуванні та реалізації освітньої складової сучасної кадрової політики на різних рівнях (державному, регіональному, корпоративному).

Класичний університет в Україні має здійснювати свою освітньо-виховну діяльність покладаючись на такі принципи, викладені у документах Міжнародної комісії з освіти для XXI ст.:

1) Навчити пізнавати, здобувати знання, уміння вчитися. Зростання світової наукової інформації, що подвоювалася кожні 10–15 років, її швидке старіння, суспільний розвиток, який відкриває нові можливості економічної, політичної, соціальної діяльності, вимагають поєднання широких загальнокультурних знань із глибоким пізнанням наук, що безперервно розвиваються, засвоєнням способів самостійного здобування знань.

2) Навчити працювати, здобувати не тільки професійну кваліфікацію, але й компетентність, що є основою конкурентоздатності випускника освітніх установ.

3) Навчити жити разом, співіснувати, виховувати здатність до розуміння інших людей, народів; розвивати знання про їх історію, традиції, способи мислення, поважати їх цінності.

4) Навчити жити для того, щоб сприяти розвитку власної особистості та бути спроможнім діяти, виявляючи незалежність, самостійність суджень та особисту відповідальність.

Розвиток економіки знань провокує стрімке старіння професійних знань та вмінь, що викликає потребу у безперервному у підвищенні кваліфікації працівників та їх орієнтацію на участь у інноваційному процесі. Отже, сучасна освітня система, та перш за все, класичні університети, мають орієнтуватися на формування кадрового забезпечення інноваційного розвитку в країні.

Становлення інноваційного суспільства в Україні вимагає від університетів реалізації нової освітньої концепції, основою якої мають бути наступні принципи:

становлення, розвиток і саморегуляція творчої особистості;

націленість на генерацію новацій та пошук шляхів і методів їх практичної реалізації в інновації;

орієнтація на підготовку висококваліфікованих і високоінтелектуальних фахівців, системних менеджерів науково-інноваційної діяльності;

розгляд навчання і підготовки кадрів як складової інноваційного процесу;

навчання управлінню соціальними та психологічними аспектами процесу створення наукомістких новацій, використання творчого потенціалу колективу для прискорення широкомасштабного впровадження інноваційних розробок.

З метою вдосконалення освітньої складової кадрової політики, покращення ситуації на ринку праці через зростання рівня працевлаштованості випускників навчальних закладів вважаємо за доцільне активну участь класичних університетів у реалізації наступних заходів:

створення навчально-виробничих комплексів, які об'єднують вищі навчальні заклади та потенційних роботодавців для регулювання кількісно-якісних характеристик освітніх послуг потребам економіки;

розробка та впровадження інвестиційних проектів для навчальних закладів заради оновлення їх матеріально-технічної підготовки можливостей і підвищення якості освітніх послуг;

вдосконалення системи підготовки сучасних працівників, відповідно до вимог ринку праці та безперервне навчання протягом усього життя,

розробка та впровадження сучасних інформаційних технологій у системи управління людськими ресурсами на державному рівні.

Zverko T.,
Mykhaylyova K.

THE ROLE OF LONG-LIFE EDUCATION FOR CONTEMPORARY UNIVERSITY

Recent decades exponentially produce innovations and technologies, which are one of the main prerequisites for the revision of the educational system in different countries. However, a clear answer to the question about the ideal university education is still no.

Education becomes constant and "patchwork", the approach to it is changing not only at the university level, but also at the level of each individual. And ahead, we have to expect "the lessons of uncertainty".

There is only one thing definitely determined - changes are inevitable and, therefore, it is the time for constant development in the new format. The University already can not, and should not, follow the road, when learning had the border nature between acquisition of knowledge, "prevention of unemployment" and artificial extension of the period of entry into active life. The completely different vision is actualised: we must learn constantly acquiring new skills, creating our own future and clearly realising the value of investing into ourselves and the development of lifelong learning. This means that the idea of continuing education as an important factor of human life is becoming increasingly important for universities.

It's obvious today that constant and rapid changes in society require continuous training and retraining, lifelong learning and the corresponding changes in the nature of professional qualifications. Universities get an extra chance to play a more influential role in education by expanding the scope of their activities, the development of education for adult and continuing education" (Major 1998,13-14).

The new format of university education creates a new "university audience". It is differentiated according to its needs, status and age. It is dynamic and changeable. The understanding of this fact determine the role of the university in the formation of qualities and competencies required for a successful career, as well as the degree of satisfaction with training as a whole, identify the dominant competence of graduates in the region. Frm the plane of theoretical generalizations the problem is more often transferred to the plane of its practical implementation.

New matrix of incorporation universities in the modern world through continuing education also defines other accents in the nature of the relationship between universities and enterprises / organizations. The employer becomes a stakeholder of the University, and wants more to determine the content and orientation of training, formulating a request for specific competencies of the graduates. However, the practice reveals the distinction between needs and expectations of graduates of professional school and employers (Zverko, Birchenko 2013: 430).

The mood of the universities to test the set of new forms of training organization provides a field of opportunities to meet the needs of the individual in various aspects of education, that creates the preconditions for formation of an integrated system designed to ensure and develop life-long education as a factor of human activity, personal development and self-actualization.

References:

1. *Major, F.* : 1998, Yevropeyskiye universitety v kontekste peremen XXI v. [European universities in the context of change in the XXI century], Al'ma Mater (Vestnik vysshey shkoly) no 4: pp. 12-15
2. *Zverko, T.V. and Birchenko, E. V.* : 2013, Kachestvo podgotovki spetsialistov v sisteme vysshego obrazovaniya : otsenka rabotodateley [The quality of specialists' training in higher education: evaluation of employers]: in: Sociology and Society: cooperation in crisis. II Congress of SAU: abstracts, Kharkov : Karazin Kharkov National University, pp. 430-431.

Подшивалкіна В.І., д.соц.н., проф.,
завідувач кафедри соціальної та прикладної психології
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

КЛАСИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ: ВИКЛИКИ НЕВИЗНАЧЕННОСТІ

Багато країн вирішують проблему реформування вищої освіти, котра стає масовою і в значній мірі відстає від запитів практики. Вимоги так званого

Болонського процесу в освітянській сфері постають як спроба зорієнтувати майбутніх спеціалістів на самоактуалізацію, самореалізацію та на формування індивідуального досвіду використання знань для вирішення практичних проблем. Разом з тим подальший розвиток класичних університетів стримують, на наш погляд, деякі невизначенності.

Невизначеність минулого. Минуле живе у сучасності через досвід свідків історичних подій та колективну пам`ять поколінь. Відкриття нових історичних фактів та імен попередників – це реальний процес, якій супроводжується постійним переосмисленням минулого і може приводити, на приклад, до повернення імен видатних вчених, які були викреслені радянською історіографією. Інтерес до переосмислення недавнього або далекого минулого - це необхідна умова для побудови майбутнього класичних університетів. Але сучасна вітчизняна вища школа, з нашої точки зору, ще не визначилася щодо багатьох історичних подій.

Невизначеність майбутнього. Саме невизначеність майбутнього стримує процеси реформування класичних університетів. Суспільство чекає від університетів відповідності не тільки сьогоденню, але майбутньому. Реформи в освіті повинні бути спрямовані на досягнення нового майбутнього стану соціального середовища, тому прогнозні дослідження у сфері освіти - це запорука подальшого конструктивного впливу вищої освіти на сучасне суспільство.

Невизначеність сучасного. Початок XXI століття характеризується появою нових тенденцій розвитку як результат накопичення багатовекторних кількісних та якісних змін, що пов'язані з активністю влади, соціальних рухів, окремих суб'єктів на протязі останнього півстоліття. Проблемою для унверситетів стає не стільки адаптації до змін, скільки готовність бути ініціатором цих змін та розвитку суспільства.

Невизначеність соціальних суб'єктів навчального процессу. Визначеність вищої освіти саме з проблемою соціальних суб'єктів може сприяти розвитку класичних університетів з урахуванням їхніх особливостей та можливостей. Якщо мова йде про особистість, як суб'єкту навчального процессу, то відомо, що вона формується соціальними інститутами, такими як інститут сім`ї, інститут освіти та т.п.. Але якщо мова йде про індивідуальність, то це вже процес екстереорізації або впливу людини на суспільство. Визначеність вищої освіти саме з проблемою соціальних суб'єктів (особистість, актор, агент, індивідуальність тощо) може сприяти більш ефективному пошуку нових змістів та форм навчання.

Організаційна невизначеність. XXI століття характеризується появою нових організаційних форм, що відрізняються за роллю людини в цих організаціях, цільовими настановами, видами влади та іншими показниками. Подальший розвиток класичних університетів буде залежить від того, у якій мірі будуть враховуватися особливості типів організації, для роботі в яких університети готують нових професіоналів, в якій мірі вони можуть

рефлексувати особливості та якості організацій, у яких працюють випускники.

Методологічна невизначеність. Сучасний науковий дискурс існує на рівні гносеології або рефлексії можливостей пізнання реальності, на рівні епістемології або рефлексії специфіки пізнання конкретного фрагменту реальності, на рівні онтології або на рівні існування феноменів та на праксеологічному рівні або на рівні конструювання реальности та практики реалізації реформ. Методологічна невизначеність пов'язана з тим, що формується багато нових соціальних явищ, що пов'язані з освітою, для вивчення яких потрібні нові підходи та методи пізнання освітянських інститутів та практик на різних рівнях наукового дискурсу.

Саме рефлексія та зняття цих невизначенностей може стати запорукою подальшого розвитку класичних університетів.

Рогожа М.М., д.філос.н., проф.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

КОЛІЗІЇ ЦІННІСНИХ УСТАНОВОК ВИКЛАДАЧА В СУЧАСНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Традиційні місії навчання та дослідження в сучасному університеті приростають третьою місією, яка охоплює широко зрозумілу діяльність «на благо суспільства». Йдеться про можливість університету бути корисним суспільству, реагувати на очікування громадськості, ставати «соціально відповідальним». В умовах зростання обсягу третьої місії університет – це суб’єкт господарювання, орієнтований на надання освітніх послуг і виконання замовлень від влади, бізнесу і структур громадянського суспільства. Університет перетворюється на потужну корпорацію, до складу якої входять групи з різними функціями /повноваженнями: академічна спільнота (викладачі, дослідники, студенти, аспіранти, докторанти), адміністрація, обслуговуючий персонал. Належачи до різних професій, вони включені у декілька систем цінностей в межах виконання своїх функцій в університеті. Успішність діяльності кожної з цих груп визначається установками на досягнення ефективних результатів, на успіх як такий.

Успіх – оціночне поняття, за допомогою якого фіксується ретроспективна оцінка дії, в якій продемонстровані досягнення певних цілей за критеріями результативності, змагальності тощо. Кожна з груп, окрім професорсько-викладацького складу, несуперечливо керується ціннісною установкою на успіх. Образ університетського інтелектуала проектується в історичній перспективі принципово інакше.

Ж. Бенда окреслив образ інтелектуала як людини, що живе вищими духовними цінностями і бачить свою місію у підтриманні вогню безкорисного інтелектуального пошуку. Г. С. Батигін реконструював первинний образ

університетського інтелектуала як ченця, котрий відійшов від суєтності світу у царство науково-викладацької діяльності. Дух подвижництва і високого служіння, орієнтованість на позачасові і неутилітарні цінності стали основою системи координат професорсько-викладацького складу. Така ціннісна налаштованість приймається у роки навчання і відтворюється у процесі професійної діяльності. У роки професійного становлення відбувається засвоєння неофітом експліцитних та імпліцитних цінностей професії. Освоюючи експліцитну складову, він добудовує імпліцитну і з цим багажем вступає у життя в професії.

Одна з провідних імпліцитних установок – автономність від матеріальних міркувань. До недавнього часу у викладацьких колах було не прийнято говорити про роботу за гроші. Навіть винагорода – оклади і ставки – по формі і змісту відрізняються від індивідуального заробітку і спрямовані на підтримання концентрації уваги на високому служінні і свободі від хвилювань про хліб насущний.

Сучасні трансформації університету зумовлюють (1) егалітаристську установку сприйняття професорсько-викладацького складу аж до спрощеного розуміння їх місії в університеті. (2) Змінюється пріоритетність соціальних ролей викладача і студента. За студентом як споживачем освітніх послуг закріплюється право визначати вимоги до навчання. Опиняючись у позиції поставщика послуг, викладачі конкурують із іншими представниками сфери обслуговування. (3) Традиція автономності від меркантильних міркувань в умовах зростання питомої частки третьої місії перетворюється на джерело постійного стресу. Орієнтований в роки навчання на неутилітарне служіння, викладач залучається до активної (часто агресивної) агітаційної діяльності у вступних кампаніях. А вже традиційне недофінансування більшості університетів і зниження окладів в умовах перетворення сфери освіти на ринок освітніх послуг підштовхують втративших звичну ціннісну орієнтацію викладачів до аморальних практик академічної нечесності.

Загублений в тенетах невирішуваних протиріч, викладач сьогодні переймається переважно пошуками адекватного самосприйняття в університетській системі координат. В таких умовах професійний успіх – це скоріше джерело проблематизації, а не результат визнання у фаховому середовищі із закріпленням статусу в суспільстві. Повсюдність зануреності університетів у такого ґатунку третю місію тільки підкреслюється існуванням окремих виключень, які орієнтують професорсько-викладацький склад на відповідність своєму професійному призначенню і створюють для цього належні умови.

Стеценко С.Г., д.ю.н., проф.,
член-кореспондент Національної академії правових наук України

КЛАСИЧНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

2016 рік знаменується відзначенням 25-ї річниці незалежності України. Необхідно констатувати, що попри значну кількість досягнень, які мали місце за цей історично нетривалий період часу, ми є свідками низки невирішених проблем, частина із яких носить глобальний характер. Мова йде про негативні демографічні чинники, невисокі порівняно із європейськими показники тривалості та якості життя, низький рівень валового внутрішнього продукту, неконкурентоспроможність значної кількості вітчизняних товарів та технологій. У цьому переліку, на превеликий жаль, знаходиться і освіта, якість організації та надання послуг у рамках якої, на підставі об'єктивних експертних висновків, суттєво відстають від провідних світових прикладів.

На глибоке переконання автора, освіта здатна стати рушійним локомотивом позитивних соціально-економічних в Україні. Факторів, які про це свідчать - багато, вкажу лише ключові:

- по-перше, наявні позитивні традиції організації та управління освітянською діяльністю;
- по-друге, кадровий потенціал, основу якого складають кваліфіковані особи, які мають наукові ступені, вчені звання та свідомо обрали освітянський напрям у якості професії;
- по-третє, принцип «освіта через все життя», за умови його належної імплементації, спроможний посилити роль та значення навчання для більшості категорій працівників;
- по-четверте, євроінтеграційні прагнення України обумовлюють потенційно високий ступінь задіяності вітчизняних навчальних закладів до мобільної системи надання освітніх послуг, що діє у Європі.

Серед напрямів освітянської діяльності вища освіта може вважатись провідною. Своєю чергою, серед вищих навчальних закладів саме університетові належить ключова як осередку надання кваліфікованих освітніх послуг, центрові фундаментальних та прикладних наукових досліджень. Історично обгрунтований факт, що відкриття університетів у Львові (1661 р.), Харкові (1805 р.), Києві (1834 р.), Одесі (1865 р.), Чернівцях (1875 р.) та інших містах нашої держави ставало важливим чинником інтенсифікації як освітянських, так і позаосвітянських спрямувань.

Наразі діяльність університетів врегульовується низкою нормативно-правових актів, ключовим із яких може вважатись Закон України від 1 липня 2014 року «Про вищу освіту». Його положення свідчать, що університет - багатогалузевий (класичний, технічний) або галузевий (профільний, технологічний, педагогічний, фізичного виховання і спорту, гуманітарний, богословський/теологічний, медичний, економічний, юридичний,

фармацевтичний, аграрний, мистецький, культурологічний тощо) вищий навчальний заклад, що провадить інноваційну освітню діяльність за різними ступенями вищої освіти (у тому числі доктора філософії), проводить фундаментальні та/або прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, сприяє поширенню наукових знань та провадить культурно-просвітницьку діяльність.

Такого роду формалізоване визначення у подальшому деталізується як у нормах законів, так і підзаконних актів, що видаються Кабінетом Міністрів України та профільним міністерством. Зокрема, за статусом університет може стати національним і дослідницьким. Водночас, організаційно-правові засади функціонування університетів зумовлюють необхідність акцентувати увагу на наступному:

- на сьогодні значна кількість українських університетів програє провідним іноземним конкурентну боротьбу як за іноземних студентів, так і за українських;
- кількість вишів узагалі та університетів зокрема, не повинна бути такою значною як зараз це є в Україні. Страждає якість викладання, яку об'єктивно неможливо забезпечити всюди. Процес оптимізації (укрупнення) має носити прозорий, проте системний і послідовний характер;
- упровадження кращих європейських зразків освітянської діяльності через налагодження дво- та багатосторонніх угод про співпрацю із провідними університетами Європи.

Павленко В.М.,
Зряхов М.С.,
Рубель О.С.,
Пономаренко М.М.
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «ХАІ»

ІНФОРМАЦІЙНО-РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНКИ ПРАЦІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ «ХАІ»

Розроблена та впроваджена система обчислення рейтингових балів науково-педагогічних працівників (НПП) та підрозділів (кафедр) вищих навчальних закладів, що базується на методиці прив'язування рейтингових балів до кількості часу, який витрачено на виконання певного виду робіт з урахуванням розділення множини робіт на такі, що підтверджуються індивідуальним планом викладача (в сумі не може перевищувати 1548 годин для НПП, при ставці одиниця) та надпланові роботи (роботи, що виконані у другій половині робочого дня). Крім того, кількість балів за видами діяльності корегується ваговими коефіцієнтами для стимулювання (розвитку) актуальних видів робіт на поточний період формування рейтингу. Зазначена рейтингова

система дозволяє кількісно і об'єктивно оцінити внесок НПП в розвиток і роботу університету, що працюють на повну і неповну ставки, коректно врахувати в рейтингах підрозділів внесок аспірантів і докторантів.

Рейтинг вищого навчального закладу (ВНЗ) переважно визначається діяльністю НПП, яку необхідно ефективно і коректно оцінювати. За результатами такої оцінки ректорат має можливість заохочувати НПП і стимулювати ті роботи, що необхідні для підвищення рейтингу ВНЗ у просторі «вишів» України та на міжнародній арені.

Інформаційно-рейтингова система оцінки праці науково-педагогічних працівників ХАІ (ІРС ХАІ) є складовою частиною системи управління персоналом, реалізована за модульним принципом (система може отримувати рейтингові данні із інших програмних модулів університету та надавати програмний доступ до результатів розрахунку рейтингу) і призначена для достовірного оцінювання вкладу НПП у розвиток та функціонування ВУЗу із формуванням здорової конкуренції НПП та структурних підрозділів.

ІРС ХАІ дає можливість:

– застосовувати єдиний комплекс критеріїв оцінки об'єму і якості діяльності НПП, що дозволяє ефективно застосовувати різноманітні методи заохочення;

– вдосконалювати роботу підрозділів і НПП на основі аналізу поточної діяльності і розроблення плану щодо її поліпшення.

При цьому ІРС ХАІ:

– **забезпечує** автоматизацію процесу введення даних і розрахунку рейтингу НПП, формування ієрархічної системи показників діяльності із підтримкою розширення/виключення показників, перевірку достовірності введених рейтингових даних із виключенням їх дублювання і подвійного урахування (якщо НПП працює в декількох підрозділах), дистанційне введення даних у зручний для НПП час, об'єктивність оцінки діяльності НПП за рахунок повноти та достовірності інформації;

– **відображає** стратегічні пріоритети ВНЗ і прозору діяльність НПП;

– **формує** єдину базу для аналізу діяльності НПП і підрозділів,

– **базується на основних засадах** заохочення (система направлена на стимулювання діяльності осіб, що мають кращі результати роботи), прозорості (система показників, за якими визначається рейтинг доступна для НПР), достовірності (враховуються тільки ті види діяльності, результати яких можуть бути документально підтверджені), інтуїтивно зрозумілого (дружнього) Web-інтерфейсу, гнучкості (можливість встановлення пріоритетів за рахунок зміни показників для оцінки видів діяльності або коефіцієнтів для цих показників).

Кожен НПП має свій акаунт в ІРС ХАІ, певні права та обов'язки. Користувачі ІРС ХАІ діляться на:

– звичайний користувач (має права: вводу даних про себе і про виконані роботи, перегляду повної статистики про свою діяльність та перегляду рейтингу інших користувачів ІРС ХАІ, керувати списком публікацій);

– адміністратор кафедри (здійснює адміністрування акаунтів користувачів, контроль достовірності введених даних, є посередником між користувачами кафедри і адміністраторами ІРС ХАІ);

– адміністратор ІРС ХАІ (супроводжує систему, а також здійснює вибірковий контроль достовірності даних);

– декани та завідувачі кафедр (можуть проглядати статистику підрозділів і повну статистику по обраному НПП);

– ректорат (мають доступ до повної статистики ВУЗу, до генерації звітів, статистики по НПП, любому підрозділу за зазначений проміжок часу).

Контроль достовірності даних в ІРС ХАІ – розподілений і багатоступінчастий: користувач → адміністратор кафедри → адміністратор ІРС ХА → контрольна комісія.

Список використаних джерел:

1. Павленко В.Н. Оценивание эффективности труда научно-педагогических работников высших учебных заведений [Текст] / В. Н. Павленко, Н. Н. Пономаренко, М. С. Зряхов // Вісник. Тестування і моніторинг в освіті. - 2016. - N 2/3. - С. 25-30.
2. Положение о рейтинге научно-педагогических работников ХАИ [электронный ресурс] - http://rating.khai.edu/docs/rating_khai_polozhenie.pdf

Яблонський В.А., д.біол.н., проф.,
Яблонська О.В., д.вет.н., проф.,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ – *TO BE OR NOT TO BE?*

Українські університети, як відкриті за часів Росії - Харківський, Київський, Одеський чи Польщі – Львівський, так і відкриті значно пізніше всі були класичними і своєрідним барометром культури суспільства. Ні революції, ні війни, ні економічні кризи не змінили істотно їх призначення, вони залишалися у своїй діяльності налаштованими на пізнання всієї повноти знань, осягнення істини, на формування у студентів мислення. З часом вони стали поєднувати навчання з науковими дослідженнями. Паралельно свою нішу в освітньому просторі займали технологічні та медичні виші.

З проголошенням незалежності Україні дісталося у спадок 158 вишів. Верховна Рада України прийняла Закон «Про освіту» (1991), перший з'їзд педагогічних працівників України (1992) схвалив концептуальні засади реформування української освіти у відповідності з Державною національною програмою «Освіта» («Україна XXI століття»). У 1988 р. в честь 900-річчя Болонського університету керівники європейських університетів створили спільну зону європейської освіти та науки. У 2005 р. Україна підписала

Болонську декларацію і започаткувала реформування вищої освіти. Зроблено чимало, але багато і не зроблено.

В результаті в Україні з'явилося біля 900 вишів, майже всі стали університетами, що значно знизило рівень української освіти і практично ліквідувало професійно-технічну освіту**.** Недостатньо продуманим був також перехід на підготовку бакалаврів та магістрів. Кваліфікація бакалавра не вписувалася в систему медичної та ветеринарної освіти. Необгрунтованою була заміна підготовки спеціаліста на магістра, без врахування потреби в ньому. Змінюючи систему наукових ступенів, реформатори, очевидно, не врахували, що в науковому світі поряд із титулом доктора філософії існують також професійні докторати – доктор медицини, доктор ветеринарної медицини, доктор права, доктор теології, які за терміном навчання на їх здобуття визнаються рівнозначними ступеню доктора філософії і є такими ж докторами - доктор медицини (MD), доктор ветеринарної медицини (DVM), доктор права (JD), доктор теології (BD).

Відповідно до рішень Болонської декларації активізувалося міжнародне співробітництво навчальних закладів, хоча не вдалося уніфікувати навчальні плани та програми. Окремі виші видають за закордонне стажування студентів участь їх у сільськогосподарських роботах. Ми також не відчуваємо наших випускників Гарвардів та Кембриджів, які пройшли там стажування.

Такі результати реформування вищої освіти не задовольняють нікого, і щоб підняти престиж провідних університетів було вирішено надати 10-15-ти університетам статус національного і підвищити рівень їх фінансування. Але оскільки не було прийнято вимог щодо національного університету їх стало 85.Те ж саме вийшло із наданням окремим університетам статусу дослідницького.

«Інфекційною хворобою» багатьох університетів стало відкриття непрофільних факультетів, що ніяк не підвищило їх престижу, як і набір студентів без врахування демографічної ситуації та наявності робочих місць. Набір студентів збільшують, а фінансування зменшується, от і доводиться скорочувати окремих викладачів, переводити на 0,75, а то й на 0,5 ставки. Так можна і навчальні програми і рівень знань звести до 0,75 чи 0,5.

Визначальним фактором успішного розвитку вищої освіти є рівень її фінансування. Це дуже складна проблема, пов'язана із загальною системою економічного управління. Більшість з наявних проблем нашого сьогодення обумовлені саме цим фактором. Тут і проблема студентських стипендій, яка вимагає досконалого вивчення. Скажу лише, що стипендія – це допомога.Різні країни вирішують це питання по-свойому, але вирішують.

Отже, українській вищій освіті бути, але не потрібно підмінювати реформи їх імітацією.

Нестеренко О.П., к.е.н.,
доцент кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ і КЛАСИЧНА УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА

Наприкінці минулого століття виразно окреслилися нові характеристики соціально-економічної системи, що стали визначальними у XXI сторіччі. Сучасні інформаційні можливості (новітні технології, полегшення доступу до інформації, мережеві ефекти поширення інформації тощо) спричинили формування глобального середовища соціально-економічної діяльності, яке відкрило нові можливості організаційного та інституційного забезпечення розвитку бізнесу, освіти та інших сфер. Інновації в широкому розумінні, інноваційна діяльність та вимоги до її комерціалізації обумовили необхідність забезпечення узгодженості інтересів і спільної діяльності науки, бізнесу і влади.

Розвиток сучасного суспільства та економіки відбувається на основі вже сформованих теоретичних концептів постіндустріального та інформаційного суспільства, економіки знань, глобального мережевого суспільства та інших, разом із тим залучаючи й реально існуючі, але недостатньо теоретично пізнані насьогодні елементи економічної дійсності. Цілі інноваційного розвитку потребують становлення принципово нових інституцій, відповідальних за створення нової парадигми знань, набуття принципово нових компетентностей, формулювання нових завдань, які вимагатимуть концептуальних піонерних рішень.

Освітня галузь в епоху четвертої індустріальної революції невпинно змінюється, проте зрозумілою має бути стратегія цих змін, етапність і послідовність кроків, очікувані наслідки реформування системи української університетської освіти. Нагальним є пошук можливостей розвитку в Україні спеціальних інституцій і механізмів, які б підтримували випереджальний розвиток освітньо-наукової сфери.

Освіта і наука є найважливішими секторами економіки, де генерується інноваційний продукт, а реформування і вдосконалення цих секторів повинно спрямовуватись на інтеграцію в потужний конкурентоспроможний конгломерат, здатний стати відповіддю на виклики глобального розвитку.Формування єдиного інтегрованого динамічного освітньо-наукового простору повинне забезпечити синергетичний ефект саморозвитку, самопідтримання і самовдосконалення освітнього, наукового і бізнес-середовища.

Чи повинні класичні університети ставати справжніми бізнес-одиницями, в яких процес інноваційного розвитку здійснюється від навчання студента, запуску стартапа, створення прототипу – до продажу технології чи інноваційного продукту? Чи повинен саме університет ставати тим майданчиком, що поєднує венчурний бізнес, пошук і запуск стартапів? Чи все ж функція продукування знань і розвитку фундаментальної науки і освіти

повинна ставати центральною, адже ринкова система пошуку сьогоденної максимізації не завжди гарантує вирішення проблем визначення перспектив соціально-економічного розвитку, його пріоритетів?

Наведемо показовий приклад цьогорічної вступної кампанії: реалізацію принципу «гроші ідуть за абітурієнтом», який мав би бути запорукою забезпечення одержання вищої освіти за пріоритетними (визначеними державною стратегією розвитку) спеціальностями, а реально втілився у розподіл державного бюджетного замовлення за поточними вподобаннями. Чи може такий розподіл, заснований виключно на перевагах, наданих абітурієнтами та їх батьками, бути об'єктивним виразником перспективних потреб соціально-економічного розвитку України, пріоритетів розвитку фундаментальних досліджень, реалізації цільової спрямованості дослідницьких університетів? Адже назви в переліку спеціальностей «Міжнародні економічні відносини», «Менеджмент», «Міжнародне право» завжди більше приваблюють випускників та їхбатьків, ніж «Економічна теорія», «Науки про Землю», «Математика», «Дошкільна освіта», «Фізика та астрономія» тощо.

Маємо серйозну, важковирішувану і замовчувану проблему: як узгодити рейтинг університетських спеціальностей, ініційований абітурієнтами, з, одного боку, з пріоритетами народногосподарського розвитку, а з іншого – з оцінюванням діяльності самих університетів на основі рейтингової системи, де наукові здобутки відповідного закладу найперше презентовані індексами цитування наукових публікацій у відомих наукометричних базах. Крім того, догода сьогочасному кон'юнктурному вибору містить загрозу поглиблення розриву між діяльністю науковця-дослідника, що має спрямовуватись на перспективні напрями розвитку науки і навчальною діяльністю викладача, що обслуговує поточний вибір і тимчасові вподобання.

Рахманов В.О., к.пед.н., доцент,
Національний авіаційний університет

ІНТЕГРАЦІЯ МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА В ОСВІТНЬО-ІНФОРМАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ, ЯК ОДИН ІЗ ЕФЕКТИВНИХ СПОСОБІВ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Базуючись на фундаментальних положеннях синергетики, педагогіки та психології, розглянемо процеси одержання (сприйняття) інформації її опрацювання й запам'ятовування. Завдяки розумінню цих процесів, можливо здійснити функціональну інтеграцію майбутнього інженера в освітньо-інформаційне середовище (ОІС), вважаючи, що для кожної операції і субоперації, що відбувається в ОІС, визначено зміст, час, важливість, частота повторення, тих або інших процесів. На основі здобутих знань майбутнім

інженером можемо зробити розподіл функцій представлення інформації і засвоєння знань між окремими системами ОІС.

Отже, представимо майбутнього інженера як основну функціональну ланку ОІС, що виконує сприймання, опрацювання інформації і формування на основі зовнішніх впливів, спрямованих на зміну стану ОІС. Опишемо більш докладно процеси, що відбуваються з майбутнім інженером, як об'єктом ОІС.

В основі названих процесів закладені специфічні особливості функціонування пам'яті майбутнього інженера. Відповідно до психофізіологічної і біоінформаційної теорій: пам'ять – сама основна властивість нервової системи. Це виражено у спроможності тривалого збереження отриманої інформації про події і реакціях організму на вплив цього середовища. Ця інформація багаторазово може вводитися в сферу свідомості і простори внутрішніх уявлень майбутнього інженера. У цьому просторі на основі аналізу і синтезу отриманої інформації формується концептуальна модель і здійснюється запам'ятовування. При цьому особливо акцентується увагу на процесах накопичення інформації, її опрацювання, сприймання і видачі. Такий підхід дозволить ефективно зрозуміти суть інтегрування майбутнього інженера в ОІС не тільки на інформаційному рівні, але і функціональному.

Процес пізнання і накопичення інформації відбувається в результаті спільної роботи органів почуттів і відповідних відділів головного мозку. З фізіологічних позицій процес пізнання розглядається як послідовне утворення у майбутнього інженера тимчасових зв'язків (умовних рефлексів), що одержують усе більш динамічний характер і безупинно ускладнюються. Особливо виділяється з цих відділів кора головного мозку. В основі мислення, запам'ятовування, сприйняття і накопичення інформації лежать біохімічні і біофізичні процеси. Придбання знань супроводжується хімічними і структурними змінами в головному мозку. Насамперед, звернемо увагу на динамічні і інтеґративні механізми процесу запам'ятовування. Відомо, що система пам'яті навчається, а не заповнюється нескладною інформацією. Навчання йде не через пасивне утворення зв'язків між порушенням і реакцією пам'яті, а в результаті активної взаємодії із середовищем.

Класичні теорії навчання виходять звичайно з постулату, суть якого полягає в тому, що багатократний вплив визначеного збудника є основний засіб придбання інформації. Розглядаючи цей постулат як принцип навчання, має сенс віддати йому перевагу тільки в тому випадку, якщо нове поняття ми змушені будувати на порожньому місці, якщо воно не знаходить жодного зв'язку з інформацією, що зберігається в пам'яті. Проте в міру накопичення інформації, збільшення обсягу пам'яті, значення цього постулату для розвитку інформаційної бази пам'яті різко знижується. Точніше, необхідність використання принципу багатократного впливу (повторення) виникає епізодично, лише коли необхідно запам'ятати нове поняття з цілком новим обсягом інформації або змістом. У той же час значення цього постулату зростає

для механізму інтерпретації даних, їхньої оцінки, тобто для другої частини пам'яті – структурно-логічного перетворення.

В роботі акцент зроблено на такий аспект, як інтеграція майбутнього інженера в освітньо-інформаційне середовище і показано, що це є одним із можливих і найбільш ефективних способів підвищення рівня підготовки студентів у вищих технічних навчальних закладах.

Barabas D.,
Totok A.,
Shportko V.,
KNEU named after Vadym Hetman

THE PROBLEMS OF UKRAINIAN UNIVERSITIES' COMPETITIVENESS AND DIRECTIONS FOR THEIR SOLUTION

According to the Shanghai ranking of university competitiveness[21] in 2016, Ukrainian universities are not represented in the top 500. Only Taras Shevchenko National University of Kyiv and V. N. Karazin Kharkiv National University took place between 601–800. The weak position can also be seen in others authoritative rankings (QS, Times, Webometrics) which confirm the systemic problems of competitiveness of our domestic universities. Among these problems are:

1. The decline of domestic science due to a number of organizational and financial reasons.
2. Corruption in education is sever it is, ahead of even medicine and Land Cadastre[22] (43% consider Ukrainian education sector to be highly corrupt[23]).
3. The decline in popularity of higher education among young people.
4. Outdated methods and approaches to teaching due to a low level of implementation of educational innovation.
5. In general, acceleration lag from foreign universities.

Unlike Ukraine, the quality of education even in Eastern Europe improved significantly in recent decades and universities rose in the rankings. For example, in 2015 the University of Warsaw was included in the ARWU (301-400 positions), University of Ljubljana (Slovenia) ranked between 401-500, and Lomonosov Moscow State University took - 86 position[24].

[21] Academic Ranking of World Universities 2016. – available at : http://www.shanghairanking.com/ARWU2016.html

[22] ТОП-10 найболючіших корупційних проблем українців озвучили в Transparency International. – 09.12.2015. – available at : http://ti-ukraine.org/news/oficial/5652.html

[23] Transparency International Ukraine: Ми маємо рецепт подолання корупції в освіті. – 01.10.2013. – available at : http://ti-ukraine.org/news/3005.html

[24] Академический рейтинг университетов мира 2015. – available at : http://www.shanghairanking.com/ru/ARWU2015.html

In our view, this is due to the purposeful role the government played in reforming education in these countries. In particular, Poland has stepped up the fight against corruption in 2000, which resulted in the improvement in the Corruption Perceptions Index by 64 points[25]. Also, we have to pay attention to the level of innovation provided in higher education. In Ukraine in student audiences only appear multimedia boards while in Europe are designed and built university science parks, like in Slovakia[26]. And the most important: European universities design their curricula according to market demand and the saturation of the market relevant professions, while Ukrainian - just modifies old programs.

International rankings indicators analysis[27] helps to summarize vital areas of improving the competitiveness of domestic HEE:

1. Enhancing research, which is the most significant development by the university, (not only in mainstream integration of research and education), but also because of the objective needs for the creation of new knowledge to increase the number of publications in leading scientific journals and citations of these publications. Research should be funded (sources for funding could include optimizing the use of available finances, attracting grants etc.) and publications should be rewarded.

2. Co-operation with European universities, joint research activities, development of new expert networks, joining existing networks.

3. The adaptation of the technical support of the universities with modern requirements.

4. Continuing the fight against corruption etc.

Everything which was mentioned will be impossible without improving the management at the state and university levels.

[25] Rządowy Program Przeciwdziałania Korupcjinalata 2014–2019: Uchwałanr 37 RadyMinistrówzdnia 1 kwietnia 2014 r. – MonitorPolski. – Warszawa, 2014 r. – 50 s.

[26] Lavrin, Anton, and Jakab, Frantisek. Way to university science park TECHNICOM (UVP/USP TECHNICOM) (background and approach to development) // Міжнародний науковий вісник: збірник наукових статей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Науковий парк як універсальна регіональна структура інноваційної діяльності», Ужгород-Кошице, 3 бер. 2016 р. – Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2016. – Вип. 1(12). – С. 23-44.

[27] [7]Валенкевич Л. П. Аналіз сучасних рейтингів вищих навчальних закладів як інструменту оцінки якості вищої освіти / Л. П. Валенкевич, О. В. Фінкільштейн // Теорія та практика державного управління. – 2013. – Вип. 3. – С. 156-163.

Стадний Є.А.,
аналітичний центр CEDOS

ІНФОРМАЦІЙНА ВІДКРИТІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ. АНАЛІЗ УСПІШНИХ ПРАКТИК НА ОСНОВІ РЕЙТИНГУ ПРОЗОРОСТІ УНІВЕРСИТЕТІВ ВІД АНАЛІТИЧНОГО ЦЕНТРУ CEDOS

Доступ до інформації є одним із 10 стандартів внутрішнього забезпечення якості вищої освіти, які були затверджені на конференції міністрів освіти країн Європейського простору вищої освіти у Єревані 2015 року. Володіючи інформацією про навчальні програми, абітурієнти та студенти здатні зробити більш зважений вибір для формування власної освітньої траєкторії. Дослідження показують, що сайти університетів були джерелом інформації під час вибору ВНЗ для 56% теперішніх студентів (CEDOS, Gfk, 2016).

Цей показник має тенденцію до зростання. Нові покоління вступників будуть дедалі більше спиратись на сайти університетів, обираючи свою майбутню спеціальність та ВНЗ. У таких умовах сайт стає стратегічно важливим інструментом інформаційної політики, за допомогою якого ВНЗ має змогу знаходити абітурієнтів, які відповідають вимогам університету. Водночас 59% студентів відчували брак тої чи іншої інформації під час вибору університету.

Протягом лютого-липня 2016 року Аналітичний центр CEDOS здійснив контент-аналіз інформації, оприлюдненої на офіційних сайтах університетів, їхніх факультетів та кафедр. Аналіз сайтів виключає можливість університетів зумисно вплинути на його результати, що дає йому певні переваги над дослідженнями, в яких самі університети надають інформацію дослідникам. Дослідження охопило майже усі державні університети. Загалом мова йде про 186 вищих навчальних закладів, в яких навчається 1,25 млн студентів, тобто понад 91% усіх студентів вищих навчальних закладів. Результати контент-аналізу були переведені у рейтингову стобальну шкалу. За наявність певної інформації на сайті ВНЗ йому присвоювалась визначена кількість балів. Було обрано 6 індикаторів, які загалом охоплювали 45 менших параметрів:

1. Інформування на сайті ВНЗ про зміст навчання (40 балів)
2. Інформування на сайті ВНЗ про можливості працевлаштування (8)
3. Інформування на сайті ВНЗ про можливості міжнародного обміну (8)
4. Фінансова прозорість (10)
5. Адміністративна прозорість (24)
6. Наявність на сайті ВНЗ стратегічного плану розвитку (10).

З огляду на те, що медичні ВНЗ не брали участі в оцінці Індикатору інформування про зміст навчання, вони не представлені в кінцевому заліку. Таким чином у кінцевому заліку представлені не 186 ВНЗ, а 173 ВНЗ.

За підсумками дослідження лише 35 з 173 ВНЗ набрали понад 50 балів, ще 52 ВНЗ набрали від 40 до 50 балів. Середнє значення усіх 173 ВНЗ дорівнює 39,6 бала.

Загалом українські університети приділяють більше уваги адміністративній та фінансовій інформації на своїх сайтах, ніж інформації про сам зміст навчання та можливості, які вони надають для своїх студентів. Середній показник індикатора адміністративної прозорості складає 16.4 бала з 24 можливих, фінансової прозорості 4,8 бала з 10 можливих. Натомість інформування про зміст програм в середньому 10,9 з 40 можливих, інформування про можливості працевлаштування 3.1 бали з 8 можливих, інформування про програми обміну - 2,6 з 8 можливих.

Дослідження виявило точки росту у багатьох університетах, найбільш відчутне покращення наповнюваності сайтів, зокрема інформацією про освітні програми, продемонстрували 12 університетів.

Жиленко М.В., к.пед.н.,
доцент кафедри педагогіки,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

РОЛЬ КЛАСИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Зміна парадигм учіння у відповідності з історичними типами організаційної культури у сучасному світі орієнтують педагогічну науку на пошук нових засад визначення змісту і організації процесу підготовки у вищих навчальних закладах.

Перехід людства до технологічного суспільства, структурованого за принципом комунікативності і професійних відношень в рамках проектно-технологічного типу організаційної культури вимагатиме підготовки фахівців, здатних створювати проекти, що будуть успішними у конкурентному середовищі і за масштабністю мати рівень від місцевого до загальносвітового. Проекти і програми вже сьогодні носять масовий характер і постає проблема, як їх обслуговувати. Жодна теорія, жодна професія не зможуть обслужити увесь технологічний цикл. Отже, виникає питання, як готувати фахівців для професійної діяльності в технологічному суспільстві в рамках проектно-технологічної культури

Нове завдання, що постає перед системою вищої освіти: для успішної діяльності і кар’єри людині необхідно не тільки певний рівень освіти, але бути здатною активно і грамотно включатися у різні цикли технологічних проектів. Для цього фахівець повинен володіти методологією діяльності на всіх рівнях: філософському, загальнонауковому, конкретнонауковому і технологічному. Зробити це можна тільки у діяльності. Отже, навчальна діяльність у вищому закладі освіти має бути побудована як проектна. Освітня програма підготовки у вузі має бути проектом, метою якого є набуття випускниками компетентностей, передбачених кваліфікаційною характеристикою. В навчальній діяльності завжди будуть присутніми всі типи організаційної культури і саме це дає надію

на можливість масової підготовки спеціалістів з вищою освітою. Але, якщо мова йде про підготовку фахівців для найвищого на сьогодні типу організації суспільства, треба з'ясувати, наскільки масовою і всезагальною може бути така підготовка? У навчальному закладі якого типу вона може здійснюватися?

Звернемось до історії освіти. Загальновідомо, з XI ст., коли на теренах Західної Європи починають поширюватись політичні, економічні, культурні зв'язки, масово виникають і зростають міста де розвиваються торгівля й ремесла і, як наслідок, у суспільстві з'являється підвищений попит на знання – беруть свій початок класичні університети. Якщо звернутися до аналізу типів організаційних культур суспільства Західної Європи на той час, то виникнення університетів якраз і відображає перехід від корпоративно-ремісницької до організаційної культури професійного типу. Тут базовою діяльністю стає наука. Саме наука у професійно організованому суспільстві стає основою відображення єдиної картини світу і загальних теорій.

Сьогодні професійна культура породила способи виготовлення нових знакових форм (моделей, алгоритмів, баз даних і т.д.). Технології, поряд з проектами і програмами стали провідною формою організації діяльності. Аналіз сучасних відносин (виробництва, розподілу, обміну і споживання) показує, що жодна теорія, жодна професія не можуть обслуговувати увесь технологічний цикл. Таким чином, із виникненням проектно-технологічного типу організаційної культури проекти і програми стають масовими і потребують підготовки фахівців, здатних їх обслуговувати.

Постає питання, який тип навчального закладу може впоратися із такою місією?

1. Перехід до технологічного суспільства, структурованого за принципом комунікативності і професійних відношень в рамках проектно-технологічного типу організаційної культури вимагатиме підготовки фахівців, здатних створювати проекти, що будуть успішними у конкурентному середовищі і за масштабністю мати рівень від місцевого значення до загальносвітового.

2. З розвитком проектно-технологічного типу організаційної культури проекти і програми стають масовими і потребують підготовки фахівців, здатних їх обслуговувати, що забезпечується здатністю до аналітичної діяльності, вимагає рівня трансформації теоретичних знань, продуктивного підходу до їх використання.

3. Аналіз сучасних підходів до місії «класичних» університетів показує, що сьогодні їх провідною функцією стає формування критичного мислення на основі усвідомлення відповідальності перед суспільством за свою роль у справі служіння суспільному благу. Отже місію забезпечення переходу людства до нового типу організаційної культури мають виконувати саме вони.

Латиш Ю.В., к.іст.н.,
доцент кафедри історії зарубіжної україністики,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

УНІВЕРСИТЕТ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ: НОВІ ВИКЛИКИ

Світова економічна криза 2008 р. стала, в першу чергу, кризою неолібералізму.Упродовж багатьох років Україна намагається проводити реформи в межах цієї концепції, орієнтованої на комерціалізацію соціальної сфери та лібералізацію економіки. В. Браун у своїй новій книзі «Загибель демосу: неоліберальна революція-невидимка» трактує неолібералізм як панівний тип раціональності, через призму якої усі речі «економізуються», люди розглядаються виключно як учасники ринку (людський капітал, human resources), а будь-яка сфера діяльності – як ринок. Неолібералізм витлумачує в ринкових термінах навіть ті сфери, які традиційно вважались не пов'язаними з примноженням багатства і виключеними з логіки широкого отримання прибутку (освіта, охорона здоров'я, комунальне господарство тощо), підпорядковуючи їх ринковим методам управління.

1. Отже, першим викликом для університетів сьогодні є комерціалізація. К. Калхун відзначає тенденцію «оперувати самим університетом як бізнесом». Провідні університети світу вже стали повноцінними учасниками ринку і перетворились на корпорації. Вони мають можливість проводити стратегічні інноваційні дослідження за рахунок ендаументів. Однак в українських реаліях інвесторів цікавлять, в першу чергу, ті продукти, які вийдуть на ринок якомога скоріше. Стратегічні дослідження під силу фінансувати лише великому капіталу або ж державі. Великий капітал в Україні – це олігархи, чий бізнес часто базується на експлуатації застарілого обладнання та вивозі сировини, а держава все більше усувається від соціальних зобов'язань.З огляду на ці чинники, українські університети ризикують виявитися неконкурентоздатними, як на світовому, так і на внутрішньому ринку. Тим більше, що інші країни роблять конкретні кроки для залучення українських абітурієнтів, в тому числі й шляхом зменшення або скасування плати для навчання іноземців.

2. Тож скоро можемо постати перед фактом від'їзду з України не лише найбагатших (а політична еліта вже давно робить ставку на навчання дітей за кордоном), але й найталановитіших дітей. Як наслідок, маємо наступний виклик – відтік молоді за кордон. І єдина альтернатива тут – це масове залучення студентів з країн, що розвиваються.

3. У сучасному світі вища освіта, вже не є гарантією успішного працевлаштування і заможного життя («інфляція дипломів» за Р. Коллінзом).Наявність великої кількості підготовлених фахівців через доступність і поширеність вищої освіти у попередні роки, з одного боку, і стрімка поляризація суспільства, з іншого, ведуть до закриття соціальних ліфтів. Прекаризація, тобто перетворення гарантованих трудових відносин на

негарантовані, призводить до того, що освічена молодь, яка прагне до університету в розрахунку на квиток в гідне життя, насправді отримує лотерейний квиток, який майже нічого не гарантує, а його ціна постійно зростає. Реальністю стає відома порада Г. Форда роботодавцям: «Не дозволяйте жити занадто спокійно тим, хто у вас працює. Не давайте їм міцно влаштуватися. Завжди вчиняйте протилежно тому, чого вони від вас чекають. Нехай весь час турбуються і озираються через плече». За даними В. Кременя і В. Ткаченка частка прекаріату серед зайнятого населення України з 2007 по 2009 рр. зросла з 50,4 до 58,5%. Думаю, нові підрахунки засвідчать її подальше збільшення.Навчання у вишах до певної міри приховує безробіття та проблему «зайвих людей», яка ставатиме все відчутнішою з впровадженням четвертої промислової революції та роботизацією виробництва.

4. В складних економічних умовах постає потреба реформи системи держзамовлення. Адже за державні кошти найчастішевідбувається підготовка кадрів для бізнесу, і він повинен нести частку видатків на освіту.

5. Анексія Криму і війна на Донбасі висвітлили потребу формування єдиного освітнього простору та академічної мобільності всередині України.

Kochkina N., PhD in Economics, Associate Professor,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

DOUBLE DEGREE IN THE UNIVERSITY COMPETITIVENESS

The competitiveness of a modern university depends on a quality/price ratio of an educational product promoted on a market. Rising the prices for study the Ukrainian classic universities started to be involved into the global competition for students. Previously Ukrainian bachelor graduates prefer to enter master programs simultaneously in their native universities in Ukraine and somewhere abroad. But starting with this year the tendency to continue education only in Europe, USA or other countries appeared. And it is quite understandable: students can obtain the European degree for the same or sometimes much lower price than in Ukraine (see table 1). That means that Ukrainian universities are facing a big risk of losing competition on a global market.

Table 1 – Comparison of European Master Programs, 2016/2017

Country	University	Title	Language	Duration	Price
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*
Norway	Norwegian School of Economics	Master in Economics	English	2 years	Free
Norway	Stockholm School of Economics	Master in Economics	English	2 years	Free
Finland	University of Helsinki	Master in Economics	English	2 years	Free
Austria	University of Vienna	MA East Asian Economy and Society	English	2 years	Free

1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*
Germany	Leuphana University of Lüneburg	Master Management & Finance & Accounting	German, English	2 years	350 € / 10500 UAH
Belgium	Solvay Brussels School of Economics and Management, Université Libre de Bruxelles	Master in Economics Research	English	2 years	835 € / 25050 UAH
Belgium	HEC-ULg Management School	Master in Economics	English	2 years	835 € / 25050 UAH
Switzerland	The Graduate Institute of International and Development Studies	Master in International Economics	English	2 years	1500 CHF / 41344 UAH
Poland	University of Wroclaw	Master in Managerial Economics	English	2 years	1500 € / 45000 UAH
Italy	Free University of Bozen - Bolzano	Master in Economics and Management of the Public Sector	English, German, Italian	2 years	1343 € / 40290 UAH
Italy	University of Macerata	Master's in International Politics & Economic Relations	English	2 years	1527 € / 45810 UAH

Source: based on [1].

The possible way to increase the competitiveness of classic national universities could be opening the double degree master programs (DD) with the partners from EU, USA or other countries. The idea of a DD is to divide the student's study into two periods each allocated to the contracted programs respectively. At the end a student conduct a single thesis in collaboration with both universities and receive two master degrees [2].

It is obvious that the process of opening DD requires flexibility from both sides because it is based on transferring disciplines taught in each university. It also requires perfect organization of mobility period. But the main benefit of DD is that it gives an opportunity for Ukrainian students to obtain foreign degree being enrolled in Ukrainian universities.

References:

1. Master Programs in Economics and Administration (2016) // http://www.masterstudies.com/.
2. Taymaz S. Benefits of a Double Degree/Joint Degree Programme (2016) // http://www.mastersportal.eu/articles/328/benefits-of-a-double-degreejoint-degree-programme.html.

Красота О.В., к.е.н., доц.,
доцент кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СУПЕРЕЧЛИВІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Стратегічним завданням розвитку української економіки є забезпечення її сталого розвитку і впровадження європейських стандартів життя. В цьому сенсі беззаперечною є роль освіти, формування економіки знань. Крім того, світовий досвід свідчить, що модернізація економіки та суспільства починається з розвитку вищої освіти. Ефективність економічних реформ в Україні залежить як від фактичного перебігу економічних процесів, так і від реформування системи освіти в цілому та вищої освіти, зокрема.

Так, в рамках реформи вищої освіти в Україні профільне вітчизняне міністерство представило у 2015 р. проект нових вимог до здобувачів вчених звань та наукових ступенів, які стали обов'язковими до виконання з кінця березня 2016 р. Нові правила одержання вчених звань та наукових ступенів є суперечливими та значно складнішими за всі попередні вимоги. Насамперед, це стосується вимог володіння англійською мовою на рівні В2 та отримання відповідного міжнародного сертифікату, викладання навчальних дисциплін англійською мовою, публікації наукових статей у виданнях, що індексуються у наукометричних базах «Web of Science» або «Scopus», проходження стажування у вищому навчальному закладі, науковій або науково-технічній установі в країні, яка входить до ОЕСР та/або ЄС.

Впроваджуючи нові вимоги, МОН України мало на меті:

- сприяти залученню та підвищенню присутності української науки на міжнародній арені;
- заохотити вітчизняних дослідників до активізації міжнародних контактів та до підвищення рівня зовнішньої мобільності академічного персоналу ВНЗ;
- спонукати молодих українських науковців та викладачів вишів до підвищення власного фахового рівня.

Проте нові вимоги були прийняті всупереч думці освітянської та наукової спільноти, не враховували їх потреби і наразились на значну критику.

Найбільше суперечливих поглядів щодо вимоги отримання міжнародного сертифікату з англійської мови рівня не нижчого В2, а саме:

- вивчення англійської мови та складання міжнародного іспиту потребують значних витрат часу (від одного до декількох років) та власних фінансових вкладень (вартість складання міжнародного іспиту з англійської мови становить близько 2500-3500 грн. ($100-130), що є досить фінансово обтяжливим);
- не обґрунтованою є вимога володіння саме англійською, а не якоюсь іншою іноземною мовою. Звідси виникає дискримінація осіб, які замість

англійської вивчали іншу іноземну мову та володіють нею на аналогічному високому рівні;

- вимога отримання викладачем вишу міжнародного сертифікату з іноземної мови для його професійного зростання не є поширеною у розвинених країнах (на відміну від українських реалій).

Практика підготовки публікації наукових статей у наукометричних базах «Web of Science» або «Scopus» стикається, насамперед, з неготовністю більшості українських авторів (через недостатній рівень володіння письмовою іноземною мовою, принципово відмінні формати наукових статей у якісних міжнародних та в українських «фахових» наукових журналах, відірваність багатьох напрямів української науки від світового контексту та ін.) готувати публікації належного наукового рівня, які можна безкоштовно публікувати у кращих міжнародних наукових журналах. Тому українські дослідники вимушено публікуються у міжнародних неякісних платних виданнях, які задовольняють формальним критеріям.

Вимога про стажування за кордоном не забезпечена ресурсами, його викладачу необхідно проходити за власний кошт.

Найголовніше, що новітні вимоги найчастіше не відповідають потребам безпосередніх роботодавців (ВНЗ, наукового інституту) і які їх не формують та не можуть на них вплинути.

Тому, надзвичайно важливим є питання дотримання ***розумних*** критеріїв для одержання вчених звань та наукових ступенів, врахування думки самих освітян та відходу від необґрунтованого копіювання світового досвіду.

Кузнецова Н.Б., к.е.н.,
завідувач відділення економіки,
Черкаський державний бізнес-коледж

РОЛЬ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ В РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ

Сьогодні, в більшості сучасних дослідженнях, роль класичних університетів зводиться до підготовки ними висококваліфікованих фахівців для різних секторів економіки, а також їх здатності генерувати інноваційні ідеї таздійснювати наукові дослідження з подальшою їх комерціалізацією. Проте, враховуючи динамізм розвитку науки і техніки та процеси глобалізації, що відбуваються сьогодні у світових масштабах, роль класичних університетів є значно більшою, ніж створювати нові технології.

На нашу думку, сучасну роль університетів необхідно розглядати з врахуванням існуючих тенденцій структурних змін розвитку світової економіки, аналіз яких відображає формування її нового сектору – креативної економіки.

Необхідно зазначити, що у XXI ст. сектор креативної економіки набуває небачених раніше масштабів, а креативна продукція все більше користується попитомсеред населення на ринках товарів і послуг. Так, частка творчих галузей економіки уже сьогодні складає більше 3,4% у структурі світового ВВП [2], і надалі прогнозуються тенденції до її зростання.

Сектор креативної економіки почав розвиватися внаслідок симбіозу науки, мистецтва і технологій, що зумовило формування нової бізнес-моделі економічного розвитку, ядром якої є креативний клас. Враховуючи те, що креативна економіка є економікою нового типу мислення, творчого потенціалу та підприємницького таланту, поєднання яких забезпечує країні економічне зростання, її ефективний розвиток потребуватиме нової якості людських ресурсів, які її обслуговуватимуть.

Тому, важлива роль у підготовці якісних кадрів для галузей креативної економіки належатиме саме класичним університетам, які мають стати елітними науковими та освітньо-культурними центрами, одним з основних завдань яких є формування високоосвіченого креативного людського капіталу. За своєю суттю та функціональним призначенням, класичні університети мають стати активними генераторами новаційі креативу, осередками високої культури та духовності у суспільстві.

Формування сектору креативної економіки має свої особливості, однією з яких є спрямованість на ефективний розвиток регіональної економіки внаслідок ефективного використання власного креативного людського потенціалу, ребрендингу міст, регіонів і країн, створення нових товарів та послуг, пропагування ідей екологічного та сталого розвитку, підвищення глобальної комунікативності, розвитку окремих громад[1]. Виходячи з цього, науково-освітня діяльність класичних університетів має бути спрямована, в тому числі, на забезпечення розвитку креативної регіональної індустрії.

Відомий американський дослідник Річард Флоріда (RichardFlorida), у своїй теорії економічного розвитку під назвою «3Ts», визначає роль трьох «Т»: технології, таланту і толерантності в економічному розвитку країн і регіонів. Окреме його дослідження стосується ролі університетів у реалізації цих трьох складових [3]. Результати проведеного науковцем емпіричного аналізу 331 регіонів США доказують, що університети відіграють важливу роль у всіх 3Ts, а саме:

1) з точки зору першої «Т» – технологій, університети є основними осередками винаходів та технологічних інновацій і, відповідно, основними об’єктами вкладення державних і приватних інвестицій у сферу наукових досліджень і розробок;

2) з точки зору другої «Т» – таланту, університети мають прямий і опосередкований вплив на формування креативного людського капіталу в регіоні. Вони безпосередньо залучаютьсвоїх викладачів, дослідників і студентів в освітню і науково-дослідну роботу, а також виступають в якості непрямих «магнітів», залучаючи у дослідження інших високо освічених, талановитих та ініціативних людей і фірми;

3) з точки зору третьої «Т» – толерантності, дослідницькі університети сприяють формуванню регіонального середовища, відкритого для нових ідей і творчості. Вони залучають студентів і викладачів з найрізноманітніших расових і етнічних груп, різних економічних статусів, сексуальної орієнтації і національного походження. Загалом, університетські спільноти є комунікаційними платформами, де талановиті люди взаємодіють, заохочуючи відкриту думку, самовираження, нові ідеї, і експериментування.

На думку Флориди, роль університетів є ще більш значущою за двома іншими складовими економічного розвитку: в генерації, залученні та мобілізації талантів, а також у створенні толерантного соціального клімату, який має бути відкритим і різноманітним.

Таким чином, сучасні класичні університети, за активної підтримки урядів та місцевих громад, мають стати реально творчими центрами регіонального розвитку, оскільки зосереджують в собі основний потенціал регіону – креативний людський капітал. Вони мають стати каталізаторами для стимулювання розвитку технологій і таланту в регіонах. Формування більш відкритого соціального і культурного середовища сприятиме інтеграції університетів в регіональну творчу економічну систему, що забезпечить регіонам основні конкурентні переваги, а саме: у створенні інновацій, залученні та утриманні талантів, зростанні економічного потенціалу і добробуту населення.

Список використаних джерел:

1. Киризюк С.В. Міжнародні та вітчизняні тенденції розвитку креативної економіки [Електронний ресурс] / С.В.Киризюк // Науковий вісник Херсонського державного університету (економічні науки). – 2014. – №6 (1). – С.68-72. – Режим доступу: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_06/17.pdf.
2. Мельничук О. Креативна економіка. - Електронний ресурс. Режим доступу:http://www.business.ua/management/Kreativna-ekonomika-228990/.
3. Daniel ArayaEducation in the Creative Economy: Knowledge and Learning in the Age of Innovation:Peter Lang, 2010 – 675p. // Chart 3. The University and the Creative Economy / Richard Florida, Brian Knudsen, and Kevin Stolarick*- p. 45-76.

Харламова Г.О., к.е.н., доц.,
Ситницький М.В., к.е.н., доц.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

АНАЛІЗ СИЛ ВЗАЄМОЗВЯЗКУ МІЖ ДЕМОГРАФІЧНИМИ ФАКТОРАМИ ТА КОНКУРЕНЦІЄЮ ВНЗ

Ринок вищої освіти в Україні підпорядковується нормам ринкової економіки та діє за її правилами, а отже, має конкуренцію між суб'єктами ринку

– вищими навчальними закладами (ВНЗ). Наявність конкуренції передбачає відносини на ринку за схемою попиту та пропозиції. Через скорочення кількості потенційних абітурієнтів та збільшення ВНЗ за роки незалежності у 2 рази, що відповідно скоротило попит та збільшило пропозицію, конкуренція на ринку вищої освіти помітно зросла, адже виникло перенасичення ринку. Це і формує нові глобальні виміри класичного університету. З ринку продавців ринок вищої освіти перетворився у ринок покупців. Попит визначають абітурієнти, а пропозицію - ВНЗ. Лакмусом балансу виступає саме кількість вступних місць у ВНЗ. Для того, щоб оцінити рівень конкуренції на ринку вищої освіти, треба спочатку оцінити співвідношення між попитом та пропозицією. Зробити це можна за допомогою такого коефіцієнта, як "кількість абітурієнтів на місце". В Україні такий показник є не так вже і репрезентативним, відкритим для громадськості, адже статистика динаміки такого показника не знаходиться у відкритому доступі ані на сайтах самих ВНЗ, ані на сайті МОН. Тому, для подальшого, максимально достовірного оцінювання рівня конкуренції на ринку вищої освіти потрібно мати відкритою статистику цього показника. І першопрохідцями такої транспарентності мають стати саме класичні університети, в яких вже накопичена практика високого стандарту, високого попиту та глибока історія конкурентоздатності.

Іншим викликом до класичних університетів є питання втримання своїх позиції під волатильним попитом, зокрема, зміною демографічної ситуації. Попри відсутність зазначеного показника, для аналізу залежності рівня конкуренції ВНЗ та демографічних факторів нами був розглянутий власно-розроблений коефіцієнт завантаженості вступного місця потенційними абітурієнтами, що також відображає співвідношення попиту до пропозиції, хоча дещо наближено. Досліджуючи зв’язок між зростанням конкуренції ВНЗ та демографічними факторами, були обрані такі демографічні фактори: наявне населення, народжуваність та коефіцієнти народжуваності за віком матері. Аналізуючи вплив цих показників на кількість випускників шкіл 3-го ступеня, коефіцієнт завантаженості вступного місця та інших показників, за допомогою кореляційного аналізу, можна прийти до наступних висновків:

1) найсуттєвіший вплив має народжуваність. Рівень народжуваності дозволяє оцінити приблизну кількість 17-ти річних через 17 років. Відзначаємо істотний зв’язок з динамікою кількості ВНЗ, що є очевидною реакцією на зміни попиту;

2) коефіцієнт народжуваності за віком матерів 15-19 років, обраний через припущення, що зменшення вагітностей у такому віці, має збільшити кількість прийнятих на навчання студентів та впливати на зростання коефіцієнту завантаженості вступного місця. На фоні масштабів демографічної кризи та падіння кількості потенційних абітурієнтів, зміна кількості матерів у віці 15-19 років не має настільки сильного впливу на зміну загального рівня конкуренції ВНЗ;

3) прогнозуючи коефіцієнт завантаженості вступного місця за допомогою динаміки народжуваності, що дозволяє оцінити наближену

кількість 17-ти річних через 17 років, було знайдено, що для класичних ВНЗ він має падати до 2015 року (що, в принципі, і підтверджують реалії), а після - почати зростати. Це дає підстави сказати, що конкуренція між ВНЗ буде найвідчутніша починаючи з 2016 року. Зазначимо, що ці прогнози не враховували імплементацію реформ у вищі школі.

Лапіна В.В., к.соц.н., науковий співробітник,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

КЛАСИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ У СУСПІЛЬСТВІ СПОЖИВАННЯ: ПРОБЛЕМА НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ ЧИННИКІВ СОЦІАЛЬНОЇ НАПРУЖЕНОСТІ В УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ

До числа гуманітарних проблем, що викликають активну реакцію суспільства, традиційно відносяться питання забезпечення соціальної справедливості, подолання іх несправедливих форм соціальної нерівності та соціальної напруженості в організації освітніх практик сучасних класичних університетів. Тема модернізації системи університетського менеджменту вкрай актуальна зараз для України, тому що держава перебуває на етапі економічної й соціальної нестабільності - у першу чергу мова йде про економічну кризу, яка призводить до зниження життєвого рівня людей, якості життя населення та посилення процесу соціальної поляризації. Саме ці чинники зумовлюють загострення специфічних соціальних супречностей та зростання соціальної напруженості в силу різних можливостей громадян мати доступ до високоякісної вищої освіти.

Найбільш виразно зростання рівня соціальної напруженості проявляється в станах тривоги, домінуванні емоційно-негативних оцінок перспектив можливого подолання бідності. Слід вказати, шо суперечливі процеси, що відбуваються в українському суспільстві наочно проявляються в сфері споживання, яку, на наш погляд, доцільно вважати найважливішим онтологічним стимулом формування в Україні суспільства споживання. Вочевидь, важливо враховувати, що в умовах розвинутих ринкових відносин класичний університет усе більшою мірою набуває ознак комерціалізованого соціального інституту, що надає громадянам освітні послуги. Саме тому показники результатів успішної комерційної діяльності зараз вважаються важливим індикатором ефективності універсистетського менеджменту. Однак, на думку багатьох вчених (Ж.Бодрійяр, П.Бурдьо, Г.Бехман та ін.), комерціалізовний процес надання освітніх послуг може стати формалізованим процесом симулятивного характеру, якщо сам зміст освітьої послуги має низький рівень культурного та соціального капіталу та має низьку адаптивну спроможність до онтологічних реалій суспільства споживання.

Зазначимо, що «суспільство споживання - це відоме в теоретичній соціології поняття, яке використовується вченими для опису стану сучасних

розвинутих капіталістичних суспільств, для яких характерні: посилена індустріалізація на основі впровадження новітніх інформаційно-технологічних інновацій, прискорена урбанізація, демократизація суспільного життя, інтенсифікація впливу цінностей масової культури, а також пропаганда моделі «надмірного споживання» шляхом активного використання маніпулятивних можливостей маркетингових, медійних, рекламних та PR-технологій.

Важливо підкреслити, що введення вченими-суспільствознавцями у науковий обіг таких понять, як «суспільство споживання», «консьюмеризм», «надмірне споживання» загалом засвідчило про конфліктогенний характер новітніх практик споживання. Однак, слід констатувати, що використання соціологами поняття «суспільство споживання», здебільшого носить метафоричний характер, оскільки незрозумілим є визначення основних онтологічних ознак даного поняття. Так неясно, чи є *суспільство споживання:* 1) універсальним онтологічним типом індустріального суспільства як соціально-історичної системи (Н. МакКендрік); 2) специфічним онтологічним типом лише локальної розвинутої частини світової капіталістичної системи (Е. Фром, Г. Маркузе та ін.); 3) окремою новітньою фази глобального історичного розвитку постіндустріальних (інформаційних) соціумів, у якому сфера споживання є провідною (З. Бауман, Ж. Бодрійяр, Г. Дебор та ін.). Відсутність однозначної відповіді на ці питання, на наш погляд, вимагає більш детального розуміння змісту базових онтологічних соціальних чинників, які формують новітні практики споживання та соціальну напруженість в сфері надання освітніх послуг класичними та дослідницькими університетами. Тому загальна перспектива успішного вирішення питання мінімізації соціальної напруженості в процесах соціального функціонування університету - як інституту вищої освіти залежить від конструктивності наукового пошуку, спрямованого на розв’язання фундаментальних проблем ресурсного розвитку сучасного суспільства.

Давидова О.Г., к.е.н., асистент,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

КЛАСИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ – ЦЕНТР НАУКИ ТА ІННОВАЦІЙ

Центром професійної культури протягом майже тисячолітньої історії були наукові знання, а «виробництво» таких знань – основним видом діяльності, що визначав можливості матеріального і духовного виробництва. Центрами ж такого виробництва протягом усього цього часу були класичні університети [3].

Проблемам розвитку університетської освіти України приділяли увагу у своїх працях досліджували такі вітчизняні вчені, як: А. Василюк («Освітні реформи та інновації»), Т. Жижко («Університетська освіта в умовах глобалізацій них викликів сучасного світу»), О. Жилінська («Університет:

генеза ідеї та трансформація діяльності від класичної до інноваційної моделі»), С. Клепко («Політика розвитку вищої освіти України: у стані перспективи»), В. Кремень («Сучасний навчальний процес як синергетична система») та інші.

Згідно чинного Законодавства, класичний університет – це багатопрофільний вищий навчальний заклад, що готує фахівців широкого спектра природничих, гуманітарних, технічних та інших напрямів; це заклад, який має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, відповідний рівень кадрового й матеріально-технічного забезпечення, сприяє поширенню наукових знань, де проводяться фундаментальні та прикладні наукові дослідження, ведеться культурно-просвітницька діяльність.

Класичні університети на території України пройшли тривалий період свого становлення. Так, на момент проголошення незалежності України існувало 10 державних університетів, діяльність яких була побудовано за зразком світових класичних.

На сьогодні, класичні університети є основою сучасного інституту вищої освіти та форм співробітництва, що ґрунтується на принципах свободи, універсальності та моральності. Перевагами класичного університету є: наявність висококваліфікованих кадрів, що надає можливість університету створювати та розвивати нові перспективні напрями та спеціальності, забезпечувати інтегративність та мобільність навчання; створювати бізнес-інкубатори; забезпечення підготовки на найвищому інтелектуальному рівні у магістратурі, аспірантурі та докторантурі, розгорнуті системи профорієнтаційної роботи, перепідготовки та підвищення кваліфікації, тісні зв’язки з навчальними закладами усіх рівнів акредитації та роботодавцями, що дозволить створити ефективну систему практик, можливість освіти протягом усього життя. Класичний університет є осередком культурної спадщини, де поєднано високу мораль та духовність[1].

Після приєднання України до Болонського процесу (2005 р.) відбулися зміни у галузі вищої освіти. Новою парадигмою освітньої діяльності в таких умовах стає інноваційне навчання – орієнтоване на створення готовності особистості до швидких змін у суспільстві, до невизначеного майбутнього за рахунок розвитку здатності до творчості, різноманітних форм мислення, співпраці, відкритого типу сприймання [2]. Адже основними тенденціями розвитку освіти у класичному університеті в країні є пріоритетність гуманітарної освіти, навчання упродовж всього життя, посилення дослідницької діяльності. Так, у 2016 році ТОП-10 кращих класичних університетів в консолідованому рейтингу вищих навчальних закладів України очолив Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Таким чином, класичний університет - це передовий і прогресивний освітньо-просвітницький та навчальний центр; інституція, що займається інноваційною та науково-дослідницькою діяльністю; це генератор новацій і креативу, осередок традицій, духовності та патріотизму.

Список використаних джерел:

1. Базилевич В. Інтелектуалізація та індивідуалізація – основа формування нової парадигмикласичної університетської освіти в галузі економіки і управління в контексті Болонського процесу / В. Базилевич // Вища школа. – 2005. – № 6. – С. 28-43.
2. Задонская И.А. История развития университетского образования [Електронный ресурс] / И. А. Задонская. СПб – Санкт-Петербургский Центр истории идей, 2005.– 321 с. – Режим доступа: http://ideashistory.org.ru/pdfs/a29.pdf – С. 141–148.
3. Новиков А. М. Методология образования: учебник / А. М. Новиков ; [Научный редактор Т. В. Новикова]. –[Издание второе]. – М.:«Эгвес», 2006. – 488 с.

Невмержицька Н.М., к.філос.н.,
Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України

КЛАСИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ДЛЯ СТУДЕНТА – ЛІДЕРА В СОЦІАЛЬНІЙ МЕГАСИСТЕМІ

Важливою критеріальною ознакою освітньої системи сучасного ґатунку є її тісний взаємопотенціюючий зв’язок із соціальною мегасистемою. Освіта істотно детермінована конкретно-історичним форматом соціуму, тому ефективне виконання нею своїх функцій і поступальний розвиток виявляються апріорі неможливими за умов ігнорування визначальних тенденцій суспільного буття – тих мегатрендів, котрі справляють вирішальний, імперативний вплив на становлення соціуму в цілому і освіти як його невід’ємної складової частини зокрема.

Освітня політика є політикою держави в галузі освіти. В ідеалі вона покликана забезпечити ефективне функціонування і поступальний розвиток освіти в інтересах людини не лише в окремій країні, а й на глобальному рівні. Сучасний цивілізаційний розвиток людства дає підстави виокремити її основні характеристики: демократизм, гуманістичний характер, системність, інноваційність, спрямованість у майбутнє і т. ін.

Сучасний етап еволюціонування світоглядної культури студентської молоді України постає складним процесом становлення нової теоретичної моделі світорозуміння. Свідомість сучасного студентства є осередком зіткнення амбівалентних ідей, поглядів і принципів. Ця обставина актуалізує потребу створення ефективного інноваційно-інформаційного поля, спроможного впливати на цей процес толерантно, діалогічно, аргументаційно переконливо.

Вкрай необхідним є утвердження особистісно орієнтованої освітньої системи як відображення людиноцентричної тенденції розвитку сучасного світу. Особливої актуальності це завдання набуває для України, де впродовж значного історичного періоду пошанування особистості й культивування її

екзистенційного суверенітету не належало до суспільно-політичних чеснот. Навпаки – зневага до людини, заперечення її права на індивідуальність, неординарність і непересічність призводили не лише до трактування людини гвинтиком суспільного механізму, а й до фізичного знищення мільйонів людей (варто згадати хоча б часи репресій та Голодомору).

Перспективи України на сучасному етапі розвитку небезпідставно пов'язують з інноваціями, з необхідністю інноваційного мислення. Інноваційна діяльність набула надзвичайного значення для всіх сфер життєдіяльності – особливо для науки і освіти. Саме на освіту покладаються першочергові надії на підготовку людину з інноваційним типом мислення, зі здатністю до інноваційної діяльності. Без цього ні людина не виявиться конкурентоспроможною, ні країна не буде успішною в сучасних умовах розвитку.

Європа повернула втрачене в повоєнний період світове лідерство завдяки тому, що зберегла й розгорнула відповідно до вимог нових світових реалій найбільш цінне цивілізаційне надбання сучасності – науку, культуру, освіту. Це слугує повчальним наочним прикладом для України. Та попри в цілому виправдану орієнтованість України на європейські освітні стандарти, європейські моделі соціалізації молоді (зрештою, як і будь-які зовнішні) не варто автоматично застосовувати в Україні. Сучасні соціокультурні реалії нашої країни мають низку істотних відмінностей від реалій європейських, тому, визнаючи значущість і повчальність західного досвіду, становлення свідомості сучасної української молоді, її світоглядних, аксіологічних і цілепокладаючих пріоритетів слід здійснювати на основі якомога ретельнішого врахування ієрархії факторів (подразників, резонансних аспектів) вітчизняної дійсності.

Глобалізація є настільки істотним фактором сучасності, що його неможливо ігнорувати. Втім, її не слід переоцінювати: вона лише вказує на основні принципи і напрями щодо реалізації тих чи інших завдань, але не заперечує свободу їх вибору і реалізації з урахуванням національних традицій, особливостей історичного і культурного розвитку. Основа єдиної політики – власний вибір у межах єдиної шкали консенсусних для європейських народів цінностей. Лісабонська конвенція (1997 р.) та Болонська декларація (2004 р.) дає можливість виокремити пріоритети, що цілком вкладаються в основу глобальної освітньої політики, а саме: рівний доступ до якісної освіти; освіта впродовж життя; інноваційність розвитку освіти; модернізація змісту освіти та впровадження високих освітніх технологій; демократизм управління закладом освіти; розширення автономії університетів; поглиблення міжнародної співпраці закладів освіти.

Як один із соціальних інститутів у системі суспільного розподілу праці освіта зорієнтована на виконання двох специфічних завдань: 1) перетворення соціально-культурного досвіду в надбання всіх його членів у тій мірі, в якій вони його потребують для повноцінної життєдіяльності; 2) формування в індивіда здатності до збагачення сукупного досвіду власним внеском.

Освіта є комплексним, системним інструментом соціалізації індивіда, орієнтованим на історично обумовлені й консенсусно прийнятні для суспільної свідомості соціальні габітуси, норми. Це соціальний інститут, феномен культури і фактор розвитку особистості. Важко переоцінити роль освіти як визначальної детермінанти розвитку мислення, пізнавальних здібностей і творчих сил, процесу передачі культурного досвіду людства у формі знань, результату засвоєння певної системи знань, умінь і навичок.

Процес соціалізації, адаптації молоді до соціальних реалій має свої особливості й відмінності від аналогічних процесів на рівні інших демографічних груп. Зокрема, на відміну від старших вікових категорій молодь не має значних труднощів, пов'язаних з особистим досвідом і стереотипами, оскільки цей досвід і стереотипи, на рівні яких він закріплений, є незначним і здебільшого некатегоричним на рівні своїх вердиктів. Тому студентська молодь має об'єктивні соціально-психологічні переваги перед старшими віковими групами, а саме: кращу адаптованість до змін, вищу соціальну мобільність і на загал прагматичну ментальність.

Процес соціалізації молодої людини відбувається на підставі різних чинників – як за походженням, так і за складністю, ступенем і спрямованістю впливу на цей процес. Освіта імплементує, інкорпорує цінності соціуму в ціннісну сферу індивіда. Визначальними факторами соціалізації молоді є панівні в суспільстві цінності, серед яких ключове значення має самоідентифікація, зумовлена ідеалами та цінностями, генерованими попереднім історичним досвідом суспільства. Зазначені ціннісні орієнтації утворюють основу механізмів як регуляції соціальної поведінки і адаптації особистості, так і саморегуляції. Ціннісний стрижень молодих людей перебуває в стані становлення, котре відбувається насамперед і в основному під впливом суспільних процесів, ієрархія значущості й резонансності яких практично збігається з ієрархією детермінант впливу на становлення ціннісного формату молоді.

Хоменко О.В., к.е.н.,
старший викладач кафедри міжнародної економіки,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

КЛАСИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ІННОВАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ КНР

На сучасному етапі глобалізаційних процесів рушійною силою інтенсивного зростання економіки виступають інновації. Тому ключовим завданням урядів країн в цих умовах стає формування ефективної національної інноваційної системи (НІС), одним із основних суб'єктів якої є університет. Відповідно до концепції Гумбольдта класичний університет – це навчальний заклад, в якому поєднуються навчання та дослідження у взаємопов'язаний

процес. Саме за рахунок цього, університет накопичує та реалізує наявний інтелектуальний потенціал у генерації нових фундаментальних та прикладних знань, а також це дозволяє бути невід'ємною складовою НІС.

Особливе місце у формуванні інноваційної конкурентоспроможності економіки Китаю займає освіта та наука. За останні 38 років КНР досягла значних результатів у економічному розвитку саме завдяки інноваційній складовій економічних реформ: провідні позиції за фінансуванням науки і досліджень, високотехнологічним експортом, патентуванням, чисельністю науково-дослідницького та інженерного персоналу, постійно зростаючою продуктивністю праці.

Завдяки успішним реформам системи вищої освіти, які розпочалися в 1978 році, Китаю вдалося досягти вражаючих результатів у глобальній освітній конкурентоспроможності, адже за оцінками авторитетних рейтингових агенцій, китайські університети займають провідні позиції серед університетів світового класу. Зокрема, до таких належать наступні: Пекінський університет, Університет Цинхуа, Університет Фудань, Шанхайський університет Цзяо Тун, Нанкінський університет, Університет Чжецзан, Університет науки і техніки Китаю, Сицзянський університет Цзяо Тун, Харбінський технологічний інститут.

Такі високі позиції китайських вищих навчальних закладів забезпеченні всеосяжною політикою уряду Китаю – державне замовлення, фінансування, наукова кооперація, програми розвитку дослідницьких університетів; політикою місцевих органів влади та стратегіями університетів, які спрямовані на інтернаціоналізацію освіти шляхом залучення іноземних студентів і професорів на англомовні програми, відкриття філіалів та структурних підрозділів за кордоном, популяризація китайської вищої школи через міжнародні наукові публікації, які входять до світових науково-метричних баз даних [1].

На сьогоднішній день китайські університети є центральною ланкою національної інноваційної системи. Так, за даними Національного статистичного бюро КНР, в 2014 році інноваційну діяльність здійснювали 10632 науково-дослідних інститути та 2529 університетів, у тому числі 1356 – природничі науки і техніка, 1540 – суспільні та гуманітарні науки [2]. Характеризуючи основні складові інноваційної активності, варто зазначити, що на вищі навчальні заклади припадає 20,4% всього науково-дослідницького персоналу КНР, витрати на дослідження становлять 6,9% від сукупних витрат на НДДКР, найбільша частка належить прикладним дослідженням – 53%. Що ж стосується інноваційного результату, то 73% наукових публікацій належать університетам, у тому числі 17% - у міжнародних виданнях; в 2014 році ВНЗ отримано 6,5% патентів та здійснено 16,9% наукових відкриттів.

Отже, успіх розвитку університетів у національній інноваційній системі залежить від реформаторської політики уряду, від програм інноваційного розвитку університетів та країни в цілому, від механізмів стимулювання науковців та фінансування університетів. На сучасному етапі китайські

університети входять у 200 лідерів у світових рейтингах ВНЗ, а за кількістю наукових статей та цитувань Китай посідає друге місце в світі після США.

Список використаних джерел:

1. Хоменко О. В. Стратегія формування університетів світового класу Китаю / Ольга Володимирівна Хоменко // Дослідницькі університети: світовий досвід та перспективи розвитку в Україні / Ольга Володимирівна Хоменко. – Київ: КНЕУ, 2014. – С. 159–174.
2. China Statistical Yearbook 2015 [Електронний ресурс] // National Bureau of Statistics of China. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2015/indexeh.htm.

Ярмоліцька Н.В., к.філос.н., науковий співробітник,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ ЯК ЧИННИК МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ФІЛОСОФСЬКІЙ ОСВІТІ

В останні десятиліття багато молоді цікавиться отриманням європейської вищої освіти, яка стала більш доступною і для українських студентів. Кожен зарубіжний вуз поряд із обов’язковими дисциплінами надає можливість студентові самостійно вибирати предмети. Саме в цьому проявляється гнучкість європейської освіти.

Досить повчальним є досвід отримання вищої освіти в Німеччині, яка відрізняється тим, що проголошує принцип «академічної свободи». Тут свобода надається не тільки вищим навчальним закладам у питаннях управління, але й кожному студентові. Також у німецьких вузах відсутня жорстка система навчання в загальнообов’язковому порядку. Німецький студент самостійно складає свій учбовий план та організовує власний час так, щоб відповідати загальним достатньо високим вимогам по даній спеціальності. Така традиція студентської свободи сягає в далеке минуле, коли почали зароджуватись європейські вищі навчальні заклади. Спочатку вони були досить схожими між собою за характером та устроєм і поділялись на три типи університетів: англійський – незалежний, корпоративно-замкнутий; французький, який підлягав контролю та регламентації під вплив адміністрації; німецький, який відрізнявся: а) свободою вчити, тобто правом кожного викладача викладати свій предмет за власним розумінням, оминаючи всякі офіційні програми; б) свободою вчитися, тобто право студента розподіляти свої заняття відповідно особистим нахилам. Свого часу Г. Гельмгольц зазначав, що саме німецький тип університетського устрою стає надзвичайно актуальним, до нього тяжіють та намагаються наблизитись інші вузи.

Слід зазначити, що німецькі університети донині зберігають традицію старих поглядів на студентів, які займаються наукою за власним бажанням і яким надається право складати свій власний план занять. Також відмінною

рисою німецьких вузів є те, що в них надається право викладання професорам, які здатні сприяти розвитку самої науки, надаються переваги викладацькому таланту, тобто вмінню у зрозумілій, ясній та доступній формі викладати наукові предмети.

У даному аспекті слід звернутись до особливої ролі філософії у житті вузів. Як наголошував свого часу і К. Ясперс – філософія здатна посприяти вирішенню смисложиттєвих проблем інтегруючи природне і гуманітарне знання, сприяти утвердженню нового гуманізму, збагаченого універсальними загальнолюдськими цінностями. Вона має значення не тільки в науці, а й у повсякденному житті, але не філософська балаканина а та філософія, яка здатна стати основою науки та сформувати людину науки.

Стосовно важливості викладання філософії в університетах висловлювався і А. Шопенгауєр. Він зазначав, що про університетську філософію слід судити не тільки з її показової точки зору, але й з її істинної та справжньої мети. Саме завдяки філософії майбутні референдарії, адвокати, лікарі, кандидати та викладачі отримують, в самій глибині своїх переконань, направлення, які відповідають видам їх діяльності. Вчений зазначав, що філософія не придатна бути хлібним ремеслом. Заробляти гроші філософією – це завжди у древніх було ознакою, яка відрізняла софіста від філософа. У філософії дійсно є багато точок дотику з людським життям, як суспільної так і приватної. Тому, А. Шопенгауер все більше й більше схиляється до думки, що для філософії було б плідніше, якби вона перестала бути ремеслом, адже вона є рослиною, яка, подібно альпійській розі і едельвейсу, досягає успіху лише на вільному гірському повітрі, при штучному культивуванні вона вироджується.

Сьогодні вища освіта, як ніколи, вважається досить затребуваною на світовому ринку праці. Кращі університети світу задають тон в області високих технологій, мистецтва, культури та ін., а дипломи отримані при навчанні дають можливість працювати в багатьох областях наук. Так навчання в університетах Великобританії, Англії, Німеччині, США, Канаді гарантує випускникам у перспективі отримати престижну та високооплачувану роботу. Необхідно щоб і вітчизняна вища освіта відповідала європейським стандартам, а дипломи випускника українських університетів визнавались в усьому світі, давали можливість працевлаштування в будь-якій країні, надавали знання і практичні навики для подальшого успішного кар’єрного росту та набуття міжкультурного досвіду. Тому, стратегічна роль віщої освіти полягає в отриманні та поліпшенні знань, у глобальному обміні знаннями через багатонаціональні дослідження та освітні проекти, програми обміну студентів і викладачів з метою стимулювання інновацій та креативності. Визнання періодів навчання та кваліфікацій є ключовим елементом для сприяння мобільності.

Отже, освіта є невід’ємною складовою розвитку суспільства, вона відіграє головну роль в суспільному прогресі та служить універсальним засобом вирішення багатьох проблем, в руках університетів зосереджена культурна інтеграція вищої освіти. Тому з огляду на європейський і український інтелектуальний досвід, необхідно всі спільні зусилля направити на подолання

існуючих труднощів, що дозволить вітчизняній вищій школі зайняти гідне місце на світовому освітньому ринку.

Андрєєва Ю.С.,
Харківський національний університет внутрішніх справ

«ВІДКРИТІ УНІВЕРСИТЕТИ»

Анотація. Тезу присвячено темі «Відкриті університети»,а саме їх відмінностям від інших.

Взагалі «університет» - це вищий навчальний заклад, створений для тих, хто не лише бажає навчатися і отримати вищу освіту, а також наукові ступені бакалаврів, магістрів, докторів.

Ми живемо в світі, де майже кожного дня люди винаходять різноманітні засоби та способи отримання знань за допомогою новітніх технологій.

Взагалі , розкриваючи дану тему, слід розуміти саме поняття «відкритого університету». Відкритий університет- це університет дистанційного навчання, а отже слід розкрити і суть самого дистанційного навчання.

Дистанційна освіта - освіта, яка повністю або частково здійснюється за допомогою комп'ютерів і телекомунікаційних технологій і засобів. Це означає, що навчаючись в такому університеті ти знаходишся на відстані від педагога, навчальних засобів, освітніх ресурсів. Ця форма навчання є новою і не для всіх звичною. Так, у Європі вона поширена більше 40 років і користується дуже великою популярністю, як серед випускників шкіл, так і фахівців, які бажають поповнити обсяг професійних знань або отримати іншу спеціальність. За допомогою Інтернету, без якого в наш час майже жодна людина не може обійтися, вчитель зі своїми учнями контактує, при чому без втрати компонентів навчального процесу. Крім інтернету, популярною технологією є пересилання учням освітніх контентів (електронних підручників, лекційних відео-курсів, відео-семінарів і ін.), за допомогою яких користувач може робити відповідні записи, нотатки, а також власноруч збагачувати електронний підручник, прикріплюючи власні файли з додатковими матеріалами. В цей час викладач, за допомогою свого комп'ютера або планшета може давати завдання своїм учням, щоб вони проходили різноманітні тести, а потім їх перевіряти завдяки єдиній системі «планшет вчителя - інтерактивна дошка - планшет учня».

Відомо , що у 1962 році М.Янг написав доповідь, в якій окреслив тенденції до зростання попиту на вищу освіту серед дорослого населення в наступному десятиріччі,запропонувавши створити Відкритий університет (Open University), завдяки чому у Великій Британії його було засновано у 1969 році. Саме він став родоначальником таких університетів.

У сучасному світі дистанційна освіта набирає все більших обертів, адже для багатьох людей, які досягли успіхів у певній сфері діяльності, а також бізнес-лідерів- це гарна можливість підвищити рівень своєї освіти не

витрачаючи весь вільний час на лекції та семінари ,як у звичайному університеті. Особа може отримувати нові знання та підвищувати свій професійний рівень не відволікаючись від основної роботи, що дає можливість досягти нових успіхів у певній сфері.

Розвиток дистанційної освіти в Україні почалося з 1997, коли почався новий експеримент в сфері освіти. Сучасна дистанційна форма навчання гарантує повноцінну вищу освіту, достатній обсяг знань згідно з традиційними вузівським програмами. Також бажаючі можуть вибрати певні навчальні плани і курси, формуючи «освіта на замовлення», яке можна отримати і швидше, і дешевше. Диплом про закінчення вузу за дистанційною формою навчання отримав юридичне підтвердження, дозволяючи вчорашнім «дистанційникам» претендувати на робочі місця і керівні посади нарівні з випускниками очної форми навчання. Та й самі роботодавці стали набагато лояльніше ставитися до рівня знань претендентів, які закінчили дистанційну форму навчання.

Отже, світ не стоїть без змін, майже кожного року з'являються різні можливості для кожного з нас. Все ж таки, відмінність Відкритого університету від інших полягає в тому, що в такому університеті можуть навчатися всі бажаючі , незалежно від місця знаходження кожного, так як зараз є онлайн-сервіси, де кожен обирає відповідний собі графік навчання. Унікальністю його є те, що можливість отримувати освіту мають навіть люди з особливими потребами.

Щербань К.,
Харківський національний університет внутрішніх справ

СУТЬ ТА СТРУКТУРА БІЗНЕС-УНІВЕРСИТЕТІВ

Анотація. Розкриваючи дану тему, а саме: «Суть та структура бізнес-університетів», слід враховувати специфіку даного виду навчального закладу, його особливу інфраструктуру, а також основні поняття» бізнес-освіти».

Перш ніж переходити до розкриття самого поняття «бізнес-університет», хотілося б зупинитися безпосередньо на самому терміні «бізнес-освіта».

Що ж таке бізнес-освіта? Бізнес-освіта, в першу чергу відрізняється від традиційної рівнем практичного застосування, тобто воно розраховане на людей, які мають базову вищу освіту і певний досвід практичної діяльності.Прийшовши в університет здобувати вищу освіту, Вам в обов'язковому порядку запропонують вивчення ряду дисциплін, не настільки необхідних в практичній діяльності, таких як історія, філософія, математика. Так це потрібно, але це потрібно для підвищення рівня інтелектуального розвитку особистості, а найчастіше сучасній діловій людині на це просто не вистачає часу.

У бізнес-освіті ж йде все досить динамічно і практичні викладки лягають на теоретичну базу. Така форма піднесення матеріалу досить ефективна і не дає

«заснути» її слухачам. Постійно мотивує до розумової процесу. Якщо типовий студент живе «від сесії до сесії», то слухач бізнес-курсів знаходиться в постійному розумовому процесі. Він сам бачить помилки, недоліки і сам виробляє правильне рішення, а викладач (тренер) лише направляє його в потрібне русло. Якщо в математиці є вірна і не вірна відповідь, то в бізнесі немає неправильних рішень, просто ці рішення відображаються на Вашому доході.

Основні споживачі освітніх послуг бізнес-шкіл - це люди, які хочуть досягти великих успіхів в кар'єрі шляхом отримання додаткових професійних навичок. 80-90% - це приватні особи, які платять зі своєї кишені, а 10-15% вчяться за рахунок коштів підприємств. Причому, ці компанії, як правило, відносяться до числа великих.

Охопивши загалом поняття «бізнес-освіти» можна зробити висновок, що структура бізнес-університетів розроблена таким чином, що слухачі мають тісний контакт з викладачем, який володіє інформацією і може донести її так, щоб вона не тільки запам'ятовувалась, а ще й застосовувалась на практиці.

Дослідивши структура таких бізнес-шкіл та університетів, як Міжнародна школа бізнеса Дніпропетровського університету ім. А. Нобеля, Вища школа бізнесу МГУ, Гарвардська бізнес-школа (США) та і.н., ми дійшли висновку, що всі зусилля даних університетів та шкіл спрямовуються на досягнення слухачами найвищого рівня знать, які допоможуть у подальшому бути провідними фахівцями в області бізнесу та фінансів найбільших компаній та корпорацій світу.

Дані університети використовують міжнародні технології успіху, аналізують досвід вітчизняних компаній, генерують енергію і провокують нові ідеї.

На сьогоднішній день ринок бізнес-освіти в Україні є відносно сформованим. Вітчизняні школи отримали громадське визнання і успішно працюють. Багато хто має можливість підвищити кваліфікацію й одержати диплом в Україні, не залишаючи роботу ні на один день. Істотно покращилась і якість освітніх послуг в цій сфері. Правда, простір для розвитку, безумовно ще є.

Бізнес-освіта - це цілий напрямок в галузі економічної освіти, що носить специфічний характер прямого навчання. Сьогодні цей напрям - один з найперспективніших. Багато керівників підприємств розуміють, що без постійного вдосконалення навичок персоналу ніякого майбутнього у компанії немає. Тому вони охоче йдуть на витрати, пов'язані з навчанням персоналу. Адже, в кінцевому рахунку, це не витрати, а вкладення, які окупаються в короткостроковій перспективі. Надіслати декількох співробітників на бізнес-тренінг це все одно, що придбати нову техніку. Одна вигода. Ця вигода - і є головна мета будь-якої програми бізнес-освіти.

Політика університетів, які були досліджені спрямована на досягнення їх стратегічних цілей та орієнтована на клієнтів (споживачів), яким з одного боку

є студенти, роботодавці і суспільство, а з іншого - співробітники, спонсори, компанії, наукове співтовариство, постачальники і т. д.

Отже, як висновок можна сказати, що знання - сьогодні не тільки сила, але і гроші. Бурхливо розвивається економіка підвищує вимоги до компетенції учасників ринку. Це змушує бізнес шукати нові інструменти, що дозволяють не тільки підняти ефективність роботи, а й адаптуватися до мінливих умов. Роботодавці, посилюючи вимоги до персоналу, мотивують його до зростання професійного рівня. У той же час у кваліфікованого фахівця загострюється почуття незалежності, він прискіпливо вибирає місце і умови праці. Так народжується попит на послуги в сфері бізнес-освіти.

Секція 2. Трансформація змісту навчального процесу

Луцишин З.О., д.е.н., проф.,
професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин
Інституту міжнародних відносин,
заступник директора науково-методичного центру організації навчального
процесу, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ І МЕХАНІЗМИ ВИЗНАННЯ НАБУТИХ КВАЛІФІКАЦІЙ

Сучасні тенденції соціально-політичного та економічного характеру, проголошений Україною курс на інтеграцію до Європейського Союзу передбачають реалізацію завдань довгострокової стратегії, яка має забезпечити побудову високорозвиненої, соціально зорієнтованої, демократичної держави. Одне з основних значень при вирішенні завдань, які стоять перед нашою державою, має освіта, зокрема вища, яка потребує модернізації з урахуванням вимог, передбачених міжнародними договорами, підписаними Україною та новітніми викликами сьогодення.

На сучасному етапі відбувається багато змін у всіх сферах життєдіяльності суспільства, перехід від одного її якісного стану до другого, з більш високими вимогами, де знання стають основним ресурсом, який забезпечує його розвиток і реальну конкурентоспроможність. Відбувається процес повномасштабного становлення епохи знань, формування інформаційного високотехнологічного суспільства з принципово новою філософією відносин. Очевидним уже є той факт, що виграють саме ті країни, які значну увагу приділяють розвитку науки, освіти, науково-дослідних програм, підвищення їх якості. За цих умов і вимог часу, саме класичні університети повинні виконувати свою головну і найважливішу місію перед суспільством і бути в авангарді процесів якісного реформування освіти, відповідаючи вимогам світу, що глобалізується та консолідується.

У діяльності кожного ВНЗ визначальним є підвищення якості підготовки фахівців, мотивація студентів до навчання, контроль якості підготовки студентів, забезпечення їх мобільності, посилення конкурентоспроможності випускників вищих навчальних закладів на ринку праці, як на національному так і на міжнародному рівні. Метою цього процесу є забезпечення єдиних стандартів систем вищої освіти європейських країн та, відповідно, підвищення мобільності[28] студентів і випускників. Говорячи про досягнення європейського

[28] Під мобільністю студентів розуміється можливість вільного навчання у вузах різних країн за єдиними стандартами. Тим більше, що у XVIII-XIX ст. студенти мали високу мобільність, завдяки якій можна було рік провчитися у Санкт-Петербурзі, рік у Парижі, а згодом ще й послухати лекції видатних професорів у Москві чи Лондоні. Однак після Другої світової

рівня якості освіти, слід зазначити, що дана проблема ще ніколи не мала такого важливого соціального та економічного значення, як нині. А політика щодо забезпечення якості освіти, професійної підготовки і сертифікації фахівців спрямовується на досягнення оптимального рівня упорядкування педагогічної діяльності з врахуванням особистісних, соціальних, економічних і державних потреб та інтересів учасників освітнього процесу. Усе це відповідно вимагає необхідності переходу на компетентнісну основу визнання результатів навчання та набутих компетенцій, знань і умінь, принципову нову систему формування стандартів вищої освіти, що забезпечуватимуть ефективну систему порівнюваності та визнання результатів навчання.

Попри усвідомлення необхідності зміни системи освіти в цілому і з урахуванням європейських стандартів, зокрема, слід враховувати і надбання вітчизняної освітянської сфери, яка має свої наукові школи, визнані за кордоном - виробити механізм оптимального поєднання кращих вітчизняних традицій із європейськими, це – по-перше. По-друге, необхідно зміни в усвідомленні самої сутності сучасної системи освіти, усвідомлення новітньої філософії не лише освіти, але й знань, які на сьогодні стають не лише трансформованою сукупністю засвоєної інформації, але й продуктом в епоху економіки знань.

Поляков М.В., д.фіз.-мат.н., проф.,
ректор Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара
Савчук В.С., д.іст.н., проф.,
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ І ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У СУЧАСНІЙ УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ

1. *Інтелект нації – головний ресурс України у побудові суспільства знань* Непересічне значення в цьому процесі мали і мають класичні університети, які ведуть свій офіційний відлік від одинадцятого століття. На межі II і III тисячоліть економічний, політичний, культурний та технологічний чинники визначили перехід суспільства до нового етапу розвитку, на якому воно стало інформаційним і глобалізованим. Перед класичним університетом постали проблемні питання визначення свого місця в контексті нового освітнього процесу, який поступово охоплює весь світ, зокрема і Європу. Класичні університети як складові елементи освітньо-наукового простору України.

2. Сучасність і вибір класичним університетом ефективної моделі реалізації власної освітньо-наукової стратегії. Комплексність поєднання в класичному університеті спеціальностей та спеціалізацій гуманітарного,

війни це було втрачено. У цьому сенсі Радянський Союз ізолював себе від світу, але і в межах самого СРСР такої мобільності, по-великому рахунку, також не було.

природничо-наукового, економічного, інженерного та інших напрямів як чинник наявності широких можливостей для отримання вартісної вищої освіти.

3. Сучасні можливості реалізації класичним університетом в навчальному процесі такої моделі як «відкритий університет» і нові можливості отримання вищої освіти людям з обмеженими фізичними можливостями. Використання нових технологій навчання і перспективи особистісно-орієнтованої освіти для такої верстви населення.

4. Роль «відкритого» навчання, роль Інтернету в процесі підготовки фахівця, його можливості та структурно-функціональне забезпечення реалізації відповідних технологій навчання. Проблемні питання «абсолютизації» такої форми навчання. Класичний університет як провайдер вищої освіти в регіоні і країні.

5. Класичний університет і проблеми фундаментальної підготовки з природничих дисциплін. Фактори і чинники тенденцій нехтування такою підготовкою у сучасному навчальному процесі.

Різке скорочення кількості годин відведених на вивчення фізики, а іноді навіть їх відсутність, зокрема на факультетах математичного спрямування та деяких інженерних факультетах університетів. Чи відповідає воно стратегії набуття відповідних компетенцій майбутніми фахівцями? Адже перед тим як отримати розв'язок певної математичної моделі треба створити цю модель. Виникає питання: «Як буде створювати модель того чи іншого явища чи процесу людина, яка не розуміє його фізичних засад?». Якщо врахувати, що є проблеми з викладанням фізики у середній школі, виникає необхідність створити вертикаль підготовки з фізики в основній, середній та вищій школі, яка б відповідала сучасному стану фізики, і в той же час зберегла у навчальному процесі надбання фізики попередніх століть.

6. Безпосереднє спілкування викладача і студента в навчальному процесі чи «самостійна» робота. Проблема її абсолютизації та безпрецедентного списування з «решебников» в Інтернеті розв'язків усіх завдань і задач з фізики, математики й інших природознавчих й інженерних дисциплін. Профанація «самостійної» роботи студента.

7. Ресурсне забезпечення університетської підготовки у світлі нових завдань університетів, для такої його складової як матеріально-технічна база навчання. Можливі підходи до розв'язання проблеми. Засади і формат участі роботодавців (в тому числі і приватного сектору) у підготовці фахівців та робітничих кадрів для потреб ринку праці

8. Оптимізація й узгодження складових підготовки фахівців, організації навчального процесу, формальних критеріїв та вимог стандарту освітньої діяльності. Взаємодія з роботодавцями та регіональною владою як чинник поліпшення можливостей навчального процесу в університетах. Наявність у класичному університеті фахівців вищої кваліфікації з різноманітних галузей знання у поєднанні з його взаємодією з органами місцевої влади та самоуправління як один з вирішальних факторів поступального розвитку регіону.

9. Деякі суперечливі питання інтерпретації положень «Закону про вищу освіту».

Барабаш О.В., д.техн.н., проф.,
Мусієнко А.П., к.фіз.-мат.н., науковий співробітник,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

РОЗВИТОК ІТ-СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В КЛАСИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

Сутністю інженерної діяльності є інтелектуальне забезпечення процесів створення та обслуговування технічних систем у відповідності з потребами суспільства. Загальновизнано, що в умовах зростаючої потужності інформаційних та телекомунікаційних технологій, коли знання та техніка дуже швидко стають застарілими, то основним завданням вищої технічної школи постає не стільки проблема озброєння випускника знаннями та методами, як розвиток його розумових здібностей, необхідних для засвоєння та розробки нових інформаційних та телекомунікаційних технологій.

Аналіз можливостей задоволення потреб показав, що постійно зростаючі потреби можуть бути задоволені за рахунок фізичної сили, природних ресурсів та інтелекту. У давнину результати інтелектуальної діяльності мали невеликий вплив на розвиток суспільства, бо інтелектуальний потенціал самого суспільства був на низькому рівні. З розвитком продуктивних сил зменшується частка фізичної праці, бо фізичні можливості людини практично не змінилися за останні тисячоліття. Проте стрімко зростає споживання природних ресурсів та вплив інтелекту на розвиток економіки та суспільства в цілому. Вони так перетворюють світ, що це дозволяє зробити висновок: людство вступило у інформаційну цивілізацію, де основною продуктивною силою стає інтелект. При цьому майбутнє за тими країнами, у яких економічна стратегія ґрунтується на використанні інтелекту, розвитку науки та широкому впровадженні результатів інтелектуальної діяльності. Згідно виступу одного з керівників Luxsoft Ukraine Віталія Нужного на Українському Software Development Форумі 3.0 (17 вересня 2015 р., м. Київ) маємо, що саме задіяні в ІТ - індустрії українці формують інвестиційно-привабливий імідж нашої держави. Вони успішно працюють з провідними міжнародними компаніями, і, тим самим, сприяють залученню інвестицій і зміцненню економіки.

Очікується, що в 2016-2020 роках сукупні податкові надходження від ІТ-галузі в бюджет України складуть 36 млрд. грн. За даними індійської асоціації NASSCOM, один новий програміст, задіяний в галузі, створює до 4 додаткових робочих місць у суміжних галузях. Це справедливо і для України.

Аналізуючи прогноз на наступні 5 років, можна зробити висновок, що обсяг галузі збільшиться в 6.4 рази, а якщо говорити у валюті, то до 182 млрд. грн. або ж до 7.7 млрд. доларів. Внесок ІТ-індустрії у ВВП нашої держави у

2020 році досягне 5,7%. Число працівників досягне 180 тисяч і, як наслідок, матимемо 400 тисяч нових робочих місць у інших галузях економіки.

Як стверджують спеціалісти, IT-галузь в Україні відбулася. Сукупно із сферою телекомунікацій за обсягом експорту вона вже знаходиться на третьому місці, після металургії та агросектору, надавши у 2013 році послуг на 5 млрд. дол. (за даними World Bank). Потенціал галузі є величезним: IT-галузь до 2020 року може поборотися за друге місце в експорті послуг. Основними замовниками послуг з розробки програмного забезпечення в Україні виступають компанії з США та Європи. При цьому їх інтерес до нашої країни постійно зростає. Цей інтерес грунтується на величезному інтелектуальному потенціалі IT-фахівців нашої держави.

Із всього вищезазначеного можна зробити такі висновок інтелектуальний потенціал – це єдиний ресурс, який є невичерпним з точки зору задоволення потреб людства. Інтелектуальний рівень людей та IT-фахівців суттєво впливає на економіку держави. Україна багата на інтелектуальних людей, має суттєвий інтелектуальний потенціал. І це в недалекому майбутньому має привести до значного економічного прориву нашої держави.

Куценко О.Д., д.соц.н., проф.,
завідувач кафедри соціальних структур та соціальних відносин факультету соціології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОНОВЛЕННЯ УНІВЕРСИТЕТІВ ЯК ЦЕНТРІВ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

В сучасній Україні суспільна криза придбала затяжний характер. Є багато підстав припустити, що детермінуючим фактором кризи є, насамперед, інтелектуальна криза правлячої еліти і суспільства в цілому, яка є найбільш складною і достатньо делікатною для регулювання. Протягом останніх десятиліть як в суспільстві, так і в середовищі функціонуючої еліти в Україні склався достатньо стійкий стереотип невідповідності наукового, академічного знання запитам практики, сформувався низький престиж інтелектуальної праці, розповсюдилась фетишизація посередності. В цих тенденціях дали себе знати і жорнова негативної соціальної селекції, інституційні несистемні, нестратегічні зміни, які вже зруйнували багато талантів і дія яких продовжує злам інтелектуального прошарку нації. Склалася парадоксальна ситуація: Україна має одне з найбільш освічених націй, проте фахівці, інтелектуали начебто не потребуються для розробки і реалізації стратегії суспільного розвитку, вирішення складних проблем суспільства та економіки й прийняття політичних рішень. В правлячій політичній еліті інтелектуальний компонент є скоріше винятком, чим нормою. В результаті, держава діями правлячої еліти і багатьма політичними рішеннями провокую інтелектуальний грабіж самої себе і, в результаті, опиняється у прірві нездатності подолати системну кризу.

В цій ситуації потрібен «мозковий штурм» проблеми, формування стратегічного бачення суспільного розвитку та дії на їх втілення. Сучасні університети здатні такі стратегії і дії запропонувати, якщо самі зможуть пройти процедуру оновлення. Ще наприкінці 19 століття видатний державний діяч і реформатор С.Вітте визначив оновлення системи освіти головною антикризовою дією; Ст.Роккан продемонстрував значення університетів і міст в розвитку країн Європи протягом століть. Існуючі в Україні університети формувались ще за радянські часи як інституції, що мали виконувати «соціальне замовлення» для суспільного порядку «обмеженого доступу» (Д.Норт), де домінувала психологія дефіциту, авторитарні порядки, а можливості для індивідуальності, самостійності і підприємництва були вельми обмежені. В цій університетській системі не було духу свободи як головної умови творчості і розвитку (А.Сен), поступово формальні результати діяльності стали витісняти інтелектуальний зміст освіти, що призводило до відриву дипломів як форми та інтелектуального (культурного) капіталу випускників як змісту. Два взаємозалежних аспекти духовного виробництва (освіти і науки) стали відірваними один від одного. Між тим, природа університету передбачає тісний взаємозв'язок передачи знання і досвіду (що називається навчанням), постійного пошуку нового знання (дослідження, самоудосконалення) та формування соціальних компетентностей (вміння жити в суспільстві та бути для нього корисним), на грунті чого здатна формуватись людина, підготовлена до прийняття відповідальних рішень і здатна позитивно впливати на суспільний розвиток.

Університети в Україні мають бути системно оновлені і стати діючими центрами «зростання» для суспільства, стимулювати інтелектуальну діяльність в регіонах і в країні, здійснювати пошук стратегічних орієнтирів і системних шляхів суспільного розвитку та формувати компетентних і соціально відповідальних фахівців, здатних приймати науково обґрунтовані політичні рішення. Таке оновлення може бути здійснено з орієнтацією на наступні координати змін:

- лібералізація університетського життя. Певні кроки в цьому напрямку зроблені, зокрема, посилені права професорів і студентів. Проте, лібералізація придбала дещо викривлені форми: значного відтворення авторитаризму за ліберальною риторикою та популістського загравання перед студентами. Політика лібералізації має орієнтуватись на стратегічні цілі і диференціацію університетських ролей в межах університету як цілісності;
- університети мають відновити свою функцію «критика суспільства і влади» (зокрема, як про це писав відомий американський соціолог Л.Вілсон). Критика як принципового, так і конструктивного, здатного запропонувати обґрунтовані альтернативи суспільного розвитку і залучитись до їх втілення;
- органічне поєднання освітньо-навчальної, наукової та соціальної діяльності. Критерієм будь-якої діяльності і досягнень має стати щастя окремої людини в суспільстві, задоволеність власним життям і привабливість перспектив життя в конкретному суспільстві. Саме це має культивуватись в

університетах як спеціальними формами практики з соціальної, громадянської роботи, так і «духом» університету (домінуючими в університеті ціннісними орієнтаціями і практиками). В результаті формування критичної маси випускників таких університетів будуть виділятись відповідні лідери, що уможливить обрання якісно іншої правлячої еліти в суспільстві та суттєво підвищить соціальну якість суспільства як такого.

Дудченко М.А., д.е.н., проф.,
Українська асоціація економістів-міжнародників

ЧИ ВИКОНАНО ВИМОГИ БОЛОНСЬКОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ У РЕФОРМУВАННІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ?

У документах Болонського процесу чітко поставлено завдання щодо досягнення нового рівня вищої освіти в країнах, які її підписали. Сучасний рівень методологічного забезпечення та методичні засади європейської освіти, матеріальна та інформаційна база, професіоналізм кадрів у цій сфері тощо дозволяють досягти її високої якості не за рахунок тривалості або змісту навчання, а з допомогою знань, уміння та навичок, високої організації освіти у відповідності до змін та вимог виробництва і науки. Посилення співробітництва на Європейському просторі вищої освіти (ЕНЕА) вимагає більш активного підходу України до вирішення цієї проблеми, прискорення розробки порівняльних критеріїв та методології. Сам характер змін у соціально-економічному розвитку України не можливий без значного підвищення творчого потенціалу і конкурентоспроможності випускників вузів. Вони мусять бути підготовленими не нижче європейського рівня в домінантах вимог його ринку праці. На жаль, у цьому контексті по суті втрачено загальнодержавну систему професійно-технічної освіти. А саме тут є великі резерви для вищої школи в залученні та підготовці спеціалістів вузького напрямку перш за все для промислового й аграрного секторів економіки країни.

Для цього слід у систему вищої освіти України впровадити в повному обсязі елементи ринкових відносин. Тільки на цій основі можна подолати протиріччя, які пов'язані із збитковою, надлишковою та неякісною підготовкою кадрів, яких вимагає «нова економіка», з можливостями державного фінансування і обмеженістю системи вузьких спеціальностей виробничої сфери.

В цьому плані реалізація сучасних механізмів і засобів Болонської декларації означає для України конструктивну адаптацію міжнародного досвіду функціонування вищої освіти в ринкових умовах. Тому тільки висока якість системи освіти, навчального закладу загалом є визначальним її показником в умовах ринкової конкурентоспроможності. Зрозуміло, що шлях України до Європейського простору вищої освіти вимагає активного та послідовного наближення її до єдиних Європейських стандартів вищої освіти, які базуються

на трьох рівнях знань — бакалавр, магістр, доктор, а також до загальних критеріїв якості оцінки освіти, введення накопичувальної системи освітніх кредитів і взаємного визнання країнами ЄС дипломів Європейських вищих закладів, у тому числі й України.

Має бути також проведена серйозна робота з адаптації національної системи кваліфікації України з Європейською системою кваліфікації (EQF) та перегляду традиційних підходів в управлінні навчальним процесом вищих закладів у відповідності до вимог сучасного ринку праці на основі попиту споживачів. Саме від зазначеного в умовах глобалізації освіти та появи її транснаціоналізації будуть визначатись можливості існування навчального закладу будь-якої форми власності.

Важливо звернути увагу ще на один аспект, пов'язаний з освітніми технологіями навчання сучасного студента. Тут слід поєднувати як нові, так і ефективні традиційні освітні технології. Мова йде про сприяння кільком важливим факторам. По-перше, забезпечити наявне ґрунтовне навчально-методичне забезпечення, яке б враховувало особливості навчання студентів за певним професійним спрямуванням (звернення до прикладів практики). По-друге, вивчення зарубіжного досвіду викладачем (змінювати спосіб мислення та оновлювати свій творчий потенціал). По-третє, спиратись на досягнення сучасних інформаційних технологій (інтерактивні методи навчання, електронні підручники тощо). І останнє. Для студентів (магістрів) більш широко залучати представників бізнесу, фахівців-практиків, провідних менеджерів для проведення навчальних занять, активізувати їх креативність, ефективніше використовуючи методику дискусійного спілкування.

Ще одним завданням для вищих навчальних закладів є необхідність розробки стандартів, процедур і директиви гарантування якості, рекомендаціями яких вони повинні керуватися. Вони мусять також відповідати основним принципам зовнішнього та внутрішнього гарантування якості вищої освіти на території ЕНЕА. У цьому контексті навчальні заклади повинні мати ефективні офіційно визначені механізми затвердження, періодичних перевірок і моніторингу своїх програм та сертифікатів.

За названих умов зростає роль персоналу, тобто залучених у навчальний процес висококваліфікованих та мотивованих співробітників. Головною вимогою для них стає добре знання і розуміння предмету, який вони викладають, необхідні уміння та досвід для ефективного навчання студентів і підтримання активного зворотного зв'язку з викладачем, стимулювання їх бажання до самовдосконалення та підвищення професійної кваліфікації. Слід додати, що без необхідного доступу студентів до ресурсів навчання (матеріальних, фізичних, інформаційних, людських тощо) досягти високої ефективності навчання навіть при достатньому професійному рівні викладачів неможливо.

Богдашина О.М., д.іст.н., проф.,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

НОВІ ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ У ВИШАХ УКРАЇНИ

В умовах нової (четвертої) технологічної революції освіта зазнає глибинної трансформації навчально-виховного процесу. Одним з викликів розвитку освіти початку XXI ст. стає правильне використання викладачами та студентами інтернету не лише як виду масової комунікації, а й важливого засобу навчально-виховного процесу. Учні здебільшого використовують інтернет для скачування рефератів, контрольних робіт, списування при підготовці на заліках та іспитах. Поширені випадки використання під час занять смартфонів та інших подібних пристроїв з суто розважальною метою. Між тим використання інтернету у навчально-виховному процесі можна зробити набагато ефективнішим.

1. На наше переконання викладачам для більшої ефективності навчання слід дозволити використовувати студентам смартфони, ноутбуки та інші подібні пристрої в аудиторіях з Wi-Fi. Але отримання інформації зі світової павутини у приміщеннях вишу має бути обмежено адміністратором, який дозволяє доступ користувачам лише до освітніх сайтів. Так, можна запропонувати студентам Google Expeditions та інші нові додатки Google як під час аудиторних занять, так у позаурочний час. А додаток Google Cast for Education може незабаром повністю замінити проектор. Завдяки цій програмі можна продивлятися медіа-файли на спеціальній дошці чи у студентських смартфонах.

2. Вважаємо, що викладачам, окрім спеціальних блогів на факультетських та кафедральних сайтах, доцільно створити групу в одній з соціальних мереж зі студентів курсу чи групи, де у цьому році вивчається Ваш предмет (предмети). Усі учасники групи можуть поділитись своїми напрацюваннями або переглянути результати роботи своїх одногрупників (однокурсників), отримати від лектора (семінариста), який виступає модератором групи, вказівки до наступних занять тощо.

3.Аудіо- та відеоконференції, чати, вебінари посилюють результативність групового навчання. Крім того, онлайн-платформи забезпечують якісний зворотний міжособистий зв`язок та сприяють індивідуалізації позааудиторного навчання, доступу до нього у будь-який час.

4. Невикористання Quizzes та інших інтернет-вікторин у педагогічній роботі знижує результативність навчання. Між тим вони, окрім суто навчального (прикладного) значення, посилюють мотивацію.

5. Недооцінка відеоматеріалів та відеоігор приводить до обмеженого (формального, для звіту про ТЗН) їх використання у процесі навчання.

6. Комп`ютерне тестування для тематичної чи підсумкової перевірки знань також недостатньо використовується педагогами. Автоматизація роботи з тестовими завданнями зменшує час на написання та перевірку питань.

7. Системне використання електронних технологій навчання потребує відповідного методичного та правового забезпечення.

8. Розміщення на сайті кожного факультету файлів лекцій та інших навчальних матеріалів; вільний доступ до них в інтернеті є необхідним не лише для дистанційної форми навчання.

9. Не усі викладачі (особливо старшого віку), на жаль, достатньо підготовлені до активного використання інтернету. Значна частина викладачів не розуміє чи недостатньо вмотивована на спілкування зі студентами та колегами онлайн; не хоче у повній мірі користуватися різними пошуковими системами; не вміє чи не хоче зробити персональні профілі, скріншоти; створювати та поширювати файли з навчальним матеріалом тощо. Вважаємо доцільним обов'язкове додаткове стажування викладачів-гуманітаріїв на кафедрах інформаційних технологій.

Отже, поширення сучасних інформаційно-комунікаційних технологій сприяє удосконаленню навчально-виховного процесу, забезпечує доступність та посилює ефективність освіти. Крім того, молодь засвоює додаткові навички, які будуть сприяти підвищенню їх загальної освіченості та професійної кваліфікації протягом всього життя. Виняткового значення набуває правильна організація самостійної роботи студентів. Фактично частково дистанційною стає стаціонарна та (особливо) заочна форма навчання.

Любіцева О.О., д.геогр.н., проф.,
завідувач кафедри країнознавства та туризму,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ГУМАНІТАРИЗАЦІЯ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Класик географічної науки німецький географ А. Геттнер у роботі «География, ее история, сущность и методы» 1930 р. зауважив, що «география не может ограничиться никаким определенным кругом явлений природы или человеческой жизни, она должна охватывать сразу все царства природы и вместе с тем человека. Она не будет ни естественной, ни гуманитарной наукой…, но и той и другой вместе» тим самим передбачаючи перманентне розширення предметної сутності географії, диверсифікацію її внутрішньої структури та множинність зовнішніх зв'язків із суміжними науками. Хоча протягом історії розвитку географічної думки (від Страбона до наших днів) переважали почергово природничі чи антропогеографічні тенденції. Градус дискусії щодо єдності географічної науки то зростав, як у 1930-х, потім 1960-х роках, то спадав, але, зрештою, в останні десятиліття ця тема практично зійшла зі сторінок географічних наукових видань і, здавалось, було досягнуто

консенсусу про єдність географічної науки, зцементованої теоретико-методологічним підґрунтям. Але адміністративно-командні дії Міністерства освіти і науки України (Постанова КМ України № 266 від 29.04.2015 р. «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти») штучно актуалізували застарілу дискусію.

Економізація географії у передвоєнний час стала наслідком державної політики індустріалізації і вже 1946 р. відомий радянський економіко-географ М.Баранський звернув увагу на даний процес, зауваживши «людину забули!». З того часу географія повернулась до дослідження людини, середовища її життєдіяльності в широкому сенсі, і активно почала розвиватись географія населення (1950-60-ті роки), географія розселення і урбогеографія (1970-80-ті роки), започатковано було географію сфери обслуговування населення (нині – географія послуг) у 1970-ті, у 1980-ті з'явились такі напрями наукових досліджень як рекреаційна географія і географія туризму, медична географія, поведінкова географія. Географічна освіта у 1970-80-х- роках стала базовою при підготовці фахівців з територіального планування для науково-дослідних інститутів країни. За часи незалежності набули розвитку географія культури, географія релігій, географічне країнознавство; з 2000-х років - політична географія, географічна логістика. На базі географічної науки, використовуючи її теоретико-методологічну базу і практичні напрацювання, формується наука про туризм (туризмологія/туризмознавство) і, відповідно, фахова туристична освіта.

Та й природнича географія зазнала антропологізації: з'явились такі напрямки як етногеоекологія, естетика ландшафту, набуває масштабів вчення про антропогенні і культурні ландшафти. На «стику» природничої і суспільної географії розвивається конструктивна географія, зокрема, ландшафтне планування.

Таким чином, можна засвідчити загальну тенденцію до гуманітаризації географічного знання і географічної освіти на базі єдності географічної науки. Аналогічні тенденції характерні і для зарубіжної географії. За даними останніх (з 2004 р.) Міжнародних географічних конгресів кількість публікацій і секцій з суспільно-географічної проблематики і «порубіжної» тематики займає 2/3 від загального обсягу публікацій.

Світові тенденції розвитку географічної науки є основою при підготовці навчальних планів і програм на географічному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка, підґрунтям для формування нових наукових напрямів як комплексно-географічних (географічне країнознавство, географія України, загальне землезнавство), так і галузевих (геоекологія, екологічна географія, конструктивна географія тощо), що віддзеркалюється у зміні структури факультету. За часи незалежності були відкриті нові кафедри країнознавства та туризму, географії України, фізичної географії і геоекології. Зазначені тенденції дають можливість, корегуючи навчальні плани і програми у відповідності до сьогоденних вимог ринку праці, підвищувати конкурентоспроможність випускників.

Нікітченко М.С., д.ф.-м.н., акад. АН ВШ України,
завідувач кафедри теорії та технології програмування,
голова підкомісії МОН з розробки стандарту вищої освіти за спеціальністю 121
«Інженерія програмного забезпечення»,
Омельчук Л.Л., к.ф.-м.н., доцент кафедри теорії та технології програмування,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ДОСВІД РОЗРОБКИ СТАНДАРТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 121 «ІНЖЕНЕРІЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ»

В квітні 2016 року були сформовані науково-методичні комісії (підкомісії) МОН для кожної спеціальності.Основною задачею створених комісій є розробка нових стандартів вищої освіти, загальну структуруяких,у відповідності до Закону України про вищу освіту [1], наведено в запропонованих НМР МОН України методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти [2]. Підкомісією зі спеціальності 121 «Інженерія програмного забезпечення» розроблено та запропоновано для громадського обговорення проект стандарту вищої освіти з зазначеної спеціальності.

При розробці стандарту важливим було визначитися з компетентностями (інтегральною, загальними та фаховими) випускника, а також задати перелік результатів навчання та зіставити їх з запропонованими компетентностями. Для цього, авторами було детально опрацьовано наступні джерела інформації:

- Закон України від «Про вищу освіту»[**Ошибка! Неизвестный аргумент ключа.**].
- Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти [2].
- Національна рамка кваліфікацій[3].
- Національний класифікатор України [4].
- Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти [**Ошибка! Неизвестный аргумент ключа.**].
- ComputerScienceCurriculum 2013 [6].
- Європейська рамка ІКТ-компетентностей 3.0 [7].
- Матеріали проекту Європейської Комісії «Гармонізація освітніх структур в Європі» (TuningEducationalStructuresinEurope, TUNING) [8],
- Матеріали міжнародного проекту Tempus-INARM «Інформатика та менеджмент: рамки кваліфікацій відповідно до рекомендацій Болонського процесу» [9].
- Проекти професійних стандартів [10, 11].
- Стандарт освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів за напрямом підготовки 040302 “Інформатика” [12].
- Збір та аналіз запитів роботодавців в Україні.

Відповідність нового стандарту вищої освіти зі спеціальності 121 «Інженерія програмного забезпечення» вимогам IT-індустрії та світовим стандартам сприятиме конкурентоспроможності випускників в IT-компаніях, тобто визнанню результатів, наданих системою освіти, за її межами, а також міжнародному визнанню українського диплому та мобільності студентів, що бажають продовжити вищу освіту, здобути наукові ступені, проходити стажування, навчальну та виробничу практики за кордоном.

Список використаних джерел:

1. Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII «Про вищу освіту»;
2. Наказ МОН України від 01.06.2016 № 600 «Про затвердження та введення в дію Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти».
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1341 «Про затвердження національної рамки кваліфікацій»;
4. Класифікація видів економічної діяльності : ДК 009:2010. – На заміну ДК 009:2005; Чинний від 2012-01-01. – (Національний класифікатор України);
5. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. К. : Ленвіт, 2006. – 35 с. ISBN 966-7043-96-7;
6. Computer Science Curriculum 2013 : Strawman Draft. The Joint Task Force on Computing Curricula, Association for Computing Machinery, IEEE-Computer Society [El. resource]. — URL: http://ai.stanford.edu/users/sahami/CS2013/strawman-draft/cs2013-strawman.pdf.
7. European e-Competence Framework, e-CF [El. resource]. — URL: www.ecompetences.eu.
8. TUNING (для ознайомлення зі спеціальними (фаховими) компетентностями та прикладами стандартів – http://www.unideusto.org/tuningeu/).
9. Нікітченко М.С., Омельчук Л.Л. Порівняльний аналіз українського стандарту освітньо-професійної підготовки з інформатики та міжнародного стандарту Computer Science’2013 / Актуальні проблеми підготовки спеціалістів ІКТ (АППСІКТ-2013), 15 –19 травня 2013, м. Хмельницький (Україна). – С. 130-134.
10. Професійний стандарт "Спеціаліст з розробки програмного забезпечення" (проект)// https://drive.google.com/file/d/0BxNCFFZ4A5HvbjVEcGQ5UThfams/view?pref=2&pli=1.
11. Професійний стандарт "Спеціаліст з інформаційних систем" (проект)// https://drive.google.com/file/d/0BxNCFFZ4A5HvSmQzZ2RTTk54RTg/view?pref=2&pli=1.
12. Галузевий стандарт вищої освіти підготовки бакалаврів за напрямом 040302 «Інформатика». — К., 2010.

Плахотнік О.В., д.пед.н., проф.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

В умовах сьогодення український класичний університет стикається з якісно новими явищами, які серйозно впливають на його статус у суспільстві. Не дивлячись на зростаючий престиж вищої освіти і розширення складу його споживачів, у наявності криза змісту і цільових установок університетської (і вишівської в цілому) освіти.

У сучасних соціокультурних умовах спостерігається активний перехід до фундаментального інформаційного суспільства, ціннісно-орієнтованого на науку, інтелект, культуру, творчість, на особистість – як суб'єкта соціальної, освітньої практики і власного розвитку**.** Цей процес виявляє себе не тільки на рівні українського суспільства, але і як світову тенденцію – переходу суспільства і всіх його соціальних систем в істинно нову якість.

Категорія «освіченого суспільства» стала базовою категорією моделі освіти століття, в основі якої лежить принцип випереджаючого розвитку, інтелектуального, наукового, культурного, особистісного потенціалу суспільства.

Очевидна необхідність осмислення нової освітньої концепції в контексті «якості» освіти і навчання; фундаменталізації освіти, яка повинна істотним чином підвищити її якість; випереджального характеру всієї системи освіти; розвитку творчих здібностей людини із застосуванням перспективних інформаційних і телекомунікаційних технологій.

У сучасних системах вищої освіти сьогодні реалізується концепція, яку можна назвати підтримуючою освітою. Випереджальна ж освіта орієнтується на майбутнє.

Сучасна університетська освіта покликана органічно включати творчість в освітній процес, формувати світогляд, заснований на багатокритеріальності рішень. Разом з тим, у вищому навчальному закладі продовжує панувати суто «предметна» (дисциплінарна) освіта, елементний підхід. Ключова проблема: відчуження студентів і викладачів від якості результатів навчання, незатребуваність цієї якості кожним наступним етапом загальнонаукової і професійної підготовки стосовно попередньої.

Не можна оминути той факт, що на сьогодні університет не може повністю виконати основну соціальну функцію – підготувати конкурентноздатного фахівця, якісними характеристиками якого є: розвинутий інтелект, культура наукового мислення, здатність до культуротворчого діалогу, стійка ціннісна орієнтація на творчу самореалізацію та саморозвиток і т.ін..В умовах традиційної освітньої парадигми існують перешкоди такого роду підготовці. Адже навчальний матеріал часто дається студентам в логіці опису, домінує суто предметна, інформаційна, а не методологічна освіта, елементний,

а не якісний підхід до навчання. Студенти знають суть окремих понять, теорій законів, можуть їх відтворити, але тільки в «логіці опису».

Стратегічний напрямок удосконалення навчання – міждисциплінарна інтеграція в процесі дослідження пізнавальних і професійних проблем. При цьому здійснення міждисциплінарної інтеграції повинно забезпечувати:

• побудову цілісних моделей досліджуваних явищ, створення умов для усвідомленого розуміння студентом цих явищ і розв'язання конкретних пізнавальних проблем і ситуацій;

• уміння студентів, самостійно здійснюючи цю інтеграцію, будувати дисциплінарні і цілісні «портрети» (моделі) процесів вирішення пізнавальних і професійних проблем;

• цілісний розвиток особистості студента – майбутнього фахівця, його інтегрального мислення і бачення професійної діяльності взагалі;

• якість вищої освіти.

Інтеграція виступає як концептуальний синтез змістовних, наукових, філософських, логічних, методологічних основ навчання.

Кінцевим результатом якості освіти є її оцінка. Нажаль, на сьогодні у вітчизняній системі освіти відсутня «прозорість» і відвертість процедур оцінки якості освіти. На рівні освітньої установи оцінка якості освіти представлена двома процедурами: державною підсумковою атестацією випускників; проміжною і поточною атестацією студентів у рамках внутрішньої системи контролю якості освіти.

Незалежність оцінних процедур, як основоположного принципу організації контролю якості освіти потребують суттєвого доопрацювання.

Отже, удосконалення системи університетської освіти осмислюється за багатьма стратегічними напрямками. Поглиблення фундаменталізації освіти додає ту інваріантість підготовки фахівців у класичному університеті, коли необхідно реагувати на нові запити суспільства, та нові освітні технології.

Чуйко О.В., д.психол.н.,
в.о. завідувача кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНІ ПРАКТИКИ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІОНОМІЧНИХ ПРОФЕСІЙ

Сучасна підготовка фахівців соціономічних професій потребує кардинальних змін. Головне протиріччя полягає у недостатній готовності вчорашніх випускників - психологів, соціальних працівників, соціальних педагогів та ін., включатися до різноманітних сфер практик, спрямованих на надання соціально-психологічної допомоги людині. На практиці, випускники після закінчення вишу, гостро відчувають потребу у «донавчанні», «доопрацюванні», «дорозвитку» відповідних фахових компетенцій і навичок.

Звідси – великий попит на різноманітні додаткові (часто невисокої якості) тренінгові заняття, курси, школи, що у певній мірі нівелює якість отриманої професійної освіти.

Звідси, гостро постає питання розробки освітніх технологій, спрямованих на підготовку фахівців, здатних реалізовувати як відповідні інструментальні методи, так і займатися розробкою і реалізацією нових соціальних практик і проектів, потреба в яких невпинно зростає. У цьому сенсі академічна освіта повинна забезпечувати підготовку випускника, підготовленого не до практичної діяльності як такої, а до будь-якої практики у професійній діяльності. Практика – це досить динамічна і водночас корпоративна сфера. І таких практик у галузі соціономічних професій виникає безліч. Зважаючи на виклики сьогодення, можна стверджувати про появу нових практик соціономістів: психологічної та соціальної реабілітації, клінічної соціальної роботи, соціальних медіатехнологій, соціальної терапії та ін..

Враховуючи виклики сьогодення, підготовка соціальних працівників на факультеті психології КНУ імені Тараса Шевченка здійснюється за упровадженою авторською освітньою технологією, суть якої полягає у обов'язковому включенні студентів у професійно-орієнтовані практики впродовж навчання у бакалавраті і магістратурі. Професійно-орієнтовані практики розглядаються нами у якості різновиду самостійної діяльності студентів у спеціально організованому професійному середовищі з метою пошуку і апробації професійних способів дій, пізнання внутрішньої (прихованої) специфіки професійної діяльності, як умови напрацювання особистісного досвіду у майбутній професії.Професійно-орієнтовані практики у «згорнутому» вигляді володіють змістом майбутньої професійної діяльності. Логіка їх розгортання і включення в них студентів має певні закономірності: вони є спеціально заданими і проектними за своєю формою. Вони відображають широкий діапазон взаємодій суб'єкта із соціумом, гарантують накопичення самостійного досвіду та отримання необхідних способів професійної поведінки, сприяють засвоєнню професійних норм та взірців діяльності, акумулюванню особистісних результатів і досягнень, а також забезпечують досвід їх презентації на різних рівнях спільнот.

Ми виокремлюємо чотири різновиди професійно-орієнтованих практик:волонтерську, дослідницьку, проектну, організаційно-управлінську. Ці види практик розгортаються у «позанавчальному» форматі, але включення і результати цього включення фіксуються у наукових роботах студентів: волонтерська, дослідницька, проектна у курсових роботах; організаційно-управлінська – дипломних роботах.

Впроваджена концепція освітньої технології включення студентів у професійно-орієнтовані практики характеризується переліком принципів:

- включення студента в реальні процеси фахової практичної діяльності і організація супроводу її проходження з боку викладачів кафедри;
- комплексність використання індивідуальних, групових і індивідуалізованих форм роботи зі студентами;

- врахування і використання професійно-особистісних інтересів студента, викладача і роботодавця (суб'єкта професійної практики), націленість на подальше працевлаштування студента у практичній діяльності;
- ресурсне самозабезпечення системи включення, активна роль у реалізації професійно-орієнтованих практик самих студентів;
- значене підвищення ролі випускової кафедри на усіх стадіях безперервної практичної підготовки студентів з першого по шостий курси.

Напрацьована освітня технологія дозволяє усунути існуючий дисбаланс між теоретичними і практичними знаннями, між академічною підготовкою і реальними запитами ринку праці, між соціально незрілим випускником і соціально відповідальним суб'єктом праці – лідером соціальних змін.

Нечітайло І.С., к.соц.н., доц.,
завідувач кафедри соціології,
Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія»

ДИСКУРС ЯК ЗАСІБ ЯКІСНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ В ОСВІТІ

Ідея дискурсивності лежить в основі ціннісно-цільового призначення освіти. Забезпечення умов активації внутрішніх резервів особистості, її творчого (перетворювального), діяльнісного потенціалу, успішного соціально-професійного становлення багато в чому залежить від специфіки освітнього дискурсу. Його наукове осмислення є необхідним для удосконалення педагогічних практик і прийомів, для забезпечення високої якості освіти.

За Т. А. ван Дейком, «дискурс», в широкому сенсі слова, є складною єдністю мовної форми, значення і дії [2, с. 122]. М. Фуко в своїй роботі «Археологія знання» пише: «Кожен дискурс таїть у собі здатність сказати щось інше, ніж те, про що він говорить» [3, с. 15]. Вчений визначає дискурс як сукупність висловлювань і структурований «спосіб говоріння» на ту чи іншу тему, про той чи інший об'єкт, процес. Він стверджує, що дискурси утворюють каркас дискурсивних формацій, упорядковують, певним чином, соціальну реальність.На думку Б. Бернстайна, для сучасної соціології освітній дискурс представляє той «невидимий» об'єкт, дослідження якого може стати ключовим у вирішенні багатьох проблем освіти [1, с. 28].У зв'язку з таким розумінням дискурсу, наведемо ряд положень, які, на наш погляд, є важливими для розкриття специфікиосвітнього дискурсу як засобу якісних перетворень в освіті.

Перш за все,зазначимо, що кожен навчальний заклад, кожен педагог (вчитель, викладач), є посередником мікро-макрозв'язку. Мікро-макрозв'язок − це зв'язок між індивідом та суспільством, індивідуальною свідомістю та процесами, що відбуваються на рівні соціальних інститутів як підсистем всеосяжної системи суспільства. Цей зв'язок полягає в тому, що смисли, які задаються соціальним оточенням, внаслідок чого набувають значущості для

індивідів і знаходять вираз у їх діяльності, набувають форму дискурсивних практик. Реалізація цих смислів на рівні соціальних інститутів, зокрема, інституту освіти, здійснюється практиками передачі (методи, способи, засоби навчання, в тому числі, навчальні програми, плани тощо), а контекст передачі й, в той же час, породження смислів створюється організаційними практиками (організація освітнього простору навчального закладу). Ефективність виконання «посередницької» (між мікро- і макро-) функції освіти, залежить від застосовуваних, з метою її реалізації, інструментів та засобів. Одним з таких засобів є освітній (аудиторний, дисциплінарний, педагогічний) дискурс. *Освітній дискурс* розглядається нами, перш за все, як соціально-комунікативна подія, що відбувається у процесі взаємодії того, хтонавчає, і того (тих), хтонавчається, у результаті їх взаємно спрямованих комунікативних дій та уможливлюється в умовах певного соціального контексту – спеціально організованої освітньої, навчально-педагогічної ситуації (урок, лекція, семінарськечипрактичне заняття,тренінгтощо), задопомогоюосвітніхтекстів та іншихзнаковихкомплексів, особливим чином оформлених та структурованих. Освітній дискурс є засобом реалізації педагогічного впливу за допомогою якого, через формування чи зміну певних логічних диспозицій (кодів), здійснюється трансляція смислів і установок на розуміння соціальної реальності, ціннісних установок, картин індивідуального та соціального майбутнього.Аналізуючи прояви дискурсу в освіті, слід враховувати наступне: а) неоднакову здатність тих, хто навчається, до його засвоєння; б) відмінності дискурсів, що відповідають різним предметам, навчальним дисциплінам; в) здатність дискурсу бути засобом контролю.

Список використаних джерел:

1. Бернстайн Б. Класс, коды и контроль: структура педагогического дискурса / Б. Бернстайн. – М. :Просвещение, 2008. – 272 с.
2. Ван Дейк Т. А.*К определению дискурса* [Электронный ресурс] */ Т. А. ван Дейк. − 1998.* − Режим доступа: psyberlink.flogiston.ru/internet/bits/ vandijk2.htm
3. Фуко М. Археология знания / М. Фуко ; [Пер. с фр. Б. Левченко]; Общ. ред. Б. Левченко. – Киев : Ника-Центр, 1996. – 208 с.

Самбор М.А., к.ю.н.,
начальник сектора Прилуцького відділу поліції,
Головне управління Національної поліції в Чернігівській області

ЗМІНИ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ВНЗ ІЗ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ З ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА ВІДКРИТТЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Українська освіта, як і українське суспільство, переживають не легкі часи реформування, трансформації, створення власної освітньої системи. Сьогодні

серед освітян спостерігаються постійні коливання з визначення подальшого шляху розвитку вищої освіти країни. Така невизначеність призводить до руйнування наявної системи освіти та, фактично, унеможливлює розбудову нової системи. Часті, якщо не сказати постійні, зміни керівництва Міністерства освіти і науки України призводять до того, що кожен керівник намагається «запропонувати» власне бачення системи освіти у країні. Як наслідок, від цього страждають не лише навчальні заклади, які не у змозі сформувати стратегічні плани розвитку навчальних закладів та підготовки фахівців, так і саме студентство, професорсько-викладацький склад, які кожного нового навчального року змушені переформатовувати зміст навчальних планів. Зрештою, життя у стані постійної реформи, яка не бачить кінцевої цілі розвитку, призводить до того, що ми не лише не рухаємося у реформуванні освіти, а й втрачаємо наявну освітню школу.

Безперечно, вітчизняна освітня традиція суттєво відрізняється від освіти за кордоном. У цьому контексті, вважаємо за необхідне зазначити, що українсько-радянська вища школа давала студентові знання (достатньо високого рівня, що дозволяє конкурувати студентові на міжнародному ринку праці), однак втрачався елемент формування індивідуальних умінь та навичок кожного окремого слухача, студента.

Основною світовою тенденцією залишається глобалізація у всіх без винятку напрямках, не виключенням із цього є й освіта. Одним із основних складових такої глобалізації є міграція та мобільність самих студентів, що змушує навчальні заклади відходити виключно від доктрини національної академічної освіти. Зазначене потребує реформування не лише в організації вищої освіти, а й забезпечення студентства знаннями, які ґрунтуватимуться не лише на дослідженнях та здобутках у межах однієї країни, а й міжнародному, світовому знанні.

Вважаємо, що необхідно враховувати світовий досвід поєднання академічних знань, які є виключною прерогативою освітнього закладу, із науково-пошуковою діяльністю, притаманною класичному університету, а також із практичною діяльністю. Лише у такому конгломераті, на наш погляд, можливо розвивати особистість шляхом надання не лише знань, а й навчити студента мислити, аналізувати, формувати власну свідомість, що ґрунтуватимуться на засвоєних знаннях, досвіду поколінь.

Разом із цим слід пам’ятати, слова Олександра Мегера, який зазначив, що головний принцип університетів майбутнього повинен полягати в єдності наукового і навчального процесів, який втілиться в прагненні навчити студентів думати, аналізувати, роздумувати і нічого не брати на віру [1]. Натомість зазначене не повинно гіпертрофуватися, комерціалізуватися, коли до освітніх планів активно «підключаються» представники різного роду компаній, а й навіть державні установи, які хочуть «виплекати» готового працівника, досить таки часто нехтуючи загальнотеоретичними знаннями. Результатом такого втручання стає вузько профільний фахівець, який здатен якісно та ефективно виконувати роботу, так потрібну єдиному підприємству, втрачаючи свій рівень

на загальному ринку праці, а з іншого такий підхід призводить до занепаду теоретичних знань, які завжди були, є і залишаться міцним фундаментом прикладних умінь та навичок, які лише за міцного комплексного зв'язку можуть продукувати сталий прогресивний розвиток науки і техніки, досягнення нових, у тому числі й освітніх щабелів розвитку.

Сьогодні у науковій літературі, серед політиків все частіше озвучується необхідність все таки зближення освітніх просторів України та Європи.

Як представник юридичної професії, хочу зупинитися саме на вищих навчальних закладах, які за своїм профілем готують кваліфікованих юристів, спеціалістів у галузі права.

Більшість освітян, дослідників наполягають на інклюзивності освіти, її фасилітації, коли засвоєння теоретичних знань спирається на практичний досвід в умовах саморегуляції та координаційної взаємозалежності педагога та студента. Безперечно, оперативність реагування на процеси змін, що відбуваються у суспільстві юридична теоретична наука без практичного супроводу просто не у змозі осягнути, адже саме реальність суспільних відносин, стає базисом для необхідності пошуків ефективних методів та форм їх унормування та урегулювання із урахуванням інтересів учасників відносин, їх рівності та свободи поведінки. Разом із цим, відхід від академічної науки та освіти – це шлях у нікуди для практичних гілок права, законодавства.

Погоджуємося з тим, що вектор руху України спрямований на зближення з країнами Євросоюзу, а отже значна кількість науковців наполягають на необхідності вивчення міжнародного права, законодавства зарубіжних країн, їх поглядів на теорію права чи окремих її галузей.

На жаль, такі прогресивні зміни щодо глобалізації навчання не знаходять широкого застосування у вищій школі. Дотепер у ВУЗах країни маємо комплексну підготовку за спеціальністю «Правознавство». Випускники, отримуючи кваліфікацію юриста, не готові до вузької спеціалізації у галузі кримінального чи господарського, цивільного, адміністративного права. У межах міжнародних відносин, більшість випускників на витримують конкуренції. Очевидно, це зумовлюється надто «широким» підходом до підготовки кваліфікованого юриста, а з іншого – відсутність можливості належної теоретичної підготовки, яка може виступити надійним фундаментом самостійного опрацювання міжнародного права чи законодавства зарубіжних країн, оскільки відсутні засадничі принципи формування позитивного права Європейських країн у вітчизняних випускників.

Крім цього, зберігаючи власні традиції та школу права, доцільно було б запроваджувати курси теорії порівняльного права (законодавства), галузевого порівняльного права, дослідження теорії європейського права. До викладання даних предметів доцільно залучати іноземних фахівців у рамках утвердження відкритих університетів. Але це з іншого боку ставить на порядок денний неабияку проблему – мовну. Адже, більшість, якщо не сказати всі, ВНЗ юридичного профілю не здійснюють належної лінгвістичної підготовки юриста, який би вільно, підкреслюємо – вільно, володів іноземною мовою,

перш за все професійною мовою юриста, що дозволило б йому проходити перепідготовку у навчальних закладах Європи. У зв'язку із цим хотілося б аби було розглянуто питання щодо впровадження не на рівні додаткових занять, різного роду факультативів, а обов'язкове викладання іноземної мови у ВНЗ юридичної спрямованості. Це дозволить і якісно, і з користю для навчального процесу залучати іноземних лекторів, а також слухати лекції дистанційно чи безпосередньо іноземних юристів, фахівців з галузевого права.

Звісно, у межах короткого екскурсу та доповіді неможливо осягнути всі актуальні аспекти вищої освіти в Україні. Натомість, не можемо не акцентувати й на проблемах узгодження термінопонять у вітчизняному законодавстві про освіту. Приводом для цього, є ухвалений Закон України «Про Національну поліцію», який використовує у своєму понятті «повна вища освіта» (підпункт 2 п. 2 Розділу XI**),** «вища повна юридична освіта» (п. 2 ч. 7 ст. 15, п. 2 ч. 5 ст. 21), хоча у відповідності до Закону України «Про вищу освіту» освітнім рівнем є саме повна вища освіта, а не вища повна. По-друге, вказаний закон ставить на порядок денний питання про те, чи є в Україні вища повна юридична освіта, чи все ж таки ми маємо повну вищу освіту за спеціальністю «Правознавство». На перший погляд це незначні казуїстичні помилки, які допущені при прийнятті Закону України «Про Національну поліцію», однак останні справляють негативне враження про законодавство про освіту у цілому, оскільки стають підґрунтям для дисбалансу вітчизняного законодавства, унеможливлення досягнення спільних зі світовим та європейським товариствами основ побудови вищої освіти.

Підсумовуючи короткий екскурс, запропонований нами, хочемо наголосити на тому, що вітчизняна освіта повинна йти шляхом реформ, але реформ вивірених, продуманих, послідовних, довготривалих, які передбачатимуть і широкий доступ до освіти наших громадян, і якість освіти, і конкурентноспроможність випускників і проведення наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Фегер О. Університети, які не будуть оперативно змінювати свою концепцію і місію, просто не виживуть. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.anvsu.org.ua/ – Дата доступу 30.07.2016 року.

Шабліовський В.Є., к.філол.н.,
доцент кафедри реклами та зв'язків з громадськістю, Інститут журналістики
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З РЕКЛАМИ ТА ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ

Сучасне суспільство знаходиться на порозі чергової інформаційної революції, нового рівня технічного та соціального розвитку. Концептуальною

основою освітнього процесу в умовах переходу від інформаційного до smart-суспільства з якісно новою інфраструктурою інформаційної взаємодії є, передусім, - соціальна спрямованість, мобільність, доступність, технологічність та відкритість.

Smart-освіта є необхідною умовою формування та розвитку smart-суспільства. Smart трансформує не лише технології, бізнес, суспільство, а й систему освіти. Поняття «smart» щонайтісніше пов'язане із поняттями «інтелект», «інтелектуальний», а це означає, що новітні технології повинні поєднуватися (зокрема, й у галузі освіти) із програмами, спрямованими на розвиток мислення та творчості особистості. Традиційний підхід до підготовки фахівців у вищій школі полягає у формуванні знань, умінь, навичок, що реалізується у роз'яснювально-ілюстративній системі навчання. Болонська система освіти орієнтується на формування певних компетенцій та діагностування рівня їх засвоєння випускниками ВНЗ. Якість вищої освіти має оцінюватися рівнем компетентності фахівця, а підсумкова компетентність фахівця має (за нормативними документами Комісії європейських спільнот - Commission of the European Communities, 2005) когнітивну, функціональну та особистісну складові.

Компетентнісний підхід у підготовці фахівців з реклами та зв'язків з громадськістю передбачає наявність таких базових складових: *інструментальні компетентності* (базові професійні знання, комунікаційні уміння, здатність приймати рішення та розв'язувати проблеми, здатність до аналізу та синтезу, здатність до організації та планування); *міжособистісні компетентності* (здатність працювати у команді, здатність взаємодіяти з експертами та фахівцями в інших предметних галузях, здатність до критики та самокритики, здатність до міжособистісного спілкування, дотримання професійних етичних норм); *системні компетентності* (здатність застосовувати знання на практиці, дослідницькі вміння, здатність до навчання та самонавчання, здатність генерувати нові ідеї, здатність працювати автономно, відповідальність за якість та строки, здатність адаптації до нових умов, лідерство).

Компетентності бакалавра включають: *спеціальні компетентності* (робота з інформацією, теоретичні та практичні знання з предмета, аналіз складних ситуацій у контексті навчання та професійного розвитку, робота та комунікація із суспільством, розвиток професійних здібностей здатність до сприйняття системи цінностей, здатність до саморозвитку), *загальні ключові компетентності* (здатність до навчання та прийняття рішень, автономність, здатність до критики та самокритики, здатність аналізувати, узагальнювати, оцінювати, виявляти та розв'язувати проблеми).

Компетентності магістра: *спеціальні* (здатність розвивати знання в обраній галузі професійної спеціалізації, здатність проводити і використовувати дослідження відповідно до своєї спеціалізації, здатність визначати перспективні напрямки наукового та практичного спрямування наявних ресурсів), *загальні ключові компетентності* (дослідницькі вміння, лідерські якості, здатність до

рефлексії та оцінювання власної діяльності, розвиток когнітивних умінь, пов'язаних із розвитком знань та умінь).

Загалом слід визначити такі групи компетентності для фахівців з реклами та зв'язків з громадськістю: 1) предметні компетентності, 2) комунікативні компетентності, 3) компетентність щодо інтеграції теорії та практики, 4) проектувальна компетентність, 5) компетентність щодо взаємодії та співробітництва, 6) управлінська компетентність, 7) інформаційна компетентність, 8) компетентність щодо оцінювання якості, 9) лідерська компетентність, 10) управлінська компетентність, 11) педагогічні компетентності, 12) гнучкість та креативність, 13) усвідомлення необхідності безперервного професійного розвитку, 14) громадянська компетентність..

При впровадженні компетентнісного підходу у навчальний процес ВНЗ необхідно орієнтуватися на відповідний Галузевий стандарт вищої освіти та розробити компетентнісну модель випускника, враховуючи інтегральну природу компетенцій.

Засадний Б.А., к.е.н., доц.,
докторант кафедри обліку та аудиту,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПЛАНІВ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ БУХГАЛТЕРІВ ТА АУДИТОРІВ

Професій бухгалтерів та аудиторів вимагає постійного самовдосконалення та професійного розвитку для досягнення кар'єрного росту та отримання високих посад в системі управління компаніями. Виходячи з цього, здобуття вищої освіти в університеті за спеціальністю облік та оподаткування повинно бути основним етапом у подальшому професійному навчанні фахівців у сфері бухгалтерського обліку та аудиту.

На сьогодні існує багато професійних кваліфікаційних програм, серед яких слід відзначити ACCA (Association of Chartered Certified Accountants), CIPA (Certified International Professional Accountant), CFA (Chartered Financial Analyst), CIA (Certified Internal Auditor), CIMA (Chartered Institute of Management Accountants) та інші.

Як засвідчує статистика, близько третини випускників ВНЗ продовжують своє навчання за вище переліченими професійними кваліфікаціями. Відтак, з метою надання можливості своїм випускникам у подальшому професійному навчанні, навчальний план підготовки фахівців за спеціальністю облік та оподаткування, а також змістовне наповнення навчальних програм дисциплін повинні належним чином корелювати із вимогами програм, за якими здійснюється підготовка до іспитів в рамках професійних сертифікацій.

З цією метою з 2014 року за підтримки Світового Банку здійснюється реалізація проекту для країн Східного партнерства (Україна, Молдова,

Білорусь, Грузія, Вірменія, Азербайджан), суть якого полягає у розробці регіонального навчального плану для підготовки фахівців у сфері бухгалтерського обліку та аудиту, який враховуватиме сучасні вимоги міжнародних професійних сертифікацій та національні особливості навчального процесу країн-учасниць.

Від України участь у реалізації цього проекту беруть представники економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка разом із представниками Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, Київського торговельно-економічного університету та Одеського національного економічного університету.

Результати порівняльного аналізу навчальних планів підготовки бакалаврів та магістрів за спеціальністю облік та оподаткування на економічному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка засвідчили достатньо високий рівень відповідності змістовного наповнення профільних дисциплін вимогам професійних сертифікаційних програм. Разом з тим, було визначено основні недоліки та слабкі місця у навчальних планах, які вимагають подальшого вирішення та усунення.

Також в рамках співпраці кафедри обліку та аудиту економічного факультету та Представництва ACCA в Україні освітня бакалаврська програма «Облік і аудит» отримала сертифікацію для іспитів ACCA кваліфікації F1 «Роль бухгалтера в бізнес-середовищі», F2 «Управлінський облік», F3 «Фінансовий облік», F4 «Корпоративне та підприємницьке право» та F7 «Фінансова звітність». Одержаний сертифікат кафедрою обліку та аудиту засвідчує, що навчальні програми дисциплін, вимоги до складності завдань, структури екзаменаційних білетів та процедури проведення іспитів відповідають вимогам ACCA кваліфікації, а студенти-випускники за освітньою бакалаврською програмою «Облік і аудит» 2019-2023 років отримують право на автоматичне зарахування іспитів за дисциплінами F1- F4 та F7, якщо виявлять бажання здобувати ACCA кваліфікацію для професійного кар’єрного росту у сфері бухгалтерського обліку, фінансів та аудиту.

Таким чином, процес вдосконалення навчальних планів підготовки фахівців у сфері бухгалтерського обліку та аудиту в контексті сучасних вимог професійних кваліфікаційних програм сприятиме підвищенню іміджу університету, залученню більшої кількості кращих студентів та надання їм можливості для подальшого професійного навчання та кар’єрного зростання.

Найдьонов О.Г., к.філос.н., доц., докторант,
Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ В ДОБУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

На наших очах відбувається перехід від індустріального суспільства до суспільства інформаційного. Не дивлячись на те, що дослідники дискутують щодо назви суті сучасного суспільства, загальноприйнятим є те, що людство вступає в добу інформаційної цивілізації. Яка ж трансформація змісту навчального процесу класичного університету є адекватною для інформаційної цивілізації?

Ця трансформація повинна розгортатися в трьох взаємопов'язаних напрямах: декомунізація, наука, світогляд.

Процес декомунізації це не тільки знесення пам'ятників та перейменування вулиць, це зміна самої *системи* освіти, яка була закладена в радянські часи, зміна світогляду людини, розвиток її внутрішнього світу і мудрості. Це багатоаспектне питання, яке вимагає зусиль багатьох дослідників, однак на одному з найважливіших необхідно зупинитися детальніше. У 1922 р. Ленін, програмучи розвиток марксистської філософії, проголосив головним завданням радянських філософів войовничий матеріалізм! Він закликав до більшовицького походу проти професорів, яких він назвав «дипломованими лакеями поповщини» та відповідний підбір викладацьких кадрів університетів – викладачів-войвничих атеїстів. Навряд чи ми знайдемо в навчальних курсах українськиї світських вишів той, який би базувався на ідеї визнання Бога, як Творця світу і людини. Наприклад, на біологічних факультетах українських університетів викладають теорію Дарвіна, науково і філософсько неспроможну на фоні сучасних досягнень генетики.

Науку було перетворено у фетиш. В часи індустріального суспільства її основними рисами був фізичний атомізм (основа для домінування механіцизму в науці і світогляді), техноцентризм (домінування математики, фізики, механіки, інженерії та фізичного експерименту в системі наук), позитивізм і феноменологізм (практичне використання досягнень науки без розуміння їх філософської природи, універсальне становище математики). В українських університах важко знайти приклади викладання курсів відповідно до сучасного етапу розвитку науки, яку ще називають некласичною. Вона символічна. У символах закодовані об'єкти, що недоступні для органів чуття. Вони доступні лише інтелектуальному видінню дослідника. Символьний підхід цілком нівелює значення сутнісного аналізу з його понятійним апаратом та об'єктивними законами.

Світогляд є, можливо, ключовим пунктом в трансформації змісту освіти. Успішне фукціонування суспільств інформаційної доби залежить від інтелектуально-духовного рівня розвитку людини. Людські та моральні якості

кожного громадянина починають відігравати вирішальну роль в епоху інформаційної цивілізації. Утримаються в авангарді людського прогресу лише ті країни, які здатні одухотворити суспільне життя, створити умови для всебічного розвитку і реалізації людської особистості засобами освіти, сприяти становленню її індивідуальності. Усвідомлене слідування людиною моральним заповідям, опора у своїх вчинках на совість, гідність, любов тощо, самодисципліну, природність, гарячу любов до своєї батьківщини, моральну відповідальність за весь народ – запорука справедливого і достойного життя для кожного і суспільства в цілому.

Важливо навчити студентів, майбутніх фахівців, з величезної лавини інформації відбирати для користування і втілення тільки ті знання, які направлені на прогресивний розвиток супільства і кожної людини. Це можливо лише за умови, коли в основі освіти сучасного університету буде лежати не просто передача готових знань, а розвиток високоморальних якостей людини, її духовності та мудрості (яку за основу освіти брали давньогрецькі філософи).

УДК 007:[659.4+316.658]

Чекалюк В.В., к.н. із соц.ком.,
докторант, Інститут журналістики,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ВИКОРИСТАННЯ ІЛЮСТРАТИВНИХ МАТЕРІАЛІВ ФАХІВЦЯМИ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ В ЗМІ

У доповіді викладено наукове бачення ролі ілюстративних матеріалів у творенні громадської думки й репутації держави. Окреслено знакові чинники, що впливають на сприйняття фото й текстових матеріалів медіа аудиторією, наголошено на новаційних методах викладання дисциплін (спецкурсів, мастер-класів) для журналістів і фотографів, іміджмейкерів та фахівців соціальних комунікацій. Запропоновано звернути увагу на такі аспекти, як єдність зображення й змісту, загалом на помилки при оприлюдненні матеріалів у ЗМІ. Іноді невдале фото або брак текстівки можуть зруйнувати сприйняття, очікуване іміджмейкерами. Позиціонування та сприйняття країни, її віддзеркалення в ЗМІ – пріоритетний складник інвестиційно привабливої держави, стратегічний розвиток якої залежить від багатьох чинників, серед яких ключова роль відведена ілюстраціям. Ілюстрації розглянуто як інструмент творення іміджу. Наголошено на взаємодії тексту й ілюстрацій у матеріалі.

Ключові слова: імідж, ілюстрації, бренд, комунікації, медіаінструменти.

Запропоновано рекомендації, отримані шляхом моніторингу фото й текстових матеріалів іноземних медіа про Україну за 2011–2016 рр., щодо використання ілюстрацій для підсилення змісту, дієвості матеріалу.

Мета дослідження – визначити оптимальні підходи до використання ілюстрацій для підсилення змісту іміджевих матеріалів.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період з 2011 до 2016 рр. Вибір цього періоду зумовлений кардинальними міжнародними політичними, економічними змінами, які привели до переоцінки цінностей, зміни бізнес-моделей й еволюції ілюстративного жанру в ЗМІ. В умовах стрімкої глобалізації інформаційний простір як усередині держави, так і за її межами, у боротьбі за вплив на свідомість мас і владу набув нової форми.

Теоретичне підґрунтя. Розглядаючи розвиток та трансформації медіаінновацій, можна відзначити вплив сучасних цифрових інформаційних технологій на формування нових моделей розвитку медійної сфери, зокрема оперативне поширення інформації із залученням ілюстративного матеріалу. У результаті аналізу існуючих та актуалізованих наукових парадигм, теорій, концепцій, законів, закономірностей, категорій, понять, пов’язаних зі становленням, формуванням і розвитком фото і графічного медіанапряму, отримано нові науково-практичні знання про використання зображальних матеріалів як інструменту творення й тиражування позитивного іміджу держави (лідерів) у ЗМІ.

Дослідники, зокрема науковці-практики В. Іванов, Г. Почепцов, С. Горевалов[1], А. Гальчинський, В. Мостовий, О. Мартиненко, та ін., виходили з різних уявлень про роль ілюстрацій у журналістському матеріалі, вплив фотографій на рейтинговість статті й видання в цілому, на сприйняття об’єкта публікацій (наприклад України). Питання формування іміджу держави актуальне й не вирішене, немає єдиного алгоритму творення іміджу, проте очевидним є те, що саме якісні ілюстративні матеріали є дійовими інструментами у формуванні громадської думки. Фото доступні кожному, незалежно від знання мови. Ілюстрації - важливі комунікатори.

Результати дослідження. Емпірична база дослідження складається з фото та інших ілюстративних матеріалів, відгуків експертів, медіатекстів. Оприлюднені матеріали доступні для широкого загалу, є інструментами формування іміджу, репрезентують інформацію про об’єкт, формуючи громадську думку. Єдність фотоілюстрацій та текстових матеріалів передбачає створення єдиного інформаційного поля, легкої для сприйняття композиції. У сучасну цифрову епоху технологічні можливості ЗМІ передбачають у текстових публікаціях використання фото-, відео- і аудіоматеріалів, сканованих документів. Ілюстрований матеріал має суттєві переваги перед звичайним текстовим. Журналістські матеріали, розміщені на інтернет-порталах, не мають меж. Проте мова публікації становить певне обмеження, натомість зображення доступне кожному зрячому користувачеві. У XXI ст. межі журналістських жанрів стають дедалі більш розмитими, вони трансформуються у нові лаконічні мультимедійні форми. Можливість залучення мультимедіа додає рейтингу інформації, її оперативному розголосу.

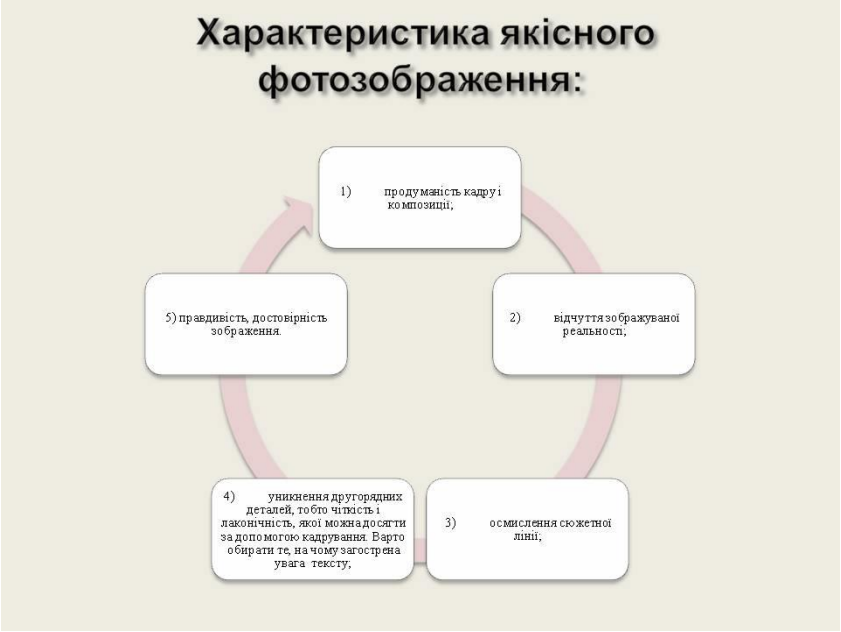

Рис 1.

Висновки. Людство вже адаптувалося до швидкого поглинання інформації, поява цифрових камер прискорила процес оперативного сканування мозком новин, здебільшого ілюстрацій; з'явилась соціальна мережа Instagram, де домінантними є фото й інші типи картинок. Сучасні технології змінюють людину, державу і світ загалом. Навіть найпотужніші інформаційні агенції, найвпливовіші ЗМІ не встигатимуть оперативно висвітлювати новини зі всього світу. Найсвіжіша інформація надходитиме з відкритих мереж на кшталт Twitter. Майбутнє журналістики – за короткими, змістовними текстами, які неодмінно мають супроводжуватися фото, графіками, тобто якісними візуальними матеріалами. Головний критерій відбору ілюстративного матеріалу – відповідність змісту, продуманість загальної композиції. Наразі, актуальним є питання трансформації змісту навчального процессу, що передбачає застосування інноваційних методів для практичного застосування студентами й фахівцями.

Список використаних джерел:

1. Горевалов С. І. Фотожурналістика в системі засобів масової комунікації: єдність слова і зображення : навч. посіб. / Горевалов С. І., Зикун Н. І., Стародуб С. А. ; Київ. міжнар. ун-т. – К. : Київ. міжнар. ун-т, 2010. – 296 с.
2. Horevalov S. I. Fotozhurnalistyka v systemi zasobiv masovoyi komunikatsiyi: yednist' slova i zobrazhennya : navch. posib. / Horevalov S. I., Zykun N. I., Starodub S. A. ; Kyyiv. mizhnar. un-t. – K. : Kyyiv. mizhnar. un-t, 2010. – 296 s.

Chekalyuk V.V. *PhD (Candidate of Sciences, Social communications), the Institute of Journalism, Kyiv National Taras Shevchenko University.*

Illustrated Materials for Forming a Positive Image in the Media. The research is focused on interaction of an object of image making with target audience through mass-media channels of communication. The author proves that everyone

and everything has some image, but image which you need, must be formed, ruled, corrected and controlled. An image of a state is a result of effective communication. The problem of state image making is one of top priorities sfor politicians, economists, statesmen, teachers and research workers. Image is one of priorities of a successful country. We study what should be the photo in the press. Strategic development of a country depends on many factors, the key the role of photos in the press, public representation and positioning of public persons to the nation. Each country is keen to spread as many positive facts about itself as possible. Positive positioning in world markets attracts investors and helps to develope both country and its people. The article examines existing photos methods of positioning of a state for inner and outer audiences. Also, new terminology is intro duced as well as concept of "state brand" is regarded as a unit of scientific value and significance. Branding and pfotos positioning are considered as crucial means to manage perception of a country by mass-media. Image making starts with a pfotos. We use media technologies as instruments photos of image making and examine media as tools used in state's imagemaking.

Key words: image, photos, media, press, social opinion.

Брінцева О.Г., к.е.н., доц.,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ УНІВЕРСИТЕТІВ В КОНТЕКСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Процеси інтернаціоналізації освітнього процесу формують нові вимоги до вітчизняних ВНЗ, зумовлюючи підвищення уваги до питань соціальної відповідальності, гідного представлення у міжнародних рейтингах, забезпечення конкурентоспроможності та збалансованого розвитку.

Система освіти є сферою і джерелом економічного і людського розвитку, формування інтелектуального національного багатства, провідним соціальним інститутом суспільства. Підготовка освічених, моральних, мобільних, конструктивних і практичних людей, які мають глибоке почуття відповідальності за долю країни, її соціально-економічне процвітання є передумовою утвердження розвиненого громадянського суспільства в Україні [3, с. 383]. Як справедливо зазначає професор Грішнова О.А. [1, с. 11], розуміння і сприйняття соціальної відповідальності усіх видів людської діяльності має закладатись ще з часів учнівства і студентства кожної людини, яка в майбутньому стане відповідальним працівником, керівником, підприємцем, громадянином.

В цьому контексті досить важливим є термінологічна ідентифікація поняття «соціально відповідальний університет», що розглядається як вищий навчальний заклад, який надає якісні освітні послуги, веде прозору діяльність згідно з нормами чинного законодавства, уникає корупції, поширює соціальну

відповідальність у суспільстві через виховання відповідальності студентів та випускників.Соціальна відповідальність університетів об'єднує такі складові [1, с. 12]: відповідальний виробник освітніх послуг (надає якісні освітні послуги, що ґрунтуються на сучасних наукових дослідженнях, незавищує ціну на них, надає про них правдиву інформацію, діє згідно з нормами права,турбується про збереження здоров'я студентів і навколишнього середовища, запроваджує освітні інновації); відповідальний роботодавець; відповідальний учасник соціальних відносин; відповідальний учасник економічних і політичних відносин з державою; відповідальний діловий партнер.

Підвищення рівня соціальної відповідальності на всіх рівнях сприятиме подоланню негативних тенденцій в сфері освіти, які обумовлюють поглиблення фіктивізаційних процесів в царині людського капіталу. Передусім мова йде про такічинники «фіктивізації» людського капіталу в сфері освіти та професійної підготовки як [2]: зниження якості освітніх послуг та корупція, що створює передумови для отримання освітньо-кваліфікаційних рівнів, не підтверджених реальними знаннями; державні та приватні витрати на фінансування ВНЗ, які не надають якісні, конкурентоспроможні освітні послуги; низький рівень заробітної плати в сфері освіти; низький рівень соціальної відповідальності як науково-педагогічних працівників, так і студентів; інвестиції в фіктивні дослідження, які майже не можливо застосувати на практиці та ін.

В сучасних досить складних умовах, коли реформування освітньої сфери відбувається на тлі системної – соціально-економічної, політичної, військової, демографічної та демоекономічної кризи, розвиток соціальної відповідальності університетів є одним з ключових напрямів забезпечення високої якості освітніх послуг, утвердження високих моральних цінностей та згуртування українського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Грішнова О., Бех С. Соціальна відповідальність університетів України: порівняльний аналіз та основні напрями розвитку / О. Грішнова, С. Бех // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – № 158. - 2014. - С. 11-18.
2. Грішнова О.А., Брінцева О.Г. Фіктивний людський капітал: сутність, характерні особливості, чинники формування / О.А. Грішнова, О.Г. Брінцева// Демографія та соціальна економіка. - № 1 (23). - 2015. - С. 90-101.
3. Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку: монографія / [А.М. Колот, О.А. Грішнова та ін.]; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Колота. – К.: КНЕУ, 2012. – 501, [3] с.

Дембицька Н.М., к.психол.н., доц.,
старший науковий співробітник,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТСТВА ДО МАТЕРІАЛЬНОГО САМОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Актуальність. Поглиблення кризових явищ в країні свідчить про нестачу справжніх агентів, в тому числі, економічних змін, людей, які були б психологічно готовими брати на себе відповідальність як за цілеспрямовані трансформації в економці, так, зокрема, за власне матеріальне самозабезпечення. В науковому плані актуальною є проблема закономірностей становлення студентів як суб'єктів матеріального самозабезпечення.

Метою дослідження було з'ясування особливостей економічної суб'єктності студентів як показника їх психологічної готовності до матеріального самозабезпечення**.**

Виклад основних результатів дослідження. Становлення особистості як суб'єкта економічних відносин вивчалось нами як процес виникнення і оформлення принципово нових економіко-психологічних якостей на певному етапі її економічної соціалізації. Економічна суб'єктність обґрунтовується як властивість особистості, що пов'язана зі здатністю самостійно і творчо покладати себе в якості причини свого економічного буття, зі здатністю до надситуативної активності, обов'язковою умовою якої є реалізація ціннісної, співвіднесеної з моральними нормами суспільства, економічної позиції. Міра прояву даної властивості розглядалась як рівень сформованості готовності особистості до матеріального самозабезпечення.

Емпірично міра становлення економічної суб'єктності особистості з'ясовувалась через особливості ставлення до об'єктів та суб'єктів привласнення. У дослідженні, яке проводилось протягом 2011-13 рр., взяли участь 205 київських та рівненських студентів.

Факторизація когнітивних, конативних та афективних ознак ставлення до власності (за розробленою нами методикою) з показниками суб'єкт-об'єктних орієнтацій у системі економічних відносин (за опитувальником суб'єкт-об'єктних орієнтацій О.Коржової) зіз застосуванням процедури Verymax-обертання дозволила диференціювати три групи студентів за рівнями становлення економічної суб'єктності.

1. Вчинкова суб'єктніть, заснована на зрілій ціннісній позиції особистості у економічних відносинах, співвіднесену з моральними цінностями (орієнтації на принципи справедливості при розподілі матеріальних благ та на практикування чесних способів оперування власністю), з свідомим прагненням розвивати самісні якості (прагнення самореалізуватись, самоствердитись та самовдосконалитись в економічній сфері, усвідомлення власної унікальності, працьовитості, усвідомлення потреби активізації власного творчого

потенціалу), яка виражається у відповідальному ставленні до себе та інших як суб'єктів матеріального самозабезпечення.

2. Передвчинкова суб'єктність, заснована на прагматичній ціннісній позиції у економічних відносинах (на основі раціонального, поміркованого ставлення до об'єктів і суб'єктів привласнення та поціновування економіко-психологічних ефектів привласнення), за якої сформовані конструктивні уявлення про економічну реальність. При цьому констатоване те, що багаж необхідних економічних знань ще не апробований і не пережитий суб'єктом, отже, не інтегрований в історію його особистого життя.

3. Суперечлива суб'єктність, заснована на суперечливій ціннісній позиції у відносинах з іншими суб'єктами економічної взаємодії, що ґрунтується на нормах подвійної моралі, на безвідповідальності, прагненні швидко і безтурботно отримувати матеріальні блага, з чим, тим не менш, пов'язані переважно негативні (сором, заздрість) переживання. Йдеться про найнижчий рівень готовності до матеріального самозабезпечення. Останнє має компенсаторну природу, притаманну егоїстичному перетворювачеві економічної реальності, швидше утриманцеві, ніж активному суб'єктові власного економічного добробуту.

Висновки. Нами констатовано три рівні готовності студентів до матеріального самозабезпечення: від найнижчого (компенсаторного) до найвищого (вчинкового), - в основі диференціації яких лежить наявність досвіду привласнення, а також міра рефлексивності та відповідального раціоналізму в економічних відносинах.

Перспективи. Вбачаємо доцільною розробку системи цілеспрямованої соціалізації студентства, спрямованої на розвиток тих економіко-психологічних якостей (здатність до відповідальної перетворюючої, співвіднесеної з прийнятими у суспільстві моральними нормами, активності в економічній сфері, рефлексивність, прагматизм, поміркованість, прагнення до самовдосконалення і самореалізації в сфері економічних відносин), з якими пов'язане становлення готовності молоді до матеріального самозабезпечення.

УДК 37.015.3:378

Зеленько О.А., к.фіз.-мат.н., доц.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМА ТРАНСФОРМАЦІЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ В АСПЕКТІ ТЕОРІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ

Обґрунтовується теорія соціальної оптимізації трансформування вищої школи, інтегрованої з наукою, що реалізується трьома принципами: соціально-рівневим, регіональним та галузевим. Перший зумовлений усвідомленням соціальної диференціації суспільства. На його основі розрізняються елітні виші, які кваліфікуються як національні загальнонаукові. Серед інших вишів

виділяються атестуючою соціальною функцією випускників. Соціальна значимість цих університетів реалізується відповідним фінансуванням і матеріальним забезпеченням. Регіональний передбачає визнання десяти-двадцяти регіональних загальнонаукових, тобто у кожному з регіонів, ряду вишів, у яких готують фахівців соціально необхідних професій, а також специфічно галузевих. Визначення принципів виділення трьох категорій вишів дає підстави для відповідного їх фінансування і матеріального забезпечення. Соціально-рівнева трансформація вищої школи, доповнена регіональною та галузевою, динамічна, бо в ній закладена як індивідуальна так і корпоративна конкуренція. Структурована таким чином вишівська система, набуваючи динаміки, орієнтована на функціонування і розвиток. Пропонована автором концепція, можливо, не єдина спроба у процесі неминучого скорочення вишів України утвердити об'єктивність процесу реорганізації вищої школи та наукової сфери, зробити справедливим й оптимальним розв'язок цього важливого соціального сегмента співжиття громадян України. За рубежем, у Європі, США функціонування вищої школи регулюється співвідношенням високої ціни за навчання та доступності. В Україні до цього треба йти довго, бо не пройдено ще політичний етап розв'язку проблеми. Йому ж має передувати попередній науковий пошук у цій сфері. Отже, все має розпочатися з вироблення методології функціонування сфер науки та вищої школи. Зрозуміло, все ще не зжита започаткована революціями початку двадцятого століття тенденція доручати цю справу тимчасовим уповноваженим (від трудящих мас, Майдану) на тлі успішно функціонуючих демократичних принципів високо цивілізованого Європейського Союзу, США, Японії і т.д. сьогодні неприйнятна. У зв'язку з цим постає питання: хто готував текст, скажімо, Закону про вищу освіту, бо мимоволі згадка про уповноважених весь час спливає у всякого, хто вчитується у нього.

Саме тому ми вважаємо, що фінансово-економічному регулюванню функціонування вищої школи має передувати науково осмислене бачення проблеми у вигляді концепції соціальної оптимізації її структури й функціонування. Очевидно, має бути кілька варіантів трансформації, запропонованих науковими установами й окремими авторами. Науково обґрунтовані принципи пропонованої автором розвідки (й підготовленої монографії) на повсякденному рівні співвідносяться з уявленнями пересічної людини про справедливість і в аналізованій нами сфері. Справедливість же – категорія не однозначна, бо є справедливість того, хто бажає навчитися, і справедливість того, хто оплачує його навчання. Атестуючий престижний характер національного загальнонаукового університету визначить відбір обдарованого контингенту студентів, міжнародний викладацький колектив, що забезпечить об'єктивну якісну атестацію його випускників. Зважаючи на те, що в національному університеті не лише навчають, але й атестують, слід домагатися того, щоб слухачі галузевих відомчих вишів (міжнародних відносин, митниці, служби безпеки і т. д.), завершували спеціалізацію своїх випускників після закінчення національного університету. Чиновники

центральних державних установ мають бути випускниками єдиного національного університету. Лише випускник з широкою загальноосвітньою підготовкою здатний стати фахівцем високого рівня й усвідомлювати негативні корупції. Думається, з часом утвердиться практика, що статус випускників елітних відомчих (митниці, міжнародних відносин, управління, менеджменту, інформатики) вишів також підсилюватиметься попереднім перебудуванням їх у престижному національному університеті, а в регіонах — загальнонауковому регіональному.Усі три принципи названої концепції взаємопов'язані, а виділяються за превалюванням якоїсь однієї чи кількох ознак. Реалізація принципів названої теорії пов'язується реорганізацією науково аналізуючого органу в особі підрозділів АПН та реалізуючого в особі МОН. Запропонована автором теорія трансформації вищої школи допомагає науково обґрунтовувати й систему фінансування різних груп вишів.

Kiptenko V.K.

CRITICAL THINKING: PRACTICE IN READINGASSIGNMENTSON GEOGLOBALISTICS

Teaching the content of any discipline involves different approaches and activities, "thinking skills"in particular. Besides the implicit "how to think" issue of any lecture the reading assignments platform a possibility to enhancecritical thinking skills of the students.

A lack of logic and rhetoric competences of the students appears evident at the beginning of master degree courses on International Tourism and Political Geography, Geoglobalistics in particular. To cope with the challenge,the first lecture acknowledges students with the controversies in globalization discourse and the basic concepts, the model of critical thinking and assessing arguments steps. Students shall apply this knowledge to exercise reading assignments in several ways.

Initial task, for example, requires to pick out examples of facts, assumptions, opinions and theories, predictions and hypothesis while reading the fragment of"Introducing Globalization: Ties, Tensions, and Uneven Integration" by Matthew Spark (2014) devoted to globalization as dominant discourse. This assignment raise the issue of hints and tips which students need for the efficient reading relevant to the objectives. Discussion of the reading findings reasons learning of the active reading skills including strategic approach (what and why do I read), scanning and reviewing the text and critical assessment (analysis, comparison and synthesis).

Students practicethe arguments assessment competence based on the reading of "The Great Globalization Debate: An introduction" by David Held and Anthony McGrew (2006) during the next class. The evidence's credibility and relevance evaluation includes issues as follows: authorship, provenance, nature, context, accuracy, authority. Students (assisted by the instructor) elaborate the template for reading of further fragments to prepare for seminar classes. The critical reading

assignments ask students to summarize the key idea of reading fragment, to identify the arguments of the author and to substantiate their own counter-arguments.

Further reading assignments require to fill-in the critical reading template and work to the benefit of the discussionsrelevant to the course curricular. For example, the seminarson the globalization debate (arguments of hyper-globalists, sceptics, transformationalists), conceptualization (causation, periodization, impacts and trajectories) and analytical framework of globalization (the extensity of global networks, the intensity of global interconnections, the velocity of global flows and the impact propensity of global interconnectedness) use the texts from "Global Transformations: Politics, Economics and Culture" by Davis Held and Anthony G.McGrew, Davis Goldblat and Jonathan Perraton (1999) as well as the above mentioned "The Great Globalization Debate: An Introduction".

In addition, practicing of the above approach to the course reading helps students to master critical thinking skills while learning the geographical dimensions of globalization in terms of de-and re-territorialisation based on the above mentioned work of Matthew Spark, the time-space compression, convergence, distanciation, expansion following "The Dictionary of Human Geography" edited by Derek Gregory et al,and the three dimensions of development: density, distance and division of the World Development Report 2009 "Reshaping the Economic Geography", etc.

In fact, above practice needs the regular actualization of the reading fragments and moderator skills of the lecturer and the instructor.

Купчик О.Р., к.іст.н., доц.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ДІЯЛЬНІСТЬ ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ КНУ ІМ. Т. ШЕВЧЕНКА В 2015–2016 РОКАХ ЯК ВІДПОВІДЬ НА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Виклики для сучасної історичної освіти в Україні. Реформи на історичному факультеті КНУ ім. Т. Шевченка при керівництві декана д. і. н., проф. Патриляка І. К. Участь кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн (завідувач д. і. н., проф. Машевський О. П.).

З 2015-2016 навчального року на історичному факультеті КНУ ім. Т. Шевченка розпочато підготовку за спеціалізаціями «Американістика та європейські студії», «Сходознавство». Впроваджено посилене вивчення англійської, німецької, іспанської, французької, а також турецької, арабської, китайської мов.

За сприяння Посольства КНР в Україні йде робота щодо реалізації ідеї «Кабінету китайської мрії».

Виходить електронне фахове видання «Європейські історичні студії». Готується друковане фахове видання «Американська історія та політика». Відбулись Всеукраїнські учнівські олімпіади з американістики («Сполучені

Штати Америки: минуле та сьогодення» (квітень 2016 р.) й іспаністики («Іспанія та іспаномовний світ» (березень 2016 р.).

Проведено Міжнародні наукові конференції зі сходознавства («Погляд зі Сходу: Європа в арабських джерелах» (22-23 вересня 2015 р.), американістики («Україна і США: досвід та перспективи співпраці (присвячена пам'яті проф. Б. М. Гончара)» (17-18 березня 2016 р.), китаїстики (Китайська цивілізація: традиції та сучасність (22 вересня 2016 р.). Заплановано «Тюркологічні читання» (жовтень 2017 р.).

Закордонне стажування для студентів-американістів (Ксенія Вільна та Андрій Кобалія студенти 2-го курсу, в Університеті Південної Кароліни, США (червень-липень 2016 р.), студентів-тюркологів (студент-магістр В. Бойко, у Стамбульському університеті, Турецька республіка, вересень-грудень 2015 р.).

У свою чергу, впродовж 2015-2016 рр. за кордоном стажувались доцент О. Ю. Комаренко (Ерзурум, Турецька Республіка), доцент Городня Н. Д. (Стамбул, Турецька Республіка), доцент М. А. Таран (Пекін, Гонконг (КНР); Тайвань.

Періодично за запрошеннями відбуваються лекції відомих професорів-американістів (Кауфман Лайл «Еволюція американської системи освіти: 1954 – 1990» (березень 2016 р.), Воробйов М. «Особливості виборчих перегонів у Америці та вплив їх результатів на ситуацію в Україні» (травень 2016 р.), Дребін Люк «Американська вища освіта зсередини» (травень 2016 р.).

Великий інтерес у студентів-сходознавців викликав курс лекцій голови ГО «Асоціація мусульман України» Хайруллаєва Елімдара (Сулеймана) Ібазеровича «Іслам крізь призму історії» (квітень 2016 р.).

Спільно з Інститутом сходознавства ім. А. Ю. Кримського 15 грудня 2015 р. пройшла презентація наукової праці Б. Г. Курца «Східна Європа та Азія: історія торгових відносин в XVI – першій чверті XX ст.».

Важливість кураторства у забезпеченні професійної підготовки студентів-сходознавців і студентів-американістів. Наприклад, студенти-сходознавці відвідали Асоціацію мусульман України («Знайомство зі світом ісламу», квітень 2016 р.), Головний храм Міжнародного товариства свідомості Крішни («Ведична (індійська) культура в Києві», березень 2016 р.), Виставку самурайської зброї у Музеї східного та західного мистецтва імені Богдана і Варвари Ханенків (квітень 2016 р.). Під час екскурсій прослухали лекції, скуштували національних страв.

В рамка проекту «Клуб друзів історичного факультету» в 2016-2017 навчальному році заплановано зустрічі з колишніми Надзвичайними та Повноважними Послами України у країнах Сходу, Північної Америки. Вони розкажуть про «Схід» та «Америку», так би мовити, «з перших вуст».

Водночас налагоджено системну співпрацю з громадськими організаціями («Асоціація мусульман України», «Українська асоціація китаєзнавців», «Об'єднана діаспора азербайджанців України», ГО «Київське земляцтво кримських татар»).

З 2016-2017 навчального року на історичному факультеті розпочато підготовку за спеціалізацією «Східноєвропейські історичні студії», але це предмет уже іншої доповіді.

Рубан Л.М., к.пед.н., доц.,
доцент кафедри іноземних мов економічного факультету,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

РЕФОРМАТОРСЬКО-ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ДЖОНА ХОЛТА – ВИПУСКНИКА ЄЛЬСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

У всі часи найкращою вважалась освіта, отримана в класичному університеті. В країнах Європи, а потім і в США, саме класичні університети і їх випускники заклали основи розвитку багатьох галузей науки в усьому світі.

Єльський університет – один із найвідоміших і найпрестижніших університетів Сполучених Штатів, заснований на кошти англійського торговця Еліу Єля у 1701 році. Університет входить до складу «Ліги плюща» – асоціації восьми найстаріших американських університетів. Випускниками Єльського університету є відомі політики, діячі культури: Джордж Буш – старший, Джордж Буш – молодший, Білл Клінтон, Гілларі Клінтон, Едвард Нортон та багато інших. Особливе місце серед випускників Єльського університету посідає Джон Калдвелл Холт (1923-1985 рр.) – американський педагог-реформатор, засновник альтернативного (домашнього) навчання. Ім’я педагога є символом домашньої освіти, яка набула легального статусу у США в кінці 80-х років XX століття, а на початку XXI століття – у багатьох країнах світу. Педагогічна спадщина Джона Холта налічує десять книжок, у яких педагог намагається пояснити громадськості причини низьких академічних досягнень учнів та шляхи покращання їхнього освітнього розвитку, що дало б можливість продовжити своє навчання в класичному університеті. Праці Джона Холта суттєво вплинули на сучасну систему освіти, торкнувшись гострих питань педагогічної майстерності викладача і обґрунтувавши доцільність різних форм навчання. Навчаючись у Єльському університеті, Джон Холт мав високі академічні результати. Крім здібностей до навчання, він був схильний до роз’яснення навчального матеріалу іншим студентам, що дало йому поштовх в майбутньому зацікавитися існуючою системою освіти та необхідністю її реформувати. Саме той факт, що він отримав освіту в Єльському університеті, дав можливість Джону Холту розвинути свої здібності в педагогічній діяльності.

Джон Холт почав учителювати з двох причин, по-перше, для нього це була єдина найцікавіша справа (1953 рік), а, по-друге, він отримував велике задоволення, пояснюючи навчальний матеріал учням. Джон Холт, навіть, не підозрював, що освіта стане сенсом його життя, доки він не почав задавати собі

запитання, чому більша частина учнів має низькі академічні досягнення. Свої ідеї педагог яскраво описав у праці «Як діти зазнають провалу в школі».

Джон Холт добре розумівся на навчанні і вихованні дітей. Поясненням цього є те, що педагог впродовж життя спостерігав за поведінкою дітей, вивчав їхні академічні досягнення і розумові здібності, аналізував дитячі успіхи і невдачі, з'ясовував роль дорослих у розвитку дитини тощо. Педагог активно відвідував школи по всій країні, вивчаючи досвід колег. Крім того, Джон Холт читав свої лекції в Гарвардському і Каліфорнійському університетах.

Досвід роботи з школярами спонукав його до участі у реформуванні освіти, зокрема, до внесення змін у роботу середніх та вищих навчальних закладів.

У 1971 році педагог започаткував «Асоціацію Джона Холта». Спочатку Асоціація мала на меті перетворити школи на місця, які підтримують і заохочують природовідповідне навчання дітей. Пізніше Асоціація почала пропагувати ідеї домашнього навчання, що стало одним з напрямів середньої освіти.

За словами М. Л. Стівенса – професора Прінстонського університету, який десять років досліджував явище домашньої освіти в США: «З 1964 до 1976 року відбулося перетворення Джона Холта з харизматичного освітнього критика і реформатора на ключову фігуру в альтернативному шкільному русі домашнього навчання» [3, с. 24].

Таким чином, Джон Холт підтримав поширення і легалізацію домашньої освіти у США та вплинув на розвиток процесів демократизації американської системи освіти.

Список використаних джерел:

1. Рубан Л. М. Майстерність учителя у спадщині американського педагога-реформатора Джона Холта (1923-1985 рр.) : дис. …канд. пед. наук : 13.00.01 / Лариса Миколаївна Рубан. – К., 2012. – 228 с.
2. Holt J. How children fail / John Holt. – Rev. ed. New York : "A Merloyd Lawrence Book". – Massachusetts, 2002. – 298 p.
3. Stevens M. L. Kingdom of children: culture and controversy in the homeschooling movement / M. L. Stevens. – Princeton University Press, 2001. – 228 p.

Березовська І.А., к.ю.н.,
науковий співробітник ІМВ,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УКРАЇНІ

У результаті набрання чинності Угодою про асоціацію розпочався новий етап розвитку відносин України з Євросоюзом (ЄС), що відзначається посиленням впливу права ЄС на правопорядок України.

Вочевидь успішна розбудова відносин України з ЄС неможлива без належного інституційного та кадрового забезпечення й вимагає від українських юристів, політиків, чиновників та підприємців розуміння права ЄС та особливостей гармонізації законодавства нашої країни з правом Євросоюзу. Це зумовлює необхідність переоцінки підходів до викладання права Євросоюзу в Україні.

В юридичній доктрині право ЄС визначається як система правових норм, що регулюють процеси європейської інтеграції та діяльності Європейського Союзу. Право ЄС є особливим правопорядком, відмінним з одного боку, від правопорядку, існуючого на базі міжнародного права, а з іншого – національного правопорядку [1; 261]. В якості навчальної дисципліни, право ЄС має на меті як вивчення загальних характерних особливостей, притаманних всім його галузям, так і вивчення спеціальних норм, що регулюють відносини в окремих сферах європейської інтеграції.

Варто відзначити, що за роки незалежності в Україні почала формуватись власна наукова школа з вивчення права ЄС. Зокрема, у 1997 році ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка виграв конкурс і вперше в Україні став координатором проекту програми ТЕМПУС – ТАСІС «Підготовка спеціалістів у галузі європейських досліджень». У ході його виконання на базі Інституту створено Центр європейських студій, в якому відкрито магістратуру за спеціальностями «Європейське право», «Європейська політика», «Європейська економіка і інтеграція». Починаючи з 2000х рр. на відділенні міжнародного права ІМВ здійснюється спеціалізація студентів з європейського права, а з 1 липня 2003 р. на базі кафедри порівняльного правознавства була створена кафедра порівняльного і європейського права на чолі з професором, доктором юридичних наук – В. Муравйовим [2; 20].

За змістовним наповненням навчальних дисциплін можна стверджувати, що курси, які викладаються студентам спеціалізації «Європейське право», враховують найновіші тенденції його викладання в провідних європейських університетах та зокрема охоплюють вивчення найцікавіших галузей європейського права як публічно-правового, так і приватно-правого характеру. Ґрунтовні наукові дослідження з права ЄС постійно проводяться й співробітниками науково-дослідної частини ІМВ.

Поступово спеціалізовані кафедри європейського права були відкриті ще в деяких університетах України, в низці інших – право ЄС було додане до існуючих юридичних дисциплін в рамках вивчення міжнародного права чи порівняльного права.

Завдяки активній діяльності українських науковців за останні роки процес викладання європейського права у ВУЗах нашої держави був забезпечений якісною вітчизняною спеціальною юридичною літературою, що враховує особливості українських інтеграційних реалій. Серед останніх здобутків представників української школи європейського права й збільшення кількості дисертаційних досліджень, видавництво науково-практичного фахового журналу «Європейське право», регулярне проведення міжнародних

науково-практичних конференцій та семінарів з актуальних проблем права ЄС, запровадження «Case study» у викладанні дисциплін спеціалізації, запровадження англомовних магістерських програм, тощо.

Однак, існуючі реалії та досвід функціонування зазначеної спеціалізації на прикладі ІМВ свідчить про відсутність тенденції до збільшення кількості студентів, бажаючих обрати спеціалізацію «Європейське право». Основними причинами цього вочевидь є відсутність державного замовлення на підготовку фахівців у сфері європейського права та незатребуваність таких фахівців на ринку, що зумовлює проблеми з майбутнім працевлаштуванням випускників.

Враховуючи складність та специфічність правового регулювання в ЄС, на наш погляд, для успішної практичної реалізації асоціації з ЄС першочерговим завданням для України є побудова ефективного внутрішнього інституційного механізму та його кадрове забезпечення. При цьому конче необхідним є включення знання права ЄС до кваліфікаційних вимог, що висуваються до усіх державних службовців, задіяних в процесах європейської інтеграції України. Розвиток вітчизняної науки європейського права безумовно потребує державної підтримки. Великі сподівання на вирішення цих питань покладаються на врешті призначеного профільного віце-прем'єра та реформований урядовий офіс з питань європейської та євроатлантичної інтеграції.

Список використаних джерел:

1. Європейський Союз: економіка, політика, право: енциклопедичний словник / редкол.: В. В. Копійка (голова), О. І. Шнирков (заст. голови), В.І. Муравйов та ін. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2011. – 368 с.
2. Муравйов В. І., Смирнова К. В. Історія викладання європейського права в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. – Матеріали науково-методичної конференції «Європейські студії в університетах України» від 22 квітня 2016 року – К., 2016 – 228 с.

Туренко В.Е., к.філос.н., молодший науковий співробітник,
Соболь Т.В., к.філос.н., молодший науковий співробітник,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА У СУЧАСНІЙ ВІТЧИЗНЯНІЙ ФІЛОСОФСЬКІЙ ОСВІТІ: ПРИНЦИПИ ВПРОВАДЖЕННЯ

1. У доповіді буде висвітлено та означені особливості застосування інноваційної діяльності в контексті модернізації філософської освіти в Україні. Виходячи з завдань та сутності інноваційної складової, міжнародних освітньо-наукових стандартів вищої освіти та традицій вітчизняної системи філософської освіти, найбільш прийнятними шляхами впровадження її у вітчизняну філософську освіту є наступні:

- Включення її лишена другому та третьому освітніх рівнях;

- Інноваційна діяльність передбачається та фіксуєтьсяу навчальному плані;
- Інтегральний характер інноваційної компетентності – в кожному курсі має бути елемент інноваційної діяльності, а не просто окремий курс в магістратурі чи аспірантурі.

2. Впровадження інноваційної складової на рівні бакалаврату з філософії не є доцільним, оскільки студент лише здобуває теоретичні знання та практичні уміннята навички, які будуть достатні для успішного виконання професійних обов'язків. Разом з тим, на другому та третьому (магістерський та аспірантський) рівняхфілософської освіти передбачаєінноваційної складової, адже:

А) магістратура – це освітній рівень, під час якого майбутній фахівець оволодіває поглибленими теоретичними та/або практичними знаннями, уміннями, навичками за обраною спеціальністю (чи спеціалізацією), загальними засадами методології наукової та/або професійної діяльності, іншими компетентностями, достатніми для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності.

Б) «доктор філософії» (аспірантура) – це освітньо-науковий рівень вищої освіти передбачає здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

3. Інноваційна діяльність має стати складовою освітньої програми зі спеціальності «Філософія». Наприклад, передбачається уміння оформлення авторського свідоцтва, створення стара-проектів, проведення тренінгів тощо.

4. Інноваційні компетентності включають наступні складові: здатність до творчості та імпровізації, неординарність; вміння аналізувати і узагальнювати досвід своєї роботи; сприйнятливість до інформації про нововведення (нові книги, статті, виставки, конференції, нові освітні курси) і готовність регулярно накопичувати, вивчати і застосовувати отримані відомості; самоактуалізація і наявність потреб до інтелектуальної праці, освітнього та кар'єрного росту; установка на постійне навчання та активне ставлення до світу; готовність до оновлення своїх знань; комунікабельність; інтелектуальна лабільність; цілеспрямованість.

Шевченко Р.І., к.техн.н.,
старший науковий співробітник, докторант,
Національний університет цивільного захисту України

ОСОБЛИВОСТІ РОЗБУДОВИ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ МОНІТОРИНГУ У ПЕРЕДУМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ПРИРОДНОГО ТА ТЕХНОГЕННОГО ХАРАКТЕРУ В

КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Дослідження сучасних тенденцій, з розробки та формування інформаційно-комунікативних технологій навчання фахівців, як загальних, так і у сфері моніторингу та цивільного захисту; ряд авторських реалізацій з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців в системі навчання Національного університету цивільного захисту України, дозволили визначитися з колом вимог до процесу безперервної підготовки фахівців (менеджерів) ресурсно-критичного управління моніторингом у передумовах надзвичайних ситуацій (НС) з підвищення рівня професійної компетентності останніх в рамках структурних елементів функціонального поля моніторингу.

Суттєвим, з погляду подальшого формування навчального комплексу, є визначення з наступних питань: по-перше, останній складається з тренажерів трьох рівнів – системного рівня (підготовка менеджерів I рівня за низкою функціональних завдань); підсистемного рівня (підготовка менеджерів II рівня) та операційного рівня для підготовки операторів з обробки та підготовки інформаційно-комунікативного потоку (ІКП) моніторингу; по-друге, це визначення принципової різниці при формуванні процесів підготовки, підвищення професійної майстерності та перепідготовки фахівців для системи моніторингу у передумовах НС, та їх органічне поєднання у єдиному навчальному комплексі.

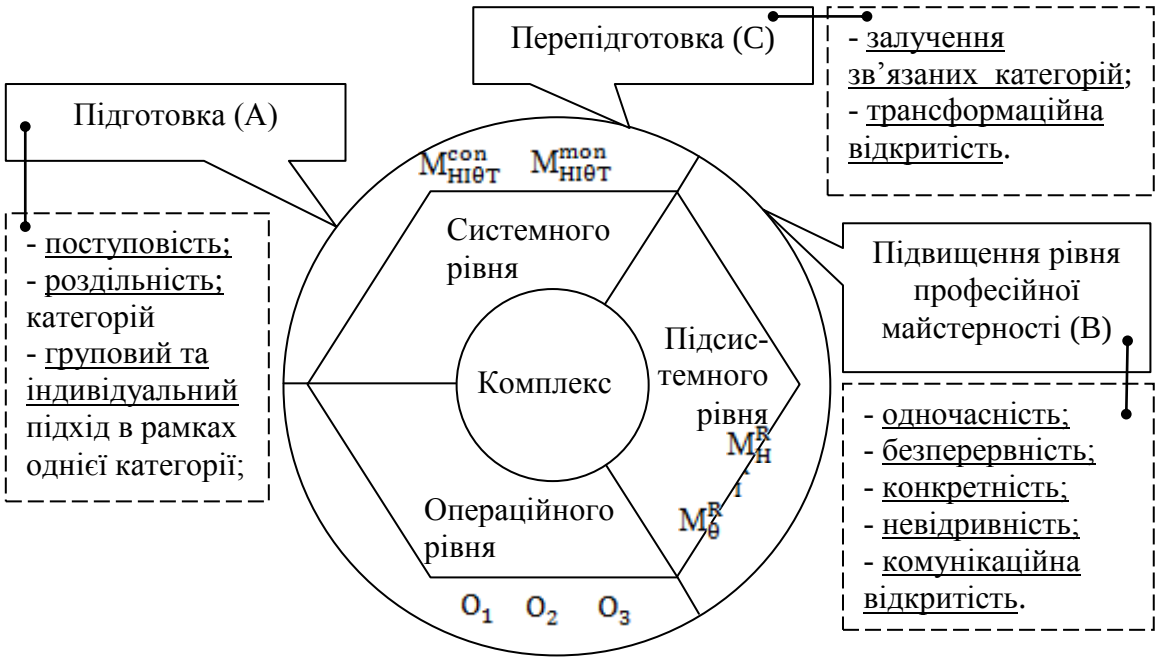

Рис. 1. Діаграма функціональних вимог до навчального комплексу з формування системи фахівців у сфері моніторингу у передумовах НС за умов виконання принципу безперервної освіти.

Так процес (А) підготовки фахівців характеризується виконанням наступних критеріїв: поступовістю (поетапне зростання складності завдань),

роздільністю потоків підготовки різних категорій як-то менеджерів, операторів (тривалість, інтенсивність, різна насиченість теоретичної та практичної складової тощо); органічне поєднання групових тренінгів з індивідуальною підготовкою (стимуляція пошуку нових підходів та нетривіального мислення, дослідницька робота).

Натомість організацію процесу (В) підвищення рівня професійної майстерності вирізняють наступні критерії: одночасність – залучення до процесу (В) всіх категорій фахівців (чергової зміни) структурних елементів функціонального поля моніторингу одночасно на весь час проведення процесу (В) з відривом або без відриву від основного місця функціонування; безперервність – проведення процесу (В) як планово, так і за потребою у разі її виникнення (за замовленням, на підставі аналізу виявлених недоліків при вирішенні конкретних практичних завдань, менеджером І рівня); конкретність – зміні тривалість та тематична спрямованість кожного етапу процесу (В), які формуються виходячи з аналізу існуючих недоліків ефективності структурних елементів та оперативних замовлень; невідривність процесу (В) від штатної матеріально-технічної бази (для оперативних мобільних підрозділів – прибуття до центру з організації процесу (В) та проведення занять виключно із залученням штатного обладнання); комунікаційна відкритість – введення до процесу (В) невід'ємної складової, а саме постійне вдосконалення можливостей спілкування та інформаційного обміну з представниками суспільних інституцій та СМІ, як однієї з основ сталого підґрунтя процесу формування ІКП моніторингу у передумовах НС.

Організація процесу (С) перепідготовки (у разі впровадження новітніх інформаційно-комунікативних технологій або новітніх зразків технологічного обладнання) характеризується наступними критеріями: одночасним залученням до процесу (С) фахівців суміжних категорій одного підрозділу у складі групи сформованої за територіальним принципом; трансформаційна відкритість, яка дозволяє без кардинальних системних змін нарощувати або запроваджувати нові навчальні (які відповідають інноваційним технологіям або обладнанню) блоки з послідовною трансформацією їх до процесів (А) та (В).

Підсумовуючи зазначимо, що визначені умови щодо організації процесів (А-В-С) дозволяють у подальшому сформувати принципову схему навчального комплексу з формування фахівців у сфері моніторингу у передумовах НС.

Дьячкова Я.О., к.пед.н.,
асистент кафедри іноземних мов економічного факультету,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗМІСТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Філософія освіти та практична педагогіка визначили основну стратегічну мету – гуманізація сфери освіти в цілому, і вищої освіти зокрема. В центрі

уваги процесу гуманізації знаходиться особистість того, хто навчається, його індивідуальність, формування потенційних можливостей для самовираження і саморозвитку, креативного мислення. Вища освіта є синтезом навчання та індивідуальної пізнавальної діяльності, виховання і самовиховання, розвитку і саморозвитку, соціалізації студентів, підготовки

їх до професійної взаємодії і самостійного життя. Метафорично вища освіта сприймається нашим суспільством як процес створення образу фахівця певної галузі в індивіді. У цьому контексті йде активний пошук найбільш ефективних управлінських моделей: змістовного наповнення освітнього процесу відповідно до запиту суспільства на чітку, послідовну і зрозумілу структуру вищої освіти, посилення відкритості вищої освіти для розуміння і відповідної оцінки майбутніх фахівців, як основних замовників освітньої послуги.

Іноземна мова (ІМ) значно сприяє формуванню образу висококваліфікованого фахівця, оскільки суспільство потребує компетентних фахівців, які поєднують фундаментальні знання і ґрунтовну практичну підготовку, готові раціонально діяти у складних, непередбачуваних ситуаціях певної галузі виробництва, вільно володіти іноземною мовою професійного спрямування для надання можливості нашій державі стати рівноправним членом міжнародного співтовариства.

Вимоги до рівня фундаментальної та професійної підготовки майбутніх фахівців постійно зростають. ІМ стає обов’язковим компонентом професійної освіти та зі спеціальності перетворюється на мову для спеціальності. У зв’язку з цим, запорукою успішності підготовки висококваліфікованих фахівців різних галузей стає володіння ними засобом міжнародного спілкування – англійською мовою.

Ще десятиліття тому на немовних факультетах ВНЗ значна увага на практичних заняттях з ІМ приділялась читанню та перекладу загальнонаукової та фахової літератури, хоча в Програмі з ІМ для немовних спеціальностей 1975 р. було зазначено, що студенти повинні не тільки читати оригінальну літературу за спеціальністю, але й брати участь в усному спілкуванні ІМ в обсязі матеріалу, передбаченого програмою. Зараз майбутня професійна діяльність стає тим фактором, що визначає зміст і форми відповідної навчальної діяльності студента. Суспільство переходить на якісно новий рівень, де починає формуватись нова модель життєдіяльності, в центрі якої знаходиться особистість, спроможна орієнтуватись у швидкоплинних обставинах і відкидати запрограмовану поведінку в фіксованій системі координат. Мовна картина сучасного світу диктує умови формування професійної компетентності фахівця. Практика викладання мови в рамках сучасного компетентнісного підходу вимагає того, щоб питома вага кожного з видів мовленнєвої діяльності диктувалась необхідністю його використання у певній професійній галузі. Професійно орієнтований підхід передбачає формування готовності студентів до свідомого застосування ІМ під час професійної взаємодії та використання міжпредметних зв’язків при вивченні

мови. Це також підкреслює пріоритетність говоріння як виду мовленнєвої діяльності та вимагає оновлення системи іншомовної підготовки фахівців в контексті її професійної спрямованості.

Таким чином, в контексті трансформації змісту вищої освіти в Україні роль ІМ у формуванні професійної компетентності майбутнього фахівця важко недооцінювати. Навчання ІМ для професійного спілкування враховує два головні компоненти: професійну компетентність, тобто професійні знання, навички та вміння; та іншомовну комунікативну компетентність, що зумовлена безпосередньо спеціальністю.

Отже, володіння професійно спрямованою іншомовною комунікативною компетентністю передбачає здатність майбутнього фахівця діяти в режимі вторинної мовної особистості у професійно спрямованій ситуації спілкування з фахівцями з інших країн. Згідно з сучасними освітніми та професійними вимогами і потребами майбутніх фахівців у руслі трансформації змісту вищої освіти актуальність формування професійно спрямованої іншомовної комунікативної компетентності модифікує цілі та зміст навчання ІМ для професійного спілкування. В свою чергу, навчання ІМ для професійного спілкування стає невід'ємною складовою професійної освіти, яка наближує останню до полікультурних реалій сучасного життя.

Syzenko A.S., PhD,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

CURRICULUM REDESIGN AS A COMPETITIVE STRATEGY IN HIGHER EDUCATION

Global trends, such as internationalization of higher education, increased competitiveness of universities, and digitization of education, together with local developments in Ukraine, such as ongoing reforms in education, an increased number of international academic mobility programs, and a stronger focus on promoting Ukrainian education and research worldwide – all these challenges make Ukrainian universities take a proactive position in raising the standards of teaching and research. Leading Ukrainian universities are now revising their curricula, mostly by designing new courses that would meet the demands of the future employees, paying more attention to the development of various hands-on skills and all this creates a strong demand for initiatives aimed at enhancing the language and communication component in non-linguistic degrees.

Western tradition strongly advocates the need to move from what the authors termed the traditional 'instructional paradigm' with its focus on teaching and instruction to 'a learning paradigm' that enables students to discover and construct knowledge for themselves. It has long been recognized that education is concerned with bringing up change in individuals, and the use of learning outcomes in designing has certainly driven a move from the content-based focus of curriculum to a more

student-centred approach. Another basic premise of the new standard in education is that the curriculum designed aligns learning activities and assessment tasks with the intended learning outcomes of the course. Thus the education process becomes consistent.Clearly defined learning outcomes, as a benchmark for assuring quality and efficiency in higher education, enable universities to express student achievement beyond the boundaries of subject knowledge and to foster other important skills that are developed during the educational process.

The findings of exploratory study of changes in language and communication curriculum resulting from the adoption of the concept of learning outcomes in foreign language programmes in a leading Ukrainian university prove that they have positive impact on both students' performance and their employability. Empirical data for this study derives from the analysis of three consecutive years of teaching English for Professional Purposes at undergraduate level when curricular changes were implemented on year-to-year basis. The obtained results indicate that learning outcomes-based curriculum as a key element in course redesign can be seen as a powerful tool for improving course structure and increasing student achievement.Key or transferable skills, relevant professionalskills and personal qualities, formerly seen as by-products of the educationalprocess now become a core part of studying for a degree. More importantly, students themselves are able to more clearly identify andarticulate the skills they had developed during their studies and this make them more attractive forthe job market. Therefore, it is important to raise awareness of the concept of outcomes-based syllabi design among students, for their better understanding of the objectives and anticipated results of every course. The findings prove that learning outcomes-based curriculum can be used as an effective tool for redesigning course content and generating added value in higher education.

Zaiarna I.,
Assistant Professor, Foreign Language Department,
Faculty of Law, Taras Shevchenko National University of Kyiv;
a Ph.D. student, Teaching Methodology and Applied Linguistics Department,
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

COMPETENCY-BASED APPROACH TO TEACHING ENGLISH REASONING WRITING TO LAW STUDENTS: GENERAL CHARACTERISTICS

Today theoretical knowledgeis not so much important as an ability to apply itin order to solve specific problems and challenges that arise in the real professional foreign language communication. In all developed countries the main focus is now on developing a set of competencies which will prepare graduates to become successful professionals who can meet societal needs [2, p. 2-3]. Competency-based approach to language teachingseems to be one of the most effective ways to achieve this goal

as it involves the creation of a new educational model specialist who has acquired professional competence.

The key concepts of competency-based approach, which reveal its nature and content, are the concepts of "competency" and "competence". In our view, competency should be understood as educational domain, a set of professional skills and abilities required to performing a certain activity, and competence is considered as a quality of personality that reflects his/her ability to perform a particular activity. Based on the subject of our research, competence of a law student to carry out English reasoning writing is the goal of the educational process in the defined area, which is achieved by mastering necessary competencies, which in turn make up this educational domain.The ESP Core Curriculum content is focused on professional communicative competence which requires the acquisition of linguistic competence (language skills and language knowledge), the socio-linguistic and pragmatic competences needed for performing study and job-related tasks [1, p. 34].

Competency-based approach to teaching English reasoning writing pays its special attention to the results, where the result is not seen as an amount of assimilated information but the student's ability to act professionally in various problem situations.

The roles of the teacher and the student must change. The teacher will no longer be an information-giver but a facilitator. Teachers provide the materials, the activities, and the practice opportunities to their students. The quality and authenticity of these materials are central to the success of class. In turn students will no longer be able to rely only on the teacher. Their role will be to integrate, produce, and extend knowledge.

Assessment also plays an essential role in teaching English reasoning writing to law students using competency-based approach to language teaching. Thus, W. I. Griffith and Hey-Yeon Lim note that assessments can take one of two forms: formative or summative [3, p. 5]. Assessment, like activities, must be authentic. Authentic activities are those which a future lawyer will likely perform in his professional activity. A good example of such an activity is to provide an explanation ona specific legal problem in the form of an advice letter.

In a competency-based curriculum, students are rewarded only for successful completion of authentic task. They learn the material at their own pace, getting lots of informational feedback from the teachers. Students know, at every level of their work, where they are and what they need to do to meet the competency standards.

References:

1. Програма з англійської мови для професійного спілкування. Колектив авторів: Г.Є.Бакаєва, О.А.Борисенко, І.І.Зуєнок, В.О.Іваніщева, Л.Й.Клименко, Т.І.Козимирська, С.І.Кострицька, Т.І.Скрипник, Н.Ю.Тодорова, А.О.Ходцева. – К.: Ленвіт, 2005 – 119 с.
2. Competency-based Language Teaching in Higher Education. Ed. María Luisa Pérez. – Springer. – 2013. – 194 p.
3. Griffith W. I., Lim H.-Y. Introduction to Competency-Based Language Teaching // MEXTESOL Journal. – 2014. – Vol. 38 (2). - P. 1-8.

Ткачук О.Г.,
викладач фізичного виховання,
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ»

Активна професійна діяльність лікарів потребує забезпечення здорового способу життя, уміння долати перешкоди як у професійній діяльності, так і у процесі власного життєзабезпечення, досягнення оптимального результату у роботі й професійного успіху. Однією з дисциплін, яка дає змогу формувати у майбутнього фахівця відповідні компетентності і якості є дисципліна «Фізичне виховання».

Проблема формування загальних компетентностей у майбутніх лікарів при вивченні дисципліни "Фізичне виховання" у вищих медичних навчальних закладах, розглядається як процес і результат комплексних перетворень, зокрема: формування мотиваційно-ціннісних орієнтацій, розвиток і вдосконалення фізичних і психологічних якостей, виховання професійно значущих якостей і здібностей; підвищення фізичної працездатності; сприяння розвитку позитивного ставлення до здоров'язбереження та загартування організму, сприяння усуненню відхилень у стані здоров'я, підвищення стійкості організму до можливих шкідливих впливів на студента протягом усього періоду навчання.

Компетентні випускники медичних навчальних закладів повинні набути такі освітні компетентності, як (The Tuning Project Medicine):

✓ *професійні властивості*, наприклад: ініціативність, прагнення до успіху; навички міжособистісного спілкування; критичні і самокритичний здатності;

✓ *професіоналізм* – здатність працювати самостійно; здатність працювати в міждисциплінарній команді; здатність вести за собою інших(лідерство);

✓ *лікар в якості експерта* – здатність до аналізу і синтезу; вміння вчити інших; потенціал для застосування знань на практиці;

✓ *глобальний лікар* – розуміння культур і звичаїв інших країн; вміння працювати в міжнародному контексті; знання другої мови.

Для визначення значущості загальних компетентностей майбутньому лікаряю було проведено анонімне анкетування викладачів кафедри фізичного виховання і здоров’я (16 ос.), студентів першого (665 ос.) та другого (634 ос.) курсів, медичних, стоматологічного, медико-психологічного та фармацевтичного факультетів Національного медичного університету (НМУ) імені О.О. Богомольця.

Аналіз отриманих даних виявив, що серед загальних компетентностей, необхідних для успішної професійної діяльності, і викладачі і студенти пріоритетного значення надають компетентності здоров’язбереження (41,6 – 80,0%); міжособистісні навички (роботу в команді) – 46,7 % викладачів, 32,75%

- першокурсників і 35,8% – другокурсників; переважна більшість викладачів високо цінує – бажання досягти успіху (60,0%), в свою чергу майже половина другокурсників (47,4%) і дещо більше третини першокурсників (37,7%); формувати лідерські якості вважають необхідними 53,3% викладачів, 33,8% студентів першого курсу і 35,2% – другого курсу. Варто відзначити, що спроможність до самооцінки власних досягнень (критичне мислення) вважають обов'язковою 62,3% студентів і 92,1% викладачів, а здатність до постійного самовдосконалення та самореалізації високо оцінюють викладачі – 66,7%, другокурсники – 43,1% і першокурсники – лише 31 %.

Висновки. Аналіз проведеного анонімного анкетування студентів і викладачів НМУ імені О.О. Богомольця дає підстави вважати, що у процесі викладання дисципліни «Фізичне виховання» доцільно формувати такі загальні компетентності, як: здоров'язбереження; здатність застосовувати знання на практиці; самовдосконалення і самореалізація; лідерські якості; здатність працювати самостійно; міжособистісні навички (робота в команді); самооцінка власних можливостей; бажання досягти успіху; турбота про якість.

За результатами дослідження здоров'язбереження визнана, як викладачами так і студентами, одна з пріоритетних компетентностей. Відповідно до отриманих результатів дослідження, вважаємо доцільним внести зміни до робочої навчальної програми з дисципліни «Фізичне виховання і здоров'я» НМУ імені О.О. Богомольця у частині визначення вимог і засобів для формування загальних компетентностей.

Список використаних джерел:

1. Галузеві стандарти вищої освіти України / http://www.testcentr.org.ua/index.php/menu-methwork/menu-dsvo/60-s-methwork/110-gsvou.html
2. Закон України про вищу освіту від 16.01.2016 // електронний ресурс// http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18.
3. Калашнікова С. А. Компетентнісно-орієнтований підхід: базові поняття та положення / С. А. Калашнікова // Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія: збірник наукових праць. – К.: КМПУ, 2010. - №13(1). – С. 32-40
4. Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації: матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., м.Київ: [у 2 ч.]. Ч.1 / Нац. акад. пед. наук України; [редкол.: В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий (заст. голови), О.І. Ляшенко (заст. голови) та ін.] – К.: Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2014 –370 с.
5. The Tuning Project (Medicine) // електронний ресурс: http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/Summary_of_outcomes_TN/Learning_Outcomes_Competences_for_Undergraduate_Medical_Education_in_Europe.pdf
6. Tuning Educational Structures in Europe // електронний ресурс: http://www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/documents/General_Brochure_Ukrainian_version.pdf

Величко Я.М., аспірантка,
Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ЯК МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Необхідною передумовою формування інноваційної економіки є модернізація системи професійної освіти, яка є рушійною силою динамічного соціального розвитку суспільства. Сучасна модель розвитку професійної освіти в Україні повинна мати випереджувальний характер, тобто вона має сприяти впровадженню інноваційних технологій в освітню сферу. Фактично йде мова про формування такої системи професійної освіти, що здатна швидко реагувати на різні виклики часу та швидко змінюване зовнішнє середовище. Модернізована модель вищої освіти покликана готувати фахівців, спроможних збалансувати кон'юнктуру національного ринку праці, а також задовольнити вимоги міжнародного середовища.

Кластеризація визнана одним з найбільш дієвих механізмів розвитку системи професійної освіти у світі. В основі створення таких кластерів лежить співпраця, взаємодія та партнерство зацікавлених суб'єктів: освітніх та наукових установ, органів правління, громадських організацій та роботодавців.

Розвиток процесу кластеризації у сфері професійної освіти України обумовлюється досягненням синергетичного ефекту співпраці зацікавлених одиниць, що надає значну перевагу під час ведення конкурентної боротьби як на рівні окремого регіону, так і країни в цілому. Варто відмітити, що така взаємодія структурних елементів є ефективною лише в тому випадку, коли всі учасники кластеру об'єднані єдиною метою існування. У цьому разі суб'єкти оформлюють договір про співпрацю, в якому чітко визначаються обов'язки кожного окремого суб'єкта, встановлюються межі відповідальності, а також висвітлюються фінансові аспекти діяльності. Зазвичай у процесі діяльності освітньо-наукових кластерів відбувається саморозвиток окремих організацій, що формує конкурентну перевагу кластеру в цілому.

На практиці виділяють дві основні переваги кластерів у сфері професійної освіти: по-перше, з'являється можливість швидкого впровадження розроблених інноваційних проектів; по-друге, відбувається безпосередня підготовка висококваліфікованих фахівців, що відповідають потребам мінливого ринку праці. Перша перевага пояснюється тим, що у процесі навчання та здобуття наукового досвіду з'являється велика кількість ідей та інноваційних проектів, які готові до втілення на практиці, але потребують значних фінансових вкладень та зовнішньої підтримки з боку ринку. При застосуванні кластерного підходу реалізувати новітню ідею набагато простіше, оскільки фінансові витрати поділяються (за згодою учасників) між суб'єктами кластеру, також формується значна підтримка підприємств та організацій, що дає змогу витримати конкуренцію на стадії провадження проекту на ринок. Друга перевага досягається за рахунок того, що у процесі взаємодії всіх структурних

елементів освітньо-наукового кластеру (навчальних установ, громадських організацій, підприємств та ін.) відбувається професійна підготовка фахівців безпосередньо затребуваних ринком праці. Тобто, навчальні установи готують висококваліфіковані кадри для заповнення вакантних місць на підприємствах. Таким чином кластеризація у сфері професійної освіти сприяє зменшенню рівня безробіття та підвищенню інноваційного потенціалу економіки в цілому.

Кластерний підхід не є радикально новим явищем у сфері професійної освіти. Однак для підвищення її рівня новостворені освітньо-наукові кластери повинні враховувати певні особливості функціонування: конкурентні переваги формуються лише колективною співпрацею всіх учасників, пріоритетним напрямком є формування та розвиток висококваліфікованих людських ресурсів, характерною рисою має бути ріст інвестицій в новітні технології.

Модернізація системи професійної освіти в Україні за умов кластерного підходу повинна спрямовуватися на розвиток взаємодії установ та організацій на регіональному рівні, а також повинна орієнтуватися на загальні потреби розвитку економіки країни в цілому.

Моісеєнко К.О., аспірант,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ВИКЛИКИ ТА КОНТЕКСТИ ПРОЦЕСУ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ У КЛАСИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

У доповіді наголошується, що одним із завдань трансформації змісту навчального процесу є забезпечення становлення професіоналізму. На наш погляд, воно починається до ВНЗ та завершується після закінчення навчання. Так, з одного боку, ми можемо говорити про профорієнтаційну роботу, яку проводить ВНЗ в школах для того, щоб сформувати мотивований на навчання контингент студентів. І з іншого боку, про первинний досвід роботи після закінчення ВНЗ, який завершує процес становлення випускника як фахівця, а також йдеться річ про множинні види підвищення кваліфікації для своїх випускників. Що складає єдине ціле у становленні особистісно-професійного потенціалу молоді.

Наше дослідження базується на вибірці, в якій взяли участь учні 11 класу, студенти та випускники ВНЗ. Усього у дослідженні було задіяне 180 осіб. Останні роки особливий інтерес привертає компетентнісний підхід до змісту навчального процесу. Але як показують наші дослідження, проведені з методики Шейна, спрямованої на виявлення кар'єрних орієнтацій особистості, у своїй основній спрямованості компетентностність не є домінуючою ні в однієї з груп опитаних(5,5 балів за 10-бальною шкалою). Значною мірою це може бути пов'язано з предметною дифферинціацією змісту навчального процесу у школі та ВНЗ. Коли контекстний акцент робиться на предметних знаннях та

вміннях, а не на професійній компетенції у певній галузі. Крім того, особливої уваги заслуговує той факт, що професіоналізм розуміється школярами, студентами та випускниками не тільки як джерело фінансової незалежності, але і як якесь професійне служіння суспільству і клієнтам, і умова самореалізації. Таким чином, одним з головних викликів зміни змісту освіти може стати не стільки передача знань у певній галузі, скільки формування на основі цих знань особистісно-професійного потенціалу. Виклик полягає в тому, щоб підготувати фахівця, який зуміє побудувати особистісну систему знання, що дозволить підтримати йому свою унікальність і неповторність.

Контекст сучасного суспільства вказує на те, що професійний потенціал пов'язаний з реалізацією особистості в різних сферах, не тільки в професійній діяльності, але і в інших значущих для нього сферах життя. Це знайшло відображення у високих показниках за критерієм інтеграції стилів життя (7,7 балів за 10-бальною шкалою) у всіх груп опитаних.

Відомо, що посилюється тенденція на вищу освіту серед школярів сіл і малих міст. Дуже часто говорять про прагнення цієї молоді виїхати і затриматися у великих містах. Навіть в збиток розвитку свого професійного потенціалу. Критерій стабільності місця проживання в отриманих нами даних, один з найнижчих (4,6 балів за 10-бальною шкалою), що говорить про лабільність молодих професіоналів. На наш погляд, в умовах сучасних технологій місце проживання перестало бути одним з найважливіших факторів, що визначають місце роботи. Сьогоденні реалії дають можливості розвиватися професіоналу використовуючи інтернет, комп'ютер та інші технічні можливості, при цьому перебуваючи в будь-якій точці земної кулі. Таким чином особистість перестає прив'язувати місце роботи до певного місця проживання.

Таким чином, викликом класичного університету на сьогоднішній день стає повернення його до витоків: до формування унікальних індивідуальностей з розвиненим особистісно-професійним потенціалом. Зміна змісту навчального процесу пов'язана з переорієнтацією стереотипного розуміння професійного потенціалу на особистісно-професійний потенціал. Головною відмінністю стає факт, що класичний університет не може готувати «штампованих професіоналів», а має виклик займатися розвитком особистості.

Мороз Я.В.,
аспірантка факультету соціології,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

За останні роки в системі вищої освіти України відбувалися значні зміни спрямовані на підвищення конкурентоздатності наших випускників на

міжнародному ринку праці та задоволення потреб ринку в спеціалістах нового типу.

Мета статті: розглянути проблеми, які існують наразі на шляху забезпечення належної якості вищої освіти в Україні та представити основні тенденції освітнього процесу, проаналізувати основні бар'єри реалізації інтелектуального потенціалу студентства.

Реформування української системи освіти тісно пов'язане з корінними змінами у всіх сферах громадського життя. В нашій країні існує багато об'єктивних чинників, які впливають на якість вищої освіти і є результатом не лише освітньої, але й економічної, культурної політики, а також загальних суспільних тенденцій. Так, наприклад, корупцію в освіті не можна вважати лише внутрішньою проблемою освітніх закладів, оскільки це є проблема всього суспільства

Запровадження Болонської системи навчання, яка мала б в значній мірі вирішити накопичені проблеми в функціонуванні вищих навчальних закладів, не призвело поки що до бажаних результатів, за винятком реалізації деяких її базових засад, зокрема введення кредитно-модульної системи навчання та визнання дипломів окремих вузів на міжнародному рівні. Базові засади Болонської декларації передбачають створення єдиного європейського дослідницького простору та досягнення високого рівня самореалізації особистості.

Наразі проблеми, що перешкоджають повноцінному реформуванню системи вищої освіти в Україні полягають в наступному:

- велика кількість вишів;
- недостатня співпраця між сферою освіти і ринком праці;
- низький рівень автономії вузів;
- наявність корупції;
- відсутність мобільності студентів - у більшості з них немає можливості вчитися за кордоном;
- низька залученість студентів в освітніх процесах.

Необхідно розуміти, що перенесення західноєвропейських зразків на український грунт не передбачає уніфікації змісту освіти і нівелювання національних особливостей освітньої системи.Слід зберігати національну самобутність та надбання у сфері освіти, гармонійно поєднуючи їх з інноваційними підходами.

Аналіз соціологічних публікацій з проблеми якості вищої освіти свідчить про відсутність системного дослідження якості вищої освіти, зокрема, поза увагою дослідників залишаються такі питання, як зв'язок якості освіти з ціннісними орієнтаціями споживачів освітніх послуг, з сучасними тенденціями розвитку ринку праці.

Реальна реформа вищої освіти передбачає реформування системи вищої освіти як цілого, а це в свою чергу підкреслює необхідність залучення всіх суб'єктів освітнього процесу, зокрема і врахування студентського бачення недоліків та переваг університетської освіти.

Основний напрямок в сучасних дослідженнях якості вищої освіти – це перехід від оцінки рівня знань до оцінки компетенцій, здібностей, практичних навичок – саме тих критеріїв, що є важливими для роботодавця та для працевлаштування студента. Є дві основні причини такої зміни кута зору дослідників: по-перше, рівень освіти, що найчастіше вимірюється кількістю років, присвячених навчанню показує тенденцію до відсутності кореляції з економічним зростанням, по-друге, рівень знань, отриманих студентом, не завжди може конвертуватися в професійну діяльність. Відкритим залишається питання про комплексне дослідження якості вищої освіти з врахуванням думки всіх суб’єктів освітнього процесу.

Можна багато говорити про недоліки системи вищої освіти, але постає ще й проблема вимірювання її якості. Поняття якості вищої освіти є одним із головних у сучасних дискусіях навколо української вищої освіти. Досить часто в це поняття вкладають різний зміст, ще частіше якість освіти визначають досить однобічно, без врахування всіх її аспектів.

Існує потреба у визначенні та конкретизації термінів, і, відповідно, розробці системи показників та індикаторів якості вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Балакірєва, О. М., Яременко, О. О., Валькована, О. В. (2004) Соціальніпроблемипрацевлаштуваннямолоді. Київ: Державнийін-т проблем сім'ї та молоді.
2. Вища освіта в Україні: громадська думка студентів. [Електронний ресурс]; Режим доступу: http://dif.org.ua/ua/publications/press-relizy/visha-osvita-v-ukraini-gromadska-dumka-studentiv-.htm
3. Забезпеченняякостівищоїосвіти: європейськікращі практики для України [Електронний ресурс]; упорядник: Тарас Добко Режим доступу:http://education-ua.org/ua/analytics/305-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osviti-evropejski-krashchi-praktiki-dlya-ukrajini

Санченко Д.Є.,
студент магістратури юридичного факультету,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ДО ПИТАННЯ ПРО ТРАНСФОРМАЦІЮ НАУКОВО-НАВЧАЛЬНОГО ПРОСТОРУ НА ЛАВІ СТУДЕНТСТВА

Серед освітян вищої школи нерідко простежується тенденція до універсалізації знань у спосіб їх структурування за принципом «навчального плану». Це свідчить про застарілий підхід шаблонного вивчення конкретної теми, постаті чи подій у межах лише цитованого підручника. Із кожним новим освоєнням тієї чи іншої дисципліни, наприклад філософії, надзвичайно хибною є методика викладання дисципліни «з підручника». Так, якщо брати до уваги складність філософії як фундаментальної дисципліни у сучасних навчальних

закладах, можна помітити апатичне ставлення студентів до цього предмету. Причина відсутності інтересу до предмету зумовлюється рядом чинників: відсутність педагогічного досвіду у викладача; шаблонний виклад матеріалу; завдання на самостійне опрацювання величезної кількості матеріалу; неврахування спеціалізації та професійної приналежності майбутнього фахівця.

Потрібно сказати, що формування інтересу до навчальної дисципліни не є місією нездійсненною. Починати варто із таких елементів:

1. Запровадження практичної роботи ґрунтуючись на першоджерелах (вивчення концепцій відомих філософів, правників, істориків, географів). Безумовно, читання в оригіналі тексту ставить на перший план обов'язкове вивчення іноземної мови.

2. Написання дослідних робіт у формі есе. Викладач під час лекційних занять може запропонувати аудиторії переглянути кінофільм, а після його перегляду обговорити конфлікт зі студентами або в індивідуальному порядку написати рецензію. Варто пам'ятати, що справжній інтерес викликає відсутність цензури, і не тому, що це пожвавить дискусії, а навпаки – продемонструє конституційний принцип заборони цензури в дії.

3. Інтерактивне викладання предмету із не поєднаними дисциплінами. Викликаючи в навчального осередку потяг до пошуку істини потрібно запропонувати неоднозначну трактовку досліджуваного предмету. Лише у величині контрастного порівняння знаходиться «диявол».

4. Акцентування уваги на аксіосфері. Що може викликати дійсно непідробний інтерес? Теми, які стосуються людського життя, жертв, катастрофи, яка не залишить байдужим нікого. Ставлячи життя як головну цінність суспільства відбувається прищеплення установок людиноцентризму, або навпаки – нігілізму. Крім того, має провадитися активне вивчення біоетики.

5. Унеможливлення дилетантського підходу до освоєння предмету (не можна вважати серйозними такі джерела як ЗМІ, суспільну думку тощо і робити їх підґрунтям доводів). Слід практикувати запрошення до аудиторії майбутніх фахівців з інших спеціальностей (економістів, представників конфесій, медиків). Очевидно, що логічне та інтуїтивне начала превалюватимуть у одних, бракуватимуть в інших. Відтак процес умовиводу прискориться.

6. Переорієнтація від заліково-екзаменаційного оцінювання знань на його відсутність. Передусім видається нелогічним освоєння дисципліни протягом навчального семестру за одним матеріалом, а складати іспит чи залік по білетним питанням, що зводить нанівець старання освітян. Як варіант, публікація результатів студентських досліджень (есе, доповідей, рефератів) слугуватиме найвищою нагородою на рівні із живим спілкуванням викладача і студента.

7. Культивування конкурентного середовища. Оцінюючи доводи і міркування студентів та протиставляючи їх конкретним історичним прикладам іншою групою студентів − вірний спосіб знайти недоліки в обґрунтуваннях

одне одного. Практичні завдання перевірятимуться на міцність у природній спосіб.

Резюмуючи статтю, слід пригадати слова російського історика Василя Ключевського: «Викладачам слово дане не для того, щоб присипляти свою думку, а для того, щоб будити чужу». Отже, критичне мислення покликане привести в дію механізм національно-культурної ідентифікації, яка починається не тільки із середньої освіти, скільки з горна громадянського суспільства – студентства.

Ткаченко Д.О.,
студент магістратури факультету психології,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ В УМОВАХ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

***Ключові слова**: вищій навчальний заклад, формування відповідальності, професійна відповідальність, умови формування, соціальний педагог.*

У тезах систематизовано поняття професійної відповідальності соціального педагога і виділено основні умови формування професійної відповідальності студента вищої школи. Представлено об’єктивний аналіз виховного процесу і те, як він виконує задачу формування професійної відповідальності.

Відповідальність – це категорія етики і права, що відображає особливе соціальне і морально-правове ставлення особистості до суспільства, яке характеризується виконанням свого морального обов’язку і правових норм; здатність людини свідомо виконувати певні вимоги і здійснювати встановлені перед нею завдання. Ця вольова якість, пов’язана з морально-ціннісною орієнтацією особистості. До структурних компонентів відповідальності відносять емоційний, вольовий, інтелектуальний та практичний компоненти. Відповідальність як один із найскладніших феноменів у теорії вольових якостей, називають «якістю вищого порядку» через тісний взаємозв'язок з емоційною, моральною і світоглядною сферами особистості, відображає схильність особистості дотримуватись у своїй поведінці загальноприйнятих соціальних норм, виконувати свої обов’язки та готовність відповідати за свої дії перед суспільством і самим собою. Поняття професійної відповідальність передбачає наявність суб’єкта професійної діяльності (конкретна особистість, що взаємодіє зі світом у межах власної компетентності та за її межами) і вимагає вказівки на об’єкт (це те, за що суб’єкт несе відповідальність, може бути колективом, клієнтом, робочим місцем тощо) [1].

Приймаючи рішення діяти так чи інакше, фахівець обирає між своїми вузькоіндивідуальними інтересами й інтересами більш широкого суспільного оточення, між «повинен» і «хочу», «компетентний» та «некомпетентний» тощо. Дослідники виділяють два види нормативної регуляції: по-перше, це звичаєво-традиційна регуляція, основними критеріями якої є норми, що існують на сьогодні в суспільстві. Саме такий підхід спостерігається в традиційній системі навчання. По-друге, моральна регуляція, критеріями якої виступають узагальнені етичні принципи та цінності особистості. У цьому випадку професійна відповідальність – засіб внутрішнього контролю (самоконтролю) і внутрішньої регуляції (саморегуляції) діяльності особистості, що виконує належне «на свій розсуд, свідомо і добровільно».

Відсутність єдиного підходу до розуміння і вивчення відповідальності привела до домінування однобічного погляду, такі ознаки як регуляторні, емоційні і динамічні залишалися нерозглянутими. Однак, розгляд однієї зі сторін відповідальності не може розкрити її цілісного психологічного змісту. Як стверджує С.І. Кудінов, «необхідний системний, цілісний підхід у противагу однобічному, аналітичному її розглядові».[2] Автор відзначає, що у філософській і психологічній літературі цілісний підхід розглядається в основному як спосіб, спрямований на вивчення компонентів, які знаходяться у взаємозв'язку, взаємозалежності. Для успішного формування соціальної та професійної відповідальності студентів вищих спеціальних навчальних закладів необхідно визначити ті педагогічні умови, що будуть сприяти цьому процесові. До цих умов відносять формування мотивації відповідальності, активна самостійна діяльність студентів, роль педагога навчального закладу, ефективне використання виховного впливу навчально-виховного середовища і виховний вплив сім’ї, як інституту первинної соціалізації особистості.

До умов, які є необхідними для формування професійної відповідальності майбутніх фахівців соціальної педагогіки відносять діяльність органів студентського самоврядування, засоби масової комунікації, вплив найближчого оточення та родичів, формування мотиваційного аспекту відповідальності, активна самостійна діяльність студентів, роль педагога навчального закладу, ефективне використання виховного впливу навчально-виховного середовища, позитивний виховний вплив сім’ї.

Таким чином, у тезах виділено ряд умов і агентів формування професійної відповідальності, які взаємодіють у межах вищого навчального закладу і за його межами. Систематизовано поняття професійної відповідальності соціального педагога і виділено основні умови формування саме професійної відповідальності студента вищої школи.

Список використаних джерел:

1. Балик Н.Р., Шмигер Г.П. Формування інформаційних та соціальних компетентностей студентів з метою їх професійної підготовки у педагогічному університеті // стаття журналу Науковий огляд, №1 (22), 2016 / Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка. – Т, 2016.

2. Крупнов А.И. Целостно-функциональный подход к изучению свойств личности и черт характера // Социально-психологические проблемы молодежи. – М., 1995.
3. Сидорчук Н.Г. Змістова характеристика категорії «система професійно педагогічної підготовки студентів університетів» у контексті єдиного європейського освітнього простору // Житомирський державний університет імені Івана Франка. – Ж, 2012.

Середа В.І., к.е.н., доц.,
доцент кафедри міжнародної економіки та маркетингу,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ФАКТОРИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

Загальновизнаною є головна роль університетів у забезпеченні виробництва знань через наукові дослідження, інновації і освіту протягом всього життя. Інформаційна революція вимагає зміни ставлення до обсягу знань, вмінь та навичок, які мають набуватися студентами під час навчання у ВНЗ.

Виходячи із компетентнісного підходу правильним є оцінювання традиційної тріади “знання-уміння-навички” через здатність фахівця використовувати їх в конкретній ситуації, навчальний та життєвий досвід, знання методів пошуку необхідної інформації, уміння її аналізувати, бачити проблеми і шляхи вирішення проблем, самоефективність і вміння навчатися впродовж усього життя [1]. Погоджуємося з думкою, що компетентність – це здатність діяти в ситуації невизначеності, працювати в команді та навчатися [2]. Европейська комісія визначає три полюси трикутника знань: освіта, наукові дослідження та інновації [3].

Проте правильні теоретичні узагальнення стикаються із складностями їхньої реалізації. Проблема набуття відповідних компетентностей студентами вимагає розуміння, що на роботу викладача впливає система факторів.

1. Фактори, пов’язані із впливом глобалізації на вищу освіту (глобалізаційні, мегарівень). Глобалізація змінила систему відносин між ВНЗ, державою і суспільством. Спостерігається прямий зв'язок фінансування ВНЗ, ефективності їхньої роботи та національного економічного успіху. Це вимагає використання елементів корпоративного управління в керівництві університетами, з одного боку, а з другого – підтримка традицій вільного наукового товариства.

Інформаційний бум змінив ставлення до знань, як незмінної величини. За оцінками західних експертів, через 8-10 років після закінчення випускнику ВНЗ буде потрібно тільки 5% здобутих знань.

2. Фактори, пов'язані із організацією системи освіти в національній економіці. (макрорівень). Вирішальними є фінансування наукових досліджень (диверсифікація джерел фінансування – зменшення державного та підвищення ролі недержавних (приватних) джерел), здійснення інноваційної діяльності та комерціалізація знань – трансфер знань (передача технологій, знань, досвіду) від університету до замовників (підприємствам, державним структурам).

Викладач, з одного боку, має бути мобільним, перебувати в сучасних інформаційних потоках, брати участь у обміні знаннями (конференції, семінари, наукові публікації), а з другого, знаходиться під тиском недостатнього фінансування, і надмірного навантаження, викликаного законодавчо встановленими нормативами кількості студентів на одного викладача (великі групи).

3. Фактори, пов'язані із зміною підходів до навчального процесу (мікрорівень). Єврокомісія визначає типові для вищої освіти Європи проблеми: тенденція до одноманітності та елітаризму, ухил в бік монодисциплінарності та традиційності [4]. Впровадження інтерактивних форм і методів навчання повинно бути обмовлено розумінням кінцевого результату, що отримують випускники. На наш погляд вони можуть бути зведені до 3-х позицій:

– системні базові знання для оцінки інформації (релевантна або «шлак»; наявна тенденція; нове явище, що формується),

– володіти методиками дослідження / інструментами аналізу інформації (математичними, статистичними, аналітичними тощо);

– навчитись вчитись.

Ускладнює ситуацію переважно невміння випускників шкіл працювати самостійно та отримана в спадок від радянської системи організаційна позааудиторна «паперова» робота.

Список використаних джерел:

1. Дибкова, Л. М. Індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Л. М. Дибкова ; АПН України ; Інститут вищої освіти. – К., 2006. – 227 с.
2. Лебедев, О.Е. Компетентностный подход в образовании / О. Е. Лебедев // Школьные технологии. – 2004. – №5. – С. 3–12. Горобець, С. А. Теоретичні засади проблеми формування професійної компетентності майбутнього фахівця-економіста / С. А. Горобець // Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2007. – Вип. 31. – С. 106 – 109.
3. Mobilizing the Brainpower of Europe: Enabling Universities to Make Their Full Contribution to the Lisbon Strategy, Brussels: European Commission, 2005. Assuring The Quality of Internationalization. Executive Report, Modern Conference, Amsterdam, 6-7 May 2010. ESMU, 2010.
4. Dill D.D. Van Vught F. eds. National Innovation Strategies and the Academic Research Enterprise. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2008.

Секція 3. Структурні зрушення у навчальному процесі, новітні навчальні технології

Черевко І.М., д.фіз.-мат.н., проф.,
декан факультету прикладної математики,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

СПІВПРАЦЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО ТА АКАДЕМІЧНОГО ПІДРОЗДІЛІВ – СКЛАДОВА СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ[29]

Аналіз проблем і моделей системи університетської освіти, пошук шляхів для забезпечення її розвитку залишаються традиційно актуальними для педагогічної науки, оскільки вища освіта переживає радикальні зміни щоб відповідати вимогам XXI століття.

Практично всі розвинуті країни проводять реформи національних систем освіти, вкладають в них величезні фінансові ресурси. Реформи вищої освіти набули статусу державної політики та пов'язані головним чином із новими функціями вищої школи і підвищенням якості вищої освіти [1]. Висока якість вищої освіти передбачає:

- рішучу перебудову всієї системи вищої освіти,
- впровадження нових освітніх технологій,
- розширення та поглиблення інформаційних технологій в освітній процес.

Підготовка кваліфікованих спеціалістів, що здатні створювати та розвивати нові інформаційні технології і ефективно їх застосовувати на практиці є стратегічно важливим та пріоритетним завданням, яке в значній мірі визначає сьогодні рівень технологічного розвитку країни.

В останні 10-15 років відбувається криза освіти в Україні, суть якої полягає в орієнтації існуючої освітньої системи України в основному на підтримку старої системи навчання, а сучасний етап розвитку людства вимагає від освітніх систем так званого інноваційного навчання, яке формує у студентів професійні навички змінювати і впливати на майбутнє, самостійно засвоювати нові знання.

Університет, що реалізує різноманітні ініціативи на основі новітніх технологій, є академічним інноваційним університетом. У старій системі освіти університети мали мало ресурсів займатися наукою і розвивати її. Фінансування наукових досліджень в основному здійснювалось в структурі Академії наук, що призвело до розриву між освітою та наукою. Повернення активних наукових досліджень в університети дозволить зробити зміст

[29]Робота виконана в рамках гранту QUAERE № 2015-2937001-001 програми Erasmus +.

університетської освіти більш сучасним та буде сприяти покращенню якості вищої освіти.

Широке залучення академічних співробітників до процесу підготовки спеціалістів з вищою освітою, зближення академічної та університетської науки шляхом створення спільних наукових і навчальних підрозділів, це суть інтеграції для налагодження ефективної та стійкої взаємодії університетів і наукових закладів Академії наук. Спільні наукові об'єднання співробітників академічних і вищих навчальних закладів можуть здійснювати наукові дослідження і впроваджувати їх результати за єдиним планом, використовувати необхідне обладнання, забезпечувати спадковість поколінь вчених, готових до діяльності в сфері наукових досліджень і розробок, створювати сучасну модель взаємодії науки і освіти, що базується на спеціалізації та кооперації цих видів діяльності.

Прикладом ефективної співпраці є діяльність кафедри математичного моделювання в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича та Чернівецької філії Інституту прикладних проблем механіки і математики імені Я. С. Підстригача НАН України.

Кафедра математичного моделювання та вказана академічна філія були об'єднані як загальним керівництвом, кадровим складом, так і взаємодоповнюючими завданнями: підготовка студентів-математиків науково-прикладного напрямку, кандидатів і докторів наук, проведення скоординованих наукових досліджень. За 25 років кооперації кафедри математичного моделювання та академічної філії їх співробітниками або під керівництвом їх співробітників виконано 5 докторських (В.К. Ясинський, В. В. Городецький, В. С Григорків, І. М. Черевко, В. А. Літовченко) і 18 кандидатських (наукові керівники С. Д. Івасишен, В. В. Городецький, В. К. Ясинський, І. М. Черевко) дисертацій [2].

Широке поширення практики командної роботи в академічних підрозділах є базою для створення нових форм набуття знань в університетському викладанні. Відзначимо, що впровадження інформаційних і комунікаційних технологій вимагає докорінної реструктуризації всіх сфер діяльності і значних вкладень для створення повністю нової інфраструктури розробки і викладання навчальних курсів.

Орієнтація на викладання і дослідження починає зосереджуватись на комерціалізації знання і технологій. Новітній вектор модернізації вищої освіти передбачає:

- глобалізацію послуг в галузі освіти,
- зростання важливості міждисциплінарних досліджень,
- формування науково-дослідних центрів,
- розвиток академічного підприємництва,
- співпрацю з промисловістю і економікою в регіональному і глобальному масштабах.

Таким чином, ми вважаємо, що розвиток університетської освіти означає приведення освіти у відповідність до новітніх суспільних вимог і норм,

закономірностей і тенденцій розвитку XXI століття. Для досягнення універсальності освіти, тобто відповідати вимогам до університетів XXI століття, необхідно стимулювати появи нових освітніх моделей університетської освіти, розширювати фундаментальні і прикладні дослідження, забезпечувати розвиток партнерства в галузі освіти, спрямованого на розширення і вдосконалення навчальної, лабораторної, матеріальної бази провідних університетів.

Список використаних джерел:

1. Імператив якості: вчимося цінувати і оцінювати вищу освіту: навч. посіб. / за ред. Т. Добка, М. Головянко, О. Кайкової та ін. – Львів: Компания “Манускрипт”, 2014. – 572 с.
2. Івасишен С. Д., Черевко І. М. Про ефективне співробітництво університетського та академічного підрозділів // Освіта і управління. – 2009. – Т. 12, ч. 1. – С. 54 – 58.

Бейко І.В., д.техн.н., проф.,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»

НОВІТНІ НАВЧАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВІДКРИВАЮТЬ ЕПОХУ ОСВІТИ НАЙВИЩОЇ ЯКОСТІ

Новітні технології в освіті відкривають нову «епоху знань», де рівень благополуччя й достатку в країні буде визначатися інтелектуальним потенціалом нації і з навчанням впродовж життя з метою прискореного використання досягнень світової науки у конкурентних баталіях на міжнародній арені. Отже, підготовка сучасного висококваліфікованого фахівця вимагає опанування методами та засобами оптимізованого *автоматизованого* видобування й використання нових знань, зокрема:

- *автоматизованого* видобування нових знань із різнорідних інтернет сховищ, баз даних та баз знань;
- *автоматизованого* упорядкування швидко зростаючих обсягів глобалізованих знань;
- *автоматизованого* коригуванням цілей та завдань у розвитку основних напрямків новітньої науки, зокрема:

(1) добування вагомих даних спостережень;

(2) виявлення важливих об’єктивних законів/закономірностей;

(3) удосконалення інструментарію та інтелектуальної майстерності відкривати нові закони й закономірності;

(4) розвитку фундаментальної науки і удосконалення наукового інструментарію;

(5) і врешті, інтеграція всіх наукових напрямів в єдину Об’єднану Уніфіковану Науку.

Цим визначаються потреби оновлення завдань освіти в епоху Знань. Адже немає заперечень у тому, що наприклад, навчальні вправи на швидке множення римських чисел є корисними для розвитку інтелекту, але ж високоякісне навчання будується не на корисних, а на найбільш корисних (тобто, оптимальних) навчальних вправах. Аналогічно й розвиток спортивно швидкісного витягування інтегралів також відхиляє студентів від більш корисних вправ, орієнтованих на *формулювання та розв'язувати* нових більш складних задач у відшуканні об'єктивних причинно-наслідкових залежностей. Побудова математично-комп'ютерного інструментарію для добування нових знань пов'язана із узагальненнями задач і методів їх розв'язування та оптимізацією індивідуально орієнтованих навчальних програм. Новітні уніфіковані методи навчання орієнтовані на підвищення інтересу до опанування новими знаннями (впродовж життя), а електронні засоби дистанційного навчання відкривають доступ до безплатного опанування новими знаннями, викладеними провідними університетами світу в Інтернет мережах. Щоб опанувати такими у провідних університетах світу не обов'язково бути зарахованим до відповідного університету чи іншого ВНЗ, а достатньо лише створити свій обліковий запис на www.edx.org і записатися на бажані курси будь-якого *університету-партнера.* Потрібні для цього знання англійської мови також можна здобувати безкоштовно і самостійно як на edX.org так і на інших курсах. Мотивацією для проходження курсів є отримання сертифікатів та можливості практичного опанувати найновішими математично-комп'ютерними методами розв'язування науково-практичних проблем у різних сферах науки й техніки, зокрема, із використанням універсального безоплатного програмного забезпечення Octava, Python, Scilab та ін. Це сприяє перебудові та оптимізації навчального процесу вищої та середньої освіти у напрямку оптимізації індивідуально орієнтованого інтегрованого навчання впродовж життя. У доповіді викладено важливі напрямки і наявні можливості практичної реалізації оптимізованого інтегрованого навчання за оновленими оптимізованими навчальними програмами для математичних (та математизованих природничих) дисциплін із використанням новітніх навчальних технологій.

Волошин О.Ф., д.техн.н., проф.,
факультет комп'ютерних наук та кібернетики,
Кудін В.І., д.техн.н., проф.,
факультет інформаційних технологій,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В КИЇВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Існують різні відношення до застосування сучасних інформаційних технологій в освіті («e-learning» *англ.,* «електронна освіта»=«е-освіта»), аж до протилежних. Автори тез ні заперечувати, ні вважати їх панацеєю не схильні у переконанні, що основою навчального процесу в виші є лекція, що народжується на очах слухачів, у діалозі з ними. Е-освіту слід розглядати як інструментарій інтенсифікації процесу навчання, позбавлення його від технічної, рутинної роботи, як механізм колективного навчання в процесі колективної діяльності [1]. Другою основною функцією е-освіти є об'єктивізація процесу оцінки знань студентів на основі інтелектуальних технологій [2].

Розробкою навчально-методичних програмних систем на факультетах кібернетики (з 2016р.- факультет комп'ютерних наук та кібернетики) та новоствореного факультету інформаційних технологій (в 2014р.) автори займаються понад 10 років. Перші версії навчально-оцінюючих програмних систем SMPR («Системи та методи прийняття рішень») створювались під керівництвом авторів силами студентів на лабораторних заняттях з метою підтримки навчального курсу «Теорія прийняття рішень» на основі навчального посібника [3]. Вони являли собою набір окремих модулів, що реалізували деякі алгоритми розв'язання задач теорії прийняття рішень. В подальшому в нових версіях SMPR була реалізована можливість взаємодії модулів шляхом формування уніфікованих вимог до їх програмної реалізації на мові C# за допомогою платформи .NET, середовище розробки MS Visual Studio, і технології командної розробки SVN [4]. Сумарно в 2005-2016рр. в розробці всіх версій SMPR приймали участь понад 150 студентів факультетів кібернетики та інформаційних технологій. В останніх версіях SMPR реалізовані функції оцінювання знань студентів, розширено інтерфейс, зокрема у використанні мов опису – українською, російською, англійською та китайською (окремі модулі). Вони складаються з «ядра» і набору спеціалізованих модулів, які відповідають за розв'язання певного класу задач. Ядро створює середовище функціонування модулів з можливістю паралельного розв'язання задач і обміну даними між модулями. Оскільки воно не є спеціалізованим під конкретні алгоритми конкретного навчального курсу його можна використовувати для розробки

програмних навчально-методичних систем для інших навчальних курсів, що мають структуру «класи задач – методи їх розв'язання».

Програмні системи SMPR використовуються в ряді вузів України для підтримки курсів з теорії прийняття рішень. Неспеціалізовані елементи SMPR (ядро, підсистеми оцінювання знань тощо) використовуються для розробки інших начальних курсів, зокрема для курсів «чисельні методи» та «додаткові розділи чисельного аналізу» на ф-ті інформаційних технологій [5].

Список використаних джерел:

1. Волошин А. Современные проблемы образования // Information Models of Knowledge", K. Markov, V. Velichko, O. Voloshin (ed), Kiev -Sofia, 2010. - P.290-296.
2. Снітюк В.Е., Юрченко К.М. Интеллектуальное управление оцениванием знаний, Черкассы: «Маклауд», 2013. – 250с.
3. Волошин О. Ф., Мащенко С. О. Теорія прийняття рішень: Навчальний посібник. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2006. – 304с.

A. Freeman, M. MacDonald, M. Szpuszta, «Pro ASP.NET 4.5 in C#», Apress, 2013.

4. Кудін В. І. Аналіз та оптимізація лінійних систем методом допустимих базисних матриць: http://www.unicyb.kiev.ua/Library/FunkAnal/index.html.

Длугопольський О.В., д.е.н., проф.,
професор кафедри економічної теорії,
Тернопільський національний економічний університет

ЗАРУБІЖНІ ON-LINE КУРСИ ЯК СКЛАДОВА ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ (ДОСВІД ТНЕУ)

Сьогодні за умов кардинальної трансформації системи вищої освіти відповідно до західних стандартів, посилення формальний і неформальних вимог щодо її якості, нових компетентісних викликів для професорсько-викладацького складу ВНЗ та студентів, а також постійного скорочення державних видатків на освіту, виникає чимало питань як саме у короткостроковій перспективі і за мінімуму витрат покращити навчальний процес, мотивувати студентів до навчання, а викладачів – до внутрішньої конкуренції. В цьому неабияким позитивним елементом системи забезпечення якості вищої освіти вважаємо використання on-line курсів європейських університетів, які можуть абсолютно безкоштовно прослухати студенти як бакалаврських, так і магістерських програм із отриманням відповідних сертифікатів в рамках підписаних спільних угод.

Так, кафедрою економічної теорії ТНЕУ було ініційовано таку співпрацю із Центральноєвропейським університетом CEU (м. Будапешт, Угорщина), в межах якої студенти університету мають можливість протягом двох семестрів

слухати лекції професорів CEU он-лайн з предметів «Політекономія розвитку», «Корея в міжнародних відносинах» та «Політика ідентичності у пострадянському просторі». Така можливість сприяє не лише долученню до консорціуму університетів з країн колишнього пострадянського простору (Казахстан, Молдова, Білорусь, Росія), опануванню нових предметів англійською мовою, інтерактивному спілкуванню із носіями іноземної мови, стимулюванню самостійного навчання, але й розвитку в студентів soft skills, мотивації до навчання за умов нових викликів зовнішнього середовища. Студенти, що успішно виконали завдання викладача, зробили колективну презентацію в якості фінального іспиту, отримують наприкінці курсу сертифікати CEU міжнародного рівня, які засвідчують їх успіхи в опануванні конкретного предмету.

Як свідчить дослід ТНЕУ, найбільш мотивованими студентами до такої форми навчальної роботи є іноземці, які реально розуміють усі переваги додаткової освіти, роль міжнародних сертифікатів у їх подальшому навчанні та працевлаштуванні, кар'єрних обріїв та комунікативних навичок. Викладачі, які відповідають за комплектування груп, їх супровід протягом начального процесу (від місяця до трьох), отримують унікальні можливості долучення до освітніх проектів міжнародного масштабу, спілкування із іноземними партнерами та запрошення до участі у щорічних конференціях CEU на грантовій основі. ТНЕУ як інституція, що реалізує спільні європейські програми, отримує перспективи входження у консорціум європейських університетів для участі у проектах Горизонт 2020 та Еразмус+.

Максимова Н.Ю., д.психол.н., проф.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ

Лекційна форма як засіб надання інформації у ході навчального процесу має багатовікові традиції і лишається найпоширенішою і нині. Проте сучасний рівень інформаційних технологій становить серйозну конкуренцію традиційним методам навчання і спонукає до застосування таких, що зумовлюють активність студентів і надають можливість їх взаємодії.

Особливо нових методів потребує вивчення навчальних дисциплін гуманітарного циклу, де завжди є інформація, яка емоційно зачіпає студента, є для нього особистісно значущою. Природно, що студент прагне відреагувати ті емоційні стани, що виникли. Якщо заняття проводиться в лекційній формі, відреагування є неможливим, і студент "відключається" від подальшого слухання і занурюється у власні переживання.

Інтерактивні форми навчання надають можливість для емоційного відреагування тих станів, що виникли і навіть заохочують його. Відомо, що

ефективність інтерактивного навчання становить 50-70% засвоєння інформації, а найвищий рівень (90%) досягається в тому разі, коли студенти вже під час навчання мають використовувати отримані знання на практиці. Контроль знань за інтерактивного навчання здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Основною складовою такого контролю є виконання студентами практичних завдань, творчих робіт, виступи на семінарах, реферати, співбесіди з викладачем у ході індивідуальних консультацій.

Найефективніше Інтерактивні методи навчання реалізуються у формі тематичного тренінгу. Тренінгові технології жорстко обмежують кількість учасників. Разом у приміщенні може бути не більше 20 осіб; для ефективного проведення заняття бажано, щоб викладача супроводжував асистент, відеооператор тощо. Потрібне також спеціальне матеріальнотехнічне забезпечення: відеокамера з відеомагнітофоном, роздаткові матеріали, обладнання (від фліп-чарта до м’ячів, м’яких іграшок, спеціально виготовленого інвентарю тощо).

Для тренінгових занять важливо, щоб учасники були розташовані по колу. На проведення одного заняття слід відвести не менше ніж 3 години. Оптимальний варіант - коли весь навчальний курс буде відбуватися за методом “занурення” (за тиждень чи два студенти опановують усю навчальну програму за курсом). Обов’язковою умовою ефективності тренінгових занять є ставлення до студентів як до рівноправних учасників навчального процесу. Саме для цього використовується розташування “по колу”, тобто коли викладач знаходиться в колі нарівні зі студентами. Стиль спілкування також має бути демократичним. Викладач має бути готовим до виникнення під час проведення тренінгу різноманітних ситуацій: висловлення суперечливих думок, несподіваних запитань, переходу до обговорення супутніх проблем тощо, та мати достатню компетентність, щоб на високому рівні надати студентам потрібну інформацію.

Викладач повинен прагнути до постійного “зворотного зв’язку” і заохочувати студентів до висловлювання власної думки як щодо теми обговорення, так і форми проведення заняття. Для цього варто застосовувати такі складові спілкування в тренінгу як безоціночне ставлення, вплетені повідомлення, активне слухання тощо. Під час проведення тренінгу потрібно постійно відстежувати, як впливають заняття на формування особистості учасників.

Навчальні (тематичні) тренінги мають істотні відмінності від інших різновидів тренінгових занять. Тому ведучий групи має переосмислити доцільність застосування багатьох вправ, рольових ігор та інших технік, ефективних і корисних у тренінгу з клієнтами, але недоречних у навчальній групі студентів. Сценарій заняття будується відповідно до теми, але має й постійні складові. Кожний з наведених далі сценарії занять охоплює матеріал одного розділу і розрахований на 4-6 годин (відповідно до навчального плану).

Orlova T., Dr. of History, Prof.,
Kyiv National Taras Shevchenko University

SYNERGETICS AND CHANGING THE CLASSICAL UNIVERSITY AT THE CURRENT DEVELOPMENT STAGE

Since 1970's the world is witnessing the growing popularity of synergetics – an interdisciplinary approach of studies directed at exploring laws that govern the processes of self-organization in systems of any nature. The thousand years old science of history is to comprehend the past in order to understand the present and manage the future. A classical university may be regarded as a system that needs to be aware of the laws of synergetics and the lessons of history.

Historical analysis finds that the emergence of the Bologna system was caused by classical European universities' loss to the universities of the USA. This can be viewed as the result of disregarding synergetics teaching that a system decays in case it ignores change in the environment. The name of the conference suggests that the participants are aware of the importance of responding adequately to the challenges of time.

Today's philosophers, sociologists, historians lose their former influence on public debates over resolving vital problems of humanity and mostly talk of a crisis in all spheres, particularly higher education. This takes place regardless of the significant cognitive potential of social sciences and humanities capable of analyzing complex contemporary processes and helping the society to resolve its problems.

Characterizing the contemporary social world, its core elements are consumption and communications. We are living in a society of consumption. In fact, the entire human history can be viewed as transformations of consumption and struggle for resources – intellectual resources, in our case. The United States have risen at the account of mass immigration of "smart ones" from all countries, foremost European, and their self-fulfillment at the American terrain. Today many young people from Ukraine go abroad to study, mostly without coming back home. Hence, we are losing human capital which is most important for the country's progress and competition at the international arena.

The flow of students abroad weakens our educational resources while the weakness of the latter adds to the former, to an extent. One of the reasons of the situation is lack of understanding the tendencies of modern world, which Ukraine has been trying to join for almost a quarter of a century. The world is full of acute competition, so the reform of education abroad – not just in Ukraine – has appointed efficiency and competitive ability as one of the most important objectives. Which means training an efficient and competitive personality. The objective of the Soviet time – "cultivating a mature, harmoniously developed personality" – remains, since it's a mature, harmoniously developed personality that is able to be really efficient and competitive. Same characteristics are important to educational facilities, including classical universities.

The new world forms new reality that requires new technologies, creative approaches and quality services in any sphere. Innovation appears as a condition to competitive ability in the domain of higher education as well. But it can't be denied that classical universities at times tend to conservativeness.

In a society of mass consumption and servicization of economy in the sphere of education, students should be transformed from passive into proactive consumers of knowledge. Also undisputable is regarding their demands. Researchers of higher education abroad point at the students' declining interest in theoretical courses and mass orientation at "useful knowledge", which is clear and comprehensible, purely instrumental, leading the graduates straight to profitable work. This is to be accounted in forming the proposals.

A Chinese hieroglyph for "crisis" is made of two others – "catastrophe" and "chance".

Synergetics teach: in critical conditions, self-organizing abilities rise.

Sapienti sat.

Сахненко М.Д., д.техн.н., проф.,
Ведь М.В., д.техн.н., проф.,
Ярошок Т.П., к.техн.н., доц.,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

ВЕРИФІКАЦІЯ РЕСУРСІВ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Сучасною рисою освітнього процесу в Україні є інтеграція до міжнародного простору. Умови Болонської декларації покладають відповідальність за якість підготовки фахівців не тільки на державу в цілому, а і на кожний окремий навчальний заклад. Забезпечення якості освіти є проблемою багатоплановою, включає наявність необхідного ресурсу і таку організацію навчального процесу, що відповідає сучасному стану економіки, а також контроль за освітнім процесом.

Формування внутрішньовузівської системи оцінювання якості освіти потребує системного підходу, тобто виявлення як внутрішніх зв'язків між керівництвом, факультетами, кафедрами, окремими співробітниками, так і зовнішніх з представниками ринку праці, середньоосвітніми закладами і, в цілому, з регіональною кадровою політикою.

Ефективна робота по забезпеченню якості освіти, що викликає довіру з боку роботодавців і абітурієнтів, грунтується на ретельній розробці освітніх програм та їх регулярний моніторинг із залученням зовнішніх експертів з метою оцінки відповідності вимогам промисловості. Але незмінною та вагомою складовою в них повинен бути блок фундаментальних дисциплін, що забезпечує високий рівень підготовки фахівців. У той же час для ефективного викладання цих дисциплін особливе значення мають принцип їх професійної

спрямованості, що зумовлює мотивацію студентів до їх вивчення, та принцип провідної ролі теоретичних знань, необхідних для глибокого розуміння технологічних процесів. У поточний же час освітня сфера існує автономно. Роботодавці майже не беруть участі у розробці навчальних програм та кваліфікаційних характеристик випускників вишів, не виявляють зацікавленості у стажуванні викладачів з метою ознайомлення з сучаснми вимогами виробництва до якості підготовки фахівців та проходженні студентами виробничої практики.

Імовірно докорінно змінити таку ситуацію можна за рахунок широкого впровадження сучасного тренду взаємин між означеними учасниками освітнього процесу шляхом їх інтеграції та створення освітньо-науково-виробничих кластерів. У розвинених країнах саме професійне співтовариство найбільш адекватно ставить завдання вищій школі з підготовки фахівців для різних галузей промисловості, визначає «стандарти» інженерної освіти. В умовах економіки знань основою конкурентоспроможності є інтеграція у світові кластери та ланцюги створення доданої вартості, тому сучасні стандарти якості формуються та визначаються в кластерах. Це стосується, в тому числі, і вимог до якості освіти.

Важливе значення для підвищення якості освіти має також створення умов для партнерських взаємовідносин між фундаментальними та спеціальними кафедрами або факультетами різних напрямів. Перспективним вбачається створення колективів педагогів, які викладають як на молодших, так і старших курсах, або залучення викладачів фундаментальних дисциплін до наукових колективів спеціальних кафедр. Такий підхід сприяє розширенню кругозору самих викладачів і фундаменталізації спеціальних предметів, та з іншого боку, надає можливість використовувати особисті наукові досягнення в навчальному процесі.

Не менш важливим для підвищення якості освіти є наявність зворотного зв’язку шляхом створення системи оцінювання студентами та роботодавцями кваліфікації викладачів, мотивації їх відповідального відношення до своєї справи та відповідне заохочення.

Дієвим інструментарієм створення сприятливого клімату у навчальних закладах і конструктивних відносин між керівництвом та співробітниками є укладання колективних договорів між адміністрацією та трудовими колективами вишів. Прикладом творчого підходу до організації відносин між роботодавцями, в ролі яких виступає ректорат університету, та представниками трудового колективу, роль якого покладено на профспілковий комітет, є колективний договір НТУ «ХПІ». Істотно, роль колективного договору не обмежується питаннями охорони праці, участі трудового колективу в управлінні університетом та регулюванні трудових відносин. Цей документ, крім загальних положень містить розділи щодо створення сприятливих умов праці, підвищення кваліфікації науково-педагогічних кадрів, організації оздоровлення та відпочинку, принципів заохочення науково-педагогічних і наукових співробітників університету. Сукупність таких підходів сприяє

створенню творчої атмосфери, як підґрунтя до гармонізації відносин учасників навчального процесу.

Ще один напрямок підвищення якості освіти у вишах – це створення взаємовигідних відносин з середньоосвітніми установами, які сприятимуть розширенню можливостей кожної зі сторін. Виші, що зацікавлені в абітурієнтах з надійними базовими знаннями, можуть сприяти цьому шляхом організації ліцеїв або створення факультативів для школярів, баз практик за окремими дисциплінами. Особливо цікавим є організація лабораторних практикумів. Вони дозволяють набути додаткових практичних навичок та умінь, спряють розвитку творчих здібностей., надають можливості долучитись до експериментальних досліджень за програмами МАН.

Ефективним способом отримання інформацфії та контролю якості освіти є регулярний моніторінг навчального процесу шляхом комплексного опитування роботодавців, викладачів і студентів. Вивчення їхньої думки дозволяє отримати об’єм інформації про фактичний стан освітнього процесу у конкретному виші, висвітлити його рейтинг.

Викладені підходи зорієнтовані на проведення об’єктивної самооцінки вишів та урахуванням позицій зацікавлених сторін з метою удосконалення процесу підготовки висококваліфікованих фахівців.

Список використаних джерел:

1. Використання альтернативних педагогічних технологій в технічних вузах / М.Д. Сахненко, М.В. Ведь, Т.П. Ярошок, М.М. Волобуєв. Материалы VI Международной конференции «Стратегия качества в промышленности и образовании». – 2010 г., Варна, Болгария, т.2(2), с.334.

Хижняк Л.М., д.соц.н., проф.,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ЕЛЕКТРОННІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК ФАКТОР ПОДОЛАННЯ АКАДЕМІЧНОГО ОПОРУ СТУДЕНТІВ

Електронні технології навчання відкривають новий етап розвитку системи вищої освіти. Завдяки їхній появі вирішується безліч проблем, що тривалий час існували в системі традиційної освіти, зокрема, проблема академічного опору студентів, який демонструє порушення у відносинах між студентами і викладачами, студентами і адміністрацією вищого навчального закладу.

Наразі адміністративний вплив на студента стає все менш ефективним, студенти його не сприймають і воліють робити так, як їм заманеться, часто не звертаючи уваги на адміністративні норми, правила, приписи. Виділяються три моделі (прояви) академічного опору: модель протесту (відкрита реакція студентів на існуючу освітню практику), модель ухилення (маніфестація ставлення до навчання як до необов’язкового заняття, яке можна ігнорувати,

або ж виконувати вимоги частково) і модель гри (демонстрація ставлення до навчання як до розваги, самоствердження студентів через цікаві й важливі для них заняття, до яких виконання вимог навчального закладу може не відноситися) [1]. Академічний опір, як правило, чинять студенти, які не сприймають деякі принципи і правила організації навчального процесу (наприклад, обов'язкове відвідування аудиторних занять тощо). Академічний опір студентів може виступати: а) як реакція на неможливість реалізації власного трактування освітньої практики, як просування студентами свого власного розуміння навчальної діяльності; б) як практика конструювання ідентичності, маніфестація студентом свого «Я»; акт опору як демонстрація студентом своєї значущості; в) як результат недостатньої їхньої інформованості про правила, норми, які прийнято в системі освіти, що призводить до незнання або неповного знання правил організації навчальних взаємодій і провокує їх порушення, яке сприймається як опір [2].

Академічний опір актуалізувався при впровадженні нових принципів організації освітнього процесу, таких як 1) плюралізм освітніх систем (залежно від наявності проекту освіти можна виділити опір з пропозицією альтернативного проекту освіти і без такого); 2) суб'єктність студента і викладача визначається залежно від наявності у них права брати участь у розробці правил, наявності права вибору форм отримання (надання) освітньої послуги та видів, форм контролю й оцінювання якості знань. З впровадженням електронної освіти змінюються способи організації навчального процесу, до сприйняття яких не всі студенти виявляються готові. Подоланню негативних наслідків академічного опору в освітніх практиках може сприяти впровадження у навчальний процес електронних інформаційно-комунікативних технологій, які відрізняє гнучкість і адаптивність навчального процесу до потреб і можливостей студентів. Вебінари (віртуальні семінари, організовані за допомогою інтернет-технологій), он-лайн відкриті лекції, відеоконференції, чати, робота в середовищі комп'ютерних інтелектуальних тестових систем не тільки дають студенту свободу вибору часу і простору для включення в навчальний процес, але й на базі сучасних інформаційно-комунікативних технологій задовольняють допитливість представників цифрового покоління.

Список використаних джерел:

1. Институциональная прагматика студенческого действия в университете: академическое сопротивление: сб. науч. ст. / под ред. А. А. Полонникова и А. М. Корбута. – Мн.: Изд. центр БГУ, 2008. – 157 с.
2. Корбут А. М. Академическое сопротивление в университете: попытка концептуализации / А. М. Корбут // Высшее образование в России. – 2015. – № 1. – С. 86-94.

Яковенко Н.Л., д.іст.н., проф.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

РОЛЬ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ОСВІТЯНСЬКОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В ПІДВИЩЕННІ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Розвиток євроінтеграційних процесів, що помітно активізувався наприкінці 80-х – початку 90-х рр. минулого століття, призвів до реформування системи вищої освіти в низці європейських держав. Йдеться передусім про нові незалежні держави на пострадянському просторі та колишні соціалістичні країни Варшавського договору. Якісні зміни почалися з підписанням Болонської декларації 19 червня 1999 року. Даний міжнародний документ проголошував створення єдиного освітнього і наукового простору на території Європи і був підписаний міністрами освіти 29-ти країн, у тому числі й Польщі. Україна приєдналася до Болонського процесу в травні 2005 року.

Прагнення України повернутися до «європейської сім'ї народів», відродити свою національну самобутність та позбавитися ідеологічного радянського минулого спонукали нашу державу до суттєвих реформ в галузі освіти та активізації міждержавного співробітництва в освітянській галузі. Показовим в цьому контексті виступає співпраця з найближчою до нас державою – Республікою Польща, яка впродовж останніх років стала однією з найпривабливіших країн для українських освітян та студентів.

Активна співпраця між двома країнами в галузі науки та освіти відбувається на основі широкої договірно-правової бази, яка успішно розвивається впродовж 25 років та продовжує вдосконалюватись з метою всеохоплюючої регламентації та регулювання напрямків освітянської галузі у двосторонніх відносинах України і Польщі, роблячи їх дійсно стратегічними та перспективними.

Говорячи про співпрацю вищих навчальних закладів наших країн, на прикладі діяльності Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка можна констатувати неухильний розвиток і поглиблення дієвих міжвузівських контактів. Інститут міжнародних відносин має п'ять ВНЗ-партнерів в Республіці Польща. Це Інститут міжнародних досліджень Вроцлавського університету (угода підписана у 2002 р.); Відділ історичних наук Університету Миколая Коперніка в м. Торунь (угода перепідписана у 2014 р.); Факультет журналістики та політичних наук (Інститут міжнародних відносин) Варшавського університету (угода підписана у 2013 р.); Факультет політології Університету Марії Кюрі-Склодовської в Любліні (угода підписана у 2013 р.); Факультет права та адміністрації, Факультет міжнародних та політичних студій Ягеллонського університету в Кракові (угода підписана у 2013 р.).

Впродовж періоду 2007 – 2015 рр. постійно відбувався обмін викладачами: 17 наших викладачів мали змогу відвідати університети Польщі, а

18 польських колег працювали в ІМВ. За цей час 62 студенти ІМВ підвищували свій рівень освіти в РП, до нас прибули 45 студентів-поляків. Варто наголосити, що під час таких обмінів відбувається творчий обмін досвідом, обговорення актуальних методичних та наукових проблем, відкриті лекції. Звичайними стало регулярне викладання курсів лекцій, проведення двосторонніх круглих столів, наукових конференцій, творчих зустрічей, підготовка спільних наукових проектів, видання наукових публікацій за кордоном.

З Університетом Марії Кюрі-Склодовської в Любліні та Інститутом міжнародних відносин Варшавського університету підписані угоди про Програму подвійних дипломів.

Подібний стан двосторонньої співпраці є типовим і для багатьох інших внз України. Немає сумніву, що українсько-польське співробітництво в галузі вищої освіти та науки має великий потенціал для розвитку і сприятиме інтеграції української наукової та інтелектуальної думки в європейський простір.

Азьмук Н.А., к.е.н.,
Черкаський державний бізнес-коледж

ЦИФРОВИЙ ФОРМАТ НАВЧАННЯ

Масове використанням цифрових технологій на робочих місцях змінює вимогироботодавців до випускників вищих навчальних закладів. Це обумовлює необхідність формування цифрових компетенцій у студентів університетів. Цифровий форматнавчання спрямований на формування саме таких компетенцій у майбутніх фахівців.

Інформаційні технології сформували специфічний процес навчання та трансформували усі його елементи, основними з яких є: джерело інформації (знань) - викладач; інформація, закодована в усній або письмовій формі; канал передачі знань (усне мовлення) і одержувач знань - студент. Процес навчання складається з: формулювання і / або створення знання; його кодування; передачі студенту; усвідомлення ним отриманого знання (розкодування) і здійснення зворотного зв'язку (контроль викладача).

З розвитком інформаційних технологій викладач перестав бути єдиним джерелом інформації, оскільки з'явилися альтернативні джерела, наприклад,електроні бібліотеки, масові відкриті курси, науково-дослідні віртуальні портали, наукові віртуальні спільности тощо. Це знизило рівень залежності студента від викладача, з одного боку, а з іншого, -підвищило вимоги до викладача, актуальності його знань і компетенцій. Наслідком цього стало зростання рівня конкуренції в академічному середовищі. В свою чергу це має стимулювати швидке оновлення навчального контенту.

Цифрові технології змінили канал передачі інформації. Усне мовлення викладача заміщує інтернет, за допомогою якого студенти отримують доступ

до знань, записаних у вигляді текстових файлів, презентацій, відеолекцій тощо. Це призвело до появи феномена «tachhuman», який несе певні загрози, оскільки учасники процесунавчання залишаються поза сферою «живого спілкування». Водночас це підвищує прозорість навчального процесу, зокрема системи оцінювання знань студента. «Tachhuman» в українській системі вищої освіти є запобіжником від корупційних відносин між викладачем і студентом, а також може слугувати фактором підвищення якості знань студентів.

Змінюється і місце передачі знань, воно вийшло за стіни навчальних аудиторій. Змінюється контактна студентська аудиторія при застосування цифрового формату навчання. Одночасно отримувати знання можуть замість 100-200 студентівкілька тисяч. Обов'язковою умовою за такого формату навчання є цифрова грамотність.

Звісно, цифровий формат навчання має свої переваги і недоліки як для студентів, так і для викладачів. До переваг для студентів належить,по-перше, значна свобода у виборі курсу з урахуванням глобалізаційних процесів в освіті.По-друге, перевагою є гнучкий графік навчання, який визначається студентом самостійно в рамках встановленого дедлайну.Наступним позитивний фактором є високий рівень мотивації студентів, обумовлений самостійним вибором курсу. По-четверте, позитивний вплив має віртуальна колоборація учасників навчального процесу, що дає можливість онлайн обговорення і взаємодії в будь-який час і в будь-якому місці. Недоліками для студентів є: високий рівень відповідальності за результати та ризики пов’язані зі складнощамисамостійного опанування певного курсу.

Серед основних переваг для науково-педагогічного складу університетів є підвищення рівня «впізнаваності» викладача, його курсів, публікацій. Також до переваг доцільно віднести зростання професіоналізму і експертності викладача. Серед недоліківслід відзначити трудомісткий процес підготовки онлайн курсу та значний рівень відповідальності за якість підготовленого курсу, внаслідок його відкритості і доступності у глобальному освітньому просторі.

В цілому цифровий формат навчання надає можливість учасникам навчального процесу швидше та легше адаптуватися до сучасного середовища«VUCA», якехарактеризується: V - Volatility - непередбачуваністю; U - Uncertainty - невизначеністю; C - Complexity - заплутаністю, складністю; A - Ambiguity - двозначністю основних умов і ситуацій.

Булатевич Н.М., к.психол.н., доц.,
доцент кафедри психології розвитку,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

АНДРАГОГІЧНА МОДЕЛЬ ВИКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ КЛАСИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Питання про те, як викладати психологію, на наш погляд, було і лишається актуальним. Чим визначається його актуальність сьогодні, в сучасному класичному університеті?

Традиційне викладання (у формі лекцій, семінарів та практичних занять) дає можливість студенту запам'ятати та переказати почуте, законспектоване, прочитане переважно без особистісного ставлення до запропонованого матеріалу. Такий підхід щодо засвоєння знань психології, зокрема практичної психології не є ефективним. Майбутнім психологам більш необхідна навичка розуміння, а не просто наявність певної кількості знань. Адже в майбутньому для надання професійної психологічної допомоги необхідна навичка розуміння проблеми, стану клієнта, а не знання, уявлення про те, як клієнту краще вирішити його проблемну ситуацію [3].

Так само навичка розуміння важлива і для кола студентів непсихологічних факультетів, які є слухачами курсів психологічного циклу: «Психологія», «Вікова та педагогічна психологія», «Психологія вищої школи». Адже, сьогоднішні студенти завтра – викладачі, вчителі, спеціалісти в сфері гуманітарних та інших технологій, - будуть взаємодіяти зі студентами, клієнтами, колегами. І вони потребують набуття психологічних компетенцій для роботи з людьми. Згідно з даними спеціального дослідження саме *особистісно-комунікативні компетенції* (які відповідають за ефективну самоорганізацію та продуктивне ділове спілкування) у сукупності з системними (використовуються в різних видах діяльності) та інструментальними (пов'язані зі специфікою професійної діяльності) керівники-практики вважають важливими для перспективного працівника [4].

Тому виникає запитання про те, як навчити студентів такому розумінню, як сформувати такі компетенції в процесі навчальної діяльності? Які принципи можуть бути покладені в основу сучасного викладання психології?

Результатом професійної освіти з позицій компетентісного підходу є сукупність компетенцій, яких набуває студент у процесі навчання [4]. Однак, це не є прямий і безпосередній результат діяльності викладача. Компетенції, яких набуває студент, - це результат його власних зусиль. Визнання провідної ролі дорослого в своєму навчанні лягло в основу андрагогічної моделі викладання, основи якої один з перших виклав М. Ноулз [5]. На нашу думку, ідеї андрагогіки є продуктивними у застосуванні до викладання циклу психологічних дисциплін. Коротко основні позиції можна озвучити так [1,5]:

1) В андрагогічній моделі студент гратиме визначальну роль в процесі свого навчання і у визначенні параметрів цього процесу. Викладач підтримує

розвиток від залежності до самоуправління, допомагає організувати самостійну роботу, яка є пріоритетом

2) Досвід учасника навчального процесу може бути використаний в якості джерела навчання. Даний принцип андрагогічного підходу перегукується з ідеєю застосування теорії поля в навчальному процесі. Все що існує до досвіду є «поле організм/середовище» - сукупність можливостей, які передують досвіду. Тоді можна говорити про «поле навчальної ситуації», в якій народжується досвід [2].

3) Готовність навчатися в педагогічній моделі часто визначається зовнішніми причинам (тиск з боку оточуючих, страх невдачі) на відміну від андрагогічної моделі, яка орієнтована на внутрішню мотивацію до навчання. Викладач створює сприятливі умови для навчання, враховуючи в навчальних програмах індивідуальні, конкретні цілі навчання кожного.

4) Педагогічна модель викладання передбачає набуття знань на майбутнє, часто без конкретного зв'язку з практичною діяльністю. Андрагогічна модель орієнтована на навички, які можна застосовувати в теперішньому

5) Андрагогічна модель представляє процес навчання як спільну діяльність студента та викладача на всіх етапах навчання, на відміну від педагогічної моделі, де спільна діяльність носить більш поверховий характер.

Отже, викладання циклу психологічних дисциплін в андрагогічній моделі залучає внутрішню мотивацію, розвиває самостійність та в основі своїй має екпірієнтальний характер.

Список використаних джерел:

1. Булюбаш И. Д., Пугач Н. В. Руководство по обучению гештальт-терапевтов. – Самара: Издательский Дом «Бахрах-М», 2016. – 416с.
2. Захарченко В. Г. Процес підготовки практичних психологів у вузі на постмодерністській основі // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія №13. Психологічні науки: Зб. наукових праць.- К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011.- № 17
3. Захарченко В. Г. Як я розумію «фізику» викладання психології (моє прочитання М. К. Мамардашвілі) // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені К. С. Костюка НАПН України. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. – Том XI. – Соціальна психологія. – Вип.6. – Книга I. – 502с. – С.343-350.
4. Психологія вищої школи: підручник / О. І. Власова, В. А. Семиченко, С. Ю. Пащенко, Я. Г. Невідома / За ред. О. І. Власової. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2015. – 405с.
5. Knowles M.S. The modern practice of adult education: andragogy versus pedagogy. – N.Y.: Assosiation Press, 1984. – 384p.

Василик А.В., к.е.н., доц.,
доцент кафедри управління персоналом та економіки праці,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ НАВЧАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК НАПРЯМ РОЗВИТКУ ТА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ УНІВЕРСИТЕТІВ

За сучасних умов інтернаціоналізації, загострення боротьби за конкурентне лідерство та активізації дослідницької діяльності університетів посилюється необхідність у впровадженні кардинальних змін у навчальний процес та ширшому використанні існуючих в світі інноваційних навчальних технологій.

Зазначене передбачає задіяння активних методів (дискусій, тренінгів, кейсів, проектів, ділових ігор, імітаційного моделювання), інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ), мереж, веб-сайтів, електронних підручників, відео-програм та ін. Головною особливістю використання цих та інших засобів, крім наукової спрямованості, є їх інтерактивність, яка забезпечує взаємодію як між студентами під час командної роботи, так і між студентами і викладачами. Інтерактивні засоби сприяють швидшому обміну інформацією та організації спільної діяльності всіх учасників освітнього процесу.

Також у процесі підготовки студентів з економічних дисциплін надзвичайно важливим є залучення до проведення дискусій, оцінювання бізнес-проектів, вирішення кейсів тощо запрошених вчених-дослідників або фахівців-практиків, коли для вивчення того чи іншого питання необхідні певні спеціальні поглиблені знання, особливий практичний досвід або експертна оцінка фахівця.

До основних переваг застосування ІКТ в університетській навчально-дослідницькій практиці можна віднести можливості:

– поєднувати процеси вивчення, закріплення і контролю засвоєння навчального матеріалу, які за традиційного навчання найчастіше є розірваними між собою;

– індивідуалізувати процес навчання, зменшуючи фронтальні види робіт і збільшуючи частку індивідуально-групових форм та методів навчання;

– сприяти підвищенню мотивації до навчання та розвитку креативного мислення;

– економити навчальний час;

– забезпечувати інтерактивність, наочність та краще засвоєння інформації [2, 189].

Використання ІКТ в освіті демонструє тенденцію до зміни традиційних форм організації освітнього процесу в умовах інформаційного суспільства. Разом з тим змінюється й зміст освіти, методики та дидактичні підходи. За останнє десятиліття з’явилася велика кількість форм електронного навчання,

від вебінарів і відеокурсів, до віртуальних світів та ігор-симуляцій. Найефективніші з цих форм — це ігри і симуляції [2, 229].

Варто відмітити, що інноваційні методи навчання окрім їх освітньої функції також спрямовані на формування власної позиції студентів, передбачають творчий підхід до вирішення навчальних, пізнавальних і наукових проблем. Вони дають можливість створити середовище освітнього спілкування, залучити до навчання усіх студентів, розвивати у них комунікативні, психологічні та соціальні навички.

Також створення креативного навчально-виховного середовища впливає на мотивацію до навчання, залучає студентів до різних видів самостійної та командної роботи, в результаті чого підвищується рівень знань, умінь, навичок в майбутньому, набувається досвід творчої діяльності, формується ціннісне ставлення до наукової діяльності, а, отже, підвищується якість освіти [1].

На нашу думку, використання інноваційних методів навчання у вищій школі, впровадження компетентнісного підходу, організація взаємодії в навчальному процесі науки, освіти і бізнесу є не просто завданням розвитку самих ВНЗ, а й напрямами їх соціальної відповідальності у підготовці сучасних конкурентоспроможних фахівців.

Список використаних джерел:

1. Шинкаренко Р.В. Инновационные технологии обучения в высшей школе / Р.В. Шинкаренко, Ю.М. Попова // Международный журнал экспериментального образования. - №4. – 2013. – С. 329-332.
2. Дослідницькі університети: світовий досвід та перспективи розвитку в Україні : монографія / [А. Ф. Павленко, Л. Л. Антонюк, Н. В. Василькова, Д. О. Ільницький та ін.] ; за заг. ред. д.е.н., проф. А. Ф. Павленка та д.е.н., проф. Л. Л. Антонюк. — К. : КНЕУ, 2014. — 350, [2] с.

Дебич М.А., к.пед.н., доц,
старший науковий співробітник,
Інститут вищої освіти НАПН України

ЕЛЕКТРОННЕ НАВЧАННЯ: НОВА ТЕНДЕНЦІЯ У РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Високі темпи поширення інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) істотно вплинули на зміну традиційної моделі освітньої системи, методів викладання і навчання. Розвиток технологій дистанційного навчання і використання цифрового освітнього контенту сприяють розширенню доступу до вищої освіти і підвищенню її якості.

Масові відкриті он-лайн курси (massive open online courses – MOOC), які названі в числі 30 найбільш перспективних тенденцій у розвитку освіти до 2028 р., відкрили нові можливості в сфері дистанційної освіти та інтернаціоналізації вищої освіти. Вони сприяють демократизації освітнього процесу, створенню

безкоштовних відкритих освітніх ресурсів (ВОР), усувають територіальні та часові бар'єри. Авторами курсів зазвичай стають кращі викладачі провідних університетів світу, що сприяє розширенню доступу до якісної освіти для всіх бажаючих.

Але з появою технологій електронного навчання, викладачі зіткнулися з проблемами набуття і реалізації навичок викладання он-лайн. Інтернет є ідеальним інструментом навчання, що забезпечує гнучкість і одночасно пропонуючи нескінченні можливості для інновацій викладання.

Міжнародними організаціями, які визначають пріоритети діяльності у галузі інформаційних та комунікаційних технологій є Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури– ЮНЕСКО (Інститут з інформаційних технологій в галузі освіти –ІІТО) та Організація економічного співробітництва і розвитку – ОЕСР (Центр з питань досліджень та інновацій в галузі освіти).

У 2012 р. у Парижі на Всесвітньому конгресі з питань відкритих освітніх ресурсах була схвалена Декларація, яка закликала уряди держав-членів ЮНЕСКО передбачити у своїй політиці створення сприятливих умов для розробки і використання відкритих освітніх ресурсів.

Термін «відкритий освітній ресурс» введений ЮНЕСКО (2002), як «технічно забезпечене, відкрите надання освітніх ресурсів для консультації, використання і адаптації користувачами в некомерційних цілях».

Очевидно, що через Інтернет ВНЗ взаємопов'язані більше ніж коли-небудь у минулому. Це створює нові можливості для студентів і співробітників, щоб співпрацювати з університетами-партнерами та брати участь в організації семінарів, товариств, міжнародних класів і мобільності у всьому світі, що призводить до міжнародного досвіду для всіх. Це партнерство може охоплювати R&D інститути, підприємства, сферу громадських послуг.

З точки зору студента, навчання в взаємопов'язаному світі можливе тільки тоді, коли університети та інші організації знань готові відкрити свої знання для зовнішнього світу і надати відкритий доступ до них. Тому вони вітають відкриті освітні ресурси і он-лайн курси. Це значно збагачує досвід навчання студентів-дипломників, сприяє безперервній професійній освіті та допомагає працюючим студентам. Як наслідок, он-лайн курси підтримують місію університетів про внесення свого вкладу в суспільство знань та сприяють освіті в інтересах студентів і суспільства в цілому, відображаючи цінності, такі як справедливість, якість і різноманітність.

Відкрита освіта може зіграти важливу роль в забезпеченні доступу до освіти для всіх і в подоланні труднощів, які створюються постійно мінливою обстановкою. Серед таких змін:

• глобалізація і зростаюча інтернаціоналізація в сфері вищої освіти;

• зростаючий попит на доступ до вищої освіти (очікується, що до 2020 року в усьому світі буде понад 120 млн. студентів);

• мінлива демографія тих, хто навчається, збільшення кількості дорослих студентів.

Дослідження показали, що e-learning – це відмінний спосіб для досягнення якісних результатів в короткі терміни. На національному та міжнародному рівнях знадобляться нові форми фінансування, гарантії якості та акредитації для того, щоб підтримувати нові підходи, моделі надання вищої освіти.

Красовська Г.В., к.техн.н., доц.,
Доманецька І.М., к.техн.н., доц.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

МАСОВІ ВІДКРИТІ ОН-ЛАЙН КУРСИ ТА ЗМІШАНА СИСТЕМА НАВЧАННЯ – ВИКЛИК СЬОГОДЕННЯ СУЧАСНОМУ УНІВЕРСИТЕТУ

Стрімкий прорив інформаційних технологій в усі сфери нашого життя на сьогодні докорінно змінює наше суспільство. За останні роки в освітній процес стрімко увійшли та дещо змінили традиційне розуміння підходів до організації навчання масові відкриті он-лайн курси (Massive Open Online Course – MOOC). MOOC розробляють та запроваджують провідні університети світу, що надає можливість будь-кому отримати безкоштовно, у зручний час та у зручному темпі доступ до високоякісного навчального контенту та консультацій провідних світових фахівців у обраній галузі, і, в решті-решт, стати активним учасником світової інтернет-спільноти, що дозволяє через постійну взаємодію учасників набагато глибше вдосконалювати свої знання та досвід ніж у звичайній аудиторії.

Популярність та ефективність MOOC вимагає від сучасного університету докорінного перегляду та трансформації структури навчального процесу. Університети Європи та США впроваджують в освітній процес змішану систему навчання (blended-learning, hybrid learning, mixed-mode learning), за якою до традиційної системи навчання в аудиторії під керівництвом досвідченого викладача (face-to-face instruction) гнучко інтегровані елементи он-лайн навчання (computer mediated instruction) та структурованого самостійного навчання, що використовує досвід безпосереднього спілкування та матеріали он-лайн [4].

Запровадження змішаної системи навчання (ЗСН) найбільше відповідає концепції повного засвоєння матеріалу (Mastery Learning) та студентоцетрованого навчання, що передбачає формування гнучких індивідуальних траєкторій навчання студентів. Але як вкласти дивергенцію цих форм освіти в жорсткі рамки навчального плану?

Впровадження в університетах ЗСН вимагає вирішення цілої низки методологічних, юридичних, організаційних, технічних та економічних питань [1-3]: якою мірою он-лайн контент повинен замінити чи доповнити традиційну подачу матеріалу; чи є дисципліни, по яких можливе максимальне залучення он-лайн контенту, або такі, які взагалі не можуть бути пристосовані до ЗСН; які

принципи та моделі навчання будуть ефективними при організації ЗСН; як сформувати у студентів навички для навчання за змішаною системою; як управляти інформаційним перевантаженням на викладачів та студентів; як винайти баланс між автономією студента, керуючою роллю викладача та дотриманням встановленої дисципліни навчання (окремо постає питання можливості (доцільності) визнання результатів навчання, що були отримані студентом в МООС та зарахування кредитів по відповідному курсу, що передбачений навчальним планом); які навички необхідно сформувати у викладачів, що проектують курс, розробляють матеріали курсу та проводять курс за ЗСН; як оцінювати та враховувати в педагогічному навантаженні обсяги часу, що потребуються для розробки та проведення такого курсу; як забезпечити необхідною технічною базою та умовами для підготовки якісних матеріалів розробників он-лайн контенту курсу.

В цьому сенсі цікавим є досвід західних університетів та популярних освітніх платформ МООС, які створюють умови для зацікавленості бізнесу до інвестицій в створення якісних електронних курсів (зокрема, за рахунок можливості запровадження корпоративних курсів в варіативну частину освітніх програм програм з метою ранньої вузькоспеціалізованої профорієнтації студентів та подальшої можливості відбору висококваліфікованих кадрів). Це надає можливість залучити фахівців підприємств, які зацікавлені в результатах навчання студентів, до створення актуальних електронних курсів. Така ґрунтовна база для розвитку навчання через практику, в сучасних умовах конче необхідна і випускникам університетів для успішного працевлаштування.

Розвиток МООС та впровадження ЗСН на сьогодні є не тільки атрибутом університету світового класу, а й рівнем, досяження якого свідчить про успішне вирішення університетом комплексу завдань реінжинірингу навчального процесу для підвищення якості освіти та розширення ринку освітніх послуг.

Список використаних джерел:

1. Davis V. Questioning the Future of the Open Student EDUCAUSE Review, vol. 45, no. 4 (July/August 2010): 22-28 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.educause.edu/EDUCAUSE%2BReview/EDUCAUSEReviewMagazineVolume45 /QuestioningtheFutureoftheOpenS/209247
2. Siemens G. Researching open online courses. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.elearnspace.org/blog/2011/07/04/researching-open-online-courses/
3. Кухаренко В.М. Навчальний процес у масовому відкритому дистанційному курсі. Теорія і практика управління соціальними системами. № 1, 2012. - с.40-50.
4. Чугай О. Ю. Змішане або гібридне навчання як трансформація традиційної освітньої моделі / О. Ю. Чугай // Новітні освітні технології в контексті євроінтеграції : тези доп. міжнар. наук.-метод. конф., 14 січ. 2015 р. / НТУУ “КПІ”. – Київ, 2014.– С. 154–158.

Єременко Ю.В.,
директор Харківського фізико-математичного ліцею № 27

РОЗВИТОК ТВОРЧО ОБДАРОВАНИХ СТУДЕНТІВ: ЄДНІСТЬ ПРОЦЕСУАЛЬНОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ

У сучасному мінливому і високотехнологічному світі творчо обдарована молодь відіграє важливу соціальну роль, оскільки саме вона утворює майбутню еліту будь-якої країни у всіх сферах суспільного життя. Від роботи з обдарованою молоддю сьогодні залежить конкурентоспроможність України.

В цілому в системі вищої освіти України створюються педагогічні, психологічні, організаційні можливості, умови для виявлення і розвитку творчо обдарованої молоді, проте, на жаль, сучасна сучасна вища школа занадто захоплена швидкістю в результатах і майже не акцентує увагу на створенні процесуальних можливостей для роботи з обдарованими студентами. Проте в силу того, що обдарованій людині властиві особливі риси характеру, особливості в мисленнєвій сфері і в навчальній діяльності, вона якраз і потребує до себе підвищеної уваги і опікування.

У структурі обдарованості виділяються: В структурі обдарованості виділяються наступні компоненти: 1) *психофізіологічні властивості* (природні завдатки до активного і цілісного світосприйняття, впевненість у собі, адекватна самооцінка, усвідомлення власної природно-соціальної цінності); 2) *інтелектуальні здібності* (пізнавальний інтерес, інформаційна ерудиція, нестандартність мислення та його дивергентність, здатність до абстрагування); 3) *креативний потенціал* (ініціативність, неординарність підходів, інтенсивність розумової праці); 4) *світоглядні цінності* (розвиненість громадських гуманістичних якостей, високий рівень свідомості й культури, активність та ініціативна відповідальність). Тому педагоги, виявляючи будь-яку обдарованість студента (інтелектуальну, творчу, соціальну і т. п.), мають розширювати діапазон педагогічної підтримки його можливого вибору.

У навчальному закладі повинні бути сформовані ціннісні орієнтації щодо педагогічного супроводу обдарованої особистості й організована система створення соціально-педагогічних і психологічних умов розгортання талантів. При цьому важливо зосереджувати увагу на розвитку соціальних компетенцій, виділивши серед них в якості найважливіших такі: здатність взяти на себе відповідальність; уміння спільно виробляти і приймати рішення; реалізовувати прийняті рішення в проектній формі; усвідомлювати зв’язки особистісних інтересів з потребами суспільства, виробництва. Слід звернути увагу також на значущість компетенцій толерантності до різних етносів і конфесій, а також готовності до демократичної політичної практики.

Можна виділити дві цільові установки процесу розвитку талановитих студентів: 1) створення можливостей найбільш повної реалізації здібностей і нахилів обдарованої особистості, що включає:, по-перше, виявлення обдарованих студентів за певними критеріями і вивчення їх інтересів; по-друге,

розробку теоретичної основи і практичних планів колективних, групових й індивідуальних занять, а також дії по аналізу і систематизації педагогічної діяльності; 2) виховання урівноваженого інтелігентного представника суспільства, який зможе реалізувати свій потенціал, виходячи з його інтересів.

При організації роботи з обдарованими дітьми важливо враховувати, що у триєдиному процесі навчання, розумового розвитку і виховання особистості зв'язуючим моментом є інтерес, тобто глибинний внутрішній мотив, заснований на властивій людині вродженій пізнавальній потребі. Оскільки інтерес стимулює волю і увагу, допомагає більш легкому і міцному запам'ятовуванню, то саме він виступає головною умовою успішного протікання навчального процесу і свідченням його правильної організації.

Ефективності індивідуального супроводу розвитку обдарованих дітей сприяють наступні заходи і форми роботи: визначення імпульсу до зростання, тобто знаходження сильної сторони, на основі якої виникає інтерес і розвивається мотивація; виявлення індивідуальних особливостей; організація занять за індивідуальним розкладом і спеціальна допомога неординарним особам; виховання лідерських якостей, самостійності і наполегливості; навчання за програмами, що відкривають простір для творчості; спільна творчість педагогів і студентів; формування коректних відносин між ровесниками; індивідуальна психологічна допомога.

Калініна М.П., к.філол.н., доц.,
Інститут журналістики,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

НОВІТНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН ДЛЯ ФАХІВЦІВ В ГАЛУЗІ ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка з 2007 року готує фахівців для галузі реклами та зв'язків з громадськістю. Сучасні технології в сфері соціальних комунікацій, зокрема, піар та реклама, вимагають великої кількості комптенцій від працівників: починаючи від володіння навичками в сфері психології та комунікації, закінчуючи інноваційними комп'ютерними технологіями.

В зв'язку з оптимізаційною тенденцією на ринку праці, власники компаній хочуть бачити на виробництві кандидатів, які вміють виконувати якомога більше задач. Це дозволяє підприємству витрачати менше коштів на аутсорсинг. Відповідно власники бізнесу висувають більше вимог до фахової підготовки спеціалістів. Крім того, практика рекламної та PR діяльності в Україні доводить, що працівники часто змушені поєднувати одразу посадові обов'язки кількох працівників. Зокрема, на практиці PR-менеджер виконує функції прес-секретаря, івент-менеджера, журналіста, SMM- спеціаліста, аналітика та, навіть, менеджера з реклами. Означена ситуація викликана

економічною кризою в країні, коли підприємства скорочують робочі місця та оптимізують бюджети. Відповідно випускник за освітнього рівня «бакалавр» спеціальності реклама та зв'язки з громадськістю мусить володіти всі комплексом знань в галузі соціальних комунікацій. Це відрізняє вітчизняні програми підготовки від закордонних, які, здебільшого, тяжіють до підготовки спеціалістів вузького профілю.

Якість підготовки працівника зі зв'язків з громадськістю залежить від комплексності навчальних програм та апробації на практиці практичного досвіду, здобутого в аудиторії. Серед вмінь та навичок, необхідних для формування спеціаліста високого рівня кваліфікації слід назвати: фахові дисципліни, психологія людини та психологія впливів, історія, література, мистецтвознавство, маркетинг, основи економічної грамотності, вільне володіння українською мовою (на рівні вміння виконувати редакторські правки та переклади) та іноземної мови. Окремо слід наголосити на таких навичках як аналітика, систематизація, прогностика, системність, стратегічне мислення, стресостійкість, робота в умовах криз, керування кризами, здатність працювати в команді та індивідуально, а також вміння приймати рішення та взяття відповідальності на себе.

Особливу увагу необхідно приділяти методології викладання в сфері соціальних комунікацій. Колектив кафедри реклами та зв'язків з громадськістю Інституту журналістики КНУ імені Тараса Шевченка впровадив навчальний комплекс з дисциплін комунікативного циклу, спрямований не просто здобуття знань з фаху, а на вдосконалення робочих навичок до рівня високої майстерності. Всі дисципліни з фахової підготовки спрямовані на тісний зв'язок із практикою (в даному разі окрема дисципліна з ознайомчої чи навчальної практики є додатковою). При розробці навчальних програм викладач орієнтується на виконання практичних кейсів різних напрямків. Виконання цієї роботи формує у студента з першого курсу комплексний підхід до виконання завдань. Щоразу студент мусить використовувати для виконання поставленої задачі комплексний підхід, ретельно дотримуватися виробничої технології. Для виконання практичних кейсів студентам рекомендується визначитися із діючим підприємством або розробити свій start-up проект. Це одна з найбільш ефективних форм навчання, оскільки:

1) студент розробляє той проект, який сам обирає і який для нього цікавий. Така форма підвищує мотивацію для виконання кейсу та для досягнення високого результату. Як показала практика за останні кілька років, завдяки такому підходу студенти відкривають невеличку власну справу або працевлаштовується на підприємство вже під час навчання в інституті.

2) В процесі виконання практичних кейсів студент застосовує знання з фахового предмету та з суміжних дисциплін, зокрема, бізнесового спрямування.

3) Публічний захист кейсів робить нарахування балів прозорою процедурою та допомагає вже з перших курсів готуватися до публічного захисту дипломних робіт, а також презентацій своїх проектів.

4) Подібна система формує тісний зв'язок між навчальним закладом та виробництвом, оскільки при оцінюванні роботи ураховується відгук компанії, з якою співпрацював студент. Відповідно студент отримує рекомендації від роботодавця, що допомагає йому в подальшому працевлаштовуватися.

Обраний підхід до навчання має додаткову перевагу – процес опанування професією проводиться у неформальній ігровій формі, що змушує студентів думати в першу чергу не про бали, а про якість кінцевого результату. Студенти звикають до таких виробничих понять як «нарада», «летючка», «планування», «звітність», «керівництво проектом», «презентація» тощо. Аналізуючи дані кількох сесій варто зазначити, що подібний підхід позитивно вплинув на підсумкову успішність та відвідування занять. Отже система викладання практичних дисциплін вже довела свою ефективність.

Косьмій О.М., к.політ.н., доц.,
завідувач сектору етики,
Інститут модернізації змісту освіти МОН України

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ ТА ВІРТУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Сучасний світ характеризується своєю динамічністю та швидкоплинністю змін. Освіта не залишається осторонь цього процесу, у зв’язку з чим трансформуються освітні технології, методи та способи отримання знань. Зазнає перетворень навіть організація освітнього простору: створюються та набувають популярності онлайн-платформи для навчання. Інтенсивне наповнення освітнім контентом Інтернет-середовища свідчить про збільшення попиту на нього з боку українського суспільства.

Про підвищення цінності освіти також вказують результати низки досліджень протягом 1999-2015 рр. кафедри соціології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна під керівництвом доктора соціологічних наук, професора Сокурянської Л. Г. Таким чином, якщо 17 років тому для підлітків найбільш значущими (після здоров'я і сім'ї) були такі цінності як матеріальне благополуччя, особистісна свобода, незалежність, гарні стосунки з оточуючими людьми, то для підліткової молоді, що брала участь у дослідженні у 2013 році, особливу значимість мають (після сім'ї та здоров'я) освіта, можливість самореалізації і цікава творча робота.

За результатами досліджень Інституту соціології НАН України, якщо у 2009 році до субдомінантних цінностей увійшли: суспільне визнання, створення в суспільстві рівних можливостей для всіх, сприятливий морально–психологічний стан у суспільстві і підвищення освітнього рівня, то у 2012 році субдомінантність охоплювала уже 5 цінностей, а саме: цікава робота, суспільне визнання, створення в суспільстві рівних можливостей для всіх, підвищення освітнього рівня, сприятливий морально–психологічний стан у суспільстві. До

субдомінантних цінностей і у 2014 році також належало підвищення освітнього рівня.

Популяризація та висока значущість освіти для сучасної української молоді пов'язана з низкою політичних, соціальних та економічних факторів. Зокрема, вища освіта виступає як інструментальна цінність у кореляції із такими термінальними цінностями як цікава і творча робота, особистісна свобода, що проявляється у незалежності суджень і дій, можливості реалізації власних здібностей і талантів.

Варто зазначити, що у зв'язку з цим віртуалізація навчального процесу має низку переваг – це можливість навчання у зручний час з індивідуальною швидкістю опрацювання необхідного матеріалу; можливість повторно прослухати деякі лекції чи їх фрагменти; у процесі оцінювання результатів навчання практично усунутий суб'єктивний чинник тощо. Звичайно, онлайн-платформи складатимуть конкуренцію традиційним вищим навчальним закладам, а отримані сертифікати під час їх проходження отримують все більше визнання та соціальну значущість (свідченням чого є співпраця центру зайнятості з деякими платформами для перепідготовки осіб, які потребують працевлаштування), проте, ми не можемо говорити про перспективи суцільної заміни традиційної освіти на інтерактивну. Окрім отримання певно фаху навчання у вузі здійснює також і функцію соціалізації майбутніх спеціалістів. Молоді люди отримують досвід побудови взаємодії з професорсько-викладацьким складом, адміністрацією навчального закладу, і, що найважливіше, з колегами. Під час навчання отримується досвід ведення наукових дискусій, вирішення конфліктних ситуацій у науковій сфері, формування кола професіоналів певної галузі. Отже, на даному етапі розвитку вищої освіти в Україні, враховуючи ціннісні орієнтації та інтереси студентів, найбільш ефективним є поєднання традиційних та інтерактивних методів навчання.

Список використаних джерел:

1. Українське студентство у пошуках ідентичності [монографія] / за ред. В. Л. Арбєніної, Л. Г. Сокурянської. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 520 с.
2. Українське суспільство. Двадцять років незалежності. Соціологічний моніторинг : У 2-х т. Том 1. Аналітичні матеріали / за заг ред. В. Ворони, М. Шульги. – К., 2011. – 576 с.
3. Українське суспільство: Моніторинг соціальних змін / За ред. В. Ворони, М. Шульги. – Вип. 2 (16). – Київ, 2015. – 524 с.

Кулага І.В., к.е.н., доц.,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

МОДЕРНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ НАВЧАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Провідними тенденціями розвитку сучасної системи освіти на сьогодні є: формування єдиного відкритого простору в контексті відкритості національних освітніх систем у глобальному світі, розвиток електронного навчання та дистанційних технологій, динамічне зростання мобільності наукової фахової інформації, що обумовлює необхідність постійної модернізації навчального процесу.

Виходячи з аналізу світового досвіду, а також можливостей його практичної реалізації у вітчизняних реаліях можна впевнено стверджувати, що модернізація навчального процесу має відбуватися на основі використання сучасних навчальних технологій, в т.ч. інформаційно-комунікаційних (ІКТ), активного застосування різних форм «електронного навчання» («E-learning») та впровадження в навчальний процес моделі «змішаного навчання» («blended learning»).

Першочерговим завданням є модернізація організаційної складової навчального процесу. В епоху тотальної інформатизації, лекції для великих потоків студентів вже не є достатньо ефективними, отже, з метою досягнення максимального навчального ефекту, виправданим є перехід від традиційної форми побудови навчального процесу (лекції - практичні заняття) до режиму контактних аудиторних занять, що поєднують в собі теоретичну та практичну складові. Основними конкурентними перевагами контактних занять є поєднання теорії і практики та забезпечення зворотного зв’язку, що дозволяє здійснювати постійний моніторинг ступеню засвоєння студентами навчального матеріалу та поточне оцінювання їх знань, стимулює студентів до попередньої підготовки та до активної участі протягом всього заняття. Отже, в такому форматі фактично реалізується концепція «перевернутого навчання» («flipped learning»). Крім того, контактна форма занять переводить навчання в інтерактивний формат та суттєво розширює діапазон дидактичних методів навчання.

З метою створення можливостей для використання сучасних навчальних технологій, які в інформаційну епоху реалізуються переважно засобами ІКТ, потребує модернізації технічна складова навчального процесу. Актуальність інформаційних освітніх технологій зумовлена тим, що вони вдосконалюють систему освіти та підвищують ефективність навчального процесу. Провідними світовими тенденціями активізації навчання за рахунок використання ІКТ на сьогодні є: розширення можливостей використання «змішаного навчання» за рахунок всебічного використання вебсервісів, соціальних мереж, мобільних додатків тощо, за допомогою яких швидко створюється навчальний контент, що використовується як на аудиторних заняттях так і поза межами аудиторії.

Отже, створення у навчальних закладах потужної інформаційної інфраструктури з розвиненим інформаційно-комп'ютерним навчальним середовищем, безумовно, сприятиме активізації впровадження в навчальний процес інтернет–технологій та прискоренню переходу до активної реалізації моделі «змішаного навчання», яка базується на поєднані традиційної та різних форм «електронного навчання». В форматі «змішаного навчання» в якості додаткової (вибіркової) складової також можна рекомендувати студентам проходження окремих навчальних курсів провідних університетів світу на масових відкритих онлайн-платформах (МВОК). Це буде корисно для студентів як в контексті вивчення відповідної навчальної дисципліни, так і з метою поглиблення знань та формування необхідних навичок для підготовки до проходження міждисциплінарних тренінгів. Будуть корисними такі курси й для викладачів університету, до того ж також викладачам доцільно пройти відповідні онлайн-курси перед тим як рекомендувати їх студентам.

Безумовно, доцільною є також модернізація існуючої системи дистанційного навчання. Більшість вітчизняних ВНЗ використовують для організації та технічного забезпечення дистанційного навчання відкриту освітню платформу Moodle, а для «змішаного навчання» активно використовуються «хмарні» сервіси: Google+, Microsoft Office 365 та інші. Однак, порівняльні дослідження свідчать, що дистанційне навчання може бути настільки ж ефективним, як і традиційне (аудиторне) лише за умов, якщо методи і технології відповідають поставленим завданням, є взаємодія між студентами та є вчасний зворотний зв'язок між викладачем та студентом.

Підсумовуючи, слід зазначити, що модернізація навчального процесу може бути успішною лише у випадку, коли вона проводиться системно і комплексно на всіх рівнях і за всіма напрямками.

Литвиненко Т.М., к.е.н., доц.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ

XXI століття вивищує роль якості: товарів і послуг, технологій, життя. Якість – це показник високої ефективності праці в суспільстві, джерело національного багатства і, що важливо, фактор виходу з соціальних та економічних криз. Серед різних сфер суспільної життєдіяльності, для яких актуалізується проблема забезпечення якості, одне з чільних місць посідає сфера освіти. Сучасний етап реформування вищої освіти потребує модернізації системи управління та забезпечення якості надання освітніх послуг.

Управління якістю вищої освіти має враховувати певні особливості, які фахівці пропонують розглядати як педагогічний аспект управління якістю[1]. Важливими ознаками такого підходу є виявлення істотних рис та особливостей об'єктів та суб'єктів управлінського впливу. Якщо має місце такий об'єкт, як

навчально-виховний процес, слід виявляти педагогічний аспект управління якістю. Це пояснюється тим, що керуючі впливи, якщо вони не відповідають природі керованого об'єкта, не враховують тенденцій його протікання чи зміни, не можуть забезпечити реалізації цілей управління. Суб'єктом впливу з метою управління якістю освіти є особа, безпосередньо пов'язана з педагогічним процесом. Прикладом таких впливів можуть бути дії педагогів з корекції навчальних програм; проектування й упровадження нових технологій навчання; застосування інноваційних форм і засобів контролю засвоєння навчального матеріалу тощо.

Важливим аспектом педагогічного впливу на якість освітнього процесу, є діяльність викладачів, їх кваліфікація та компетентності. Ця проблема зумовлена швидким розширенням сфери освіти, високою працемісткістю викладацької праці, відтоком кваліфікованих кадрів з освіти в інші галузі, безперервно зростаючим обсягом знань. В діяльності вузівського викладача виділяються дві основні частини, які визначають її якість: предметно-наукова та и психолого-педагогічна. Значення другої частини часто не усвідомлюється належною мірою ні самим викладачем ні керівництвом вузу.

В сучасних умовах якість педагогічної діяльності визначається новими суттєвими характеристиками. Ускладнюється робота з розробки освітніх програм та навчальних дисциплін у зв'язку з швидкими темпами зростання інформації, з появою нових технологій їх реалізації. Необхідних компетентостей у багатьох викладачів не вистачає. Високі вимоги ставляться до якості навчально-методичного забезпечення освітніх програм. Зокрема, все більшу роль мають навчальні матеріали в електронному форматі, які замінюють звичайні підручники та посібники. Підготовка таких матеріалів, які керують пізнавальною діяльністю студентів — нова професійна компетенція викладачів в інформаційному суспільстві.

Здобуття цих компетентностей потребує налагодження сучасної системи підвищення кваліфікації викладачів. Запропонована МОН України вимога проходження обов'язкового зарубіжного стажування викладачів не була підкріплена ні матеріально ні фінансово. Ринок відреагував на це дуже швидко, запропонувавши навіть новий вид туризму – поїздка за кордон з метою короткострокового проходження стажування з метою отримання сертифікату про підвищення кваліфікації. Проте виникають сумніви, чи достатньо такої тижневої поїздки для реального педагогічного зростання викладача в науковому та методичному плані.

Вирішення проблеми підвищення кваліфікації викладачів потребує детального розроблення та створення освітнього середовища, в якому викладач буде орієнтуватись цілком самостійно, прагнучи досягти поставлених перед ним професійних цілей, не лише предметних, а й психолого-педагогічних після проходження стажування з використанням як класичних освітніх технологій у вигляді лекцій, семінарів так і сучасних дистанційних. Важливу роль в цьому мають відіграти провідні університети, особливо Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Значний та багатопрофільний науковий

потенціал, а також досвід післядипломної освіти провідного університету – цьому запорука.

Список використаних джерел:

1. Панасюк В. П. Суть педагогічного аспекту управління якістю освіти / В.П.Панасюк // Підручник для Директора: Журнал управлінської компетентності.– 2008. – No10.– С. 2-6.

Москаленко А.М., к.пед.н., доц.,
заступник декана факультету психології,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ МАЙБУТНІХ УПРАВЛІНЦІВ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ В КЛАСИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Професійна підготовка майбутніх управлінців навчальними закладами здійснюється у вищих навчальних закладах України, в тому числі і класичних університетах. Класичний університет, маючи специфічні ознаки, особливу систему функціонування, характеризується високим рівнем підготовки такої категорії фахівців, яка ґрунтується на науковій методології, можливостях набуття студентами фундаментальних знань, формування духовно-моральних і культурних цінностей. Ознаки класичної університетської освіти, показники якості професійної підготовки випускників уможливлюють надання особливої ролі саме класичним університетам у забезпеченні кадрами управлінські посади різних рівнів освітньої сфери.

Важливою складовою професійної підготовки майбутніх управлінців навчальними закладами, гострою потребою соціуму є формування в них професійної етики. Ефективна результативність цього процесу забезпечується впровадженням у навчальний процес інноваційних технологій.

Розглядаючи інновацію як нововведення в меті, змісті, принципах, методах, формах, прийомах навчання і виховання студентства, а інноваційну технологію як спрямований на досягнення мети навчання (результат) набір методів, засобів і прийомів навчальної діяльності, у контексті нашого дослідження інноваційні технології формування професійної етики майбутніх управлінців навчальними закладами ми розуміємо як оптимізацію умов освітньої діяльності, оригінальну систему науково-обґрунтованих заходів різнопланового впливу на студентів, певну послідовність операцій, дій, що забезпечені відповідним педагогічним інструментарієм, послідовно впроваджуються у навчальний процес і забезпечують досягнення очікуваного результату – сформованість професійної етики майбутніх управлінців навчальними закладами.

Певний досвід використання інноваційних технологій у формування професійної етики майбутніх управлінців навчальними закладами накопичено у

Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, який є класичним. Підготовка майбутніх управлінців навчальними закладами в Університеті здійснюється з 2004 року і поєднує фундаментальність і прикладну спрямованість, забезпечує засвоєння загальнолюдських моральних принципів і норм, формування належного рівня моральної культури, виховання високих моральних і професійно-етичних якостей; готовність орієнтуватись у розмаїтті нестандартних педагогічних ситуацій, здатність самостійно вирішувати ті чи інші управлінські проблеми, дотримуючись професійної етики. У навчальному плані дисципліна "Професійна етика" входить до блоку обов'язкових дисциплін і вивчається на першому курсі навчання студентів у магістратурі.

У формуванні професійної етики майбутніх управлінців навчальними закладами використовуються такі інноваційні технології:

- *особистісно орієнтовані* (забезпечують індивідуалізацію та диференціацію, довіру, конфіденційність, свободу у вияві власної позиції, точки зору, створення комфортних умов для кожного студента, врахування життєвого досвід,);
- *акмеологічні* (забезпечують оптимізацію особистісних і професійних ресурсів, прагнення кожного до акмеуспіху в особистісному і професійному зростанні);
- *інформаціфні* (забезпечують добір, збереження, опрацювання, передачу інформації професійно-етичного змісту за допомогою технічних засобів і телекомунікаційних мереж);
- *модульно-рейтингові* (забезпечують можливість подання навчального матеріалу окремими частинами і підвищення зацікавленості студентів у результатах навчання, розширення можливостей контролю та самоконтролю отриманих знань);
- *діалогові* (забезпечують вирішення будь-яких управлінський питань у режимі діалогу "викладач-студент", "студент-студент");
- *ігрові* (забезпечують імітацію майбутньої управлінської діяльності і ігровій формі);
- *проектні* (забезпечують ефективне, реально корисне розширення сектору самостійної навчальної роботи студентів, активізацію науково-дослідницької роботи студентів, виконання індивідуальних і групових короткострокових (упродовж вивчення конкретної теми навчальної дисципліни) і довгострокових (вивчення курсу в цілому) навчальних проектів);
- *тренінгові* (забезпечують відпрацювання певних алгоритмів навчально-пізнавальних дій і способів розв'язання різних видів завдань, розвиток активності, формування власного професійного бачення професійно-етичної поведінки).

Отже, використання інноваційних технологій формування професійної етики майбутніх управлінців навчальними закладами в класичних університетах дозволяє забезпечувати фундаментальність і прикладну спрямованість підготовки, стимулювати мотиваційну сферу студентів,

"занурювати" їх у матеріал навчального курсу, в ситуації близькі до реальності, актуалізувати стійкі потреби у пізнанні, самоорганізації та професійно-етичному зростанні, забезпечувати суттєве підвищення рівнів сформованості професійної етики.

Назаркін О.А, к.пед.н., доц.,
Українська інженерно-педагогічна академія

ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНА ОСВІТА: НОВІ ВИКЛИКИ І РЕГІОНАЛЬНІ ВИМІРИ

Провідну роль у національних освітніх системах відіграє вища школа, що виступає вирішальним фактором підвищення якості людських ресурсів, нарощування інноваційного потенціалу суспільства, розвитку інших рівнів освіти. Актуальність цієї проблеми посилюється у зв'язку з необхідністю децентралізації системи освіти.

Суттєві модернізаційні імпульси у вищій освіті України знаходять свій прояв у її демократизації, у підвищенні об'єктивності при вступі до навчальних закладів, у створенні університетських центрів зі ступеневою підготовкою спеціалістів, у запровадженні нових галузевих стандартів за певним рівнем підготовки, у відмові від принципу «освіта на все життя» і переході до «освіти через все життя» та ін. Проте слід визнати, вітчизняна освіта все ж не повною мірою відповідає вимогам формування моделі особистості громадянського суспільства, демократизації та відкритості.Формат навчально-виховного процесу в силу певних системних труднощів поки що не зорієнтований повною мірою на всебічний розвиток особистості, задоволення її потреб, забезпечення запитів суспільства і ринку праці конкурентоздатними компетентними і відповідальними фахівцями. Не сприяє вирішенню цієї проблеми й рівень взаємодії освіти з соціальними партнерами. Реструктуризація і подрібнення підприємств, зміна їх форми власності, закриття міцних підприємств і організацій військово-промислового комплексу зруйнували їх партнерські відносини із закладами системи освіти. У ситуації закриття підприємств підготовка кадрів вищими навчальними закладами для національного господарства усе більшою мірою перетворюється у виробництво безробітних фахівців.

Оскільки за останні десятиріччя професійно-технічна освіта зазнала суттєвих втрат, з метою підвищення її якості необхідно: по-перше, сприяти запровадженню гнучких модульних технологій для професійного навчання кадрів на виробництві; по-друге, забезпечити інформатизацію професійно-технічної освіти, спрямованої на задоволення інформаційних і комунікаційних потреб учасників навчального процесу; по-третє, забезпечити навчальні майстерні, дільниці, лабораторії, полігони та господарства професійно-технічних навчальних закладів новим обладнанням, устаткуванням,

сільськогосподарською та іншою сучасною технікою. Також необхідно здійснити заходи щодо оптимізації мережі професійно-технічних навчальних закладів відповідно до перспективних потреб економіки з урахуванням демографічної ситуації та задоволення потреб регіональних ринків праці.

Доцільним в умовах трансформації ринку освітніх послуг є також розширення практики соціального партнерства вищих навчальних закладів з роботодавцями, громадянами та їх об'єднаннями і залучення їх до процесу вироблення і прийняття рішень з проблем вищої освіти; оптимізація обсягів підготовки та перепідготовки кадрів з вищою освітою у контексті інноваційного розвитку національної економіки; надання державної підтримки для підготовки фахівців за напрямами, що стимулюють розвиток пріоритетних базових галузей економіки у форматі «наука – освіта – технології» шляхом інтеграції з науковими установами та виробництвом.

Нові умови суспільного розвитку потребують змін у підготовці до реалізації можливостей професійної діяльності спеціалістів, підвищують вимоги до якості освіти, її інформатизації, професійної підготовки та управління якістю навчальних програм, методики викладання і діагностики професійних якостей спеціалістів усіх категорій, технічних засобів передачі інформації. Тому необхідно істотно зміцнити навчально-матеріальну базу, здійснити комп'ютеризацію навчальних закладів, впровадити інформаційні технології, забезпечити ефективну підготовку та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, запровадити нові економічні та управлінські механізми розвитку освіти.

Професійно-технічну освіту в регіоні необхідно перетворити на один із напрямів профільної старшої школи, істотно підвищити престиж технологічного навчання. Тому актуальним завданням є створення професійних ліцеїв. У контексті децентралізації освіти необхідно виявити модернізаційні імпульси її трансформації на регіональному рівні, зберігати гуманістичну спрямованість її розвитку, націлювати усі регіональні ресурси на освіту і виховання таких професіоналів, які завдяки своїм знанням, компетенціям і громадянським якостям зможуть розвивати своє місто, свій регіон, свою країну.

Панченко І.В., к.е.н., доц.,
Середа Г.В., к.е.н., доц.,
Донецький національний університет імені Василя Стуса

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНСЬКИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Розвиток сучасних інформаційних технологій створює значний вплив на систему освіти України та безпосередньо на організацію навчального процесу. В цих умовах розкриваються широкі можливості впровадження дистанційного

навчання студентів, що можуть і повинні активно використовуватись вищими навчальними закладами нашої країни.

Метою статі є дослідження сучасного стану дистанційної освіти в Україні та визначення актуальних проблем подальшого розвитку цієї форми навчання у вищих навчальних закладах.

На сьогодні переважна більшість вищих навчальних закладів України має в своїй структурі підрозділи, що займаються розвитком дистанційного навчання, однак їх організаційно-методичні підходи, форми та якість навчальної інформації суттєво різняться на рівні регіонів або навіть конкретних навчальних закладів. Основною проблемою при цьому є недостатньо досконале тлумачення концепції дистанційної освіти в рамках вітчизняного законодавства. Насамперед, потрібно більш чітке роз'яснення на законодавчому рівні наступних аспектів дистанційного навчання: процедури ліцензування дистанційних курсів; ціноутворюючих стандартів надання послуг дистанційної освіти; порядку видачі дипломів, сертифікатів та інших документів про освіту; методології захисту інтелектуальної власності при навчанні в дистанційному форматі.

Особливо актуальним вирішення вищезазначених питань постає перед вищими навчальними закладами, що були переміщені в інші регіони, внаслідок проведення антитерористичної операції в Донецькій та Луганській областях. Такі виші діють в умовах майже повної або значної втрати матеріально-технічних фондів, що обумовлює для них зміщення акцентів в сторону пріоритетного використання дистанційних технологій при організації навчального процесу.

Слід відзначити, що не тільки переміщені виші стикаються з проблемами при організації дистанційного навчання, ці питання актуальні для вищої школи всієї країни. Дистанційна освіта в Україні, на сьогоднішній день, знаходиться скоріше в стадії становлення ніж розвитку. Це пов'язано з низкою системних базових проблем, до яких можна віднести:

недостатнє фінансування системи освітніх послуг загалом, як наслідок нестабільної економіко-політичної ситуації в Україні;

нерівномірний рівень матеріально-технічної забезпеченості вищих навчальних закладів, зокрема, засобами інформаційних комунікацій та ліцензованим програмним забезпеченням;

одна з найгірших в Європі зона покриття 3G-Інтернету, що особливо відчувається в сільських регіонах України і створює перешкоди для розвитку дистанційного навчання;

відсутність дієвої загальнодержавної програми розвитку дистанційної освіти та відсутність належного її фінансування;

недосконале законодавство в сфері розвитку та організації дистанційного навчання в вищих навчальних закладах.

Таким чином, наявність вищезазначених проблем створює негативні умови для розвитку дистанційної освіти в Україні, що обумовлює необхідність

розробки на загальнодержавному рівні більш досконалої концепції визнання дистанційного навчання, як однієї з найперспективніших форм освітніх послуг.

Смовженко Л.Г., к.пед.н., доц.,
Сорокіна Н.В., к.пед.н.,
Інститут філології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ТЕХНОЛОГІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ У ПРОЦЕС ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ

Цільовим компонентомпрофесійної іншомовної підготовки майбутніх філологів є формування їхньої професійної іншомовної компетентності, яке не уявляється можливим без запровадження сучасних підходів до організації професійної іншомовної підготовки, використання найсучасніших технологій, а саме мультимедійних.

Аналіз наукових здобутків вітчизняних і зарубіжних учених засвідчує, що потужним резервом істотного підвищення якості професійної іншомовної підготовки майбутніх філологів й засобом, що сприяє ефективності процесу формування їхньої професійної іншомовної компетентності, є застосування мультимедійних навчальних презентацій. Утім, ефективність використання зазначених засобів значною мірою залежить від якісного складу використаних матеріалів, а також від майстерності педагога.

Впровадження мультимедійних презентацій у процес професійної іншомовної підготовки майбутніх філологів зумовилорозробку педагогічної технології. Зважаючи на етапний характер організації навально-пізнавальної діяльності [1; 2] і розглядаючи мультимедійні презентації як вид наочності, ми визначили такі технологічні етапи: 1) допереглядовий; 2) переглядовий; 3) післяпереглядовий. Вони спрямовані на досягнення визначеної педагогічної мети професійної іншомовної підготовки – формування професійної іншомовної компетентності майбутніх філологів – і забезпечують ефективність функціонування структурних елементів технології.

Перший, *допереглядовий,* має на меті актуалізацію попереднього досвіду студентів, можливості його застосування у виконанні певних завдань, нівелювання труднощів (лексичних, граматичних, фонетичних), що перешкоджають загальному розумінню матеріалу, що презентується. Зазначені цілі зумовили використання методів і форм: показ, пояснення; бесіда; індивідуальна, парна і групова робота. Наприклад:

Comment on the following quotation: “What the teacher is, is more important than what he teaches” by Karl A. Menninger*(Прокоментуйте вислів Карла Меннінгера: «Яким є учитель є важливішим за те, чого він навчає»).* Мета бесіди: викликати інтерес до виучуваної теми, сформувати позитивне

ставлення майбутніх філологів до нового матеріалу і майбутньої професії в цілому.

Другий етап, *переглядовий*, передбачає ознайомлення, вивчення і засвоєння студентами змісту навчального матеріалу, формування відповідних навичок і вдосконалення умінь. Вправи під час перегляду відеоматеріалу спрямовані на розвиток умінь аудіювання англомовних повідомлень. Їхньою метою є забезпечення розуміння змісту повідомлення, а також зосередження уваги на найважливіших моментах мовленнєвого продукту, що презентується, на головних дійових особах, на розвитку сюжету:*(Під час перегляду презентації зробіть список прогнозів автора про школи майбутнього):*

(МНП «FutureSchool» «Школа майбутнього» слайд № 7)

Цей етап вимагає застосування основних методів викладання і учіння (показ, пояснення, організація і участь у тренуванні).

На *післяпереглядовому* етапі здійснюється узагальнення вивченого матеріалу, його включення до загальної системи знань і вмінь майбутніх філологів, аналіз і корекція результатів навчально-пізнавальної діяльності з точки зору досягнення поставлених цілей. Післяпереглядові вправи мають на меті перевірку розуміння студентами змісту презентації, підготовку до обговорення пред'явленої інформації і безпосереднє використання нового навчального матеріалу в мовленні. На цьому етапі нами застосовуються такі методи і форми: організація та участь у тренуванні і практиці; рольова гра, ділова гра, бесіда, навчальна дискусія, творча робота. Наприклад:

Discuss the following: «The role of exams in education» *(Подискутуйте на тему: «Роль екзаменів в освіті»).*

Отже, технологія впровадження мультимедійних презентацій у процес професійної іншомовної підготовки майбутніх філологів має відповідні етапи з чітким визначенням завдань, які зумовлюють вибір адекватних форм і методів роботи на занятті, що, в свою чергу, дозволяє активізувати діяльність студентів та стимулювати особистісний та професійний розвиток і саморозвиток майбутніх філологів. Саме така організація професійної іншомовної підготовки майбутніх філологів, на нашу думку, призводить до досягнення конкретних

цілей навчання за оптимально короткі терміни і з найменшою витратою педагогічних сил та засобів.

Список використаних джерел:

1. Бовтенко М. А. Компьютернаялингводидактика : учеб. пособие / М. А. Бовтенко. – Новосибирск : НГТУ, 2000. – 91с.
2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: [підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів] / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін. / за заг. ред. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590с.

Ткаченко О.А., к.пед.н., доц.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

КОНТЕКСТНЕ НАВЧАННЯ У ФОРМАТІ «СПРАВА ЖИТТЯ» ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

У сучасному постіндустріальному суспільстві все більше активізуються інноваційні процеси трансформації освіти, наріжним каменем яких В. Г. Кремень вважає «людино-центризм», А.Д.Урсул розглядає модель освіти як випереджаючу систему, де інноваційна складова функціонує як компонент ноосфери. Наш досвід реалізації інноваційних методів у підготовці психологів показав, що на індивідуальному рівні криза розвитку сучасної молоді концентрується в суперечності особистостей викладача, орієнтованого на «минуле», і студента, орієнтованого на «майбутнє», вищий рівень розвитку («акме») якого, найімовірніше, реалізовуватиметься в якомусь іншому суспільстві. Успішне вирішення цієї проблеми залежить від створення методології освіти, орієнтованої на першопричину життя особистості, що нами визначено як «справа життя» (СЖ), на основі відповідного теоретичного психологічного підходу та методу навчання, в рамках якого в психолого-педагогічному «полі правди» одночасно функціонують навчальна і професійна діяльність завдяки вчинку, суб'єктами якої є учень і учитель. Актуалізується взаємодія правди і неправди, виникає емоційна напруга і конструктивний конфлікт при розумінні різних настановлень життєвого самовизначення, рівень якого характеризує готовність до вчинкової дії, обумовленої зовні детермінованою життєвою ситуацією.

Як показав наш практичний навчальний досвід, в такому форматі як студент так і викладач отримують можливість максимально активізувати свої внутрішні психологічні ресурси і духовний потенціал шляхом рефлексії і розуміння самовизначення і самореалізації з орієнтацією на своє вище призначення. У нашій освітній СЖ-практиці вчинкового ефекту вдавалося досягати за рахунок поєднання елементу реальної професійної діяльності у професійно-орієнтованій дисципліні «Експериментальна психологія» та тренінзі професійної майстерності для психологів-консультантів завдяки

створенню психолого-педагогічного «поля правди» у реальній ситуації, що за А.О.Вербицьким можна визначити як потрапляння у «професійний контекст». У першому випадку вивчення теорії експерименту здійснювалося одночасно з його проведенням. У другому - використовувався тренінговий прийом «клієнт з вулиці», коли учасник тренінгу у буквальному смислі виходив на вулицю, пропонував свої послуги психолога-консультанта першій пересічній людині, отримував згоду і безпосередньо у тренінговій групі проводив консультацію. Шуканий вчинковий ефект досягався при потраплянні студента у реальну ситуацію, яка набувала критичного характеру, що неминуче призводило до необхідності поєднувати навчальну і професійну діяльність. Саме тут і виникав той момент, коли отримані знання перевірялись на істинність. Тобто, якщо студент практично одночасно отримував професійні знання і їх використовував на практиці, відбувалось поєднання розуміння і рефлексії, створювалось психолого-педагогічне «поле правди».

А.О. Вербицьким також була запропонована ідея інтегрування в навчальному процесі науки і виробництва на основі ситуації і вчинку як *контекстне навчання*, коли будь-яке теоретичне питання вивчається у зв'язку з виробництвом в контексті з майбутньою професійною діяльністю. Він вважає, що основні суперечності традиційного вузівського навчання полягають у тому, що студент засвоює не саму культуру (наприклад професії) а лише засіб її освоєння, отримує знання, які відірвані від смислоутворюючих контекстів його майбутньої професії. Поняття «контекст» А.О.Вербицький пов'язує з поняттям «ситуація», коли активізується мислення суб'єкта, занурюючи його у все нові контексти. Особливу увагу у такій квазіпрофесійній діяльності привертає механізм породження і розвитку пізнавальних і професійних мотивів, коли одиницею аналізу діяльності суб'єкта може виступити *мотиваційний синдром* (система мотивів, цілей, цінностей, інтересів, бажань, прагнень тощо), що відображає змістовні і динамічні характеристики даної сфери.

Таким чином, контекстне навчання у форматі СЖ характеризується орієнтацією на вчинок і ситуацію, коли стає можливим поєднання пізнавальної і професійної діяльності, що дозволяє говорити про СЖ-самовизначення у професійній освіті. Це відбувається шляхом перебудови пізнавальної мотивації на професійну у форматі СЖ завдяки «мотиваційному синдрому». Навчання набуває ситуаційної орієнтації за принципом «закономірної випадковості», що уможливлюється у спеціально створюваному психолого-педагогічному «полі правди». Тоді професійна освіта набуває ситуативно-індивідуального характеру, що створює умови для формування особистості, здатної реалізовувати «справу життя».

Волгіна С.А., аспірантка,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

МОТИВАЦІЙНО-ВОЛЬОВИЙ КОМПОНЕНТ У СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ВНЗ

Сучасне уявлення про освіту змінило вектор від завершеного результату, який забезпечує певну стабільність протягом життя, до процесу що проходить через все життя людини та відкриває нові перспективи для постійного саморозвитку та самовдосконалення. У процесі внесення змін до існуючої системи вищої освіти формується новий тип спеціаліста, націлений на безперервне підвищення кваліфікаційного рівня, професійне самовдосконалення задля максимально повної реалізації себе як фахівця у майбутній професії. Проте, у процесі професійної діяльності молоді фахівці відчувають складнощі обираючи спосіб досягнення перспективної мети та здійснюючи об'єктивний самоаналіз власної діяльності. Такий стан зумовлює необхідність формування готовності до професійного самовдосконалення, що надалі дозволить реалізувати себе повною мірою як самостійного, ініціативного та успішного фахівця саме на етапі отримання освіти у вищому навчальному закладі. Внаслідок аналізу наукових позицій та поглядів вітчизняних та закордонних вчених стосовно визначення структури готовності до професійного самовдосконалення ми прийшли до виділення наступних структурних компонентів готовності: мотиваційно-вольового, когнітивного, організаційно-діяльнісного та рефлексивного компонентів. Мотиваційно-вольовий компонент готовності до професійного самовдосконалення передбачає наявність у студентів цілісної системи уявлень про майбутню професію, мети та зацікавленості навчальною діяльністю, позитивної установки на майбутню професійну діяльність, наявність мотивації у навчанні. Ознакою сформованості даного компоненту виступає сформованість пізнавальних мотивів, налаштування на досягнення професійної мети, психологічні механізми налаштування на різні види діяльності. На формування мотиваційно-вольового компоненту впливають суб'єктивні характеристики особистості студента, організація навчальної діяльності, адаптованість до навчального процесу та ін.. *Мотиваційний елемент* включає зовнішню та внутрішню мотивацію студентів. Зовнішньою називаємо мотивацію студентів отримати заохочення, визнання, уникнення невдач; до внутрішньої мотивації відносимо діяльність зорієнтовану на процес пізнання та результат такої діяльності. Мотивація окремого студента як особистості найповніше розкривається у ситуації певного виду діяльності, де вона виступає позицією суб'єкта та залежить від активності, цілеспрямованості, передбачення результатів досягнення, готовності до неочікуваних ситуацій, способів залучення до діяльності та емоційно вольових переживань. Мотиваційна сфера особистості студента є основним джерелом та рушійною силою успіху у навчальній діяльності. *Вольовий елемент* мотиваційно-вольового компоненту пояснюємо

здатністю зосереджуватися на досягненні мети, пошуку шляхів та способів дотримання вибраної стратегії набуття та вдосконалення знань. Сучасні теорії вольових механізмів у навчальній діяльності недостатньою мірою використовуються при організації навчальної та самостійної діяльності студентів. Вольова діяльність е складовою самоконтролю, який контролює та регулює мотиваційні процеси. Роль самоконтролю у вольовому акті полягає у підсиленні спонукань, підтримці діяльності, захистові від зовнішніх та внутрішніх втручань. Можна визначити наступні напрямки розвитку мотиваційно-вольових якостей студента у освітній практиці вищого навчального закладу:

- інтеграція педагогічного впливу у рамках комплексного використання різних типів навчальної діяльності та нетрадиційних методів навчання;
- визначення особистісних та соціально значущих цілей, здійснення направленості на створення штучних та природних умов, які забезпечують прогресивне зростання особистості;
- розробка прийомів саморегуляції, які базуються на чітких особистісних мотивах та системи суб'єктивних цінностей студента, які забезпечують оптимальне вироблення тактик та стратегій поведінки;
- реалізація системи самоконтролю у навчальній та повсякденній діяльності студента, вдосконалення емоційно-вольових якостей, які не мають вроджених природних задатків;
- забезпечення системності у розвитку емоційно-вольових якостей особистості студента, що має прояв у визначеній послідовності та багаторазовості педагогічних прийомів. Таким чином, розвиток та наявність мотиваційних та вольових якостей у майбутніх фахівців є необхідною умовою до професійного самовдосконалення.

Цзіці Лі, аспірант,
Міжрегіональна академія управління персоналом

ЛІДЕРСТВО ЯК ВЕКТОР УСПІШНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ

На студентську ініціативу покладаються значні надії, пов'язані з розв'язанням таких першочергових проблем як підвищення якості освіти та забезпечення перспектив на майбутнє. Не менш суттєвим є й те, що самі студенти виявляють прагнення до перебирання частини повноважень у справах управління навчальними закладами, забезпечення можливості відстоювати свої права та влаштування студентського побуту й дозвілля. Аналіз психолого-педагогічної літератури та педагогічної практики показує, що проблеми формування лідерських якостей у студентів вищих навчальних закладів присвячено багато наукових досліджень таких зарубіжних вчених та науковців як Р. Бо-Гардус, Ж. Блондель,Д. Дженнінгс, К. Левін, Р. Стогдилл, Р. Такер, С. Хук, А. Херманн та ін. У вітчизняній літературі цій проблемі присвячені

дослідження Г. Ашина, І. Волкова, І. Колтунової, Л. Кравченко, Р. Кричевського, Е. Кузьміної, Б. Паригіна, А. Петровського, Л. Уманського та ін. [1,2]

У соціально-історичному та культурологічному аспектах лідерство розглядається як механізм задоволення соціальної потреби суспільства в управлінні; у філософському – як процес домінування особистості та її впливу на спільноту; у політологічному – як найвища форма влади; у психологічному – як інструмент, який дозволяє задовольнити безліч потреб, як феномен суб'єктивної компенсації фізичної або духовної неповноцінності; у соціально-психологічному – як елемент організації та управління суспільними процесами в малій групі [2].

Вченими було встановлено, що важливе значення для формування лідерських якостей особистості має харизма. У психолого-педагогічній літературі харизма лідера розглядається як його особлива обдарованість (теорія «видатної людини»), здатність примушувати звичайних людей діяти неординарно в екстремальній ситуації, а також створювати особливий тип відносин між лідером і послідовниками. Лідерські якості людини, як виразника і захисника інтересів інших людей, вимагають, у першу чергу, вмілого поєднання у своїй роботі власних і колективних інтересів. Необхідним є сприяння творчому зростанню інших людей, створення для цього відповідних умов [4].

Таким чином, лідерські якості (здатність впливати на інших, їх поведінку непомітно для них самих, мати яскраво виражену потребу в спілкуванні, проявляти готовність легко вступати в комунікативний контакт, отримувати задоволення від діяльності, здатністю швидко застосовувати організаторські знання й уміння в самоуправлінні, моделюючи таким чином майбутню діяльність, відповідально виконувати колективні доручення) мають соціалізаційний аспект, пов’язаний з розумінням взаємозв’язку між процесами соціально-економічного розвитку України і формуванням покоління лідерів, здатних ефективно вирішувати актуальні проблеми сьогодення в найближчому майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Евтихов О. В. Стратегии и приемы лидерства: теория и практика. - СПб.: Речь, 2007. - 238 с.
2. Молодіжне лідерство та захист прав дитини / упоряд. М. Д. Городюк та ін., Житомир.обл. центр молодіжних ініціатив. - Житомир, 2003. - 98 с.
3. Leadership Theories / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://changingminds.org/disciplines/leadership/theories/leadership_theories.htm
4. Scouller J. (2011). The Three Levels of Leadership: How to Develop Your Leadership Presence, Knowhow and Skill. Cirencester: Management Books 2000., ISBN 9781852526818, pp. 34-35

Цзя Яо Чен, аспірант,
Міжрегіональна академія управління персоналом

ТВОРЧІСТЬ ЯК ДОМІНАНТА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ДИЗАЙНЕРА

Наприкінці XX – початку XXI століття відбулися концептуальні зміни в напрямах, цілях, змісті освіти, які орієнтують її передовсім на розвиток творчого потенціалу особистості й створення умов для його реалізації. Дизайн відображає дійсність за допомогою художнього образу, системи дизайнерських виражальних засобів, сприяє піднесенню національно-духовної культури суспільства.

Проблему формування творчих здібностей особистості обґрунтовано в працях Г. Гегеля, І. Канта, Х. Ортегі-Гассета, Л. Виготського, А. Маслоу, С. Рубінштейна, Дж. Дьюї, Н. Кузьміної, М. Монтессорі, С. Сисоєвої, Н. Чернухи та ін.[2]

Творчий потенціал – це динамічна структура, що містить комплекс творчих задатків, які виявляються у творчій активності особистості і обумовлена креативністю. Виділяють такі основні характеристики компонентів творчого потенціалу особистості: багаторівневість змісту (високий, середній, низький), діалогічність (творчий потенціал – діалог між потенційним і актуальним у самій особистості і навколишнім світом, іншими людьми, людини із самою собою), соціальний характер, системність.[1]

Успішному розвитку творчого потенціалу та високій підготовці майбутніх дизайнерів, на наш погляд, сприятиме перетворення освітнього середовища вищого навчального закладу на освітньо-культурне, оскільки структура такого середовища допомагає студентам не лише сформувати уявлення про культуру, а й краще зрозуміти її, сприйняти як складник загальнолюдської культури, що, у свою чергу, позитивно впливатиме на підвищення ефективності та якості розвитку творчого потенціалу майбутніх дизайнерів саме в освітньому середовищі вищих навчальних закладів культури та мистецтв.[3]

Важливе місце в системі підготовки дизайнера посідають предмети професійно зорієнтованого циклу, що дозволяє студентові максимально реалізувати власний творчий потенціал, комплексно підійти до розуміння професії та набути навичок синкретичного поєднання дизайну з іншими видами мистецтва. Зауважимо, що сьогодні становлення творчої особистості студента-дизайнера необхідно здійснювати виключно на основі цілеспрямованого та чітко організованого освітнього середовища.

Сучасні тенденції реформ у підготовці фахівців дизайну зумовлені зміною загального підходу до освіти у вищій педагогічній школі, а також технології навчання. Реформування підготовки зосереджується, передусім, на формуванні значущих професійних якостей майбутніх дизайнерів, розширенні їхнього мистецького сприйняття світу, вихованні гуманістичного світогляду та

загальної дизайнерської культури випускників. Професійна фахова майстерність майбутнього дизайнера досягається шляхом поєднання мистецтва з педагогічними здібностями, що потребує довготривалої, комплексної підготовки в навчальному закладі, відповідного рівня творчого потенціалу майбутніх дизайнерів.

Таким чином, на основі аналізу особливостей освітнього середовища вищого навчального закладу щодо розвитку творчого потенціалу майбутніх дизайнерів можливо дійти висновку, що для студентів освітнє середовище вищого навчального закладу культури та мистецтв має трансформуватися в освітньо-культурне середовище. Оскільки період перебування студентів у вищому навчальному закладі збігається з періодом становлення особистості молодої людини, активного формування моральних і професійних якостей, важливого значення набуває їхня соціалізація, пов'язана з особливостями освітньо-культурного середовища вищого навчального закладу, у якому здійснюється професійна підготовка.

Список використаних джерел:

1. Кічук Н. В. Творча особистість майбутнього фахівця як предмет сучасних педагогічних досліджень / Н. В. Кічук // Актуальні проблеми сучасної науки : матер. Міжн. наук.-прак. конф.; 2008. - Вінниця, 2008. - С. 155 - 158.
2. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: підручник / С. О. Сисоєва. - К.: Міленіум, 2006. - 344 с.
3. Фролова Т. В; Художественно-эстетическое развитие студентов университета: монография / Т. В. Фролова. - Челябинск. : Южно-Уральский научно-образоват. центр, РАО, - 2005. - 157 с.

Руденко О.О.,
голова студентського парламенту історичного факультету,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЧИ ПРИСУТНІ ЗМІНИ В НАВЧАЛЬНОМУПРОЦЕСІ З ТОЧКИ ЗОРУ СТУДЕНТІВ?

Наразі студентство університетів України періодично висловлює невдоволення темпами змін у навчальному процесі відносно усталених іще з радянських часів стандартів. Тому університету Шевченка, що претендує на звання одного з найкращих в Україні, варто дослухатись до думки безпосередньо студентів, які навчаються у ньому.

Отже, моя теза полягає в наступному – студенти майже не бачать змін у навчальному процесі, методиці та підходах викладачів до викладання. Для студентів, скажімо, писані від руки конспекти та обов'язкова присутність на всіх лекціях викладачів – це гарантія не якісної освіти, а більш-менш прийнятної оцінки наприкінці викладання курсу. Фактично, подібні методи

впливу на студентів – це останній прихисток викладачів, які не змогли адаптуватись до нових умов освітнього процесу і не змогли зацікавити студентів своїм предметом. Важливо, що мова йде не про якісь ораторські здібності або ж жартівливість викладача, зовсім ні. Мова йде про ставлення до студентів, методи, що використовує лектор у своїй діяльності. Адже легко порівняти присутність студентів на парах, де не відмічають, але де лекції є корисними і структурованимита тими, на яких хай і відмічають і це впливає на оцінку, проте не приносить більш практичної користі, аніж оцінка на заліку чи іспиті.

Ярослав Грицак у своїй промові для магістрів Українського католицького університету, які планували пов'язати своє майбутнє життя із викладацькою діяльністю, порадив їм одну надзвичайно корисну річ: любити своїх студентів. Йдеться не про елементарну лояльність, а і про адекватність вимог викладача на лекціях чи семінарах. Напевно, нашим закордонним колегам буде надзвичайно дивно почути про писані від руки семінари або обов'язкове відвідання лекцій окремих викладачів і вплив цього на підсумкову оцінку. За такою логікою, студент віддає свій час (але не сили і увагу), а натомість отримує задовільну оцінку і може не перейматись за свої знання.

Що пропонуємо ми як студенти, які бажають університету і конкретно нашим факультетам подальшого розвитку? Ми хотіли б допомогти оптимізувати навчальний процес до реальності, що склалась у освіті та світі загалом. Тобто, провести перевірку методичних рекомендацій викладачів, наполегливо рекомендувати (аби не вживати таке улюблене слово "зобов'язати") відмовитись від радянських методів викладання – читання застарілих, іще радянських за змістом і структурою лекцій, використовувати новітні джерела, технічні засоби, припинити перевірку присутності на лекціях (врешті-решт, для цього студенти обирають собі старост) і впливу цього на результати студента. Ми переконані, і навіть маємо такий досвід, що коли викладач зумів вдало підійти до структуризації викладання свого предмету і вміє зацікавити студентів, його аудиторія буде завжди повною.

Сировець С.Ю., к.геогр.н., доц.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

НОВІТНІ НАВЧАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ (НА ПРИКЛАДІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ТУРИЗМІ»)

Новітні напрями підготовки фахівців з туризму мають базуватись на реаліях світового туристичного ринку. Майбутній фахівець у сфері туризму має бути організатором, спеціалістом з розробки, просування, реалізації туристичного продукту та обслуговування туристів, який володіє знаннями про рекреаційно-туристичні ресурси і функціонуючі дестинації, принципи організації готельно-ресторанного господарства, екскурсійного

обслуговування, розробки турів, знається на сучасних інформаційних технологіях. Особлива увага приділялась вивченню іноземних мов: англійської як базової та ще однієї за вибором студента.

Структурні зрушення у навчальному процесі мають базуватись на сучасних інформаційних технологіях, науково обґрунтованих прогнозах розвитку освіти та потребах роботодавців. Як приклад, впровадження в навчальний процес дисципліни «Сучасні інформаційні технології в туризмі», яка формує необхідні теоретичні знання та практичні навички щодо побудови сучасних інформаційних систем, їх раціонального використання, а також упровадження сучасних інформаційних технологій у практичну туристичну діяльність. Навчальна дисципліна «Сучасні інформаційні технології в туризмі» базується на циклі дисциплін професійної та практичної підготовки, зокрема, «Технологія обслуговування в туризмі», «Менеджмент та маркетинг», «Туристичне країнознавство» тощо. Разом із цим дисципліна «Сучасні інформаційні технології в туризмі» тісно пов'язана з предметами, що вивчаються паралельно – «Основи економіки туризму», «Організація наукових досліджень» та інші, разом із якими вона створює науково-теоретичну та практичну основу до успішного виконання наукових робіт студентами.

Студенти під час прослуховування даного курсу дисципліни мають змогу застосовувати новітні навчальні технології, використовуючи автоматизовані системи управління туристичним підприємством, на прикладі програмних продуктів «ПАРУС», «ОВЕРІА». Модуль «Парус-Турагентство» являє собою галузеве інформаційно-технологічне рішення для автоматизації бізнес-процесів туристичних компаній та агенцій ділового туризму з надання комплексу туристичних послуг. В результаті опанування програмним модулем «Парус-Турагентство» студент повинен знати і вміти: вести деталізований облік параметрів клієнта (дисконти, бонуси тощо); реєструвати дані про туристичні та ділові поїздки; вести облік особистих даних осіб (ПІБ, паспортні дані, контакти); враховувати основні та додаткові параметри білетів на різні види транспорту; здійснювати візову підтримку; вести облік розрахунків з клієнтами та туроператорами; на підставі замовлень формувати рахунки, договори та платіжні документи; вести облік наданих знижок та отриманих націнок; відстежувати джерела ініціювання контактів; вести облік параметрів готелів; формувати звіти щодо інформації, внесеної до системи.

Таким чином, викладачі і студенти, маючи постійні зв'язки з туристичною галуззю, діючі в різних аспектах і на різних напрямках розвитку туризму, мають можливість адекватно оцінити стан туристичного ринку України, його потенційні можливості, виходячи з умов світового і європейського туристичного ринків, що є підставою для прогнозування напрямків розвитку вітчизняного туризму.

Список використаних джерел:

1. Навчально-методичний комплекс практичних занять з програмним модулем «Парус – Турагентство» (версія 7.40 для Windows) напряму

підготовки туризм, освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр» // В.К.Кіптенко, О.Ю. Малиновська, А.П.Федчук. – К.: ЛГТ, 2013. – 50 с. з іл.
2. Любіцева О.О. Кафедра країнознавства та туризму Київського національного університету імені Тараса Шевченка у становленні туризму в Україні//Географія та туризм: Наук. зб. /Ред. кол.: Я.Б. Олійник (відп. ред.) та ін. – К.: Альфа-ПІК, 2015. – Вип. 34. – 342 с.

Вовчаста Н.Я., к.пед.н., доц.,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ: УКРАЇНА ТА ПОЛЬЩА

Сучасний вітчизняний навчальний заклад неможливо уявити без міжнародної науково-технічної співпраці. Бєляєв Ю. стверджує, що місія сучасного вищого навчального закладу полягає у розширенні міжнародного співробітництва, забезпеченні рівних умов для доступу професорсько-викладацького складу, науковців та студентів до міжнародних освітянських джерел, пропаганда досягнень університету за кордоном, сприяння розвитку міжнародної співпраці, удосконалення програм підготовки фахівців відповідно до вимог Болонського процесу, зміцнення міжнаціональних освітніх і культурних зв'язків. З одного боку, цьому сприяє глобальна тенденція інтернаціоналізації освіти у цілому світі, з іншого, – трансформаційні процеси і входження України у світовий економічний та освітній простір, шляхами якого і є співробітництво, партнерство та інтеграція [2, с.18-27]. Ефективність міжнародних контактів сприяє новим академічним можливостям, численним перспективам для додаткового наукового зросту для працівників та мобільності студентів у міжнародному масштабі. Академік НАПН України Н. Г. Ничкало зазначає, що людині потрібно створювати умови для повноцінного розвитку та всебічної діяльності протягом життя на різних етапах її особисісно-професійного становлення, починаючи від вибору напряму професійної діяльності і до постпрофесійного етапу життя [3, с.10-21].

Львівський державний університет плідно співпрацює понад 15 років з Польськими вищими навчальними школами, організаціями, територіальними підрозділами у сфері цивільного захисту. Як наголошує ректор Університету, М. М. Козяр "Користь від такої співпраці очевидна. Ми навчилися діяти спільно при різноманітних надзвичайних ситуаціях транскордонного характеру. До цієї співпраці вдалося залучити наших колег із територіальних підрозділів та навчальних закладів Держслужби з надзвичайних ситуацій"[5].

На сьогоднішній день дослідження показали, що сукупні масштаби прямих і опосередкованих втрат (людських, економічних, інтелектуальних та інших) від вражаючих факторів надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру з кожним роком зростають та наближаються до

критичної відмітки. При її досягненні самостійно жодна держава світу, включаючи Україну, не буде в змозі надолужити їх за рахунок своїх власних ресурсів без втрат свого поступального соціально-економічного розвитку, тому що програми відновлення і реконструкції економіки та інфраструктури вимагають значно більше матеріальних і фінансових ресурсів, ніж будь-які інші програми [1, с.57]. Для вирішення цих суперечностей необхідна цілеспрямована діяльність всієї світової спільноти. Тому, надзвичайно важливим аспектом є налагодження співпраці у вищезгаданій сфері. У своїх дослідженнях О. Труш акцентує увагу на міжнародному співробітництві, що укладається на основі принципів рівноправності та взаємної вигоди за такими напрямами: 1) прогнозування НС та оцінка їх наслідків; 2) ліквідація наслідків НС; 3) навчання спеціалістів у освітніх закладах держав Сторін; 4) обмін фахівцями, стажерами, науковцями і викладачами; 5) допомога у навчанні населення правилам поведінки у разі виникнення НС; 6) обмін науково-технічною літературою та результатами дослідницьких робіт; 7) обмін інформацією, періодичною, методичною та іншою літературою, відео- і фотоматеріалами, а також обмін технологіями; 8) організація конференцій, семінарів, робочих нарад та спільних навчань; 9) інша діяльність, пов’язана з запобіганням надзвичайних ситуацій та ліквідацією їх наслідків [4, с. 112-123.].

Таким чином, багатогалузева система українсько-польських зв’язків дає можливість брати участь у міжнародних проектах, інтегрувати навчально-виховний процес у європейський простір, проводити науково-культурні обміни, адаптувати українських фахівців до роботи у спільних практичних навчаннях та тренуваннях, та надавати взаємну допомогу в галузі попередження катастроф, стихійних лих, інших надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків. Отже, двостороння співпраця у галузі освіти та науки має позитивне значення для обох країн у сфері цивільного захисту.

Список використаних джерел:

1. Андрієнко М. В. Проблеми міжнародного співробітництва у сфері цивільного захисту/ М. В. Андрієнко // Матеріали 15-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції рятувальників.Київ: ІДУЦЗ,2013. – С. 57.
2. Бєляєв Ю. Міжнародні зв’язки як важливий напрям удосконалення управління університетом в умовах європейської освітньої інтеграції [Текст] / Ю. Бєляєв // Вища школа. – 2010. – № 7–8. – С. 18–27.
3. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія: стат тя / Н. Г. Ничкало // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: наук.-метод. журнал. – К. – 2001. – Вип. 1. – С. 10 – 21.
4. Труш О. О. Досвід побудови та функціонування систем цивільного захисту країн-членів європейського союзу Південної Європи / О. О. Труш // Теорія та практика державного управління. – 2010. – № 1. – С. 112-123.
5. Україна та Польща визначили напрямки співпраці у сфері цивільного захисту [Електронний ресурс] – Режим доступу:

http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245996461&cat_id=248446167

Жолобчук Р.М.,
аспірант кафедри міжнародне право
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВДОСКОНАЛЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ ВІДПОВІДНО ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

На сучасному етапі інтеграції України до Європейського Союзу реальним стає рух нашої держави до стандартів діючої демократії й цивілізованого, соціально орієнтованого господарства. В таких умовах чітких обрисів набуває спрямування української освіти на досягнення нею сучасного світового рівня, оновлення її змісту, форм і методів навчання, організаційних засад побудови та діяльності, примноження інтелектуального потенціалу України, збільшення внеску в розвиток економіки, науки, освіти, культури країни й добробуту народу. Зміни, які відбуваються в інформаційній, технологічній, економічній, соціальній, комунікативній та інших сферах, пов’язані з ними динамізм і різноманітність знання та інформації підвищують значення освіти й потребують адекватної системи її організації. Рух до системи освіти, адекватної вимогам постіндустріальної цивілізації, пов’язаний зі зміною ролі й статусу органів управління, становленням і розвитком творчого характеру мислення управлінців, інтеграцією наукового знання з практикою управління. Тому цілком закономірним є необхідність здійснення всеосяжної реорганізації системи державного управління освітньою галуззю, в тому числі вдосконалення юридичної освіти відповідно до європейських стандартів.

Поступове реформування юридичних інститутів спрямованих на гарантування, утвердження і захист прав людини або забезпечення ефективного публічного обвинувачення, таких як суд, адвокатура, прокуратура, нотаріат, зокрема, триває впродовж років незалежності у державі шляхом оновлення законодавства та приведення його у відповідність до європейських стандартів. Ефективне функціонування цих інститутів однаковою мірою залежить від багатьох складових в тому числі від якості законодавства та від якості фахівців, що забезпечують діяльність цих інститутів.

Усі особи, що отримують доступ до професії судді, адвоката, прокурора є випускниками українських правничих шкіл. Водночас, зміст юридичних дисциплін, що їх викладають у правничих школах України, методика їх викладання, юридична наука, а також адміністрування цих шкіл та університетів в цілому повільно зазнають якісних змін та залишаються успадкуванням радянської системи юридичної освіти, відповідно до якої юрист сприймається, як особа, покликана служити державі, - а не гарантувати,

утверджувати і захищати права людини або забезпечувати ефективне публічне обвинувачення. Беручи до уваги Доповідь Венеційської комісії "Європейські стандарти незалежності судової системи: Частина I: незалежність суддів" CDL-AD (2010)004, формуючи законодавче поле для діяльності юридичних інститутів відповідно до європейських стандартів держава не отримує фахівців, спроможних впроваджувати нові закони заради утвердження та захисту прав людини.

Для України на сучасному етапі важливим є вивчення та використання передового досвіду європейських країн з метою покращання ситуації, що склалася у системі юридичної вищої освіти. Найголовніше, що необхідно зробити, – вдосконалити правовий та організаційно-структурний механізм та вивчити досвід у використанні методу злиття вищих навчальних закладів за результатами дослідження «Стан юридичної освіти та науки в Україні», здійсненого Координатором проектів ОБСЄ в Україні у співпраці з Національним університетом «Києво-Могилянська Академія» у 2009-2010 роках.

Беручи до уваги напрацювання науково-практичної конференції «Роль юридичної освіти у суспільстві, керованому верховенством права. Завдання для України», проведеної Львівським національним університетом імені Івана Франка, Національним університетом «Києво-Могилянська академія» та Координатором проектів ОБСЄ в Україні 20-23 жовтня 2011 р. у м. Львові можна зробити висновки, що формування ефективної системи юридичної освіти охоплює такі етапи: 1) визначення принципових завдань; 2) накреслення перспективних і найближчих цілей, які мають бути досягнуті у конкретний термін; 3) вироблення методів, засобів, форм діяльності; 4) вибір організацій (інституцій), за допомогою котрих здійснюватиметься діяльність і можуть бути досягнуті поставлені цілі; 5) підбір і розстановка кадрів, здатних зрозуміти й виконати накреслені завдання.

Безумовно, ці позиції передбачають аналіз конкретної ситуації, перегляд (добір) можливих варіантів вирішення поставлених завдань. Така інтерпретація системи вищої освіти об'єднує в одне ціле саму систему, її розробку і, головне, реалізацію. Для формування та реалізації державної освітньої політики слід також визначити принципи, на яких ґрунтується державна політика в системі юридичної освіти.

Вдоволення потреби у висококваліфікованих професіоналах на рівні держави та управління можливе лише за умови застосування елітарного підходу до залучення, розвитку та утримання викладацького корпусу та гарантування якості правничої науки.

Подальший розвиток правничої освіти має бути спрямований на підготовку правника відповідно до його фундаментальної ролі – утверджувати верховенство права через захист прав і свобод людини.

Секція 4. Науково-дослідна робота в умовах Четвертої глобальної наукової революції

Chernyak O.,
Kharlamova G.

DIALECTIC OF HIGHER EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF CHALLENGES OF THE EPOCH

At first glance, the causality of these two terms is not in doubt: science advocates as a thorough basis for higher education (HE); provides the direction and sets the rate of the latter. But the practice of the national scientific and educational activities supported by years of official statistics of Ukraine disharmonizes the apparent coherence. So, after the signing of the Great Charter of Universities and the Bologna Declaration (1999), all universities in Ukraine directed its study processes toward the integration into the European educational space and toward the internationalization of education. However, the science continued moving in waves of national interests, having in mind certain Soviet times of breakthrough scientific results nondisclosure, times of restructuring period marked with complete secrecy breakdown, times of the massive outflow of scientists overseas. All these trends in higher education and science of Ukraine during the 1994-2016 period led to the fact that the country currently feels the pressing urgency and necessity of rethinking the dialectic relationship "higher education - science".

It turns relevant and interesting to consider the statistical dynamics and dialectics of coexistence of Science and HE in Ukraine; to analyze key indicators of development - "litmus", to propose the possible direction of development and outline the basic essential features of science and higher education future.

Logic of research requires the consideration of dialectical pair “science-higher education" according to guidance: *Principles → Conditions → Actions → Motivation → Prospects.*

The following **principles** of European integration and internationalization for the dialectical development of HE and research could be accentuated: The principle of revision; The principle of the uniqueness of Education and Science; The principle of personalization; The principle of a civil society; The principle of "Education without Borders".

Conditions. If to consider HE and Science as a kind of innovative project, it is clear that there is a need for capitalization of these branches. European integration inherently emphasizes the need for the autonomy of institutes and universities, including financial autonomy. However, the main "investor" of national science and higher education is still the state. This fact argues the centralized intervention and control of scientific and educational processes by the state.

Actions. So there is an interesting paradox in Ukraine today - the science of Ukraine suffers under-funding, including state funding; indices of state knowledge-intensity are too low as to European standards, but the education, particularly HE, is at a sufficient level of financial funding and sees the possibilities of attracting additional funding under terms of autonomy of its budgets. This financial dissonance violates the dialectic relationship between education and science firstly in terms of training and the quality/quantity of scientific developments.

Motivations. Statistical data clearly showed a weak dialectic between HE and science. As data of 1996-2015 reported, higher educational institutions despite the increase in the amount of the graduates do not serve the goals of science and its strengthening.

Prospects. If the trend of recent years keeps the same, the domestic science and education will go separate ways.

At present, the society is sweeping a reassessment of the roles of science and higher education in human development. These restructuring and rethinking of the role of institutions of education and science in society can help qualitative rapid entry of Ukraine and its citizens into the ranks of the European Community.

Горбачук В.М., д.фіз.-мат.н.,
старший науковий співробітник,
Інститут кібернетики імені В. М. Глушкова НАН України,
професор Національного університету України «Києво-Могилянська академія»

СУСПІЛЬНІ ТА УНІВЕРСИТЕТСЬКІ ЗМІНИ ВІД ТРЕТЬОЇ ДО ЧЕТВЕРТОЇ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

За даними Міжнародного валютного фонду, у 2015 р. Україна посідала 133-тє місце серед 184-х держав світу за валовим внутрішнім продуктом у номінальних доларах США на душу населення. Водночас за офіційними даними Світової організації торгівлі (СОТ), у 2014 р. Україна посідала 30-те місце у світі за експортом телекомунікаційних, комп’ютерних та інформаційних послуг, причому обсяг такого експорту за 2011–2014 рр. (за 4 роки) зріс вдвічі. Про перспективність цих послуг для України порівняно з іншими галузями йшлося у моїй доповіді у лютому 2012 р. на конференції в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Т.Шевченка, виходячи з даних СОТ за 2005–2009 рр.

Перше і друге місця у світі за експортом телекомунікаційних, комп’ютерних та інформаційних послуг у 2014 р. посідали Ірландія та Індія. На початку 1990-х років фахівці у галузі телекомунікаційних, комп’ютерних та інформаційних послуг Індії відвідували Кібернетичний центр (Кібцентр на проспекті Глушкова) у Києві з метою обміну досвідом. На жаль, в Україні до початку 2000-х років про успіхи Індії у цій галузі було мало відомо. Наприклад, мої студенти фізико-технічного факультету Київського політехнічного

інституту (КПІ) дізналися про успіхи Індії в цій галузі лише при виборі тем реферату з економіки (портрети ряду студентів цього факультету – переможців і призерів міжнародних студентських олімпіад – розміщені у головному корпусі КПІ поруч з портретами Д. Менделєєва і С. Корольова). Водночас студент цього факультету, Єгор Анчишкін (зараз – власник солідної фірми у США), виявив неабиякий інтерес до економіки і застосував знання з розпізнавання образів, отримані на лекціях професора Михайла Шлезінгера з Кібцентру, для розробки стартапу Viewdle, який компанія Google купила восени 2012 р. за 30 млн. дол. Приклад Viewdle показує ефективність системи фізтеху – взаємодії академічної та університетської роботи. Крім того, Viewdle сприяв розвитку і капіталізації інших стартапів України.

9 листопада 2015 р. найвищу нагороду «Мислителі 50» у категорії «Цифрові мислителі» отримали Ерік Бриньйолфссон (професор сім'ї Шуссель Массачусетського інституту технологій (MIT), директор Ініціативи MIT з цифрової економіки, директор Центру MIT з цифрового бізнесу) та Ендрю Макафі (співдиректор Ініціативи MIT з цифрової економіки, асоційований директор Центру MIT з цифрового бізнесу) за пояснення того, чому Четверта промислова революція може вести до більшої нерівності, чіпаючи ринки праці. Із заміною праці на автоматику по всій економіці результуюче витіснення працівників машинами може посилювати розрив між віддачею капіталу і віддачею праці. З іншого боку, теж можливо, що вивільнення працівників завдяки технологіям вестиме до результуючого збільшення безпечних робочих місць з високою винагородою. Можна бути впевненим, що в майбутньому талант буде критичнішим фактором виробництва, ніж капітал. Це породжуватиме сегрегацію ринку праці на два полярні сегменти – сегмент низьких кваліфікацій з низькими зарплатами і сегмент високих кваліфікацій з високими зарплатами, що, в свою чергу, вестиме до загострення соціальної напруженості.

Четверта промислова революція є не лише ключовим економічним питанням, але й найважливішим соціальним питанням внаслідок нерівності доходів у зазначених сегментах. Найбільші виграші від інновацій мають тенденцію надходити до провайдерів інтелектуального і фізичного капіталу – новаторів, акціонерів, інвесторів, пояснюючи збільшення розриву у добробуті між представниками згаданих сегментів. Наслідок – ринок праці з підвищенням попиту на представників двох згаданих полярних сегментів і зниженням попиту на представників між цими сегментами. У таких умовах університети відіграватимуть більшу соціально-економічну роль.

Грінченко В.Т., д.фіз.-мат.н., проф.,
директор Інституту гідромеханіки НАН України

ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО НАУКОВО-ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Становлення інформаційного суспільства (суспільства знань) породжує досить широкий спектр викликів, на які має зреагувати основна складова сучасного освітнього процесу – класичний університет. Однією із ознак розуміння необхідності змін є поява означення дослідницький університет. В наших умовах поява такого терміну є швидше не дуже конкретно виражене бажання змін, ніж дійсно суттєва зміна в організації дослідницько- освітнього процесу. Знайомство з сучасними ідеями стосовно майбутнього університету, як і по відношенню до будь-якої проблеми сучасності, знаходимо майже розбіжність в точках зору від крайнього песимізму до сповненого оптимізмом віри в утвердження університету, як головного інструменту в формуванні активного члена майбутнього суспільства. Саме широке розмаїття оцінок майбутнього університету є показником необхідності для нього знаходитися в стані постійної змінюваності, і щоб вижити і щоб суттєво впливати на суспільні процеси. В доповіді обговорюються деякі виклики сьогодення, що пов’язані з етичними проблемами розвитку науки і освіти.

Аналіз публікацій, присвячених проблемам сучасної науки дозволяє виділити як одну із актуальних проблему обману та непорядності в науці. Значна кількість статей в провідних наукових виданнях, в публіцистиці доповнюється серйозними монографіями, присвяченими цій проблемі. Про великий інтерес наукової громадськості та суспільства в цілому до проблем непорядності в науці свідчить, наприклад, той факт, що одна із монографій *(Feder K.* Froud, Myths, and Mysteries. McGrow-Hill, 2014.) за короткий проміжок часу витримала вісім видань. Регулярними стали міжнародні конференції з питань наукової чесності. Остання конференція зібрала більше 500 учасників з багатьох країн світу. Практично в усіх розвинених країнах створено державні та громадські організації, що ставлять за мету викриття та критику випадків не етичної поведінки вчених. В історії науки факти обману та непорядності відомі з давніх часів. Однак особливої гостроти проблема набула лише в останні 30-40 років. Реакція наукового співтовариства спостерігається в різних формах. Практично всі міжнародні наукові організації створили Етичні Кодекси, які орієнтують їх членів на відповідний стандарт поведінки. З’являються новітні поняття типу наноетика (науковий журнал з такою назвою видається з 2007 року). Провідні університети формують власні кодекси поведінки студентів та викладачів, які мають регулювати освітній та дослідницький процеси. Згідно даних урядового порталу 50 університетів України мають кодекси честі або етичні кодекси.

Не етична поведінка вченого і викладача, очевидно, шкодить організації ефективного процесу виховання активного освіченого прошарку суспільства.

Рекомендації по зменшенню цієї шкоди мають базуватися на аналізі причин, що призвели до значного поширення таких негативних явищ в науці і освіті. В доповіді аналізуються деякі з цих причин, що породжуються намаганнями підвищити ефективність наукових досліджень впровадженням чисто кількісних показників для оцінки вченого, бюрократизація процесів оцінки роботи та розподілу фінансування. Значну роль може відігравати також фактор звуження наукового простору, який з'явився після розпаду політичної структури, що забезпечувала єдність наукового простору бувшого Радянського Союзу. Пропонуються для обговорення певні кроки, що мають посилити роль наукової спільноти, міжнародного співробітництва, для послаблення ролі негативних факторів тиску на науково-освітній процес. Проблема не в збільшенні числа ВНЗ з етичними кодексами та кодексами честі, а в створенні атмосфери, якій ці документи будуть дійсно впливати на повсякденне життя.

Козловський Ю.М., д.пед.н., доцент
Національний університет «Львівська політехніка»

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Реформування освітньої та наукової діяльності спрямоване на вирішення глобальних проблем сучасного суспільства: екстенсивного розвитку людства, погіршення екологічної ситуації, перманентних економічних криз тощо. Брак досвіду у розв'язанні цих проблем змушує звертатися до методу спроб і помилок, що часто призводить до негативних наслідків. Тому вчені наголошують на необхідності використання передусім новітніх наукових методів для розв'язання такого типу проблем. У розвинутих державах світу наукові осередки здебільшого зосереджуються в університетах та наділені статусом дослідницьких центрів. Такий підхід забезпечує одночасне продукування нових знань та їх ефективну передачу майбутнім фахівцям. Підвищення іміджу України у сфері науки й освіти передбачає інтенсивне використання позитивного історичного та сучасного досвіду вітчизняних і зарубіжних університетів, зокрема Польщі, розроблення та впровадження інноваційних підходів до наукової діяльності. У розв'язанні цих завдань важливу роль відіграє педагогічна наука, яка вказує шлях до побудови системи ефективної передачі наукових знань та оптимізації процесу наукової діяльності в умовах вищого навчального закладу. Ми розглядаємо її як комплексну діяльність, що містить три складові: професійно-галузеву, професійно-педагогічну та загальнонаукову. Органічне поєднання усіх трьох складових на основі загальнонаукової може сформувати на стику педагогічної науки та загального наукознавства нову галузь педагогіки – *педагогіку наукової діяльності,* спрямовану на системну підготовку особистості до наукової діяльності у межах основної чи суміжної професії.

Вважаємо, що наукову діяльність доцільно розглядати у двох чільних аспектах: характеристики особистості вченого як суб'єкта науки та особливості функціонування наукових груп. Теоретичне осмислення з погляду педагогіки й обґрунтування критеріїв якості дозволяє визначити ідеальні моделі як еталони, на досягнення яких спрямована практична наукова діяльність. Наукова діяльність розглядається як складова духовної культури особистості, що дозволило запропонувати шляхи розвитку особистості викладача у контексті гуманістичної парадигми освіти. Вона є динамічним, нестабільним, багатоваріантним процесом з погляду синергетики, тому може бути представлена як дисипативна система, де атракторами виступають наукові школи, кафедри, талановиті вчені тощо. У низці випадків замість великого числа змінних можна розглядати рівняння для однієї змінної, а потім за допомогою принципу підпорядкування виразити всі змінні через цю одну, з допомогою якої й описати поведінку системи. Наукову діяльність розглядаємо у багатомірному науковому просторі, де всі її структурні складові закономірно розташовані, більшість із них піддається формалізації та кількісному представленню, необхідному для їх моделювання. Вимірами цього простору є структурні складові наукової діяльності, тому цей простір описується різною кількістю вимірів і різними координатами. За рахунок самоподібності структур стає можливим узгоджене проектування кожної структури на умовні осі координат багатовимірного простору наукової діяльності вищого навчального закладу. Моделювання цієї діяльності визначається низкою методологічних засад: встановлення відношень між методологічними та філософськими основами моделювання на основі парадигмального підходу; забезпечення якісно нового рівня опису результатів наукової діяльності; у моделях підсистем виявляється фрактальна подібність перебігу процесів на якісно різних рівнях складності.

Таким чином, що наукову діяльність доцільно розглядати як матрицю фрактальних структур з однаковим набором елементів і різними підструктурами, що дозволяє її реорганізувати на основі ідей синергетичного підходу: залежно від характеру керуючих чинників у системі наукової діяльності можуть виникати цілком різні типи поведінки підструктур.

Рудакевич О.М., д.політ.н., проф.,
академік АНВШ України, професор кафедри філософії та політології,
Тернопільський національний економічний університет

ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ ОСНОВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ПЕРШОГО КУРСУ УНІВЕРСИТЕТУ

Аксіомою є положення про те, що навчання у вищих навчальних закладах, і в першу чергу в класичних університетах, базується на основі сучасних досягнень науки і техніки та супроводжується процесом набуттям

студентами навичок дослідницької діяльності. За цих умов істотною є роль гносеологічних та методологічних знань і, відповідно, викладання такої дисципліни як «Основи наукових досліджень» (далі – *ОНД*). Однак в умовах оптимізації навчального процесу останніх років цю дисципліну в ряді ВНЗ почали відміняти для студентів першого курсу, мовляв відповідний курс доцільно читати для лише для випускних курсів, які виконують кваліфікаційні роботи.

З обранням ректором ТНЕУ професора А. І. Крисоватого, який поставив перед колективом стратегічне завдання набуття статусу самоврядного науково-дослідницького університету, розпочався процес переведення навчальної дисципліни *ОНД* на кафедру філософії та політології. Це логічно, адже філософія розробляє загальну теорію пізнання – гносеологію, а так званий філософський метод володіє універсальністю.

У фондах бібліотеки ТНЕУ налічується біля 20-ти підручників і посібників з *ОНД*. Оскільки вони написані в різний час, у вишах різного профілю, а їх авторами є представники різних наук, вони відмінні за структурою та змістом. За таких обставин кафедрі довелося розробити програму курсу *ОНД* та навчальний посібник, які відповідають сучасним уявленням про наукове пізнання. Серед засадничих теоретико-методологічних та дидактичних питань викладання курсу *ОНД* слід відзначити такі.

По-перше, викладаючи дисципліну *ОНД*, необхідно перш за все дати всебічну характеристику науки загалом та її сучасного етапу. Це, як показує практика, стає важливою мотиваційною основою викладання навчального курсу.

По-друге, необхідно звернути увагу на детальне опрацювання студентами сутності чуттєвого та раціонального пізнання та їх різновидів: відчуття, сприйняття, уявлення, та поняття, судження і умовиводу. Без цього їм важко буде зрозуміти зміст і специфіку емпіричного й теоретичного рівнів наукового пізнання, а також зміст і особливості основних груп загальнонаукових методів.

По-третє, важливо озброїти студентів методикою вироблення наукових термінів, адже особливість наукового мовлення полягає в тому, що воно дає понятійне відображення дійсності. Зважаючи на те, студентам рекомендується в процесі виконання творчих завдань і курсових робіт, перш за все ретельно опрацювати зміст основних категорій та понять теми.

По-четверте, важливим є питання про логіку та етапи організації та проведення наукового дослідження. Ми рекомендуємо поділяти дослідницький процес на три стадії, які в свою чергу мають певні етапи [1, с. 110–119]. Першою є підготовча стадія. В її структурі п’ять етапів: проблемно-цільовий, інформаційно-пошуковий, гіпотезотворчий, методологічний та програмно-організаційний. Друга стадія – емпірико-теоретична. Вона включає дослідно-експериментальний, теоретико-узагальнюючий та звітний етапи. Третя – праксеологічна. В її структурі етапи апробації, впровадження та визначення ефективності дослідження.

По-п'яте, слід підкреслити, що в процесі викладання курсу *ОНД* необхідно достатньо часу приділити розкриттю структури наукового тексту, його елементів та основним видам навчально-наукових робіт, з якими стикається студент в університеті.

Хоч курс *ОНД* перейшов на кафедру філософії та політології, ми виступаємо за тісну співпрацю з випускаючими кафедрами у викладанні даної навчальної дисципліни. Тому тематика комплексних індивідуальних завдань з *ОНД* погоджується з цими кафедрами; а викладачі *ОНД* приймають участь в конференціях та науково-методологічних семінарах відповідних підрозділів університету.

Оскільки на старших курсах бакалавреату і в магістратурі читається курс «Методологія наукового дослідження», який максимально враховує специфіку обраної спеціальності, випускаючі кафедри повинні корелювати зміст відповідних програм з курсом *ОНД*, щоб попередити повтор матеріалу та досягнути поглиблення набутих методологічних знань.

Список використаних джерел:

1. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / Н. В. Гнасевич, Т. В. Гончарук, О. М. Рудакевич та ін. – Тернопіль: Крок, 2014. – 272 с.

Скиба Ю.А., д.пед.н.,
головний науковий співробітник,
Інститут вищої освіти НАПН України

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

На початку XXI ст. Європейське співтовариство запропонувало нову стратегію розвитку вищої освіти. Її ключовими завдання є модернізація європейської вищої освіти на основі підвищення конкурентоспроможності європейського ринку товарів і послуг, істотне збільшення кількості інтелектуально наповнених робочих місць за рахунок розвитку трьох вершин так званого «трикутника знань», а саме – освіти, досліджень та інновації. Як зазначає С. А. Калашнікова, забезпечити реалізацію «трикутника знань» можливо шляхом: стимулювання розвитку підприємницьких, креативних та інноваційних навичок у всіх освітніх напрямах і на всіх освітніх рівнях; створення більш інтерактивного навчального середовища та інфраструктури трансферу знань; розвитку різних форм співпраці інституцій вищої освіти з підприємствами; системного включення вищих навчальних закладів до процесів розроблення та реалізації локальних і регіональних програм розвитку [2].

Реалізація трикутника знань у вищих навчальних закладах потребує принципово нових підходів до створення навчальних планів і програм

підготовки майбутніх фахівців на основі навчання через дослідження. Впровадження зазначеного підходу у вищих навчальних закладах забезпечить процес навчання, дослідження та інновацій цілісним і гармонійним. Розроблення нових підходів до організації науково-дослідницької діяльності сприятиме формуванню у студентів науково-дослідницьких компетентностей, підвищенню якості науково-дослідницької роботи науково-педагогічних працівників та дослідницько-інноваційного статусу вищого навчального закладу, що визначено Законом України „Про вищу освіту” (2014 р.) [3].

Значну увагу підвищенню дослідницько-інноваційного статусу вищої освіти приділено у Національній рамці кваліфікацій. Здійснивши її логіко-системний аналіз встановлено, що 5-й кваліфікаційний рівень лише опосередковано і фрагментарно передбачає здійснення елементарної дослідницько-інноваційної діяльності в процесі підготовки фахівця. На 6-му рівні дослідницько-інноваційна складова підготовки залишається переважно опосередкованою, однак «передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки». Натомість опанування 7-го рівня потребує безпосереднього «проведення досліджень та/або здійснення інновацій», що має бути забезпечено в навчальному процесі. Рівні 8 і 9 по суті повністю базуються на дослідженнях і інноваціях, реалізація яких повинна відбутися в процесі здобуття вищої освіти цих рівнів [4].

Вважаємо, що дослідницько-інноваційна діяльність має здійснюватись на всіх рівнях (від початкового до наукового), для всіх ступенів (від молодшого бакалавра до доктора наук) та в усіх закладах (від коледжу до університету) вищої освіти. Водночас доцільно просилити переорієнтацію освітнього процесу на навчання через дослідження на 5-му, 6-му і 7-му кваліфікаційних рівнях.

Враховуючи, що вищі навчальні заклади володіють потужним інтелектуальним потенціалом, є головним джерелом нових знань, пріоритетним напрямом розвитку вищих навчальних закладів є орієнтація на підвищення ролі науково-педагогічних працівників у проведенні наукових досліджень, що дасть поштовх розвитку економіки та створенню інтелектуально наповнених робочих місць.

Список використаних джерел:

1. Закон України „Про вищу освіту”: чинне законодавство: (офіц.текст). – К.: Паливода А. В., 2014. – 100 с.
2. Калашнікова С. А. Європейська політика модернізації вищої освіти: ключові орієнтири / С. А. Калашнікова // Вища освіта України. – № 2. – 2012. – С. 80 – 84. – [Електронний ресурс] – Режим доступу http://www.ihed.org.ua/ua/resursy/ publikatsii- spivrobitnykiv.html.].
3. Луговий В. І. Ідентифікація складу і структури компетентностей – ключова умова підвищення ефективності викладання та оцінювання навчальних результатів у вищій школі / В. І. Луговий, О. М. Слюсаренко, Ж. В. Таланова // Вища освіта України. – № 3, (дод.1.) – Тематич. випуск

„Педагогіка вищої школи : методологія, теорія, технології” – К. : СПД Ятченко А. Д., 2011. – С. 9 – 16.
4. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show.

Таран Н.Ю., д.біол.н., проф.,
завідувач кафедри фізіології та екології рослин,
Мусієнко М.М.,
Бацманова Л.М.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ФІЗІОЛОГІЯ РОСЛИН В УМОВАХ ЧЕТВЕРТОЇ ГЛОБАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Нині людство стоїть перед двома глобальними викликами, безпосередньо пов'язаними з рослинами, - змінами клімату і завданням забезпечення продовольством бурхливо зростаючого населення Землі. Розв’язання цих глобальних проблем тісно пов’язане з розвитком науки про життя, застосуванням отриманих знань в сільському господарстві та медицині, розумінням місця людини в екосистемі. Фізіологія рослин є фундаментом сучасного рослинництва, вона досліджує і забезпечує теоретичну базу для всієї системи агрозаходів та фітобіотехнологій. Всі ці роки фізіологія рослин, залишаючись за своєю суттю самостійної біологічної дисципліною, рухалася від зовнішнього опису основних фізіологічних процесів до вивчення фундаментальних механізмів і принципів організації і регуляції інтегральних фізіологічних функцій. Перетворення фізіології рослин в самостійну науку відносять до 1800 г. На цьому довгому шляху змінювалися її стратегічні орієнтири. Протягом перших 150 років свого розвитку фізіологія рослин разом з іншими біологічними дисциплінами стала теоретичною основою трьох "зелених революцій", кожна з яких приводила до подвоєння врожаю. Ключовим завданням фізіології рослин минулого століття залишалася розробка теорії підвищення продуктивності найважливіших сільськогосподарських культур. В останні десятиліття на лідируючі позиції в фізіології рослин все більш явно виходять проблеми глобальної і регіональної екології, що є відповіддю вчених на несприятливі зміни клімату, а також на природні та техногенні катастрофи. Протягом останніх 25 років значно зріс інтерес до проблем стрес-фізіології рослин.

На сучасному етапі розвитку фізіологія рослин, як міждисциплінарна наука, розвивається по типу постнекласичної науки, що з‘єднує загальну біологію і екологію та фізико-хімічну й молекулярну біологію. Дослідження у цій галузі вкрай необхідні саме тепер, у постгеномний період, коли функція окремих генів (геноміка) має бути перекладена на мову функціонування

конкретних білків (протеоміка), метаболізму окремих клітин, тканин, органів (метаболоміка). Перші експериментальні результати нового наукового напрямку – метаболоміки кардинально змінили наші уявлення про таке поняття, як фізіологічна функція, яка змінюється у часі і просторі, формуючи функціональні модулі. Функціональні модулі, в свою чергу, взаємодіючи між собою, формують у рослинному організмі так звану «Network» - регуляторну мережу (контур). Для розвитку цього ключового напрямку фізіології рослин потрібний міждисциплінарний підхід до пізнання механізмів інтеграції і регуляції фізіологічних функцій в складі цілої рослини на рівні фізіологічних процесів, таких як фотосинтез, ріст, диференціювання, адаптація, онтогенез.

Розвиток фізіології рослин, як і будь якої іншої науки, залежить не лише від нових ідей, а й нових методологій. Фенотайпинг – методологія нового напряму рослинної феноміки, оригінально доповнюючи класичну фізіологію рослин, дозволяє поєднати різноманітні фізіологічні, морфометричні та біохімічні процеси для розуміння молекулярно-генетичних основ багатофункціонального процесу загального адаптаційного синдрому рослин. Ця методологія являє собою мультиваріантне дослідження комплексу рослинних ознак, які пов’язані з процесами росту і розвитку рослин, структурними перебудовами, фізіологічними реакціями толерантності, резистентності, екологічної пластичності та продуктивності. Особливістю фенотайпінгу є те, що методи недеструктивного аналізу фенотипу у поєднанні з геномікою дозволяють вивчати ріст і розвиток рослин як реакції на вплив різноманітних факторів довкілля і надавати характеристики конкретних видів рослин в певних умовах. Це системне дослідження передбачає як вимірювання окремих кількісних параметрів, що можуть формувати більш складні комплексні ознаки, так і з’ясування реакцій організму, які сприяють формуванню адаптації до майбутнього погіршення умов місцезростання, тобто індукують передадаптаційні процеси. Фенотипування є інтегральною оцінку фізіологічного стану рослин, що дозволяє визначити межі адаптивної мінливості та ступінь стійкості генотипу. Проведене нами, в умовах польового скринінгу, морфофізіологічне фенотипування сортів озимої пшениці за впливу факторів довкілля, дозволило відібрати селекційний матеріал нових продуктивних сортів, біологічні властивості яких найкращим чином пристосовані до природних умов Лісостепу України. Отримані результати, проведеного фенотипування, узгоджуються з оцінкою продуктивності рослин та дозволили нам виділити адаптовані до кліматичних умов лісостепової зони сорти.

Отже, сутнісна особливість фізіології рослин як постнекласичної науки – її міждисциплінарний, комплексний і проблемно-орієнтований характер, єдність теоретичних і експериментальних досліджень, фундаментальних і прикладних знань демонструє свою життєздатність і за умов Четвертої глобальної наукової революції.

Горбачик А.П., к.фіз.-мат.н., доц.,
декан факультету соціології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЯКИМ МАЄ БУТИ СУЧАСНИЙ УНІВЕРСИТЕТ?

Майже 40 тому в книзі "The Credential Society" відомий американський соціолог Рендал Колінз показав, що технологічні зміни не є рушійною силою зростання вимог до диплому. Масовість вищої освіти є в першу чергу наслідком змін у економіці, у ринку праці а отже і в соціальній структурі, що, в свою чергу, є наслідком технологічного зсуву. Мова йде про "заміщення" робітничого класу обслуговуючим персоналом (офісними працівниками). В результаті вища освіта стає масовою, що призводить до девальвації диплому. Роль вищої освіти змінюється, вища освіта потребує реформ. Але саме університет є головною ланкою вищої освіти освіт. Тому реформування вищої освіти це в першу чергу реформування університету.

Сучасний університет від орієнтації на національну культуру зсувається в своїй діяльності до орієнтації на міжнародні ринки – в першу чергу на ринок знань та на ринок праці. За задумом В.Гумбольдта університет мав бути інституцією, де з одного боку продукуються знання, а отже і культура (в процесі досліджень), а з іншого боку відбувається поширення культури (в процесі викладання). В розвиток цього Й.Фіхте, що був першим ректором Берлінського університету, стверджував, що університет існує не для того, щоб передавати інформацію, а для того щоб прищеплювати здатність до критичного судження. Але зараз починає все більше домінувати інша точка зору: університет є місцем, де відбувається "розвиток людських ресурсів", де виконується певна робота (проводяться дослідження) та навчають виконувати певну роботу (здійснюється викладання). Іншими словами, зв'язок між викладанням та дослідженням переходить у сферу розвитку потрібних ринку "людських ресурсів" а не "національної культури". При цьому потрібно зазначити, що мова йде не тільки про гуманітарні, але й про природничі науки.

Таким чином, необхідність реформування університетів та визначення їх нової ролі це не тільки українська проблема. При цьому традиційно можна визначити два підходи до такого реформування:

- реформування всієї галузі за певним планом. Це масштабна задача, що потребує значних ресурсів. Такий підхід має на увазі синхронізацію, коли сильні чекають слабких поки слабкі підтягнуться до рівня сильних. Реалізація потребує чіткої централізації, виконавської дисципліни;
- сформулювати мету (певний "ідеальний об’єкт") та надавати ресурси за рух у визначеному напрямі. За таких умов план визначається діями тих хто конкурує за ресурси. Процес реформування обов’язково супроводжується моніторингом руху у просторі визначених показників. Ризик полягає в тому, що результатом такого реформування може стати подальше зростання нерівності між сильними та слабкими.

Можуть бути різні оцінки просування у визначеному реформою напрямку:

- оцінки студентів, але компетенція студентів у цих питаннях, як правило, є невисокою;
- оцінки викладачів, але вони є зацікавленою стороною і тому їх оцінка має невисоку валідність:
- оцінки роботодавців, але вони, як правило, представляють більшою мірою тільки вимоги сьогоднішнього дня;
- оцінки професійних дослідників, що працюють в галузі вивчення освіти, соціології освіти, управління, фахівців з соціальної структури тощо
- міжнародні оцінки, зокрема міжнародні рейтинги.

У виступі пропонується певна класифікація університетів та обґрунтовується необхідність використання різних критеріїв для оцінювання університетів різних типів.

Список використаних джерел:

1. Collins R. The Credential Society: An Historical Sociology of Education and Stratification. New York: Academic Press, 1979.- 222 pp.
2. Ридингс Б. Университет в руинах / пер. с англ. — М.: Изд. дом Гос. ун-та Высшей школы экономики, 2010.- 304 с.

Ільїна Г.В., к.ф.н., доц.,
доцент кафедри менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ВІЗУАЛЬНА ГРАМОТНІСТЬ В ЕПОХУЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В епоху цифрових технологій, в умовах відеологічної культури, виникає необхідність формування «візуальної грамотності», яка передбачає вміння розуміти, інтерпретувати та давати етичну оцінку візуальній інформації.Роль візуальної грамотності у сучасній вищій освіті зростає, оскільки сучасні студенти живуть у візуально наповненому світі, в якому вони постійно зустрічаються з творенням сенсів і знань засобом зображень і візуальних медійних комунікацій. Необхідність формування навиків дляпошуку, інтерпретації, оцінки, створення візуальних матеріалів у науковому середовищі стає необхідною складовою освіти XXI століття.

Відтак починають розроблятися спеціальні стандарти візуальної грамотності, призначені для використання в академічних проектах та дослідженнях [Наприклад, 1; 2; 3; 4]. Так, дослідники D.Hattwig, K.Bassert, A.Medaille та J.Burgess пропонують сім основних стандартів, які повинні формуватися у студентів. До них належать. I. Візуально грамотний студент визначає природу й обсяг візуально необхідних матеріалів (1. Визначає й артикулює необхідність зображення. 2. Визначає різноманітність джерел, матеріалів та типів зображень). II. Візуально грамотний студент знаходить і

звертається до необхідних зображень і візуальних медій оперативно й ефективно (1 Обирає найбільш відповідні джерела і пошукові системи для знаходження і доступу до необхідних зображень і візуальних медій. 2. Ефективно проводить пошук зображень. 3. Здобуває й організовує зображення і джерела інформації). III. Візуально грамотний студент інтерпретує та аналізує значення зображень і візуальних медій (1. Ідентифікує інформацію відповідно до значення зображення. 2. Розташовує зображення в його культурному, соціальному та історичному контексті. 3. Ідентифікує фізичні, технічні та дизайнерські компоненти зображення. 4. Затверджує інтерпретацію та аналіз зображень через дискурс з іншими). IV. Візуально грамотний студент оцінює зображення та їх джерела (1. Оцінює ефективність та відповідність зображень як візуальних комунікацій. 2. Оцінює естетичну та технічну характеристики зображень. 3. Оцінює текстову інформацію, яка супроводжує зображення. 4. Висловлює судження щодо відповідності та точності джерел зображень). V. Візуально грамотний студент використовує зображення та візуальні медіа ефективно. (1. Використовує зображення ефективно для різних цілей. 2. Використовує технології ефективно для роботи із зображеннями. 3. Використовує рішення проблем, креативність та експериментальність для інкорпорування зображень у навчальний проект. 4. Ефективно спілкується з та за допомогою зображень). VI. Візуально грамотний студент проектує і створює значимі зображення і візуальні медіа. (1. Продукує візуальні матеріали для діапазону проектів і наукового використання 2. Використовує проектні стратегії та креативність у створенні зображень й візуальних медій. 3. Використовує різноманітні інструменти і технології для створення зображень і візуальних медій. 4. Особисто оцінює створений візуальний продукт).VII. Візуально грамотний студент розуміє множину етичних, правових, соціальних та економічних проблем, які виникають довкола створення і використання візуальних медій, і отримує доступ та використовує візуальні матеріали етично. (1. Розуміє множину етичних, правових, соціальних та економічних проблем, які виникають довкола створення і використання візуальних медій. 2. Слідує найкращим етичним та правовим практикам, коли отримує доступ, використовує і створює зображення. 3.Цитує зображення і візуальні медіа в статтях, презентаціях і проектах). [4, с. 75-82]. Як бачимо, сучасне інформаційне середовище встановлює цілий ряд різнопланових вимог щодо академічних навиків студента, які виражаються зокрема у його візуальній компетенції.

Сучасне суспільство – це суспільство масового виробництва і споживання візуальних образів. Відтак в університетах сьогодні формуються і розвиваються вимоги щодо знання та етичного використання цих образів, адже в епоху візуальних медій візуальна комунікація є невід’ємною і важливою складовою життя людини.

Список використаних джерел:

1. Christodolou A. The Development of Visual Literacy Course in Higher Education / Christodolou A., Damaskinidis G. // Semiotics and Visual

Communication. From Theory to Practice. – Newcastle upon Tyne, 2014. – P. 193-206.
2. Barry A. M. Visual Intelligence: Perception, Image and Manipulation in Visual Communication / Barry, Ann Marie / N.Y.: "State University of New York Press", 1997. – 426 p.
3. Braden R.A., Hortin J.A. Identifying the Theoretical Foundation of Visual Literacy // Television and Visual Literacy, eds. R. A. Braden and A. D. Walker. – Bloomigron, IL: International Visual Literacy Aspcoation, 1982, p. 169-179.
4. Visual Literacy Standarts in Higher Education: an Opportunities for Libraries and Student Learning / D. Hattwig, K. Bassert, A. Medaille, J. Burgess//Librariesandthe Academy, Vol. 13, No. 1 (2013), pp. 61–89.

Скотний П.В., к.е.н., доц.,
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

РОЗВИТОК МЕТОДОЛОГІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В УМОВАХ ЧЕТВЕРТОЇ ГЛОБАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Важливою складовою сучасного розуміння нелінійності процесу розвитку теоретичного знання є концепція наукових революцій, що постають своєрідними точками поліфуркації, які уможливлюють радикальні зміни ідеалів, норм та філософських засад науки. Як відомо, четверта глобальна наукова революція, що відбулася в останній третині XX ст., започаткувала розвиток постнекласичної науки як нового історичного типу наукової раціональності [4]. У контексті розвитку економіко-теоретичного знання йдеться про потужний інтелектуальний прорив, пов'язаний з переосмисленням предметного поля, ідеалів і норм економічної науки, збагаченням категоріальної матриці та оновленням методології економічних досліджень у працях М. Фрідмена, Дж. Гілдера, Д. Макклоскі, Дж. Робінсон, С. Вайнтрауба, Х. Мінскі, Дж. Стігліца, Дж. Акерлофа, П. Кругмана, Р. Коуза, Дж. Б'юкенена, Д. Норта, О. Вільямсона, Дж. Ходжсона, С. Вінтера, Р. Нельсона та інших відомих вчених-економістів. Переорієнтація на вивчення надскладних відкритих людинорозмірних господарських систем стала поштовхом до формування нової еволюційно-синергетичної картини економічної реальності. Адекватне осягнення останньої можливе на основі:

- усвідомлення економічної науки як відносно самостійної складової цілісної системи загальнонаукової картини світу, синтезованої на засадах еволюціонізму та історизму;

- відмови від традиційних уявлень про «механізм» економічного пізнання як лінійне парадигмальне сприйняття об'єкта дослідження, визнання множинності «фільтрів», що коригують, деформують і, в кінцевому рахунку, конструюють образ такого об'єкта [1, с.32];

- зростаючого методологічного плюралізму, посилення внутрішньої парадигмальної поліструктурності економічної гетеродоксії та мейнстріму [2, с.11];

- міждисциплінарного, проблемно-орієнтованого характеру економічних досліджень, «парадигмального щеплення» ідей, що транслюються з інших наук у процесі активної комунікації дослідників та наукових співтовариств;

- аксіологічної антропоцентризації, відмови від ідеалу ціннісно-нейтрального дослідження, врахування аксіологічних вимірів економічного пізнання, ціннісних орієнтацій та світоглядних установок відповідних суб'єктів;

- актуалізації категорій економічної нестійкості, невизначеності, нелінійності, вірогідності, що зумовлює широке використання сценарного підходу, апроксимації, новітніх комп'ютерних програм та хмарних технологій.

Важливо зауважити, що постнекласичний етап розвитку економічної науки суттєво змінює параметри її методологічної рефлексії. Йдеться про залучення філософсько-світоглядних здобутків синергетики до аналізу природи, рушійних сил та механізмів еволюції економіко-теоретичного знання [3]. Розвиток останнього аналізується в новій «системі координат» з урахуванням впливу зовнішніх (трансформація економічної реальності, міждисциплінарні комунікації, зміна наукової картини світу) та і внутрішніх чинників діяльності наукового співтовариства, складності, плюралістичності, нелінійності та непрогнозованості творчих процесів постановки й вирішення назрілих наукових проблем, гуманітарного людиноцентричного виправдання пізнавальної діяльності вчених-економістів.

Список використаних джерел:

1. Ананьин О. И. Структура экономико-теоретического знания. Методологический анализ / О. И.Ананьин. – М.: Наука, 2005. – 244 с.
2. Гайдай Т. Методологічні ознаки історичних типів наукової раціональності економічної теорії у вимірі сучасної філософії науки / Т. Гайдай // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Економіка. –2015. – №11(176). – С. 6-12.
3. Гражевська Н. І., Скотний П. В. Система економіко-теоретичного знання у нелінійних вимірах синергетики / Н. І .Гражевська, П. В. Скотний // Парадигмальні зрушення в економічній теорії XXI ст.: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2015. – С.81-83.
4. Степин В. С. Теоретическое знание / В. С. Степин. – М.: Прогресс-Традиция, 2000. – 744 с.

Соснюк О.П., к.психол.н., доц.,
доцент кафедри соціальної психології,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

MOOC: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стримкий розвиток MOOCs (Масових Відкритих Он-лайн Курсів) – один з найбільш помітних трендів в системі освіті. Однак останнім часом керівники провідних зарубіжних ВНЗ скептично оцінюють перспективи MOOCs, що засвідчують сучасні дослідження (наприклад, BabsonSurveyResearchGroup).

По-перше, це пов'язано з тим, що чимало ВНЗ інвестували в розвиток різних відкритих освітніх платформ, сподіваючись на відносно швидку монетизацію проектів. Однак, як показала практика, ці сподівання у переважній більшості випадків поки що не справдились. Таким чином, витративши певну кількість фінансових ресурсів, вони не отримали того економічного ефекту, на який сподівались.

По-друге, розвиток MOOCs для традиційних ВНЗ несе пряму загрозу, у вигляді можливого відтоку студентів. Саме тому, освітні програми які пропонуються в цьому форматі не передбачають сертифікацію з наданням кредитів (тобто не можуть конкурувати з освітніми послугами класичного зразка). Цей момент, знижує привабливість навчання на таких курсах серед студентів.

По-третє, впровадження технологій MOOCs потребує від ВНЗ суттєвої реорганізації власної діяльності. До такої перебудови, багато хто з топ-менеджерів в системі освіти не готовий (в першу чергу психологічно, в другу – фахово, в третю – ресурсно).

Ситуація з MOOCsбагато в чому нагадує ситуацію на автомобільному ринку, де гібридні, електричні та інші альтернативні двигуни могли з`явитися у масовому виробництві ще у 80-ті роки, але їх впровадження штучно стримувалось міжнародними автомобільними корпораціями. В решті решт, вони відступили. Однак цей час, ними було витрачено не даремно. Саме їм належить зараз левова частка патентів та технологічних розробок.

Щось подібне можна спостерігати і в освітній сфері. По-перше, саме викладачі провідних зарубіжних ВНЗ приймають участь у розробці курсах для різних платформ MOOCs, а деякі з цих ресурсів активно фінансуються провідними ВНЗ. По-друге, багато технологій, які проходять обкатку в MOOCs, вже впроваджено в освітній процес традиційних ВНЗ.

Таким чином, на той момент, коли прийде година «Х» для масового переходу в інші освітні формати, вони будуть найбільш готовими до цього. Тому, певний песимізм, який можна виявити в актуальних оцінках керівників зарубіжних ВНЗ відносно майбутнього MOOCs, явище тимчасове. І, скоріше за все, зміни в цій сфері відбудуться набагато швидше, ніж в розглянутому вище прикладі на автомобільному ринку.

Цілком ймовірним здається наступний сценарій розвитку ситуації з впровадженнямMOOCs в системі вищої освіти:

- традиційна (і при цьому високотехнологічна в усіх сенсах) вища освіта – буде дуже коштовною і доступною для більш заможних студентів, які будуть складати основу майбутньої наукової та політичної еліти;
- вища освіта в Unidiversity – буде доступною за ціною для студентів з середнім матеріальним достатком і буде займатися підготовкою спеціалістів вузького професійного спрямування;
- вища освіта в Інтернет Університетах – буде доступною за ціною/або взагалі безкоштовною (бюджетне фінансування) для широкого загалу – варіант масової освітньої послуги;
- гібридна вища освіта – буде доступною за ціною для студентів з середнім матеріальним достатком, в її межах будуть розвиватись програми здобуття другої вищої освіти за іншим фахом, додаткової професійної освіти в межах свого фаху, програми професійного вдосконалення тощо.

Що стосується нашої країни, то нам варто відслідковувати зміни в сфері освітніх послуг та намагатися не відставити від світових трендів. Тільки це дозволить нам зберегти вітчизняну освітню систему, не зазнавши суттєвих втрат.

Диденко И.А.,
ассистент кафедры иностранных языков экономического факультета,
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

ОСОБЕННОСТИ ПУБЛИКАЦИИ СТАТЕЙ В ЖУРНАЛАХ, ЗАРЕГИСТРИРОВАННЫХ В SCOPUS

В последнее время в Украине, как и во всем мире, возросли требования к публицистической деятельности научно-педагогического персонала высших учебных заведений. От нас требуется наращивать количество и качество научных публикаций. Международным мерилом работы ученого признан Индекс Хирша – наукометрический показатель, представляющий количественную характеристику продуктивности работы ученого, основанный на соотношении количества публикаций и цитирования этих публикаций.

Самым престижным является Индекс Хирша, который рассчитывается наукометрической базой данных SCOPUS. Именно поэтому публикация статей в журналах, зарегистрированных в SCOPUS, является стремлением научно-педагогических работников Украины и мира.

В апреле 2016 года более 50 преподавателей из украинских вузов были приглашены в рамках академической мобильности в Прагу, где имели возможность встретиться с редакторами журналов, индексируемых в SCOPUS: PhD Wadim Strielkowski (Research Associate, University of Cambridge) и Pr.Yuriy Bilan, Ph.D. (Uniwersytet Szczecinski, Szczecin, Poland). Редакторы поделились

принципами и инструментами, которыми они руководствуются при отборе статей для своих журналов, а также сложностями, с которыми сталкиваются наши соотечественники, отправляя свои научные статьи в западные журналы.

Есть несколько особенностей, которые следует учесть уже на этапе выбора журнала, в котором мы хотим опубликовать нашу статью. База данных SCOPUS обновляется 4 раза в год, каждый раз большое количество журналов, как включается, так и исключается из нее. Принимая во внимание то, что статья находится на рецензировании около года, мы можем столкнуться с тем, что, к тому времени, когда она будет опубликована, журнал уже не будет индексироваться базой данных. Поэтому необходимо очень серьезно отнестись к выбору издания. Определяясь с журналом, мы часто руководствуемся таким понятием, как импакт-фактор: чем он больше, тем журнал считается серьезнее и авторитетнее. Однако, по словам Вадима Стрелковски, стоит так же изучить статистику изменения импакт-фактора журнала за несколько лет: если мы заметим резкие скачки этого показателя, значит, имеют место нарушения, и данное издание может быть исключено из базы в ближайшее время.

Вадим Стрелковски и Юрий Билан так же перечислили основные причины, по которым нам могут отказать в публикации в изданиях, зарегистрированных в SCOPUS. Одной из главных причин может стать – плагиат. Поступающие статьи прежде всего проверяются антиплагиатными программами. Все прямые соответствия последовательности слов автоматически считаются плагиатом, даже если мы даем прямую цитату, заключаем ее в кавычки и делаем ссылку на источник. Чтобы этого избежать, редакторы советуют вместо использования прямых цитат перефразировать чужие мысли своими словами.

Среди причин отказов в публикации так же были названы: неполное раскрытие темы, отсутствие истории проблематики, отсутствие новизны, неактуальность для глобального сообщества, малое количество зарубежных источников, в частности, малое количество ссылок на публикации в журналах, индексируемых международными базами данных, а так же низкий уровень английского языка.

Редакторы признались, что отвергнуть можно любую статью, бывали случаи, что, отвергнутые изначально статьи содержали открытия, за которые ученые впоследствии получали Нобелевскую премию. К сожалению, редакторы, прежде всего, являются издателями, ради престижа журнала они скорее предпочтут взять статью известного автора, которого будут много и часто цитировать, нежели малоизвестного. Чтобы увеличить свои шансы сами редакторы рекомендуют брать в соавторы известных ученых, ученых из университетов Западной Европы и Америки. Кстати, количество авторов – не ограничено, основной принцип: чтобы их количество было обосновано объемом проделанного исследования.

Если, несмотря ни на что, в публикации отказали, стоит попробовать написать претензию редактору с просьбой провести повторное рецензирование,

или отправить статью в другое издание, так как даже слепое редактирование может быть необъективным.

Дабіжа І.Г.,
голова Бізнес-школи Ambassador

ОСВІТА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СТОЛІТТІ В УМОВАХ ПОСТІЙНИХ ЗМІН

В умовах глобалізованого ринку освіта стала значним фактором розвитку економіки та суспільного життя в цілому. У силу великих можливостей фінансування державою витрати на освіту одного громадянина в різних країнах в 25-30 разів більше, ніж у країнах, що розвиваються. Таким чином, у сучасному суспільстві центр ваги переміщується з індустріальної сфери в сферу інтелектуальну, насамперед систему освіти, що відтворює людський та інтелектуальний капітал суспільства.

Однак сьогодні для переважної більшості теоретиків і практиків освіти вже є очевидним, що усталені підходи і погляди на освіту в нових реаліях не спрацьовують і не дозволяють повною мірою виконувати покладені на нього завдання. Більше того, одним із відчутних соціальних наслідків названих вище стрімких технологічних змін, особливо сильно проявилися в останні десятиліття, став загальний криза існуючих систем освіти, що охопив сьогодні майже всі країни світового співтовариства. Сутність цього освітнього кризи є, як відзначають фахівці ЮНЕСКО, в безпорадності і неефективності сучасної освіти перед лицем глобальних проблем людства, тобто перед обличчям інформаційного суспільства.

У цьому суспільстві інформація стає більш важливою складовою, ніж земля, праця, капітал, сировина; масове стандартизоване виробництво замінюється новою системою індивідуального «ремісничого виробництва, в основі якої лежить не ручний, а розумова праця, що базується на інформатиці і супер-технології. Нові цінності інформаційного суспільства змушують замислитися над питанням, якою має бути сучасна освіта. Відповідь на це питання закладена в самій характеристиці інформаційного суспільства. Сучасне суспільство зробило перший крок в епоху інформатизації, підтвердженням чого є інтенсифікація інформаційних процесів. Це підтверджується наступним: зростає швидкість передачі інформації, прискорюються процеси її обробки, удосконалюється технічна база і т.д. При цьому, швидкість і масштаби змін досягли такого рівня, що покоління ідей, незважаючи на їх різноманіття, змінюють один одного швидше, ніж покоління людей. З'являється необхідність у постійному вдосконаленні практичних навичок і теоретичних знань.

Освіта в нашому суспільстві є головним соціальний ліфтом, який може допомогти піднятися в суспільстві соціальними щаблями. Сучасна людина знаходиться в контексті загальної інтеграції, інтегрується все: економіка, наука,

культура, підходи та концепції. Вміння орієнтуватися в цьому вирі, готовність до життя й діяльності в активно взаємодіючому світі – також одне із завдань освіти.

В центрі уваги сучасної освіти знаходиться діяльність самого учня, його внутрішнє освітній прирощення і розвиток. Освіта в цьому випадку – не стільки передача учневі знань, скільки формування самої людини.Таким чином, пріоритетним у сучасній освіті є формування «особистісного знання», не утрачивающегося з віком, а лише безперервно зростаючого. Знання лише тоді стає надбанням суб'єкта, коли воно являє собою зміст і продукт його власної розумової діяльності.

Світ стає все більш відкритим, однак, і більш взаємозалежним і технологічно складним. В цих умовах людська особистість формується, — «з'являється», — на принципово іншій основі, ніж в епоху індустріалізму, що обумовлює необхідність вироблення якісно нової моделі її підготовки до життя та діяльності в умовах глобалізованого інформаційного простору, формування в неї абсолютно нових, необхідних для цих умов і адекватних їм особистісних якостей, знань, і навичок. Чим далі буде просуватися суспільство в своєму розвитку, тим більшої соціальної підготовки зажадає людина для того, щоб максимально адекватно включитися в суспільне життя, адаптуватися до неї, бути її суб'єктності, тобто цілісної, самостійною особистістю. Відбувається дедалі більша актуалізація необхідності змін у системі освіти. Потрібна справжня та дієва модернізація освіти: модернізація пріоритетів, цінностей, відносин, взаємодій і т.д. Настає час корпоративної соціальної відповідальності, сталого розвитку та емоційного інтелекту. Необхідно скоротити розрив між практичною діяльністю людини і базовою освітою, яка отримує такий чоловік, віддаючи пріоритет практиці. Для цього слід залучати кваліфіковані кадри, які підтвердили свій теоретичний рівень практичними навичками роботи.

Необхідно створити модель освіти не статичну, незмінну протягом багатьох років, але динамічну, що змінюється, обновляється. Освіта є невід'ємною складовою частиною суспільного цілого, тому його не можна розглядати окремо від глобальних процесів економічного, соціального, культурного розвитку. Одним з прикладів адаптації освіти є дистанційне освіту на прикладі Школи Бізнесу Відкритого Університету Великобританії.

Змінюватися внутрішньо в умовах постійних зовнішніх змін – ось чому вчить Школа Бізнесу Відкритого Університету Великобританії. Це доводять численні історії успіху її випускників, яких не стає менше, незважаючи на світову кризу. Розвиток відкритого освіти — нової форми реалізації процесів освіти і самоосвіти на основі вільного доступу до освітніх ресурсів.

Широке впровадження дистанційних технологій володіє величезним потенціалом з точки зору створення нових педагогічних підходів, нової організації, нових джерел, форм, методів і технологій навчання, що відповідають потребам сучасного суспільства. Це розширює можливості навчальних закладів щодо надання спектру освітніх послуг.

Список використаних джерел:

1. Абакумова Е. О. Дистанционное образование в условиях становления информационного общества // Молодой ученый. — 2015. — №9. — С. 1459-1463, 1459-1463
2. Глущенко Е.С. Образование в условиях информационного общества [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://masters.donntu.org/2011/igg/glushchenko/library/tez5.htm

Павко Я.А.,
аспірантка Інституту міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СУЧАСНЕ МІЖНАРОДНЕ ПРАВО У НАУКОВО-ДОСЛІДНОМУ ПРОСТОРІ КЛАСИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ УКРАЇНИ

Суспільно важливі, резонансні події глобального виміру і значення, нерідко драматичні і суперечливі за своїми політико-правовими оцінками та геополітичними наслідками, які відбулися з початку XXI століття в світі і Україні, виразно засвідчують, що міжнародне право було і надалі залишається ефективним, добре апробованим регулятором міжнародних відносин між цивілізованими країнами, націями, народами [5,с.22]. Слід підкреслити, що наука міжнародного права у його сучасному форматі є важливою складовою фундаментальних і прикладних соціогуманітарних досліджень, які здійснюються у класичних університетах України. З одного боку, новітня міжнародно-правова думка спирається на теоретичні здобутки соціогуманітарних наук, а з іншого,–надає інтелектуальний імпульс для поглиблення та розширення наукових досліджень і дискурсів у царині соціогуманітаристики. На наше глибоке переконання, університетська, як і академічна наука міжнародного права, повинна узагальнювати тенденції міжнародної практики, аналізувати виклики глобалізованого світу, постійно досліджувати еволюційні чи трансформаційні зміни в системі міжнародних відносин, напрями їх розвитку у правовому контексті. Вона має також з конструктивно-критичних позицій враховувати досягнення світової та вітчизняної міжнародно-правової думки, неухильно дотримуватись відповідності власній предметній проблематиці, спиратись на усвідомлене праворозуміння новітніх парадигм та доктрин міжнародно-правової науки.

В сучасних умовах значно актуалізуються питання, пов’язані з удосконаленням методологічного інструментарію міжнародно-правової науки, її понятійно-категоріального апарату. Потребують прискіпливої уваги з боку юристів-міжнародників університетського типу проблеми поглиблення методологічної аргументації та культури наукового пошуку об’єктивної, незаангажованої юридичної істини, визначення та осмислення змістовних характеристик та пріоритетів новітнього міжнародного права, прогнозування та

моделювання ймовірних наслідків конфліктних міжнародно-правових явищ і процесів, які відбуваються у глобалізованому світі і Україні. В контексті викликів сучасної епохи міжнародне право XXI століття має стати цивілізаційним, позитивним за своєю сутністю і характером, враховувати діалектичну взаємодію альтернативних ідеологій, політико-правових систем, світоглядних цінностей і прагнути до їх творчого синтезу.

З врахуванням трансформаційних змін в системі міжнародного права університетським дослідникам, як і їх колегам з академічних наукових установ, доцільно приділити належну увагу питанням удосконалення механізмів міжнародно-правового регулювання міждержавних відносин на глобальному, регіональному та двосторонньому рівнях. Важливим в цьому контексті є всебічне вивчення тенденцій та напрямів розвитку міжнародно-правових основ співробітництва держав в різних регіонах планети, зокрема, в такому її унікальному районі як Арктика.

Необхідно зазначити, що науково-дослідний потенціал університетської науки міжнародного права спирається на глибоке історичне підґрунтя. Доречно сказати, що науковий доробок кращих представників школи міжнародного права Київського університету Св. Володимира є невід'ємною складовою частиною сучасної університетської та академічної юридичної науки, а також міждержавної практики. До яскравих дослідників міжнародно-правової проблематики, праці яких заслуговують на ретельне вивчення нинішнім і наступним поколінням юристів-міжнародників слід віднести В. Незабитовського, М. Ренненкампфа, Р. Базінера, О. Ейхельмана, П. Богаєвського, О. Жиліна. Наприклад, як зазначає академік НАН України Л. Губерський, професор В. Незабитовський створив власне оригінальне вчення про право, розробив нову концепцію юридичної природи території в теорії міжнародного права. Створена та виплекана В. Незабитовським школа міжнародного права дотримувалася гуманістично-ліберальних принципів у викладанні та дослідженнях, які тривали в Університеті Св. Володимира аж до початку XX століття [3,с.6]. Актуальними для сучасної міжнародно-правової думки є чітко окреслені професором Київського університету О. Ейхельманом дослідницькі завдання та проблеми систематизації науки міжнародного права [4,с.112-115]. Теоретико-методологічне значення для сучасної науки міжнародного права мають ґрунтовні монографічні праці професора Київського державного університету імені Тараса Шевченка І. Лукашука, присвячені дослідженню механізмів міжнародно-правового регулювання міжнародних відносин.

На думку зарубіжних фахівців, однією з прикметних рис сучасної науки міжнародного права є те, що вона вийшла за межі кабінетів та перетворилась в міцний соціальний інститут, складовими якого є різні спеціалізовані державні, міждержавні та недержавні науково-дослідні, навчальні, експертно-консультативні, науково-видавничі структури (асоціації, центри, інститути, відділи, сектори, кафедри, журнали та ін.) На зміну індивідуальній творчості прийшов переважно колективний науково-дослідницький процес в рамках

окремих наукових програм [1,с.499]. В цьому сенсі зазначимо, що досить динамічно і продуктивно розвиваються різні організаційно-правові форми науково-технічного співробітництва Київського національного університету імені Тараса Шевченка з норвезьким університетом в м. Нурланд з проблем Арктики. Зокрема, КНУ на сучасному етапі приймає активну участь у багатовекторному фаховому діалозі, присвяченому економічному розвиткові арктичного регіону, який водночас передбачає раціональне використання його унікальних природних ресурсів, захисту навколишнього середовища в умовах глобальної зміни клімату, дослідження різноманітних ризиків [2]. В цьому зв'язку перед університетськими юристами-міжнародниками відкриваються значні наукові перспективи у дослідженні теоретичних і практичних проблем арктичного права.

Отже, сучасне міжнародне право в класичних університетах України має розвиватись у гармонійному, синтетичному взаємозв'язку з зарубіжною наукою, спиратись на історичні традиції правових досліджень, послідовно втілювати ідеї та принципи дослідницького університету, забезпечувати високий інтелектуальний та системний рівень власних наукових розробок.

Список використаних джерел:

1. История международного права/ авт. кол; под. ред. А. И. Дмитриева, У. Э. Батлера. – Изд.2-е, доп. и перераб. – Одесса: Фенікс, 2013. – 574 с.
2. Наш університет-учасник «Арктичного діалогу 2014» // Київський університет. –2014. –№ 8-9, травень.
3. Наука міжнародного права в Університеті Святого Володимира. В 2т. Том 1: В. А. Незабитовський, М. К. Ренненкампф, Р. І. Базінер / Упорядники: О. В. Задорожній, В. А. Короткий. – К.: Видавничий дім «Промені», 2004. – 264 с.
4. Наука міжнародного права в університеті Святого Володимира. В 2т. Том 2: О. О. Ейхельман, П. М. Богаєвський, О. О. Жилін / Упорядники: О. В. Задорожній, В. А. Короткий.–К.: Видавничий дім «Промені», 2004. –456 с.
5. Павко А. І. Знакова подія в академічному житті країни // Трибуна. – 2015. –№9-12. – С. 22-23.

Секція 5. Основні риси дослідницького університету

Бойченко М.І., д.ф.н.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

РОЛЬ НАУКОВИХ ШКІЛ У ФУНКЦІОНУВАННІ КЛАСИЧНОГО І ДОСЛІДНИЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Наукові школи завжди були, є і будуть стрижнем наукового життя класичного університету. Водночас, при визначенні основних рис дослідницького університету у прийнятій 2010 року Постанові Кабінету міністрів України, якою затверджувалося «Положення про дослідницький університет» [4], взагалі не згадується поняття «наукова школа». Увесь масив наукових досліджень підлягає оцінці за принципом великих обсягів виконаних робіт і визнання досягнень окремих науковців-представників університету. До критеріїв належності університету до категорії «дослідницьких» парадоксальним чином не увійшла оцінка наукових традицій та міри науково-організаційної інтегрованості дослідницьких колективів в університеті. Не дивно тому, що нині призначення дослідницького університету практично редукується до створення продукту, придатного для трансферу технологій. Основною теоретичною причиною виникнення такої проблемної ситуації є недостатня наукова розробка поняття «наукова школа», а основною практичною причиною – надмірна уніфікація наукових досліджень у рамках визначення способу їхнього здійснення у дослідницьких університетах.

Пропонуємо розглядати наукові школи як втілення стійких комунікативних спільнот, які досліджувалися нами останні роки [1-3]. Основне питання конкретизується через розв’язання підпорядкованих йому завдань: з’ясувати, яким типом стійких комунікативних спільнот є наукова школа; виявити зв’язок способу розвитку наукового знання і типу наукової школи; простежити інваріантні та особливі характеристики різних типів наукових шкіл; нарешті, з’ясувати призначення кожного виявленого типу наукових шкіл у дослідницькому університеті. У якості конститутивної ознаки належності до спільнот ми вважаємо фактичну комунікацію, яка здійснюється завдяки визнанню певними індивідами спільних цінностей – більш чи менш явно, більш чи менш свідомо. Спільноти на засадах комунікації можуть виникати на підставі значимих для індивідів соціальних цінностей – наявних або таких, що виникають в процесі такої комунікації, а, можливо, і завдяки їй. Ці спільноти є сталими, але що більш важливо, їх системний характер виявляється, коли ця сталість успішно долає серйозні внутрішні та зовнішні виклики – тобто як стійка сталість.

Сучасна наука перестає претендувати на ціннісну нейтральність або раціональну безсторонність, але відкрито апелює до ціннісних потреб людини та свідомо акцентує свою ціннісну ангажованість. Ті наукові школи, які

функціонують на таких засадах, здобувають найбільше суспільне визнання та послідовників у наукових пошуках. Дослідницький університет може бути успішним, лише якщо він буде розбудованим на основі класичного університету та його наукових шкіл. Класичний університет може набути статусу дослідницького, якщо його наукові школи перетворяться із закритих клубів на провідника публічної наукової політики, а самі наукові школи будуть використовувати при досягненні своїх класичних наукових цілей усі новітні засоби комунікативних, інформаційних, педагогічних, когнітивних тощо технологій.

Список використаних джерел:

1. Бойченко М. І. Множинність стійких комунікативних спільнот у сучасних соціальних практиках / М. І. Бойченко // Materialy VIII Miedzynarodowej naukowi-praktycznej konferencji “Strategiczne pytania swiatowej nauki – 2012”. – V. 18. Filozofia. Politologija. Panstwowy zarzad. – Przemysl: Nauka i studia, 2012. – 21-30.
2. Бойченко М. І. Розвиток наукових шкіл у дослідницьких університетах /М. І. Бойченко // Теоретичний та науково-методичний часопис «Вища освіта в Україні». – № 1, Додаток 1. – 2014. – С. 5-8.
3. Бойченко М. І. Стійкі комунікативні спільноти й соціальні практики / М. І. Бойченко // Філософія та політологія у структурі сучасного соціогуманітарного знання (теоретичні та методологічні аспекти): Монографія / [Л. В. Губерський та ін.]. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. – С. 218-240.
4. Положення про дослідницький університет // Офіційний вісник України від 05.03.2010. – 2010 р. – № 13. – С. 29, стаття 612.

Лисенко В.П., д.техн.н., проф.,
Коваль В.В., д.техн.н., проф.,
Національний університет природокористування та біоресурсів України

АВТОМАТИЗАЦІЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Мета роботи. Показати перспективність використання інтелектуальних систем керування в аграрному секторі економіки України.

Результати роботи. Статистика останніх років стверджує, що аграрний сектор економіки нашої держави створює до 30% ВВП, забезпечуючи при цьому 30…40% надходжень валюти [1]. Зазначене стало можливим за рахунок використання у цьому секторі промислових методів ведення виробничої діяльності як у тваринництві, так і в рослинництві.

Тваринництво України в значній мірі представлено спеціалізованими підприємствами: птахофабрики, свинокомплекси, ферми із виробництва молока, тощо, де втручання людини у технологічний процес мінімізовано. Такі ж підприємства промислового типу є і в рослинництві. Це у першу чергу

споруди закритого ґрунту (тепличні комбінати, грибні комплекси), що протягом року, а не сезонно, спеціалізуються на виробництві томатів, огірків, квітів, грибів, іншої рослинної продукції. Усі ці підприємства є споживачами значних обсягів енергії, носіями якої, як правило, є природній газ, електричний струм. Доля такої енергії у структурі собівартості виробленої продукції на зазначених підприємствах сягає іноді до 70% (виробництво томатів) [2].

В умовах зростання ціни на енергію гостро постає питання раціонального її використання. Реалізується ця задача шляхом застосування різноманітних систем автоматизації із використанням спеціалізованих електротехнічних комплексів, що є складовими технологічного обладнання і забезпечують формування різноманітних стратегій керування потоками енергії. До того ж, оскільки тварини і рослини – це біологічні об’єкти і їх стани впливають на продуктивність, ця особливість повинна бути врахована в таких стратегіях.

Історично функціональні можливості систем автоматизації, що впроваджені в аграрних підприємствах промислового типу, змінювались відповідно до цінової політики на енергоносії. Якщо у часи, коли вартість енергії була незначною, це були системи, що реалізовували найпростіші позиційні алгоритми стабілізації, то на початку третього тисячоліття їм на зміну прийшли більш складні – адаптивні, оптимальні, здатні суттєво скоротити витрати енергії. Проте властивості біологічної складової об’єктів керування, природні збурення такі системи здатності аналізувати не мали, а тому формувати стратегію керування в умовах невизначеності, що приводила б до найкращого результату, не могли. Враховуючи зазначене, пропонуються до використання розроблені інтелектуальні системи керування електротехнічними комплексами, котрі пройшли виробниче випробування на птахофабриках, тепличних комбінатах, здатних аналізувати технологічні параметри в технологічному приміщенні як із використанням стаціонарних систем, так і мобільних роботів, природні збурення (температуру навколишнього середовища, сонячну радіацію), прогнозувати їх зміни, враховувати стани біологічної складової технологічних процесів, ціни на ринках продукції і на основі зазначеної інформації формувати стратегії керування, котрі із найменшими ризиками забезпечують максимальний прибуток підприємства [3].

Як відомо, Україна є одним із потужних постачальників зерна на міжнародні ринки, чому сприяють її природні особливості. Проте високі врожаї можливі лише за умов запровадження сучасних технологій. Однією із складових таких технологій є аналіз станів рослинних насаджень ранньої весни і внесення за потреби необхідних добрив (у першу чергу азотних), вартість котрих на сьогодні дуже висока, а терміни внесення обмежені. Традиційні лабораторні дослідження дуже тривалі і не дають загальної картини станів виробничих площ із зазначенням координат проблемних зон, часто значних.

На кафедрі автоматики та робототехнічних систем ім. академіка І. І. Мартиненка НУБіП України використали для дистанційного аналізу станів рослинних насаджень зернових їх зображення у видимому спектрі, отримані із використанням квадрокоптера. Їх аналіз здійснюється за спеціальним

інтелектуальним алгоритмом, що реалізується розробленим програмним забезпеченням. Отримані результати на основі використанням агрономічних стаціонарів, фітотронів та виробничих площах дають обнадійливі сподівання про широкомасштабне їх використання як в умовах України, так за кордоном [4].

Висновки

1. Існуючі системи автоматизації не забезпечують максимально-можливий прибуток підприємства промислового типу, оскільки не здатні в умовах невизначеності формувати найкращу стратегію керування. Перспективними у цьому плані є інтелектуальні комплекси, вільні від зазначених недоліків.

2. Дистанційний аналіз станів рослинних насаджень із використанням видимих їх зображень дозволяє зробити рекомендації керівникам господарств щодо потреби в поживних речовинах із зазначенням координат проблемних зон.

Список використаних джерел:

1. www.ukr.stat.qov.ua.
2. Лисенко В. П., Болбот І. М. Адаптивна система управління в промисловому пташнику для каналу «температура-яйценосність». Збірник наукових праць КДТУ. – 2002. – Вип. 11. – С. 105-108.
3. Лисенко В. П., Болбот І. М., Лєндел Т. І., Чернов І. І. Система управління біотехнічними об’єктами. Патент на корисну модель №103274. Зареєстровано в Держаному реєстрі патентів України на корисні моделі 10.12.2015 р.
4. Интеллектуальная система поддержки принятия решений по организации сбора и переработке органического сырья в биогаз. Монография / В. Ф. Лысенко, С. А. Шворов, Д. С. Комарчук и др. – К.: НУБиП Украины, 2015. – 687 с.

Kuklin O.V.

INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION: TRADITIONS AND NEW TRENDS

The system of formal and informal institutions of higher education in Ukraine has developed in the middle of the last century. And since then, the only option of their development was an evolutionary type of changes, that doesn’t ensure progress in today’s fast-paced innovation conditions. In today’s higher education the processes of transformations are accelerating that change radically technologies and forms of organization. University diploma loses its elitism, that, unfortunately is confirmed by the words of the professor of London School of Economics M. Oakeshott: “Current governments are not interested in education, they are only concerned about

coordinating this or that form of "socialization" with preserved fragments of once-deserved attention educational programmes".

Modern University is becoming a multi-disciplinary and multi-functional structure. The issues of formation of research and entrepreneurial universities have already been analyzed for a long time in the works of B. R. Clark, R. Cowen, R. Deem, H. Etzkowitz, D. Bok. In the leading countries of Europe, Latin America, Australia, North America, many universities are powerful business structures, the annual turnover of which bring them closer to large corporations.

Is it possible to realize the corresponding transformations of national or public universities into the entrepreneurial ones on the basis of cumulative incrementalism in Ukraine? Empirical experience of university structures development in Ukraine demonstrates the complexity of transformation processes and the predominance of academic conservatism. It should be also taken into account an increasing gap between the potential opportunities of even leading universities and the requirements of developing companies towards their graduates which introduce actively a digital business transformation.

Under such conditions, we believe, the way of institutional import can be used by establishing joint universities or opening the branches of leading world universities.

We have to abandon the majority of informal standards in the Ukrainian higher education and to give an opportunity to adapt new institutions in one or two new universities. In this case the key approaches of the formation of new structures must be:

1) a firm rejection of "post-Soviet" management skills: total control over the work of professors, hierarchical decision-making, election of rectors, etc;

2) creating a culture of "self-learning university" for all teachers who are required a constant knowledge updating;

3) transition from portfolio management programmes to the management of educational students experience who have many channels of getting knowledge and primary skills;

4) creating digital educational services, with the choice of a reasonable balance between full-time and distance learning. Mastering basic knowledge through online training and increasing its share in the university education;

5) developing a culture of collaboration within the university structures and attracting leading companies for the organization of joint activities of a corporate type;

6) performing the duties of the regional university with the simultaneous formation of a strong national and increasing international identity;

We just have to transfer from the evolutionary model of higher education development to a revolutionary breakthrough. If decisive steps are not taken in the next few years, then our education will not be able to be in the group of countries with higher per average Human Development Index, it will remain on the far periphery of the world community and future "digital world leaders" will be trained exactly not at Ukrainian universities.

Шарин С.В., д.фіз.-мат.н., доц.,
проректор з науково-педагогічної роботи,
Якубів В.М., д.е.н.,
завідувач кафедри управління та бізнес-адміністрування,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ КЛАСИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ УКРАЇНИ

Сучасна вища освіта в Україні відрізняється від аналогів розвинених країн Європейського Союзу. Проте у Концепції розвитку освіти на період 2015 – 2025 рр. задекларовано важливі інноваційні напрями розвитку освіти і науки нашої країни у проєвропейському напрямі. Цим документом передбачено, що освіта має стати одним з основних важелів цивілізаційного поступу та економічного розвитку, активним учасником євроінтеграційних процесів. Тому питання удосконалення системи діяльності університетів України відповідно до норм європейської освіти є актуальним.

Реформи, що відбуваються в освіті впродовж останніх років змушують університети постійно уточнювати свої стратегічні та тактичні завдання у планах розвитку. Сучасні університети, а особливо регіональні, опинилися у непростому становищі, що змушує їх працювати ефективніше та гнучкіше. У таких умовах господарювання класичний університет став інституційною одиницею конкурентного ринку вищої освіти, на який впливає сукупність зовнішніх та внутрішніх факторів.

Високий рівень конкуренції з боку вітчизняних та закордонних університетів, нові умови функціонування при фінансовій та управлінській автономії, демографічні зміни, що впливають на кількість потенційних абітурієнтів, переповнені ринки праці для випускників є основними факторами зовнішнього середовища, які з одного боку, ускладнюють роботу університетів, а з іншого боку стимулюють їх ефективніше працювати.

Низький рівень комерціалізації наукових розробок, низькі рейтинги університетів на європейській та світовій арені, недостатність вільних фінансових ресурсів, неготовність працівників до кардинальних змін в організації навчальної та наукової роботи є стримуючими внутрішніми чинниками розвитку університетів України.

Враховуючи визначені вище фактори, що впливають на функціонування вищих закладів освіти, загальні тенденції їх розвитку, вимоги європейського рівня та задекларовані положення стратегічних планів розвитку вищої освіти України вважаємо, що пріоритетними векторами розвитку сучасних класичних університетів є:

– трансформація організації, технології і змісту навчального процесу в контексті відповідності вимогам країн Європейського союзу та запитам вітчизняних роботодавців;

– підвищення якості надання освітніх послуг та їх урізноманітнення;

– удосконалення науково-дослідницької роботи в контексті глобальної наукової революції;

– удосконалення організації і методики управління на трьох рівнях менеджменту університетів з використанням інноваційних методик стратегічного управління, бренд-менеджменту, HR-менеджменту, маркетингового менеджменту та інших прийомів, що забезпечують ефективний розвиток організації в умовах жорсткої конкуренції.

Добрим прикладом для наслідування можуть бути кращі польські ВУЗи, які працюють на принципах організації роботи відповідно до потреб ринку праці. Тільки готуючи студента-фахівця, потрібного роботодавцю, університети забезпечують собі стабільну роботу у майбутньому.

Важливим принципом у процесі реформування вищої освіти має бути забезпечення гнучкості навчальних програм в університетах відповідно до потреб ринку праці. У сучасному суспільстві саме роботодавець через студента є замовником послуг вищих навчальних закладів. На даний часнеобхідним є налагодження тісної співпраці з роботодавцями та систематичні маркетингові аналізи з метою постійного моніторингу змін на ринку праці, і відповідно систематичне удосконалення навчальних програм підготовки конкурентоспроможного випускника. Сьогоднішній випускник є свідченням якості роботи університетів та запорукою їх функціонування у майбутньому.

Отже, євроінтеграційні процеси в Україні стимулюють і пришвидшують реформаційні процеси у вищій освіті, оскільки вимоги ринку праці кожного разу диктують нові вимоги до фахівця з одного боку, а з іншого – відкриті кордони для студента накладають також потребу у адаптації вітчизняної системи освіти до рівня розвинених країн.

Иванова О.А., к.э.н., доц.,
проректор по научно-исследовательской работе,
Харьковский гуманитарный университет «Народная украинская академия»

ИНТЕГРАЦИЯ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ КАК СПОСОБ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ВЫПУСКНИКОВ ВУЗОВ

Проблема совершенствования системы высшего образования и повышения качества профессиональной подготовки специалистов в Украине является важнейшей социокультурной проблемой, решение которой возможно только путем приведения образования в соответствие с новыми социально-экономическими требованиями рыночной экономики. Одной из ключевых задач в ходе совершенствования этого процесса в современных условиях является усиление интеграции науки и образования.

Такая интеграция имеет важное значение, поскольку делает результаты научных исследований быстро востребованными, естественным образом

обеспечивая трансформацию фундаментальной науки в образовательный процесс и практику. Появляется также опосредованная связь науки и бизнеса через инновационную инфраструктуру, которая обычно формируется вокруг университетов. Связующим звеном становятся кадры, в т. ч. студенты и аспиранты.

Как свидетельствует практика ведущих стран мира, отсутствие научной базы для реализации программ высшего образования ведет к тому, что выпускники вузов зачастую оказываются неконкурентоспособными на рынке труда, а научные организации практически утрачивают источники формирования кадрового потенциала из-за отсутствия притока молодых специалистов.

Обособленное существование научных и образовательных структур снижает потенциал их развития, уменьшает вклад в преобразование экономики и общества, препятствует полноценному вхождению в мировое научно-образовательное пространство. В современных условиях научные организации и вузы создаются, функционируют и управляются практически без учета взаимных потребностей, формы их интеграции не соответствуют потребностям современной рыночной экономики, не имеют адекватного правового обеспечения и государственной поддержки.

В настоящее время ключевой составляющей является, в том числе, интеграция науки и учебно-воспитательной работы с целью повышения конкурентоспособности выпускника, формирования многогранной творческой, духовно-нравственной личности, обладающей спектром компетенций, позволяющих быть востребованным на рынке в современных условиях хозяйствования. Профессиональная компетентность специалиста рассматривается нами как интегративное качество личности, проявляющееся в готовности реализовать свой потенциал (знания, умения, опыт, личностные качества и др.) для успешной творческой, продуктивной деятельности в профессиональной и социальной сферах, в осознании ею социальной значимости и личной ответственности за результаты этой деятельности, а так же в необходимости постоянного самосовершенствования. Именно такой специалист будет востребован на рынке труда, а для вуза – станет конкурентоспособным выпускником. Современная модель выпускника наряду с профессиональными компетенциями включает такую важную составляющую конкурентоспособности молодых специалистов как социальный капитал и источники его формирования [4].

Это еще раз доказывает актуальность интеграции науки и образовательной деятельности, которая призвана решать следующие задачи:

1) повышение качества образования и подготовка научно-технических кадров, обладающих современными знаниями на уровне новейших достижений науки и технологий и практическим опытом участия в научных исследованиях, полученных в процессе обучения;

2) привлечение в науку и образование талантливой молодежи и ее закрепление в этих сферах деятельности;

3) повышение эффективности использования кадровых, информационных и материально-технических ресурсов научных организаций и вузов при проведении фундаментальных и прикладных исследований и подготовке научных кадров;

4) активизация взаимосвязей с предпринимательским сектором экономики и корпоративной наукой, процессов коммерциализации результатов научных исследований и разработок и передачи технологий в реальный сектор экономики.

Список использованых источников:

1. Инновационный поиск продолжается... (Из мирового опыта становления непрерывного образования) / общ. ред., вступ ст. В. И. Астахова; И. Л. Ануфриева, Л. А. Артеменко, В.В. Астахов, Е. В. Астахова. – Харьков : Изд-во НУА, 2012. – 238 с.
2. Народная украинская академия: вчера, сегодня, завтра... : [юбилейн. вып. / рук. авт. коллектива В. И. Астахова; под общ. ред. Е. В. Астаховой; Нар. укр. акад.]. – Х., 2001. – 188 с.
3. Харьковская энциклопедия / под ред. проф. С. И. Посохова и проф. Е. В. Астаховой. – Харьков: Золотые страницы, 2014. – 439 с.

Василькова Н.В., к.е.н., доц.,
доцент кафедри маркетингу, співробітник Інституту вищої освіти,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ДОСЛІДНИЦЬКІ УНІВЕРСИТЕТИ ЯК ГЕНЕРАТОРИ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ КРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку цивілізації жодні наявні ресурси не здатні забезпечити тривалі конкурентні переваги. У суспільстві, заснованому на знаннях, освічені люди і знання, які вони продукують, стають джерелом багатства країни. І центральна роль у створенні “трикутника знань” (освіта – наукові дослідження – інновації) відводиться дослідницьким університетам, які мають бути генераторами зростання та створення благ і добробуту.

Першим прототипом дослідницького університету вважається відкритий у 1734 р. Геттінгенський університет імені Георга-Августа (Німеччина). Його випускник, видатний філософ і вчений Вільгельм фон Гумбольдт поклав в основу створеного ним у 1809-1810 рр. Берлінського університету такі основні принципи: єдність науки і викладання; свобода викладання і навчання; навчання через дослідження; академічне самоврядування. Наслідуючи принципи Гумбольта, в Німеччині всі ВНЗ, які в своїй назві німецькою мовою містять “університет” (Universität), є дослідницькими і мають право присвоювати наукові ступені.

На рубежі 19-20 ст. США перейняли німецьку модель університету. Першим американським дослідницьким університетом став Університет Джона

Хопкінса. Лише за кілька десятиліть американські дослідницькі університети вийшли у світові лідери, особливо після Другої світової війни. Згідно класифікації Фонду Карнегі, дослідницькими в США вважаються університети, які щорічно присуджують не менше 20 PhD-ступенів.[30] Їх поділяють на три підгрупи – дослідницькі університети: 1) з дуже високою дослідницькою активністю (в 2015 р. таких було 115 унівеситетів, або 2,5% від усіх ВНЗ в країні); 2) з високою дослідницькою активністю (107 закладів, або 2,3 %); 3) з середньою дослідницькою активністю (112 закладів, або 2,4 %).[31] Серед критеріїв оцінки масштабу наукової діяльності – обсяг отриманого державного грантового фінансування. Відмінними рисами дослідницького університету сьогодні є: тісна інтеграція науки і освіти; посилена увага дослідженням та підготовці магістрів і аспірантів; розвинена інноваційна інфраструктура; багатоканальність джерел фінансування і значний обсяг залучених від третіх сторін коштів на дослідження; комплексні системи винагороди та потужні (іноді багатомільйонні) пакети підтримки (приміщення, обладнання, наукові кадри, фінансування досліджень тощо) для залучення й утримання провідних професорів і дослідників; різні види партнерських програм з корпоративним сектором; виділення ресурсів для реалізації новаторських проектів в нових галузях і напрямах досліджень, в тому числі міждисциплінарних; глобальний характер діяльності, складні мережі міжнародного співробітництва та обміну на індивідуальну й колективну рівнях; гнучкість, здатність до швидких змін, орієнтація на постійне оновлення і досконалість тощо.

Взагалі, створення і успішне функціонування дослідницьких університетів вимагає значних ресурсів, потужної інфраструктури, сприятливого навколишнього середовища і академічних свобод. Крім того, дослідницькі університети живуть в умовах жорсткої конкуренції і мають постійно працювати на випередження. Тому в багатьох країнах діють програми стимулювання: на конкурсній основі визначаються університети або окремі факультети – флагмани в дослідженнях за тим чи іншим фаховим напрямом, які протягом кількох років отримують підвищене державне фінансування. До прикладу, в Німеччині за програмою "Ініціатива досконалості” протягом 2006 – 2012 рр. додаткове фінансування загальним обсягом € 1,9 млрд. отримали на конкурсній основі 50 університетів, на нові і повторні заявки на період 2012 – 2017 рр. виділено ще € 2,7 млрд. Схожі програми реалізуються і в багатьох інших країнах.

Україна має розробити і нарешті почати впроваджувати ефективну систему стимулів для розвитку дослідницьких університетів, орієнтуючись при цьому як на найкращі приклади зі світової практики і сучасні тенденції у цій сфері, так і використовуючи цінний досвід провідних українських університетів.

[30] http://carnegieclassifications.iu.edu/classification_descriptions/basic.php
[31] http://carnegieclassifications.iu.edu/downloads.php

Рассомахіна О.А., к.ю.н.,
доцент кафедри цивільного та трудового права,
Київський університет права НАН України

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА МЕТОДОЛОГІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ДОСЛІДНИЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Освіта як соціальне явище є цілеспрямованим процесом навчання та виховання в інтересах особистості, суспільства та держави, має за мету оволодіння особою цінностями культури та морально-емоційного ставлення до світу, досвідом професійної та творчої діяльності, які зберігають та розвивають духовні та матеріальні надбання людства [1, с.484]. *Актуальність питання удосконалення системи вищої освіти* обумовлена потребою модернізації освіти в Україні, запровадження нових, інноваційних технологій навчального процесу, виховання конкурентоздатних фахівців для забезпечення конкурентоздатності системи вищої освіти в Україні в умовах інтеграції України в міжнародні співтовариства, забезпечення інноваційного розвитку нашої держави. Однією з таких складових є удосконалення інфраструктури та методології навчального процесу в системі вищої освіти як невід'ємної ознаки функціонування дослідницького університету.

Наявність відповідного за обсягом книжкового бібліотечного фонду та хоча б одного Інтернет-центру є критерієм діяльності, необхідним для отримання статусу дослідницького університету в Україні згідно чинного законодавства. На мою думку, слід йти далі і впроваджувати більш сучасні та ефективні технологічні засоби роботи університету. Наприклад, створювати в межах університетів цифрові бібліотеки з дистанційним доступом користувачів до її інформаційних ресурсів через мережу Інтернет; створювати електронні навчальні посібники, тощо. Крім того, враховуючи, з одного боку, невдоволеність професорсько-викладацького складу розміщенням їх дисертаційних робіт на безлічі сайтах мережі Інтернет у платному доступі і, таким чином, наявність фактів порушення авторського права у такий спосіб, з іншого боку, враховуючи дієвість системи ліцензування з усіма її складовими у механізмі захисту авторського права, варто запропонувати національним вищим навчальним закладам та науковим установам створювати електронні бази повних текстів власних наукових творів та творів їх працівників з можливістю доступу до них в Інтернет *на умовах ліцензій та оплати* (наприклад, на сайтах їх бібліотек) *із одночасним контролем та видаленням даних об'єктів у випадку їх використання на інших Інтернет-ресурсах*. Це варто робити, незважаючи на наявні у ряді країн Північної Америки та Європейського континенту тенденції до надання найбільшими бібліотеками вільного доступу (безкоштовного або умовно платного) до електронних копій фондів цих бібліотек через мережу Інтернет [2; 3], задля забезпечення

отримання національними вищими навчальними закладами прибутку, а їх викладачами-науковцями доходу від результатів власної наукової діяльності.

Вищу освіту необхідно орієнтувати на формування загальної культури усіх верств населення. Аналіз сучасних тенденцій соціально-економічного розвитку вимагає створення системи дистанційного навчання, інформаційно-аналітичної та інноваційної діяльності, забезпечення відповідності навчального процесу одному із принципів вищої освіти – її доступності та наближення до робочого місця. Особливо важливо створити національну систему дистанційного навчання. Потрібно постійно оновлювати стандарти навчання, підготовки і перепідготовки спеціалістів за відповідними напрямками навчання та науково-методичного забезпечення цього процесу.

Що стосується гармонійного розвитку майбутнього фахівця з вищою освітою, то *його фаховість має бути заснована на гуманістичних орієнтирах і морально-етичних засадах, на справжній інтелігентності,* яку вбачають не в наявності диплому про вищу освіту, а в оволодінні гуманітарною культурою, вмінні мислити, співпереживати, бути здатним до етичних рефлексій, перебігу подій, щоб не лише розуміти їх, а й визначати своє практичне ставлення до них.

Щодо удосконалення методології навчального процесу. Приєднання нашої країни до Болонського процесу надає можливість здійснити структурні перетворення вищої освіти за узгодженою системою критеріїв, стандартів і характеристик, що дозволить Україні стати визнаною частиною європейського освітнього і наукового простору. З огляду на стан української системи вищої освіти, головним напрямом Болонського процесу для нас є лібералізація вищої школи, навчання студентів за принципом свободи й одночасно відповідальності за свій вибір. *Адже тільки внутрішньо вільна людина, котра опанувала мистецтво прийняття рішень і відповідальності за них, може бути по-справжньому свідомим громадянином, а також конкурентоспроможним, мобільним професіоналом.* Західна практика показує: студент, який вибрав курс на основі особистого інтересу, навчається зовсім інакше. У цьому контексті варто також додати, що культура якісного виконання студентами таких видів навчальних завдань як реферати, курсові та дипломні роботи, проведення наукових досліджень в цілому має стати їх усвідомленим і вільним вибором, цьому студентів мають навчати їх наставники-професіонали і акцентувати на цьому увагу у процесі роботи зі студентами: навчати аналізувати матеріал, який є емпіричною базою дослідження, правильно складати бібліографічні описи джерел у списку літератури, дотримуватися встановлених вимог щодо оформлення таких видів робіт. Дана проблема сьогодні стала надзвичайно гострою у порівнянні із ситуацією у ВНЗ десятирічної давнини і на неї слід окремо звертати увагу у процесі роботи. Вступ України до Болонського процесу потребує суттєвого збільшення вимог до ефективності діяльності, підвищення ролі творчих стосунків викладачів і студентів у навчальних закладах. Вони повинні стати каталізаторами наступної самостійної роботи, дати імпульс студенту для активного творчого індивідуального прогресу.

Список використаних джерел:

1. Ілюстрований енциклопедичний словник/ [ред. кол.: В. І. Бородулін, А. П. Горкін, А. А. Гусєв, Н. М. Ланда та ін.] – М.: Велика Російська енциклопедія, 1995. – 894 с.
2. Пасмор Н. П. Електронні бібліотеки як елементи інформаційного суспільства: консенсусні рішення [Електронний ресурс] / Н. П. Пасмор // Імперативи розвитку електронних бібліотек: pro et contra = Imperatives of the Electronic Libraries Development: pro et contra: матеріали міжнар. веб-конф. (м. Харків, 27 березня 2014 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Наук. б-ка, Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Центр. наук. б-ка. – Електрон. текстові дані. – Х., 2014. – Режим доступу: library.nulau.edu.ua/ biblioteka/Web-konf-2014/Imperatives.pdf. – Назва з титул. екрана.
3. Петровіч Е. Традиційна бібліотека чи з вільним доступом – що краще у країні, де відбувається становлення ринкової економіки? (Досвід бібліотеки Варшавського університету у 2000 – 2007 рр.) [Електронний ресурс] / Ельжбета Петровіч, Марек Міхальський // Вісник Львівського університету. Серія *книгозн*авство, *бібліотекознавство* та *інф*ормаційні *технології*. – 2010. – Вип. 5. – С.163. – Режим доступу до стаття: *library.lnu.edu.ua/bibl/...V/153-164.pdf.*

Терес Н.В., к.іст.н., доц.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКА НАУКОВА СПІВПРАЦЯ: З ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ВИКОНАННЯ НАУКОВОЇ ТЕМИ «ПОЛІТИКА ЕТНІЧНА КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ»

Сучасний етап розвитку гуманітарних наук характеризується посиленням міждисциплінарного характеру досліджень, створенням тимчасових наукових колективів, здатних в короткий термін виконати наукові завдання та підготувати високоякісний науковий продукт. Впродовж 2014 – 2015рр. колектив науковців під керівництвом професора, доктора політології, члена Президії Комітету з досліджень міграції Польської Академії наук Генрика Халупчака працював над виконанням гранту Національного центру науки (Польща) «Етнічна політика в сучасних країнах Центрально-Східної Європи». До роботи над проектом були залучені науковці з різних університетів Польщі: Родослав Зендеровскі – професор Католицького університету у Варшаві, Валентин Балюк – професор Університету імені М. Складовської-Кюрі у Любліні, Євгеніуш Миронович – професор Університету у Білостоку, Томаш Шишляк – доктор наук Вроцлавського університету, доктор наук Елжбета Шишлак – Інститут міжнародних студій Вроцлавського університету, Адам Бобрик – доктор наук з університету Природничо-гуманітарного у Сидльцах,

доктор наук, професор Збіенев Курч – директор Інституту соціології Вроцлавського університету, Марчин Косиенковскі – доктор наук Люблінського Католицького університету імені Іоанна Павла II, Наталія Терес – доцент історичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка та інші науковці. Загалом у виконанні гранту взяли участь 18 осіб, 17 з яких були представниками польських інституцій, і 1 (доц. Н. В. Терес) – від України. Створення такого наукового колективу дало можливість у короткий термін виконати великий обсяг дослідницької роботи.

Надзвичайно важливою та актуальною була тема дослідження, у якій вперше в науковій практиці комплексно вивчалась сучасна етнополітика таких країн, як: Білорусь, Болгарія, Чеська Республіка, Литва, Молдова, Польща, Румунія, Словаччина, Україна, Угорщина. Загалом реалізація етнополітики на сучасному етапі була проаналізована у 10 країнах. Важливим компонентом дослідження було теоретичне осмислення етнічної політики, яке підготували проф. Родослав Зендеровски, проф. Генрик Халупчак, проф. Валентин Балюк.

На початковому етапі роботи були розроблені універсальні підходи до висвітлення етнічної політики, зокрема її визначення в кожній з країн, створення та ефективність роботи державних інституцій, відповідальних за етнополітичний напрям, аналіз ефективності етнополітики на регіональному рівні, дослідження стану етнополітичного розвитку національних меншин в кожній з країн та інші питання.

Результати роботи учасників гранту були представлені у вигляді монографічного дослідження «Polityka etniczna Ukrainy. in: Polityka etniczna w spolczesnychpanst w Europy Srodkowo-Wshodniej» (red. H. Chalupczak, R. Zenderowski, W. Baluk, Lublin: UMCS, 2015, ss.531). Того ж року ця праця була видана англійською мовою «The Ethnic Policy in Contemporary East Central European Countries, red. H. Chalupczak, R. Zenderowski, W. Baluk, Lublin, UMCS, 2015). У кожній з них мною у співавторстві з Анжеєм Якубовським представлено розділ «Етнічна політика України».

Результати напрацювань учасників гранту представлені на міжнародній науковій конференції «Політика етнічна: теорії, концепції, впровадження», яка відбулася у вересні 2014 р. Історичний факультет КНУ імені Тараса Шевченка був серед організаторів конференції. За результатами конференції вийшов друком збірник статей «Polityka etniczna. Teorie – Koncepcje – Wyzwanie. Red H. Chalupczak, H. Browarek, R. Zenderowski, Ewa Pogorzała, Lublin: UMCS, 2015, ss. 674.

Досягнені результати стали можливими завдяки високопрофесійній роботі колективу вчених, прекрасній організації керівника – професора Генрика Халупчака, високій виконавчий дисципліні, а також дружній атмосфері, що панувала на всіх етапах роботи.

Kravets K.Y.,
Teacher of Foreign Languages Department
Faculty of Law, Taras Shevchenko National University of Kyiv

RESEARCH PRODUCTIVITY OF MODERN UNIVERSITIES

It has become common to gauge research productivity by the number of publications per the researcher in a particular institution. However, productivity should not be restricted to published articles only; general research activity, short- and long-term research goals, scientific collegiality of the members of a university, foreign partnerships and research culture should be considered as research productivity indicators as well.

Nowadays the majority of higher educational institutions urge their members to publish scientific results as much as possible, taking little or no care in creating proper research environment that impacts not only research performance, but its academic community in general. Thus, universities should constantly and relentlessly aim at understanding and analyzing the factors that have a direct influence on research productivity. Modern universities need fruitful scientific work that results in high research productivity, and scholars need to have fruits of their labour approved by academic community, so research performance is determined predominantly by institutional and individual characteristics.

According to Hannover Research, the strongest predictors of institutional characteristics of research productivity are: *recruitment and selection, clear coordinating goals, research emphasis, culture, positive group climate, mentoring, communication with professional network, resources, sufficient work time, size/experience/expertise, communication, rewards, brokered opportunities, decentralized organization, assertive participative governance* [Building a Culture of Research: Recommended Practices. Hannover Research, 2014. – p. 8].All of the abovementioned characteristics require time, high degree of collaboration and research-oriented community that will result in high research productivity. These factors demonstrate a new level of the perception of research activity of a university, and despite the undoubted importance of the number of publications and citations within an institution, we know surprisingly very little about institutional research productivity.

Not less important is individual research productivity that should also go beyond the number of publications. Individual characteristics that facilitate research productivity include: *socialization, motivation (being a strong individual predictor), content knowledge, basic and advanced research skills, simultaneous projects, orientation, autonomy and commitment, work habits* [Building a Culture of Research: Recommended Practices. Hannover Research, 2014. – p. 9].The individual needs of scholars should be taken into consideration with particular seriousness because their prolific research activity guarantees rapid academic growth and expansion of scientific capital in general.

Understanding the crucial importance of both individual and institutional characteristics of research productivity will enable administrators of higher education establishments to elaborate strategies and policies on research productivity enhancement. Furthermore, modern universities that demonstrate not only high research productivity, but also attractive 'research atmosphere' tend to be supported by more funding due to the fact that investors are interested in persistent, long-term cooperation that will lead to 'top research performance'. No longer can research productivity be measured by mere numbers, it can only be conceptualized and fully grasped by all the abovementioned factors and characteristics (both institutional and individual). Consequently, the best course of action for those modern universities that want to improve their research productivity is to provide scholars with unlimited scope of opportunities for professional growth, including availability of close international cooperation, administrative support, and to create proper research environment and culture.

Школьний І.В., студент,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ОСНОВНІ РИСИ ДОСЛІДНИЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

У зв'язку з посиленням процесів глобалізації в різних сферах людської діяльності і переходом розвинутих країн до постіндустріальної моделі суспільства, де інформація стає стратегічно важливим ресурсом, а генерування нових знань, створення інновацій та їхня швидка комерціалізація надають конкурентні переваги і стимулюють подальший економічний розвиток, зростає роль університетів як центрів знань у забезпеченні конкурентоспроможності національних економік у XXI столітті. При цьому простежуються дві взаємопов'язані тенденції: продукування нових знань і технологій концентруються в обмеженій кількості науково-дослідних центрів і дослідницьких університетів світового класу, а попит на результати їх інтелектуальної діяльності набуває глобального характеру.

Дослідницькі університети стають осередками фундаментальних і прикладних досліджень на міждисциплінарному і трансдисциплінарному рівнях. Такі науково-освітні інституції здатні акумулювати і примножувати інтелектуальний капітал, сприяти системній інтеграції освіти та науки у виробництво і на цій основі забезпечувати міжнародні конкурентні переваги для компаній, регіонів, міст, держав. Це зумовлює їх визначальну роль у суспільному прогресі, а іноді – й у революційних трансформаціях.

У світі функціонує понад 1200 дослідницьких університетів, а їх діяльність постійно досліджується та узагальнюється національними урядами, міжнародними організаціями та багатьма експертами у сфері вищої освіти. Найбільшого поширення дослідницькі університети набули в США, де їх загальна кількість становить майже 260 університетських закладів (у той же час

у Німеччині – 70, Великобританії – 73), або 6,4% від загальної кількості всіх вищих навчальних закладів країни. Згідно із сучасною класифікацією Фонду Карнегі для вдосконалення викладання, університетів з дуже високою дослідницькою базою лише близько 2% від усіх вищих навчальних закладів країни.

Елітним дослідницьким університетам США притаманні такі риси:

– селективність у доборі студентів і професорсько-викладацького складу – університети самостійно дуже ретельно відбирають студентів і професорів;

– значний науковий потенціал щодо проведення власних досліджень – ключові дослідження такі університети проводять власними силами, а не передають їх зовнішнім установам;

– повністю автономні в усіх кадрових і фінансових питаннях, незалежно від того, чи це державний, чи приватний університет;

– заможність, наприклад, річний бюджет Стенфордського університету, з його 12 тисячами студентів, у 2013/2014 фінансовому році становить 4,8 млрд дол. США.

Суттєвою особливістю формування професорсько-викладацького складу кращих американських університетів є ротація кадрів, що охоплює сфери освіти, науки та бізнесу. Між ними відсутні штучні перешкоди. Більше того, системи оплати праці в університеті й на фірмі стимулюють таку ротацію. Дослідницькі університети беруть активну участь, переважно на комерційних засадах, у додатковій післядипломній освіті. Вони пропонують багаторівневі програми підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів. На відміну від вузькопрофільних навчальних закладів, дослідницькі університети мають можливість реалізувати різні навчальні програми, які ґрунтуються на міждисциплінарному і транс- дисциплінарних підходах. Тому і невипадково, що національні дослідницькі університети утворюють винятковий національний ресурс з унікальними потужностями, зокрема:

– американські дослідницькі університети проводять більше половини усіх досліджень на національному рівні;

– експертні знання, що генеруються в дослідницьких університетах, застосовуються для розв’язання повсякденних проблем реального життя.

Тому для отримання вітчизняними студентами елітної освіти дослідницьким університетам необхідно забезпечити відповідні стандарти та умови для навчання і проведення досліджень. Велику роль у цьому повинен відіграти уряд, який повинен створити всі умови дослідницьким університетам України для їх конкурентного лідерства на світовому ринку освітніх послуг.

Секція 6. Корпоративний характер класичного університету та структура бізнес-університету

Бажал Ю.М., д.е.н., проф.,
академік АНВШУ,
завідувач кафедри економічної теорії,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»

КЛАСИЧНИЙ ПІДПРИЄМНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ У КОНТЕКСТІ МОДЕЛІ «ПОТРІЙНОЇ СПІРАЛІ»

Словосполучення «класичний підприємницький університет» ще може викликати здивування, бо класичний університет традиційносприймався як храм наук, результати яких використовувались на практиці за межами університету. Міждисциплінарна традиція класичного університету також сприймалась як чинник посилення творчих процесів створення і опанування нових знань, але не у якості ендогенної змінної виробничої функції. Прикладні науково-технологічні досягнення створювалися переважно галузевими структурами, що на початку XX століття вважалосьлогічним і прогресивним. Тому, наприклад, у царській Росії для розвитку нових інженерних наук започаткували низку політехнічних інститутів, зокрема у Києві. Ця мережа створювалась паралельно з існувавшими класичними університетами, які вважались не пристосованими для задоволення потреб розвитку новітньої промисловості. В СРСР така політика була розвинута далі через формування потужного комплексу спеціалізованих інститутів академій наук та галузевої науки і освіти. Незалежна Україна наслідувала і консервувала цю інституційну структуру.

За останні 20-30 років у світі виникла і динамічно поширюється нова університетська модель, яка органічно об’єднала фундаментальну і прикладну науку, освіту і бізнес в єдиному комплексі, який покликаний «виробляти» науково-технологічні інновації. Цю модельназвали «потрійною спіраллю», а відповідні університети – підприємницькими. Внових управлінських концептуальних засадах міждисциплінарна функція класичного університету отримала новий зміст і бізнесовий попит. Виявилося, що саме такий формат найбільше підійшов для створення кластерних інноваційних екосистем взаємодії науки, освіти, промисловості та держави. Важливо підкреслити, що головною цільовою функцією такої екосистеми є не тільки генерація нових знань і навчання, а й пріоритет створення технологічних інновацій, тобто реально комерціалізованого знання.

Для сучасної України зазначена світова тенденція є викликом, на який адекватної відповіді не тільки немає, але вона і не планується. Згідно з новим законом «Про вищу освіту» найближчим прогресивним інституційним

удосконаленням повинна стати система «дослідницьких університетів». Проте у проекті критеріїв для надання статусу дослідницького вищого навчального закладу, який запропонувало МОН України, повністю відсутні ознаки формування моделі «потрійної спіралі», де головним повинно бути створення нормативної бази для одночасної спільної інноваційної діяльності науки, освіти і бізнесу. Саме спільної, і саме для створення реальних інновацій, а не для консервування існуючої лінійної моделі управління інноваційним циклом «наука-техніка-виробництво-комерціалізація», де партнерство здійснюється через послідовний трансфер науково-дослідних і конструкторських результатів, отриманих різними дослідницькими та сервіснимиінституціями, до виробництва дляпояви на ринку в якості інновацій. Така лінійна модель управління інноваційним циклом була і залишається не ефективною.

Коли інноваційний цикл був достатньо довгим, посередницькі організації трансферу технологій пом'якшували протиріччя між стадіями і більш-менш забезпечували завершення інноваційного циклу. Сьогодні динамізм усіх економічних процесів значно збільшився, а глобалізація спричинила безпрецедентне зростання міжнародної конкуренції, що обумовило неефективність довгого лінійного інноваційного циклу. Тому у державній інноваційній політиці розвинутих країн відбувається перехід на модель «потрійної спіралі».Провідні світові університети відчули необхідність трансформації – вони стали потужними академічними центрами, які продукують нові наукові розробки та науково-навчальні продукти, що отримують бізнесову комерціалізацію. Найбільшу ефективність модель підприємницького університету демонструє у випадках створення абсолютно нової інноваційної продукції.Україна повинна приєднатись до цього світового тренду в інституційному розвитку вищої освіти.

Грішнова О.А., д.е.н., проф.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ УНІВЕРСИТЕТУ: НОВІ ВИКЛИКИ І ЗАВДАННЯ

Сучасна постановка проблеми соціальної відповідальності (СВ) університету є глобальним викликом. Відповіддю на нього в розвинутих країнах є перехід вищої освіти на мову ринку, зміни функцій та ролі держави, її освітньої політики, відповідне переосмислення суті врядування університету, його взаємовідносин із "заінтересованим суспільством". Першоосновою і базисом соціальної відповідальності університетів є надання високоякісних і затребуваних суспільством навчальних послуг, а також проведення актуальних наукових досліджень. Водночас відповідальність університету виявляється і у виконанні ним функцій роботодавця для співробітників, учасника соціальних

відносин в суспільстві і місцевій громаді, учасника економічних і політичних відносин з державою, ділового партнера.

СВ університетів пов'язана насамперед з тією важливою роллю, яку вони мають відігравати в суспільстві. Саме університети повинні сформувати «learningsociety» в Україні. Водночас ця роль має бути співзвучною тим великим завданнями, що ставлять перед собою сучасні університети з метою змінювати наш спільний глобальний світ на краще. Сучасний університет повинен мати не лише глобальну, національну, але також локальну місію, виконуючи очевидно корисну роль для місцевої громади за місцем свого розташування. Важливо, щоб будь-які освітні реформи спиралися на соціальне партнерство академічної громади, впливових політичних сил та суспільства.

У ході проведеного дослідження намиотримано такі результати.

1. СВ університету має особливе значення, синергетичний вплив на суспільство. Сутність СВ університету виявляється у відповідальному виконанні ним функцій виробника високоякісних освітніх послуг, зразкового роботодавця, активного учасника соціальних відносин у суспільстві й місцевій громаді, чесного учасника економічних і політичних відносин з державою та ділового партнера. Соціально відповідальний університет поширює СВ у суспільстві як через свою прозору та етичну діяльність, високу якість навчання, так і через виховання відповідальності студентів та випускників.

2. СВ університету має бути побудована на розумінні потреб суспільства. На шляху глобалізації університетам слід забезпечити гідну конкурентоспроможність та подолання можливих бар'єрів для розвитку та поширення професійних знань, рівня культури, здоров'я та благополуччя суспільства. Слід формувати засади сталого розвитку та імплементувати соціально-відповідальну діяльність вже з студентських років.

3. Розглянувши приклади закордонних університетів, які використовують принципи сталого розвитку та корпоративної соціальної діяльності, можна сміливо говорити про те, що в цих університетах студенти та викладачі соціально захищенні, а рейтинги університетів зростають. Це формує привабливість ВНЗ для абітурієнтів, благодійників, інвесторів, що розширює можливості для викладачів і студентів та забезпечує благополуччя всіх заінтересованих сторін та населення в цілому.

4. Проаналізувавши розвиток СВ серед університетів України ми дійшли висновку, що ця сфера діяльності ще слабо розвинена, хоча не можна стверджувати, що її взагалі немає.Основна відповідальність полягає у забезпеченні високої якості освітнього процесу. Основні напрями соціальної діяльності вітчизняних університетів співпадають зі світовими. Це благодійність, турбота про навколишнє середовище та проведення навчально-освітніх заходів для населення.

5. Для впровадження СВ в освітньому закладі необхідно сформувати сильну команду, яка, перш за все, має провести такі заходи: визначити конкретні цілі, досягнення яких забезпечить задоволення потреб громадськості в університеті; знайти доступні джерела для імплементації СВ серед локальних,

регіональних чи національних партнерів; дослідити найкращі приклади впровадження СВ у освітніх закладах та розробити план їхньої адаптації у своєму університеті.

УДК 378:37.014.54

Тарасевич В.Н., д.э.н., проф.,
Национальная металлургическая академия Украины

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ УНИВЕРС-*АЛЬНОСТЬ* И УНИВЕРС-*УМНОСТЬ* УНИВЕРС-*И-ТЕТ*-А

Объектом экономического империализма стала не только экономика и политика, но и духовность, социальность, культура, народное просвещение. Посеянные им зерна деградации дают вполне ожидаемые всходы – дикая маркетизация общества и примитивизация человека, его де-очеловечивание. В этих условиях именно Универс-*и-тет* призван стать оплотом возрождения универс-*умного* образования и воспитания.

Тет-а-тет – встреча с глазу на глаз двух личностей, двух ансамблей общественных отношений (К. Маркс). Универс-*и-тет* – *со*-бытие не менее значимое. Это – встреча личности с Универс-*ом* и теми, кто заслужил честь воплощать его в себе и для других.

Универс – это «всего лишь» корень, фундамент, исток смыслов. Конечно, каждое здание имеет фундамент и с него начинается. Но он отнюдь не произволен и в значительной степени задан, определен этажами, пролетами, стенами, арками и другими надфундаментными конструкциями в их видимой архитектонике. Подобным образом, Универс - это такой исток, который не только определяет, но и определяется смыслами. Последние – не менее значимы, но более подвижны, текучи, непредсказуемы, а потому придают ему всякий раз неповторимый колорит.

Смыслы Универс-*а* многогранны, а их *знаками* являются приставки, суффиксы, предлоги, - все грани великой речи, в которой живет народный дух. Здесь нас интересует универс-*альность* и универс-*умность*. Универс-*альность* – прежде всего, все-общее – общее всего для всего и вся. Скажем, общие законы движения Мира. Разве они не должны стать достоянием тех, кто *а тет* с Универс-*ом*? Риторический вопрос. Подобным образом, и общие законы, постулаты экономики должны стать достоянием *личностей*. Нам говорят: «Экономикс универсален, ибо дает знания об общих законах и постулатах экономики». Но так ли это? Рынок – не экономика, экономика – не хозяйство. Подобная «универсальность» сродни усеченной частичности, пределу примитивного редукционизма, ибо *личности*, которая *а тет* с Универс-*ом*, подается в привлекательной сервировке ГМО-продукт примитивного, полу-инстинктивного, роботизированного *недо*-человека – *homo oeconomicus*-а,

которого объявляют либо *сверх*-человеком, либо *пост*-человеком в зависимости от контекста проплаченных крупным капиталом нарративов.

Может ли позволить себе Универс-*и-тет* столь поразительный и *человеко*-убийственный разрыв между личностью, человеком, который *а тет* с ним, и с *недо*-человеком, *homo oeconomicus*-ом, который «универсален» в самом неразвитом и примитивном виде, то есть частичен, усечен, обрезан неоклассическим «лезвием Оккама» по *анти*-человеческим лекалам? Противопоставление и навязывание *человеку* его усеченного клона – сродни интеллектуальному преступлению.

Умность Универс-*и-тета* – в его универс-***умности***, в том, чтобы ввести *личность*, которая *а тет* с ним, в царство всеобщих общности, особости и уникальности законов, закономерностей, тенденций, мириад непредсказуемостей и случайностей. Уникальный человек-индивидуальность как *наноуниверсум* в единстве природной, духовной, социальной, экономической и политической ипостасей, должен стать равным в диалоге с *мега-, макро-, мезо-, и микроуниверсумом.* В этом ансамбле экономика дорастает до хозяйства и становится ним. Глобальная экономика обретает мегауниверсумные начала, вбирающие макро-, мезо-, микро- и наноуниверсумные качества. Подобным образом, национальная экономика становится макроуниверсумной, равно активно взаимодействующей с экономикой мегауниверсумной и экономиками мезо-, микро- и наноуниверсумными. Каждый из уровней и слоев Универс-ума пронизывает экономику и воспринимает ее посылы. Иное – подобно удалению здоровых и жизненно важных органов человека.

Таким образом понимаемая универс-*умность* экономического образования должна стать универс-*альной* для Универс-*и-тета*. **Универс-*умная* универс-*альность* и универс-*альная* универс-*умность*.** Иного не дано.

Федірчик Т.Д., д.пед.н.,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІ КАДРИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

У сучасному світі міжнародна спільнота розглядає якісну освіту як один з індикаторів високої якості життя, важливу умову успішного розвитку будь-якої країни, інструмент соціальної та культурної злагоди та економічного зростання. Якісний рівень освіти забезпечується в світі за допомогою відповідних засобів, механізмів та індикаторів, які складають своєрідну систему, що забезпечує безперервне підвищення рівня функціонування університету і прогнозування його подальшого розвитку.

Нові соціально-економічні умови, пріоритети «якісної вищої освіти» в контексті вимог на шляху України до євроінтеграції зумовили потребу змін у діяльності університетів.На високі показники якості вищої освіти впливає система чинників, а саме: кадровий потенціал навчального закладу, його матеріально-технічна база, навчально-методичне забезпечення освітнього процесу, система управління в університеті.

На наш погляд, одним із визначальних чинників є рівень професіоналізму науково-педагогічних кадрів, що досить вагомо впливає на дієвість інших факторів та, в кінцевому результаті, визначає рівень якісних показників освіти. Відповідно актуальним на сучасному етапі розвитку вищої школи залишається проблема розвитку професіоналізму викладача, який є одним із основних реалізаторів програми забезпечення якісної підготовки фахівців до різних галузей.

Тому перед університетами стоїть основне завдання – принципово кардинальні зміни в кадровій політиці, а саме: формування команди високопрофесійних управлінців, які відповідали б вимогам сьогодення та зуміли б забезпечити високий рівень професійності педагогічних і науково-педагогічних працівників, котрі впливатимуть на забезпечення якості освітнього процесу. У контексті заявленого важливими є підготовка й мотивація академічного персоналу університетів, усвідомлення кожним працівником своєї ролі, відповідальності й повноважень. Сучасні вимоги до вищої школи вказують на те, що кожен викладач зобов’язаний забезпечувати високу якість підготовки фахівців. Система управління якістю не може бути ефективною тільки за рахунок кількох зацікавлених працівників, тому діяльність не лише факультетів, кафедр, а йусіх викладачів університету має спрямовуватися на досягнення цієї мети.

Навчальним закладам доцільно розробити певні критерії та процедури, які б засвідчували, що викладачі, які працюють зі студентами, мають відповідну кваліфікацію і високий фаховий та психолого-педагогічний рівень для здійснення своїх посадових обов’язків, а також застосувати методики їхнього професійно-особистісного розвитку.

Оскільки, класичні університети, у своїй більшості, дбають про наукову складову власної діяльності, часто готовність науково-педагогічних працівників до якісного освітнього процесу залишається вторинною. В умовах сучасних трансформацій вищої освіти, її орієнтації на світові стандарти необхідне застосування цілісної науково-методичної системи розвитку, насамперед, педагогічного професіоналізму викладачів, що дозволить якісно здійснювати професійну підготовку студентів.

У результаті проведеного теоретико-експериментального дослідження, поняття «педагогічний професіоналізм викладача вищої школи» визначено нами як системну інтегральну характеристику особистості, що являє собою цілісний взаємозв’язок мотиваційно-цільового (професійної спрямованості, професійних мотивів та інтересів), когнітивно-праксеологічного (фахово-педагогічної компетентності та професійно-педагогічної майстерності),

рефлексивно-емоційного (емоційної стійкості й здатності до самопізнання) та професійно-ідентичного (професійно значущих якостей та індивідуального іміджу) компонентів, які детермінують неповторну індивідуальність викладача-професіонала та забезпечують ефективність і оптимальність його науково-педагогічної діяльності.

Узагальнення результатів проведених нами емпіричних досліджень стало підґрунтям для розроблення концептуальних засад науково-методичної системи розвитку педагогічного професіоналізму викладачів вищої школи [1]. Висвітлено концептуальні засади, розроблено й теоретично обґрунтовано авторську науково-методичну систему розвитку педагогічного професіоналізму викладачівуніверситету, яка має інтеграційно-функціональну сутність, передбачає акме-синергетичне поєднання теоретико-методологічної та методично-діяльнісної підсистем [1].

Теоретико-методологічна підсистемавключає мету, завдання, принципи та компоненти розвитку педагогічного професіоналізму викладачів. Метою науково-методичної системи є підвищення рівня педагогічного професіоналізму викладача в процесі його науково-педагогічної діяльності в університеті через реалізацію сформульованих завдань засобами моніторингу професійно-особистісного зростання, розроблення та застосування науково-методичного супроводу, створення та реалізації організаційно-педагогічних умов.Методологічні засади означеної системи відображають наукові підходи (системний, компетентнісний, діяльнісний, особистісно-орієнтований, аксіологічний, акмеологічний, інтегративний), принципи розвитку професіоналізму молодого викладача (диверсифікації, особистісно-орієнтованого підходу, оптимальності змісту, форм і методів розвитку педагогічного професіоналізму викладача, принцип відкритості та доступності) та компоненти (мотиваційно-цільовий, когнітивно-праксеологічний, рефлексивно-емоційний та професійно-ідентичний).Методично-діяльнісна підсистема передбачає функціональні складові (організацію діяльності багаторівневої науково-методичної служби університету; проведення моніторингових досліджень динаміки розвитку педагогічного професіоналізму науково-педагогічних кадрів; розроблення та впровадження науково-методичного супроводу означеного процесу; формування та реалізацію індивідуальних програм професійно-особистісного розвитку та саморозвитку викладачів) та її елементи, які мають поетапно реалізовуватися у процесі створення й дотримання у вищому навчальному закладі організаційно-педагогічних умов.

Таким чином, у процесі дослідницько-експериментальної роботи доведено ефективність науково-методичної системи розвитку педагогічного професіоналізму викладачівуніверситету та доцільність її застосування в системі роботи з науково-педагогічними кадрами на етапі їхнього професійного становлення та зростання.Прогностичне обґрунтування механізмів створення та функціонування науково-методичної системи розвитку педагогічного професіоналізму викладача здійснено з урахуванням прогресивних ідей

зарубіжного досвіду та експериментальної апробації означеної системи в освітній практиці.

Однак, проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів вирішення проблеми розвитку педагогічного професіоналізму викладача вищого навчального закладу. Перспективним вважаємо дослідження психолого-педагогічних умов перебудови системи підвищення кваліфікації викладача, спрямованої на професійно-особистісний розвиток науково-педагогічних кадрів; розроблення шляхів організації психолого-педагогічної підтримки професійно-особистісного розвитку академічного персоналу; підготовки управлінців до інформаційно-методичного забезпечення процесу розвитку педагогічного професіоналізму викладача тощо.

Список використаних джерел:

1. Федірчик Т. Д. Розвиток педагогічного професіоналізму молодого викладача вищої школи (теоретико-методичний аспект) : монографія / Тетяна Дмитрівна Федірчик. – Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2015. – 448 с.

Михайлич О.В., к.соц.н.,
доцент кафедри соціології та політології,
Національний авіаційний університет,
секретар відділення політології та соціології,
Академія наук вищої школи України

СОЦІОЛОГІЧНА СЛУЖБА ЯК СКЛАДОВА СТАНОВЛЕННЯ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Зміни, що відбуваються в сучасному освітньому просторі вимагають багатоаспектного й різнорівневого вивчення та прогнозування. Ефективному реагуванню на ці зміни сприяє глибоке розуміння управлінськими структурами чинників та механізму цих змін. Соціологічна служба дозволить оперативніше отримувати необхідну інформацію щодо стану й тенденцій навчально-виховного процесу, потреб і настанов студентів та викладачів, а також інших нагальних питань життєдіяльності Університету. Це сприятиме оперативності прийняття управлінських рішень, ефективному зворотному зв’язку між адміністрацією Університету, викладачами та студентами.

Перспективні напрямки діяльності соціологічної служби класичного університету у сфері удосконалення навчально-виховної роботи:

- аналіз та прогнозування особливостей розвитку національного та регіонального ринків освітніх послуг з метою посилення конкурентних переваг Університету;
- удосконалення зворотного зв’язку між адміністрацією, викладачами та студентами з метою підвищення рівня ефективності управлінських рішень та створення комфортної атмосфери для навчання та роботи у стінах Університету;
- підвищення оптимальної організації навчально-виховного процесу структурних підрозділів Університету;
- посилення ефективності участі студентського товариства у процесі управління Університетом;
- подальший розвиток знань, умінь і навичок та застосування їх на практиці студентами Університету (психологів, соціальних працівників тощо) в результаті залучення їх до науково-дослідної роботи соціологічного центру;
- підвищення ефективності профорієнтаційної роботи з абітурієнтами, моніторинг каналів інформування потенційних студентів Університету;
- дослідження особливостей професійних орієнтацій студентів Університету, підвищення потенціалу кар'єрного успіху випускників;
- дослідження соціокультурних, ціннісних, дозвіллєвих та інших орієнтацій й трансформацій студентів різних курсів Університету;
- моніторинг думок, орієнтацій та настанов співробітників Університету, сприяння підвищенню ефективності навчально-виховної діяльності.

Типові проектисоціологічної служби класичного університету:

Соціологічні дослідження серед потенційних абітурієнтів:

- ціннісні орієнтації, пов'язані з вибором майбутньої професії, випускників середніх шкіл;
- критерії та мотиви вибору конкретного вищого навчального закладу серед випускників середніх шкіл;
- зорієнтованість щодо навчання в Університеті.

Соціологічні дослідження серед студентів:

- причини, завдяки яким студент обрав навчатись саме в цьомуУніверситеті;
- якість викладання окремих предметів в Університеті;
- якість харчування у їдальні Університету;
- ефективність функціонування студентських наукових гуртків, побажання щодо відкриття нових;
- шкідливі звички серед студентів та шляхи їх подолання;
- взаємовідносини студентів з викладачами.

Соціологічні дослідження серед співробітників:

- аналіз задоволеності організацією навчального процесу та пропозиції щодо удосконалення викладання дисциплін в Університеті;
- форми підвищення педагогічної та фахової майстерності, науково-дослідної діяльності професорсько-викладацького складу;
- попередження явних та латентних конфліктів, покращення мікроклімату у структурних підрозділах.

Важливим є забезпечення обґрунтованості результатів. Тому дослідження, що проводяться соціологічною службою класичного університету обов'язково мають відповідати суворим критеріям дотримання наукової процедури соціологічного дослідження: формулювання проблеми дослідження; визначення предмету й об'єкту, мети і завдань дослідження; логічний аналіз основних понять; висунення гіпотез і операціоналізація понять; визначення вибіркової сукупності;вибір методів і складання інструментарію; польове дослідження; обробка й інтерпретація отриманих даних; висновки і підготовка наукового звіту.

За підсумками проведених досліджень розробляються практичні рекомендації щодо вдосконалення форм організації навчально-виховного процесу та поліпшення умов навчальної діяльності. Результати діяльності соціологічної служби класичного університету за таких умов містять не лише констатацію поточної ситуації, але й прогнозування та рекомендацій щодо більш ефективного застосування отриманих результатів на практиці.До уваги беруться не лише нагальні проблеми, важливим напрямком також є виявлення і попередження латентних загроз, ризиків та небезпек.

За таких умов, діяльність соціологічної служби класичного університету сприятиме розвитку його корпоративної культури, сприятиме згуртуванню студентів і співробітників, їх широкого залучення до реалізації місії, візії та цінностей класичного університету.

Подольська Т.В., к.філос.н., доц.,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

СТУДЕНТ ЯК СУБ'ЄКТ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Сучасне студентство являє собою пряме породження мінливих соціальних умов, постмодерністських ситуацій, що характеризуються невизначеністю, «размитістю» цінностей, недовірою до науки, відсутністю глибоких світоглядних засад тощо. Як правило, сучасні молоді люди проявляють постмодерністський тип поведінки і споживацьке ставлення до освіти, що частіше за все погано узгоджується з традиційною схемою викладання у вищій школі. Студенти належать до «цифрового покоління», вони звикли до активного спілкування з комп'ютером, що передбачає вибіркове і вільне сприйняття інформації, а також доступ до її різноспрямованих потоків. У такій ситуації саме мережа, а не традиційна аудиторія все у більшій мірі стає сферою діалогу і обміну знаннями, а по суті й сферою зростаючої свободи.

У сучасних студентів виробляється нове ставлення до освіти: вони потребують навчання в дусі «plug-and-play», часто не мають звички і бажання вчитися послідовно, слідувати логіці підручників. Вони скоріше схильні до навчання в формі участі та експериментування. У навчанні нового типу сам студент обирає свою освітню траєкторію, формує навички неперервної освіти як постійної зміни ідентичності. Сучасні молоді люди самі створюють ідентичності, самостійно конструюють свої власні «життєві сили». При цьому вони не спираються на такі «реальні» спільноти, як клас, етнічність, а часто приєднуються до стильових стандартів, орієнтуються на споживання, ризик, повсякденність, комфортність і т. п.

Згідно результатів анкетування, проведеного за участю автора у 2013 р. серед харківських студентів (n=686), найбільш складними проблемами навчального процесу, на думку студентів, є недостатність практичного навчання, неузгодженість ринку праці й університетських спеціальностей, низька мотивованість до навчання певної частини студентів, а також нецікаве, нудне викладання. Респонденти констатують формальний характер та ресурсну незабезпеченість реформ в галузі освіти. При цьому такі освітні інновації, як вибіркові курси, збільшення обсягу самостійної роботи, академічну мобільність, суб'єкти освітнього процесу сприймають поза контекстом їх концептуального значення в перспективі реформи.

До основних характеристик сучасної студентської молоді самі студенти відносять: освіченість – 31,3%; впевненість у собі – 37,9%; творчий підхід – 27,9%; професіоналізм – 18,6%; ініціативність – 15,1%; самоорганізованість – 11,6%. Важливо враховувати, що у відповідь на виклики сучасності соціальна суб'єктність студентства в цілому зростає, але не за рахунок громадянської активності, а за рахунок підвищення раціональності, зорієнтованості на конструювання своєї ідентичності. Тому в умовах складної соціальної динаміки

дуже важливо розрізняти дійсну суб'єктність і псевдосуб'єктність (так звану «тусовочну»), яка по суті виявляється імітацією активної діяльності. Насправді ж показником суб'єктності студента може бути тільки його цілеспрямована, самостійна, творча діяльність, що підкріплюється власною відповідальністю особистості, готової до ризику і здатної відповідати за соціальні наслідки своїх дій.

Ефективності процесу навчання і виховання сприяють взаємини у системі «викладач – студент», побудовані з дотриманням вимог: суб'єкт-суб'єктної взаємодії й співробітництва викладача і студента при організації педагогічного процесу; подолання рецидивів авторитарних форм педагогічного впливу, орієнтація педагогічного спілкування на зрілу особистість із розвинутою самосвідомістю; опори на професійний інтерес студентів як фактор впливу на виховання і навчання, реалізація на його основі педагогічного спілкування та всієї системи виховної роботи; забезпечення наукової співпраці студентів і викладачів, включення студента у різні форми науково-пошукової діяльності; створення умов для підвищення громадсько-політичної діяльності студентів завдяки участі в спільних із викладачем формах роботи; реалізації системи неофіційних, нерегламентованих контактів викладачів і студентів. Демократичний стиль спілкування викладача зі студентом, побудований на довірі й орієнтації на самоорганізацію, самоуправління особистості та колективу, покликаний донести мету діяльності до свідомості кожного студента і залучити всіх до активної участі у спільній праці.

Чумак А.Л., к.філос.н.,
Міжнародний інститут бізнесу

ЕТИЧНИЙ КОДЕКС УНІВЕРСИТЕТУ

Ефективне функціонування будь-якої організації є неможливим поза етичною регуляцією поведінки учасників діяльності. Не стала виключенням і вища школа, котра також потребує проектування власної позиції в координатах реально-належного з метою означення ціннісного поля професійної діяльності.

Солідний досвід напрацювань моделей етичних кодексів представляють заклади освіти Західної Європи. Активний рух етичної регламентації та кодифікації діяльності у сфері освіти та виховання на пострадянському просторі лише набирає обертів, але вже наявні перші спроби обґрунтування ціннісних пріоритетів вищої школи (Етичний кодекс філософського факультету МДУ, Етичний кодекс ТюмДНГУ, Етичний кодекс студента Донецького державного університету, Кодекс поведінки Дніпропетровського університету економіки та права і т.д.). Знаковою подією для обговорення етичних проблем у вищій школі на локально-національному рівні стало прийняття Бухарестської декларації етичних цінностей та принципів вищої освіти в Європі у серпні 2004 року за підтримки ЮНЕСКО [1].

Ситуація вибору стратегії розвитку, що є спільною для всіх сучасних університетів, з необхідністю вимагає проектування спеціальних нормативно-ціннісних документів, що містять орієнтири самовизначення університетів як науково-освітніх закладів. Потреба у нових моральнісних принципах управління освітнім процесом обумовлена декількома факторами. Наведемо деякі з них. Неадекватність класичної традиційної моделі управління університетом реаліям сучасного функціонування соціуму породжує необхідність пошуку шляхів та методів реструктуризації системи управління, способів трансформації університету в освітню організацію нового типу, що будує освітній процес на основі інтеграції науково-дослідної, навчальної та інноваційної активності.

Системоутворюючим орієнтиром нового самовизначення університету стають професійно-моральнісні цінності базових професій – викладача, науковця-дослідника – як високих професій відповідальних за виховання людини-фахівця майбутнього. Ціннісний універсум будь-якої системи освіти формується на основі таких парадигм, як традиційна, модернізаційна та пострадянська [2]. Окрім цього, надзвичайно гостро стоять питання внутрішньої регламентації діяльності університету (плагіат, недобросовісна конкуренція), що теж потребують етичної оцінки. Важливим в даному контексті виявляється місія кодексу спрямована на попередження моральнісних колізій, що виникають всередині університетського співтовариства і не можуть бути вирішені за допомогою чисто формальних правових процедур.

Етичний кодекс університету ні в якому разі не виступає в ролі регламентного документу, на думку професора Бакштановського В.І., адже має визначати політику освітнього закладу [3]. Відкритий характер університетів сучасного типу робить їх об’єктом суспільної думки. Окрім виконання первинних освітніх функцій, університет готує людину до «місця в житті», бере участь у формуванні світоглядних настанов особистості, навчає основ відповідальної соціальної поведінки. В цьому сенсі університет є деонтологічною площадкою продукування та реалізації актуальних суспільних норм та цінностей за допомогою знання, основою основ сучасної моральнісної культури.

Отже, усвідомлення та вирішення проблеми самовизначення сучасного університету є неможливим без наявності ціннісно-нормативного базису діяльності. Саме тому головна мета – пов’язана із необхідністю розробки стратегії розвитку університету на основі принципів корпоративної соціальної відповідальності. Професійно-етичний кодекс університету покликаний стати світоглядним орієнтиром науково-освітньої корпорації; демонстрацією актуальності нових моральних зобов’язань університету; критерієм соціальної відповідальності університетського співтовариства, співвіднесення інтересів суспільного блага та цінностей базових професій науково-освітньої діяльності; внеском до репутації та іміджу університету.

Список використаних джерел:

1. Бухарестская декларация этических ценностей и принципов высшего образования в Европе (2004). CEPES, Бухарест, available at http://www.sde.ru/files/t/pdf/2.pdf
2. Сычов А. А. (2013) «Нравственные ценности в образовании» *Этические проблемы современного образования (Материалы круглого стола).* Интеграция образования. Саранск, available at http://cyberleninka.ru/article/n/eticheskie-problemy-sovremennogo-obrazovaniya-materialy-kruglogo-stola
3. Бакштановский В. И. (2010) «Проектирование профессионально-этического кодекса университета» *Прикладная этика: лаборатория ноу-хау.* НИИ прикладной этики ТюмГНГУ, Тюмень, с. 50 – 56.

Рачков Є.С., аспірант,
молодший науковий співробітник,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ЗНАКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ КЛАСИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ УКРАЇНИ НАПРИКІНЦІ XX – НА ПОЧАТКУ XXI СТ.

Наприкінці XX – на початку XXI ст. класичні університети України постали перед необхідністю адаптуватися до нових політико-економічних та соціокультурних умов. Зазначений процес адаптації відповідним чином позначився на символічних та ритуальних практиках, зокрема сприяв конструюванню нових форм символіки, продукуванню нових їх значень та способів використання.

Мета дослідження – простежити напрямки еволюції та з’ясувати основні фактори зміни знакового середовища класичних університетів України на сучасному етапі.

Модернізація існуючих та розроблення нових, дещо змінених та осучаснених, символів та емблем класичних університетів розпочалася зі здобуттям України незалежності. В більшості університетів була затверджена офіційна емблема, гімн та прапор. Загалом, можна казати про своєрідну моду на створення гербів та квазігеральдичних емблем університетів та їх структурних підрозділів, яка позначилася в середині 1990-х рр. та триває до сьогодні. Оновлення університетської символіки, як правило, було пов’язане з ювілеями та річницями університетів, зміною їх офіційного статусу або іншими подіями (виготовленням штандартів, оновленням офіційного сайту тощо). Характерною тенденцією стала заміна, а іноді ситуативна підміна, офіційної загальноуніверситетської емблеми її спрощеною та стилізованою копією або логотипом, який має характер товарного знаку та відповідає затребуваному ринком образу навчального закладу.

На сучасному етапі спостерігається зростання чисельності та диверсифікація використовуваних форм символіки університетів та їх структурних підрозділів. Університетські символи та емблеми середини 1990-х рр. були візуально подібними до відповідних зображень радянського періоду. Натомість символіка, створена наприкінці 1990-х – на початку 2000-х рр., у своїй сукупності конструювалась з урахуванням певних системних зв'язків. Саме у цей час спостерігається оновлення символіки факультетів та інших структурних підрозділів університетів, розроблення штандартів тощо. Урізноманітнення символіки позначилося на її використанні в елементах екстер'єру та інтер'єру університетів. Розповсюдженим явищем стало спорудження біля навчальних закладів різноманітних пам'ятників та пам'ятних знаків.

Університети в сучасній України активно використовують різноманітні символічні форми, переважна більшість яких є запозиченою та привнесеною у вітчизняну університетську культуру протягом останніх кількох десятиліть. У певному розумінні спостерігається «ренесанс» університетських ритуалів та символів Середніх віків та Нового часу, які проте наділяються новими значеннями. Прикладом слугує повсюдне використання університетами академічного одягу (мантій та «сорбонок»), штандартів, ректорських відзнак тощо.

Використання університетами на сучасному етапі схожих форм символіки, яке можна назвати її «серійним повторенням», призводить до нівелювання репрезентативної функції символів та емблем та спричиняє розрив між їх формою та значенням. При цьому форма використовуваної символіки як певного засобу комунікації стає більш важливою, ніж її значення, тобто зміст переданого повідомлення. Символічні практики та їх атрибути отримують усе більш формальний характер. Зазначені процеси впливають на вибір поведінкових стратегій університетських мешканців та створюють передумови для трансформації базових тропів пам'яті університетської корпорації.

Таким чином, наприкінці XX – на початку XXI ст. класичні університети України постали перед необхідністю конструювання нових форм корпоративної символіки. Деякі з таких символічних форм є традиційними для університетської культури України, інші – запозиченими та штучно привнесеними. Стрімке зростання чисельності другої групи свідчить про слабкість вітчизняної традиції конструювання та публічного використання символіки. Університетські спільноти та зовнішнє оточення не завжди вірно розуміють значення використовуваної символіки, рефлексують стосовно її походження та призначення, що призводить до співіснування різних версій тлумачення університетської символіки.

Oleksandr Bediukh, Ph.D., Senior researcher,
Iryna Novikova, Ph.D., Senior researcher**,**
Taras Shevchenko National University of Kyiv

DEVELOPMENT OF TECHNOLOGY TRANSFER IN UKRAINIAN UNIVERSITIES AS A FACTOR IN OVERCOMING THE ECONOMIC INSTABILITY

Currently the global economy is characterized by technological breakthroughs. The main sources of technologies are the universities, and the main tool of the innovation process is the technology transfer, which includes the commercialization of commercially attractive researches. In Ukraine, which has strong technological potential, developing the effective system of the university technology transfer and strengthening the cooperation of scientific and industrial sectors is an important factor in overcoming the economic instability of recent years.

In view of global trends, Ukraine, in the context of Sustainable Development Strategy "Ukraine-2020", is also declared its intention to innovation growth. In this regard the innovative development of Ukraine becomes a critical-necessary imperative of socio-economic growth. This has resulted in increased attention to the process of institutionalization of chain "invention-market-product," where the point of technology transfer from research to production has special relevance. Prosperity of innovation sector in the world is made possible thanks to the growing trend of increasing the contribution of research universities. Because inventions and scientific developments are the source of implementation of advanced commercially attractive ideas that are introduced into the production process by effective establishing of commercialization of university scientific research and technologies. Despite the considerable number of domestic theoretical research and gained experience of recent years, the effective implementation of technology transfer requires of important decisions that would ensure uniform approaches to improve the mechanism "from an idea to a practical result". The problem can be solved by the expansion of areas, boundaries and degree of international technological cooperation, including through the creation of an extensive infrastructure of institutions engaged in professional advancement of technological innovation to the market. In civilized world major institutional units which link science and business and professionally engaged in the commercialization of inventions and scientific research are technology transfer centers. These departments of technology transfer are at every strong university in the US, Europe and Asia. Currently such centers created and at leading research and education institutions in Ukraine, in particular, at the National Academy of Sciences of Ukraine, at National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute", at Kyiv National University of Technology and Design (KNUTD) and others.

The leading state university of Ukraine - the Taras Shevchenko National University of Kyiv (hereinafter - the University) is also concerned of development of technology transfer network. In order to effective work at external, especially European, technology markets the University became a member of the Consortium

EEN-Ukraine (EEN means Enterprise Europe Network) in 2011. As part of this collaboration the University represents the best Ukrainian innovations in the EEN, which is the key European tool for establishing of contacts between science and business. Currently, the University has placed 39 proposals (22 own and 17 from others research institutions and universities of Ukraine), which is about 50% of the projects submitted by Ukraine in the EEN.

In order to increase of innovation and investment attractiveness of the research work of the University as a whole and increasing of individual activity of employees, including topic leaders and heads of departments, the following activities are carried out:

1. Being established the institutional process of technology transfer at the level of the University, Ukraine, Europe and the world.

2. Realization of the more active of scientific and technical cooperation in the field of technology transfer to business (negotiation and conclusion of agreements).

3. Organized conferences, workshops, meetings, presentations, exhibitions and fairs for:

- search partners, carrying out of joint research activities; scientific research on request; realization of the University research offers;
- looking for clients on the acquisition of the University intellectual property.

Лайс Л., аспирант
КНЭУ имени Вадима Гетьмана

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ АКАДЕМИЧЕСКОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В ЕВРОПЕЙСКИХ УНИВЕРСИТЕТАХ

Современное развитие системы образования в европейских странах максимально ориентировано на потребности реального сектора экономики, а также на обеспечение реализации новой парадигмы устойчивого развития. Инновационная составляющая реального сектора экономики и сферы услуг являются результатами научно-исследовательских работ на базе тех или иных университетов. Это говорит, о том, какой инновационный, а следовательно и экономический потенциал заключается в сфере образования. Основная проблема заключается в поиске моделей управления университетами с тем, чтобы максимально аккумулировать и капитализировать интеллектуальный и человеческий капитал, формируя устойчивую модель взаимосвязей университета, субъектов хозяйствования и финансовых учреждений.

Проблематика развития академического предпринимательства получила резонансную актуальность в контексте интеграционных процессов и возможности формирования единого образовательного пространства ЕС. Исходя из этого многие современные ученые в различных сферах отметили всвоих работах как проблемы, так и перспективы развития академического

предпринимательства в ЕС. Среди прочих следует назвать М. Вуда, А.Лэнга [3], Б.Новак [2], Т. В. Маматову [4], Н.И. Чухрай [5], Л. С. Шевченко [6] и др.

Говоря собственно о тенденциях и наиболее перспективных направлениях развития академического предпринимательства в ЕС необходимо выделить ряд направлений.

Во-первых, это поддержание и совершенствование организационного и материально-технического обеспечения развития таких форм как «spin-off» и «related start-up». Речь идет о непосредственном использовании результатов научной деятельности сотрудников и учащихся университетов в качестве конечного интеллектуального продукта – инновации. При участии сотрудников университета и студентов создается некая инновация продукт, который может стать потенциальным рыночным продуктом. В данном случае смысл академического предпринимательства заключается в получении прибыли от научно-технической деятельности и поэтому любой такой инновационный продукт, созданный в рамках «spin-off» и «related start-up» должен иметь добавочную стоимость [3]. Иными словами любой результат научно-исследовательской деятельности сгенерированный в стенах университета должен быть реализован, с целью получения выгоды для дальнейших исследований. В этой связи наиболее прогрессивным направлением развития академического предпринимательства является кооперация и координация усилий различных университетов в контексте работы над одними и теми же НИОКР. Это позволит существенно аккумулировать внутренние резервы университетов, в том числе интеллектуальный капитал, а также существенно снизить уровень зависимости от внешнего финансирования.

Во-вторых, перспективным направлением академического предпринимательства является создание офисов по трансферту технологий и привлечению инвестиций в их трансферт. Подразумевается, что инновационный продукт уже создан в рамках научно-исследовательской деятельности университета, и он требует реализации. Сам процесс создания инноваций финансируется за счет внутренних ресурсов университета, а вот процесс реализации и продвижения инноваций – за счет привлеченных средств[5]. Подобная форма академического предпринимательства особенно активно развивается во Франции и в Великобритании, где создаются целые центры или субъекты агентской деятельности помогающие университетам реализовать собственные разработки.

В-третьих, перспективной формой академического предпринимательства является формирование устойчивых сетевых моделей территориальной организации субъектов хозяйствования, где университетам отводится роль центров по генерированию инноваций. При этом вся научно-исследовательская деятельность университета проводится по заказу субъектов хозяйствования или же в рамках определенных программ, которые финансируются участниками такой сетевой модели. Университет выступает одновременно и центром генерирования новых знаний и центром аккумулирования финансовых ресурсов, а также субъектом трансферта технологий. При этом конечный

продукт академического предпринимательства – инновация – уже имеет и конечного потребителя. Данная модель, построенная на принципах промышленных инновационных кластеров, является наиболее прогрессивной с точки зрения функционирования самого университета [1]. Именно университет является центром такого кластера, а значит координирует все ресурсные и информационные потоки. При этом новые знания, оформленные в виде инноваций существенно повышают конкурентные преимущества самого университета, выступая элементом его репутации.

Все указанные направления развития академического предпринимательства в ЕС не имеют определенных четких национальных границ, развиваясь в равной степени в различных странах-членах ЕС. Вместе с тем следует отметить, что в условиях интеграционных процессов в ЕС подобные прогрессивные тенденции могут быть дополнены новыми формами и моделями организации академического предпринимательства.

Список использованных источников:

1. Lange A. Next-Generation Clusters: Creating Innovation Hubs To Boost Economic Growth. – Boston: Cisco White Paper, 2010
2. Noveck B. Wiki Government: How Technology Can Make Government Better, Democracy Stronger, and Citizens More Powerful. – Washington: Post Redaction, 2009
3. Wood M. S. A process model of academic entrepreneurship // Business Horizons (2011) 54, 153—161
4. Маматова Т. Організаційно-правові засади функціонування академічних бізнес-інкубаторів як інструмент місцевого розвитку / Т. Маматова, О. Гладка. // Публічнеадміністрування: теоріятапрактика. - 2013. - Вип. 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2013_2_19.
5. Чухрай Н.І. Академічне підприємництво закордоном та в Україні. / Н.І. Чухрай // Вісн. Нац. ун-ту „Львівська політехніка”: „Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку”. – 2011. – №714. – С. 448–458.
6. Шевченко Л. С. Університети як суб’єкти інтелектуального підприємництва / Л. С. Шевченко // Теорія і практика правознавства. – Вип. 1 (5) / 2014

Назаркін П.О.,
магістр Харківського гуманітарного університету
«Народна українська академія»

КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОГО КАПІТАЛУ ЙОГО ВИПУСКНИКІВ

Ринок праці, що у значній мірі впливає і на ринок освітніх послуг, висунув нові вимоги до підготовки майбутніх спеціалістів, у числі яких

суттєвого значення набули особистісні якості і рівень розвитку загальної культури суб'єктів освітнього процесу. У практичному плані це питання стоїть досить гостро: вища школа повинна готувати тільки професіонала, що володіє набором спеціальних знань і навичок, чи необхідно формувати особистість з певними характеристиками?

Конкретні відповіді на це смислоутворююче питання кожний вищий навчальний заклад має відшукувати у контексті розвитку корпоративної культури, тип якої визначається певним набором загальних духовних цінностей, які приймаються всім професорсько-викладацьким складом, співробітниками та студентами і знаходять свою опору в традиціях і звичаях навчального закладу і відповідних поведінкових установках.

Сучасний університет є специфічним типом корпорації, у зв'язку з чим і корпоративна культура у ньому виконує виховні функції, що впливають на процес формування майбутніх спеціалістів.

Корпоративна культура виступає фактором формування культурного капіталу студентської молоді завдяки виконанню наступних функцій: 1) відтворення кращих елементів накопиченої культури і продукування нових цінностей; 2) оціночно-нормативної функції, що розгортається на основі порівняння реальної поведінки студента, групи, викладачів, корпорації з існуючими нормами культурної поведінки; 3) регламентуючої та регулятивної функції, тобто застосування корпоративної культури як індикатора і регулятора поведінки; 4) пізнавальної функції, що дозволяє здійснювати ефективну адаптацію, сприяє включенню студента у колективну діяльність і визначає її успішність; 5) сенсоутворюючої функції (вплив на світогляд студента, перетворення корпоративних цінностей у цінності особистісні); 6) комунікативної функції (через цінності і норми поведінки, що прийняті у колективі, забезпечується взаєморозуміння суб'єктів освітнього процесу та їх взаємодія).

Досвід показує, що навчання, яке виключає духовно-моральну складову і орієнтується лише на передачу максимального обсягу знань і освоєння технологій, не забезпечує професійної успішності спеціаліста. У зв'язку з цим надзвичайно важливим є розуміння вищого сучасного університету як соціокультурної системи, функції якої не обмежуються підготовкою людини до професійної діяльності. Його необхідно розглядати як форму трансляції і відтворення культурних норм, цінностей, ідей.

При цьому слід звертати увагу на те, що сьогодні загострилась проблема розуміння цінності особистісного успіху і способів його досягнення. Якщо раніше домінували цінності колективних зусиль, колективного щастя, то нині стає все у більшій мірі помітним індивідуалізм у його досить гострих проявах, що часто виправдовуються ринком і конкуренцією. За умов відсутності цілісного і загальновизнаного ідеалу виховання найбільш продуктивним способом вирішення цього питання виявляється організація зустрічей студентів з випускниками університету, які домоглись видатних успіхів, всім відомі і виступають свого роду прикладом для кожної молодої людини.

У вихованні майбутнього випускника сучасний навчальний заклад має виробляти у студента розуміння того, що сам його зовнішній вигляд, одяг, манери, форми спілкування, лексика і стилістика його мови володіють певною соціальною і культурною цінністю, мають важливе значення і для майбутньої професійної діяльності.

В практичному плані все це означає, що освіта повинна здійснюватись не тільки за допомогою передачі знань, але й шляхом залучення до цінностей. Тому вся виховна система сучасного університету повинна бути зорієнтована: по-перше, на реалізацію особистісного потенціалу студента, який має бути одночасно і культурним, і високоосвіченим, і діловим; а по-друге, – на удосконалення професійної та корпоративної культури викладачів, оскільки корпоративна культура вищого навчального закладу – це те середовище, в якому поведінкові установки викладачів передаються студентам.

Формування і управління корпоративною культурою – важливий, принципиповий момент у становленні і розвитку сучасного університету, основа для якісного управління змінами і підвищення соціального статусу випускників.

Секція 7. Культурна складова сучасного класичного університету

Чередниченко О.І., д.філол.н., проф.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

МОВНІ АСПЕКТИ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИХ ВИШІВ)

Мовна політика класичних університетів Західної Європи спрямована на врегулювання таких питань навчальної і наукової діяльності, як мова викладання, мова наукових публікацій, мова наукових досліджень, мова культурних заходів тощо. Вона спирається на національне мовне законодавство, статути університетів та спільні регуляторні документи, зокрема Common European Framework of Reference for Languages.

Основною мовою викладання у таких класичних вишах, як Паризький університет (Сорбонна), Мадридський університет (Комплутенсе), Берлінський, Амстердамський та Флорентійський університети є офіційна (державна) мова країни, до якої вони належать, відповідно – французька, іспанська, німецька, італійська та нідерландська мови. При цьому 15-20 відсотків навчальних курсів, особливо в магістратурі, можуть читатися іноземними мовами. Це стосується передусім курсів для тих, хто обрав іноземні мови як фах, та курсів, які читають запрошені іноземні викладачі.

На офіційних сайтах університетів подано мовні критерії, за якими до навчання допускаються іноземні студенти. Згідно з ними вступники на освітні програми бакалавра мають володіти офіційною мовою країни перебування на рівні не нижче B1 (у Франції – B2). На магістерські програми зараховують вступників з рівнем володіння офіційною мовою C1,що має бути підтверджено сертифікатом про складання стандартних іспитів/тестів у сертифікованих установах. Університети надають можливість мовної підготовки тим, хто не має належних сертифікатів, з метою отримання їх на місці.

Другою мовою викладання навчальних курсів у неангломовних університетах зазвичай є англійська, нею користуються як штатні, так і запрошені з закордонних вишів викладачі. Вимога вільного володіння англійською мовою особливо властива для університетів країн, офіційна мова яких не входить до «клубу світових мов» (наприклад, країни Північної Європи). Тут англійську широко використовують як у навчальній, так і науковій роботі. Нею публікують наукові статті і монографії. Вона вживається під час захисту дисертацій і є практично єдиною робочою мовою міжнародних конференцій. Подібна ситуація не характерна для університетів країн Південної Європи (Франція, Іспанія, Італія), де англійська мова є однією з робочих мов міжнародних конференцій і вживається паралельно з національними мовами у

наукових публікаціях. Національне мовне законодавство Франції, зокрема, забороняє виключне використання англійської мови на університетських наукових заходах, які проходять на території країни.

Щодо культурних заходів, організованих західноєвропейськими університетами, то вони в усіх випадках демонструють явне домінування національних державних мов над першою глобальною мовою (англійською), що цілком відповідає завданням мовної політики конкретних держав у плані захисту їхніх мов і культур.

Досвід мовного регулювання, яке застосовується у провідних класичних університетах країн Західної Європи свідчить, з одного боку, про намагання адаптуватися до нових викликів глобалізованого світу, аби не залишитися на узбіччі світового прогресу, а з іншого боку, про тенденцію до збереження власної національної ідентичності. Заохочуючи вивчення глобальних мов, передусім англійської, та їхнє впровадження у навчальну і дослідницьку роботу, класичні університети всіляко підтримують функціонування і розвиток власних національних мов в освітній і культурній сферах. Подібна практика заслуговує на увагу і може бути використана класичними університетами молодих незалежних країн, зокрема й України. Насамкінець важливо зазначити, що сучасний класичний університет є і вочевидь залишиться осередком мовного плюралізму, де вивчається не одна, хай навіть найбільш поширена мова, а різні мови світу, без чого неможливо уявити діалог культур як один з чинників сталого розвитку.

Бойченко Н.М., д. філос.н., доц.,
Національна медична академія післядипломної освіти
імені П.Л.Шупика

СУЧАСНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬНОЇ МОРАЛІ

В умовах ускладнення процесів соціальної модернізації відбувається все більш радикальний відхід від засад традиційного суспільства з його відносно простою соціальною структурою та символічною системою [1; 357]. Зокрема, мораль як символічна система виявляється побудованою на інших системних засадах, ніж мораль як інститут, а тим більше вона відрізняється від доволі випадкових фактичних соціальних структур. Втім, завдання філософського дослідження – знайти між ними сутнісний зв'язок. Виявити цей зв'язок в аналізі ролі університету в розвитку суспільної моралі – нагальне завдання сучасної етики. Мораль, яка виконує для соціальних груп як структуруючу функцію, так і функцію символічної системи, у суспільстві модернізаційному ці функції реалізує інакше, ніж у суспільстві традиційному. В першому – мораль диференціюється – по соціальним системам, соціальним інститутам, соціальним групам, стає очевидно релятивною і сприяє соціальній

диференціації. Втім, функція символічної системи тут зберігає своє значення не лише для окремих соціальних груп, але і для суспільства в цілому. Якщо організаційно не легко узгодити різні версії моралі – корпоративної, фахової, вікової тощо, то на рівні символічних систем всі різновиди моралі залишаються порівнюваними і дають підстави якщо не спільної узгодженої діяльності представників різних соціальних груп, то в усякому разі – для порозуміння між ними, вироблення певного мінімального набору правил взаємної терпимості й спільного співіснування [2].

Особливо важливими з цієї точки зору постають ті різновиди моралі, які виробляються представниками соціальних груп, що за своєю специфікою мають високий рівень рефлексії щодо власної діяльності загалом, і зокрема – щодо моральних засад такої діяльності. До таких соціальних груп відносимо професійних політиків, правників і професуру. На наш погляд, саме остання група має найбільше підстав ефективно теоретично осмислювати мораль як символічну систему – як окремих соціальних груп, так і суспільства в цілому. З одного боку, саме професура системно розвиває рефлексивне мислення, з іншого – знаходиться на певній соціальній дистанції від усіх інших соціальних груп. Хоча таку дистанцію не завжди можна вважати достатньою, адже нерідко навіть професура виявляється залежною від інших соціальних груп – наприклад, матеріально залежною, або політично ангажованою. Очевидно, що саме етичний дискурс університету може сприяти не лише з’ясуванню власної корпоративної моралі професури та інших учасників освітньої комунікації, але й виявленню основних рис загальносуспільної моралі. Якщо формування корпоративної моралі професури виконує передусім організаційно-інтеграційну функцію щодо самої цієї соціальної групи, то значущість моральної рефлексії професури щодо загальносуспільних проблем моральних трансформацій має передусім значущість на символічному рівні, а вже внаслідок цього – частково і на організаційному. Отже, етичний дискурс університету, за великим рахунком, це не стільки взаємини між професурою і студентами, а дискурс щодо суспільства, основними учасниками якого є професура і студенти. (Більш докладно див. [3]) Невипадково студентство в останні півстоліття виступає чи не основною силою соціальних протестних рухів – це не просто консолідована і мобільна соціальна група, але чи не найбільш ідейна й свідома верства сучасних суспільств.

Список використаних джерел:

1. Гірц К. Інтерпретація культур [Текст] / К. Гірц ; [пер. з англ.]. – К.: Дух і Літера, 2001. – 542 с.
2. Рогожа М. М. Соціальна мораль: колізії мінімалізму : [Монографія] / М. М. Рогожа. – К.: Вид-во ПАРАПАН, 2009. – 216 с.
3. Бойченко Н. М. Сучасний університет: ціннісно-етичний вимір. [Монографія] – К.: ПРОМІНЬ, 2015. – 296 с. – Бібліогр.: 265 – 295 с.

Гарник Т.П., д.мед.н., проф., академік АНВШ,
завідувач кафедри фітотерапії, гомеопатії та біоенергоінформаційної медицини, Київський медичний університет УАНМ

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ НАРОДНОЇ І НЕТРАДИЦІЙНОЇ МЕДИЦИНИ В УКРАЇНІ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.

Галузева стратегія розвитку народної і нетрадиційної медицини в Україні (далі – Стратегія) розроблена відповідно до Указу Президента України від 08.08.2000 № 963 “Про додаткові заходи щодо поліпшення медичної допомоги населенню України” та рекомендації Всесвітньої організації охорони здоров'я (далі – ВООЗ) «Стратегії розвитку народної медицини 2014-2023р.р.» і спрямована на подальший розвиток народної і нетрадиційної медицини (далі – НіНМ) та встановлює основні напрямки розвитку цієї галузі в Україні на 2017-2023 роки.

В основу Стратегії покладено принципи державної політики України, рекомендації і Стратегії ВООЗ у галузі охорони здоров’я.

Вивчення досвіду народної медицини, наукове обгрунтування та впровадження у первинну ланку охорони здоров’я методів НіНМ для оздоровлення населення, створення наукових і науково - практичних центрів, здійснення координаційної та експертної діяльності є важливою проблемою сьогодення.

Перед галуззю НіНМ стоять основні проблеми:

1. Удосконалення законодавчої бази з урегулювання галузі НіНМ.
2. Інтеграція НіНМ з офіційною медициною.
3. Проведення міждисциплінарних досліджень.
4. Науково-методичне обгрунтування методів (засобів) НіНМ.
5. Реформування системи ВМНЗ з професійної підготовки лікарів - НіНМ.
6. Визначення обсягу корисності надання медичної допомоги методами НіНМ.
7. Розширення міжнародного співробітництва та партнерства у галузі НіНМ.
8. Популяризація через засоби масової інформації (далі – ЗМІ) методів НіНМ та проведення роз’яснювальної роботи серед населення.
10. Вивчення та розвиток цілительства, як самобутнього напрямку народного лікування.

Мета і основні завдання Стратегії.

Метою Стратегії є збереження, зміцнення та покращання здоров’я населення шляхом втілення методів НіНМ у первинну ланку охорони здоров’я та у систему формування здорового способу життя, що обумовлено зростанням захворюваності та смертності від хронічних неінфекційних захворювань та надання медичної допомоги в оздоровленні і реабілітації учасникам і

мешканцям АТО.

Фінансове забезпечення Стратегії.

Забезпечення реалізації заходів, передбачених Стратегією здійснюватиметься у межах асигнувань, які виділяються державним бюджетом на розвиток охорони здоров'я та за рахунок місцевих бюджетів та інших коштів, не заборонених законодавством.

Механізм управління та здійснення контролю за виконанням Стратегії.

Координація заходів покладається на МОЗ, Комітет та Асоціацію.

Контроль за реалізацією заходів, передбачених Стратегією, здійснюватимуть МОЗ, Комітет, УОЗ, Асоціація.

Прогноз результатів впровадження та виконання Стратегії.

Впровадження та виконання Стратегії сприятиме поліпшенню стану здоров'я населення, подовжити трудове довголіття та тривалість активного життя, задовольнить потреби в ефективній, якісній, безпечній та доступній медичній допомозі, що відповідає сучасним вимогам охорони здоров'я та рекомендаціям ВООЗ.

Розроблені заходи щодо реалізації Стратегії, а саме в:

1.Державній політиці у галузі НіНМ.
2.Забезпеченні кадрами та їх підготовці.
3.Науково-практичній діяльності.
4.Видавничій діяльності.
5.Міжнародному співробітництві.
6.Формуванні здорового способу життя.
7.Інформаційному забезпеченні.
8.Вивченні та розвитку цілительства

Таким чином, запропонована Стратегія розвитку НіНМ, згідно рекомендацій ВООЗ на 2017-2023роки, включає складові, які направленні на реформування науково-педагогічної, лікувальної діяльності з метою покращання здоров'я населення та законодавче урегулювання діяльності цілителів – один із кардинальних напрямків роботи МОЗ, Комітету, Асоціації. Ці положення визначенні у статті 74 та 74[1] Закону України "Основи законодавства України про охорону здоров'я" та положень в НіНМ. Це обумовлено специфікою зазначеної проблеми та полягає у відсутності наукового обгрунтування практики цілителів, що є найбільш уразливим ланцюгом у всій проблемі НіНМ-цілительстві.

Омельченко С.О., д.пед.н., проф.,
ректор Донбаського державного педагогічного університету

КУЛЬТУРНА СКЛАДОВА СУЧАСНОГО КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Як відомо, час вимагає від суспільства та всіх його інституцій об'єктивних змін та коректування відповідних орієнтирів. Так само це стосується вищої освіти, яка спрямована на підготовку людини нової генерації, високоінтелектуальної особистості та гідного громадянина. В останній редакції "Закону про вищу освіту" одним із основних завдань вищого навчального закладу названо "збереження та примноження моральних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства" (пункт 7, Стаття 26, Розділ VI "Вищі навчальні заклади").

Згідно із чинним "Законом про вищу освіту" (Розділ VI "Вищі навчальні заклади", Стаття 28. Типи вищих навчальних закладів", пункт 1) в Україні діють вищі навчальні заклади різних типів. На нашу думку, незалежно від типу освітнього закладу культурна складова повинна бути однією з домінантних у процесі навчання й виховання молоді, та забезпечувати передусім розвиток, самореалізацію й формування громадянської позиції особистості. Саме ці напрямки є провідними в діяльності Донбаського державного педагогічного університету, які зазначено у Статуті університету.

У сучасних умовах розвитку суспільства, в цілому, та, зокрема, східного регіону, на наш погляд, культурна складова набуває національно-патріотичного спрямування, що передбачає:

− прищеплення здобувачам вищої освіти демократичного світогляду, дотримання громадянських прав і свобод, поваги до традицій, культури, віросповідання та мови спілкування народів світу;

− розвиток гуманістичної освіти, що ґрунтується на культурно-історичних цінностях народу, його традиціях і духовності;

− формування національних світоглядних позицій, ідей, поглядів і переконань на основі цінностей вітчизняної та світової культури;

− підготовка національно свідомої інтелігенції, збереження інтелектуального генофонду нації, примноження культурного потенціалу, який забезпечить високу ефективність діяльності майбутніх спеціалістів;

− створення умов для вільного розвитку особистості, її мислення й загальної культури, залучення до різних видів творчої діяльності (науково-дослідної, культурно-просвітницької, суспільно-гуманістичної, фізкультурно-оздоровчої , спортивної, правоохоронної);

− формування громадянської, соціальної активності та відповідальності, залучення студентської молоді до участі в процесах державотворення, розвитку суспільних відношень;

− культивування кращих рис національної ментальності: працелюбності, прагнення до свободи, гармонії з довкіллям, поваги до жінки, любові до рідної

землі, підвищення престижу української мови в академічному середовищі й розвиток українськомовного освітнього простору, збагачення естетичного досвіду, участь у відродженні та створенні національно-культурних традицій міста, регіону, розширення творчих зв'язків з установами культури, розвиток художніх здібностей;

Отже, сьогодні культурна складова є вагомою частиною в освітній діяльності Донбаського державного педагогічного університету, бо саме, в період розгорнутого конфлікту та зважаючи на територіальне місцезнаходження вишу національно-патріотичне виховання виступає домінантою у формуванні майбутнього громадянина. Особливістю ж назвемо те, що випускниками нашого вишу є майбутні педагоги – особистості, покликання яких – навчати й виховувати наступні покоління. Це накладає на колектив нашого навчального закладу відповідальність у названому напрямку роботи та вимагає повсякчасної уваги до цієї проблеми.

Печеранський І.П., д.філос.н., доц.,
Київський національний університет культури і мистецтва

ЗАПОБІГТИ «ЗГУБНІЙ» ІНСТРУМЕНТАЛІЗАЦІЇ: ДЕЯКІ МІРКУВАННЯ З ПРИВОДУ «МІСІЇ-ПРИЗНАЧЕННЯ» ІННОВАЦІЙНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

У своєму виступі мені хотілося б привернути увагу до без перебільшення нагальної на сьогоднішній день проблеми, яка характеризує стан університетської справи в розвиненому західному світі та, зокрема, й в сучасній Україні. Йдеться про появу *«третьої місії»* університетів, яка пов’язана з відтворенням і впровадженням інноваційних ідей та технологій, що постає результатом логіки трансформації від класичного до постнекласичного університету. І проблема тут не у появі цієї місії, адже багато у чому це зумовлено вимогами часу, а у побічних негативних наслідках останньої, які полягають у *тотальній інструменталізації університетського буття*. Спробуємо пояснити свою думку.

На початку XXI століття з особливою силою відчувається вплив соціальних мегатрендів, серед яких – розширення значимості інформаційних технологій, поява принципово нових технологій виробництва та ресурсів, висока швидкість засвоєння суспільством технологічних здобутків, зменшення ролі природних ресурсів і фрагментація стилів життя, ріст критичності та демасифікація ринку споживачів, демографічні тренди тощо. З ними, у свою чергу, пов’язані суттєві зрушенні в освітній сфері, які супроводжуються посиленням сервісного спрямування й транснаціоналізацією діяльності університетів та прийняття рішень, розвитком альянсів та посиленням клієнтоорієнтованості, глобалізацією каналів просування та реалізації освітніх продуктів, універсалізацією глобальної інноваційної та знаннєвої

інфраструктури, уніфікацією підприємницької культури університетів, розвитком електронних ринків і електронної комерції у сфері освіти, міжнародною кооперацією університетів, з метою створення та підтримання інноваційної інфраструктури.

Враховуючи це, виникає ситуація «напруги», що призводить до *витіснення зазначеними мегатрендами метапринців класичного університету* (універсальності, університетської автономії, культу викладача, підготовка фахівця як активного суб'єкта відтворення культури, освітній процес як формування відповідно до ідеалу, зразку). Критичні пошуки власної ідентичності в межах некласики та постнекласики виробили вміння формувати «ситуативну ідентичність», здатність до соціального конструювання та проектування, акцентували увагу на принципах проектного навчання та неперервної освіти, міждисциплінарності, а також на ідеї мережевій організації. Це призвело до появи *постнекласичного образу університету, який ґрунтується на інноваційному типі знання, або ж, по-іншому, до виникнення ідеї та феномену інноваційного університету*.

Все б нічого, якби не уважне прочитання *«місії-призначення»* інноваційного університету, яка пов'язана з виробленням «алгоритмів пошуку інноваційної куль-тури», з реалізацією креативних стратегій перманентних (неперервних, відкритих) інновацій, що перетворює університет на «академічний комплекс колективного підприємництва, що діє у конкурентному середовищі вітчизняних і зарубіжних основних профільних ринків» (Ю. Похолков, Б. Агранович). Здавалося б, що тут такого, коли застосовуються нові ідеї та принципи наукоємних освітніх технологій, які підкорюються логіці комерціоналізації, консалтингових послуг та актуальних профільних ринків? Чи не повинно це сприяти підвищенню (!!!) інтелектуального потенціалу нації, розвитку того, що деякі автори називають «інноваційною здатністю нації»?

Ніби й повинно, якби не головна помилка яку роблять більшість країн у сфері вищої освіти, і Україна тут не виключення, коли «ігноруючи одні важливі цінності, зосереджуються на інших» (Б. Кларк). Більшість сучасних університетів, з тих, які позиціонують себе інноваційними, переважно страждають на одну хворобу – *конфлікт цінностей і моделей, що призводить до інструменталізації їх організацій, які переходять під «диктат бюрократичних управлінських суперструктур»*.

Неоліберальна менеджерська модель з її тенденціями приватизації та конкуренції, фінансовими стимулами та максимізацією результатів, з її «деспотією менеджменту» перетворює знання на інструмент, а університет на корпорацію з вироблення таких інструментів, з метою вирішення ситуативних завдань. Це породжує феномени «макуніверситету» або ж діагнози на зразок «повільної смерті університету» (Т. Іглтон) чи «від руїни до кризи» (Дж. Роджеро). Тобто, ми лише хочемо наголосити на деструктивному потенціалі, який досить часто приховується за гаслами «відкритості», «успішності», «ефективності», «інновації», «динамізму» сучасного університету, та полягає у *зумисному «вихолощенні» гуманістичного,*

демократичного та суб'єктотворчого потенціалу освітнього процесу, тобто тих класичних змістів, без яких нівелюється взагалі ідея університету як такого.

Тому, розмірковуючи над заявленою темою конференції, варто не забувати, перебуваючи у полоні онтології інноватики, про суб'єктотворчий потенціал, що його може запропонувати *гуманітарно-культурологічна модель* вищої освіти, який, по суті, здатен *запобігти тотальній інструменталізації та консюмеризації останньої, і повернути «людину» в лоно університетського буття, а «свідомого громадянина» державі та нації, а не транснаціональній корпорації*.

Мені здається, що це не мають забувати керівники та стратегічні менеджери інноваційних університетів України.

Подольська Є.А., д.соц.н., проф.,
завідувач кафедри філософії та гуманітарних дисциплін,
Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія»

ХАРАКТЕРИСТИКИ ВЗАЄМОДІЇ ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТА У СУЧАСНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Взаємозв'язки і взаємовплив педагогічної культури сучасного викладача та її органічної єдності з професійною компетентністю забезпечують виникнення того синергетичного ефекту, який врешті решт, і дає змогу отримувати очікувані результати професійної діяльності педагога відповідно до суспільних вимог. Саме педагогічна культура виступає не тільки засобом і умовою належного впливу на студентів, але й проявом професійної компетентності викладача. Для належного сприйняття студентами навчального матеріалу важливою є органічна єдність того, що їм викладають (це забезпечує професійну компетентність), та як цей матеріал подається, як використовуються їх раціональні та емоційні пізнавальні можливості (а це забезпечує педагогічна культура викладача).

Важливе значення у підвищенні продуктивності педагогічної праці має здатність викладача вибудувати свої стосунки зі студентами в рамках партнерської педагогіки, створювати комфортне для всіх учасників освітнього процесу освітнє середовище. Розвитку пізнавальної активності й разом з тим комфортному емоційному стану суб'єктів освітнього процесу сприяють наступні характеристики взаємодії викладача і студента: партнерські відносини викладачів і студентів, реальне здійснення спілкування на рівних правах; проблемність і дискусійність обговорення навчального матеріалу; емоційна і змістовна підтримка навчальної роботи студентів і позитивне оцінювання і самооцінювання будь-якого просування у його засвоєнні; адекватне, конструктивне ставлення до помилки; спрямованість педагога у стосунках зі

студентом на його розвиток і особистісне зростання; доброзичливе спонукання студента до роботи; емоційність і неформальність розмов викладача і студента.

Протягом п'яти років (2010-2015 рр.) за участю автора відбувалося вивчення думок суб'єктів освітнього процесу про якості сучасних студентів і викладачів, що дозволило виявити суттєву динаміку. За ці роки студенти почали більше цінувати функціональні якості викладача. Якщо у 2010 році «знання свого предмета» цінували 56,5%, то у 2015 р. доля респондентів, що вважають цю якість важливою, зросла до 91,6%. Вдвічі за цей період зросла значущість такої риси як «об'єктивність» викладача, яка суттєво впливає на атмосферу навчального процесу.

Оскільки від характеру викладу матеріалу врешті решт залежить його засвоєння студентами, то важливість наявності цієї компетенції у викладача також виросла в два рази. «Уміння красиво говорити» стало цінуватися студентами у три рази більше (29,4% в 2010 р. і 88,3% в 2015). Особистісні якості (щирість, чесність, доброзичливість) залишились без змін, а цінність для студентів «здатності співчувати» знизилась з 51,4% до 37,6%. В цілому, студенти сьогодні стали більше звертати увагу на професійні якості викладача, ніж на особистісні. На нашу думку, це можна пояснити посиленням контролю якості освіти, запровадженням акредитації ВНЗ, що акцентує увагу на професійних компетенціях викладача.

На питання «Яким Ви бачите викладача майбутнього?» респонденти відповідали наступним чином: викладач повинен зацікавити студентів незалежно від їх бажання – 75,8%; він повинен володіти різними методиками навчання – 48,6%; повинен бути послідовним у своїх вимогах – 44,2%; створювати на заняттях умови для наукових дискусій – 33,5%; відповідати на всі питання, що з'являються у студентів – 27,0%; спілкуватися на позанаукові й виховні теми – 19,6%; бути пунктуальним і не спізнюватися – 16,6%; інформувати студентів про свої наукові дослідження – 7,8%. Ці відповіді свідчать про те, що студенти бачать у викладачі у більшій мірі педагога, ніж ученого. Наукова діяльність не є для них пріоритетом в оцінюванні його професіоналізму.

«Формула успіху» сучасного педагога, безсумнівно, включає інформованість, методичну майстерність, захопленість, моральну культуру. Але головним стрижнем успішної діяльності залишається творчість і любов до студентів.

Посохов С.І., д.іст.н., проф.,
завідувач кафедри історіографії, джерелознавства та археології,
Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

ІСТОРІЯ ЯК ІМІДЖЕВИЙ ПРОЕКТ: ПОЛІТИКА ПАМ'ЯТІ ТА УНІВЕРСИТЕТСЬКА КУЛЬТУРА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Протягом останніх років спостерігається загострення конкурентної боротьби між вищими навчальними закладами України. Причому це відбувається як у межах системи освіти в цілому, так і на регіональному рівні. Боротьба внзза статус, за абітурієнтів, за підтримку центральної та місцевої влади здійснюється різними засобами. Зокрема, останнім часом спостерігається зростання уваги до всіляких іміджевих проектів (від створення власної символіки до позначення свого простору пам'ятниками). Це яскраво засвідчує харківський матеріал. Як певний ресурс у цій конкурентній боротьбі почали використовувати й історію. Насамперед, йдеться про дату заснування того чи іншого внз (відбувається «заглиблення в історію»), а також «приписування» до своєї історії певних імен та досягнень. Спостерігається це у різноманітних (здебільшого рекламних) виданнях, а також в певних заходах, які можна назвати «університетською політикою пам'яті». Зокрема, біля багатьох внз Харкова останнім часом було встановлено чимало пам'ятників, які являють собою наочні форми втілення символічного капіталу, на якій претендують ці внз. На жаль, подекуди спостерігається наповнення такої символічної скарбниці фальшивками. Відповідно, в інформаційному просторі на сьогодні обертається не просто багато суперечливих тверджень, а вочевидь перекручених фактів з історії тих чи інших внз. На жаль, на такій основі формується й новий університетський наратив, який часто «освячений» іменами фахових істориків.

Як відомо, університетська історія, яка здебільшого втілена в ювілейних виданнях, виконує подвійну функцію. З одного боку, вона є варіантом саморепрезентації університету назовні. Таким засобом університет намагається привернути увагу суспільства, влади, абітурієнтів. Відповідно, нормою для таких текстів стала підкреслена увага до здобутків, нагород, світового визнання, які отримали його викладачі та вихованці. На сторінках університетських історій можуть бути засвідченими й проблеми, й труднощі, але, зазвичай, вони показані як наслідки втручання «зовнішньої» сили. Інше завдання, яке виконує університетський наратив, – це гуртування членів університетської спільноти на основі певних ідеалів, усвідомлення місії та функцій університету. В цьому плані набуває особливого значення зв'язок учитель-учень, оскільки за вимогами жанру слід показати тяглість традиції, поєднати покоління, аби сформувати відповідні моральні зобов'язання перед попередниками та прийдешніми поколіннями універсантів. Почасти цей підхід також формує певний «університетський міф», який щільно пов'язаний із просвітницьким ідеалом. На прикладі таких університетських історій легко

продемонструвати залежність і університетської спільноти, і самих істориків від політичного та соціокультурного контексту. Втім, зазначений «університетський міф» немає нічого спільного із свідомим перекрученням та фальсифікацією. Останні, хоча інколи й подаються сьогодні як «безневинні» дії, стаютьруйнівними для системиосвіти. Вони підриваютьосновніпринципи, на якихбудується будь-яка освіта у високомурозумінніцього слова – моральність та чесність. Легкість, ізякоюперекручуєтьсяуніверситетська історія, можеобернутися тяжкими наслідками для всієї системи освіти.

Водночас, зазначу, що вимагають змін і ті принципи, на яких будується сучасний університетський наратив. Йдеться про переведення досліджень на рейки культурної історії. Тобто, треба більше уваги приділити університетським традиціям, стосункам університетських людей, університетським цінностям, корпоративній свідомості, університетському простору, інституціональній пам’яті, ритуальним та символічним практикам і т.і. Усе це сприятиме не тільки кращому усвідомленню рис справжнього університету, його місця та функцій у регіональній та загальнодержавній системах освіти, але й розвитку університетської культури як такої.

Павко А.І., д.іст.н., проф.,
лауреат премії імені М.С. Грушевського НАН України, відмінник освітиУкраїни, завідувач кафедри суспільних та політичних наук,
Національна академія управління

МЕТОДОЛОГІЧНА АРГУМЕНТАЦІЯ КРИТИЧНОГО ОСМИСЛЕННЯ СЕНСУ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ІДЕЇ В КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНОГО ДОСВІДУ І СУЧАСНОСТІ

Модернізація України, трансформаційні процеси в її освітньо-науковій та культурній сферах, сучасні локальні та глобальні виклики, які все більш рельєфно постають перед світовим інтелектуальним співтовариством та цивілізованою спільнотою, все більше спонукають до осмислення сутності, глибинних підвалин університетських традицій, актуалізують питання методологічної аргументації пошуку його оптимальної моделі. На нашу думку, вироблення та практичне втілення моделі сучасного класичного університету має базуватись на методолого-рефлексивному усвідомленні та критичному переосмисленні сенсу університетської ідеї, її основних складових, врахуванні як історично-ретроспективного контексту, так і реалій сьогодення. Незважаючи на те, що в історичному вимірі ідея університету зазнала еволюційних змін, проте зберегла свої фундаментальні цінності,принципи, власні інтелектуальні традиції, генетичну спадкоємність та ідентичність. Все це є теоретичним підґрунтям для збереження та системного оновлення моделі класичного університету.

У цьому зв'язку, заслуговує на увагу метафоричне висловлювання польського дослідника МарекаКвєка, про те, що «майбутній силует університету якраз перебуває у процесі формування. За ним надзвичайно цікаво спостерігати; корисніше,однак,– його збагнути, а найкоротше–спробувати вплинути на нього» [1,с.291]. Апелюючи до оптимального варіанту втілення ідеї університету, М.Квек,наприклад,вважає, що в ідеалі університет мав би стати «цетромплюралістичної, багатовекторної думки, котра б дбала про ідеали цивільного суспільства»[1, с.289]. Нагадаємо, що під поняттям університетської ідеї слід розуміти комплекс уявлень про університет як такий, про його цілі та завдання, відносини всередині університетської корпорації, а також між нею та навколишнім суспільним середовищем і державою [3,с.9].

Однією з її особливостей , наприклад, є те, що вона не є чимось застиглим і статичним. Університетська ідея розвивається з течією часу у відповідності до нових філософських та політичних концепцій. Вона також здійснює вільний перебіг від однієї країни до іншої, адаптуючись до локальних умов і традицій певної держави. Завдяки такій адаптації університетська ідея збагачується уявленнями, які викликані місцевими умовами і таким чином розвивається. Наприклад, сучасна модель навчання в університетах Великобританії тримається на трьох китах: чудовому технічному та інформаційному оснащенні вищих навчальних закладів, інноваційних освітніх технологіях та відмові від пасивної системи начання на користь активної самостійної роботи студентів [4,с.12]. Саме неухильне дотримання столітніх освітніх традицій з поєднанням сучасних поглядів на університетське життя обумовили те, що університети Великобританії стали кузнею лідерів світового масштабу.

Незважаючи на те, що конституційне оформлення європейського університету як вільного об'єднання викладачів і студентів відбулося вже в середині XIII ст., тобто в епоху середньовіччя, проте логічне обґрунтування університетської ідеї пов'язане з більш пізнім періодом–модерною добою. Її конституювання асоціюється з ім'ям відомого німецького вченого та державного діяча, засновника Берлінського університету Вільгельма фон Гумбольдта. Саме ним на початку XIX століття було започатковано системне осмислення завдань та функцій університету.

Серед теоретичних праць В.Гумбольдта, присвячених проблемам університетської освіти, особливе місце займає меморандум «Про внутрішню та зовнішню організацію вищих наукових закладів в Берліні». Написаний у 1809 році він містить розгорнуту аргументацію класичного університету як установи, що поєднує вищу освіту та науку. Цей текст, який був опублікований лише на початку XX століття, дозволив представникам наступних історіографічних етапів і традицій нерозривно пов'язати модель класичного університету з іменем Гумбольдта і здійснив значний вплив на різні покоління університетських вчених. На думку В.Гумбольдта,есенціальний смисл поняття університету, його стратегічна функція як «вершини моральної культури нації», полягає в тому, щоб «опрацювати науку у найглибшому,

якнайширшому сенсі слова та передати його в якості матеріалу для розумового та морального виховання, який підготовлений не з навмисними намірами, а в процесі свого здійснення»[3, с.510-511].На його переконання, основним виміром університету в його класичному розумінні «залишається наука»[3,с.511]. Разом з тим, університет завжди тісно пов'язаний з практичним життям та потребами державами [3, с.515]. Квінтесенцією сутності освітньо-політичної програми університету В.Гумбольдта є принцип, згідно з яким отримання знання є невіддільним від формування розуму і навіть від самої особистості.

Потрібно підкреслити, що концептуальну модель університету неодноразово намагались розробити та відповідним чином поглибити авторитетні мислителі історичного минулого. Крім наукової спадщини В.Гумбольдта, методологічним та світоглядним орієнтиром у когнітивному осмисленні університетської ідеї можуть слугувати також праці англійського вченого Дж. Ньюмена. Не випадково серед великої кількості авторів і напрямів аналізу ідеї університету американський метр інтелектуальної історії Я.Пелікан обрав за гіда –Вергілія британського автора «Ідеї університету» Джона Генрі Ньюмена [2, с.11]. Слід зазначити, що Ньюмен один з перших дав базову дефініцію університету: «Це місце, де можна навчатися загальнозначущих, універсальних знань».

Використовуючи термін «універсальні знання»Ньюмен не мав на увазі підготовку вчених, які «можуть тлумачити про все, що є на цьому світі, а також за його межами…» Він розглядає універсальне знання як ідеал для світової університетської спільноти.

Намагаючись найбільш стисло і дохідливо пояснити сутність університетської ідеї, він чітко окреслив «первісну» функцію класичного університету в якості «школи універсальної освіти», «школи різноманітних знань» [1,с.37]. Проте основна функція університету полягає у тому, що завдяки особистому спілкуванню він є «місцем комунікації, циркуляції думки у масштабах цілої країни»[1,с.37].

Слід зазначити, що у XX столітті університетська ідея стала об’єктом інтелектуальних міркувань та дискурсів таких відомих зарубіжних філософів як К.Ясперс, Х. Ортега-і-Гассет, Ж.Деріда та ін. Праці цих вчених є знаковими, оскільки в них закладено ті фундаментальні принципи та підходи, які впродовж тривалого часу визначали критеріальні чинники ідентичності університету.

Очевидним є те, що традиційні університети в умовах конкурентного середовища XXI століття не мають іншої альтернативи як скоригувати уявлення про свою місію та завдання, модернізувати ідею класичного університету. Однак відповісти на всі складні запитання та виклики, спробувати знайти розв’язання проблем, у полоні яких опинився університет на початку нового міленіуму, можна лише за умови ґрунтовного, системного аналізу, методологічної рефлексії сутнісних засад ідеї університету, його призначення та ролі в контексті історичного досвіду та сучасності.

Список використаних джерел:

1. Ідея Університету:Антологія/М.Зубрицька та ін.(упоряд).; М.Зубрицька (відп. ред).–Л.:Літопис, 2002.-303с.
2. Пелікан Я. Ідея університету. Переосмислення/пер. з англ.–К.: Дух і Літера, 2008.-360с.
3. Университетская идея в Российской империи XVIII -начала XX векав: Антология: учеб.пособие для вузов/сост.А.Ю. Андреев, С.И. Посохов. -М.: РОССПЭН, 2011.-527с.
4. Университеты Великобритании, 2012/2013:31 ун-т: каталог ун-тов Соединенного Королевства [гл.ред Т.Самборская.-К.: Бизнес-Линк, 2012.-176с.

Посохова Л.Ю., д.іст.н., проф.,
професор кафедри історії України,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

СВОЇ ЧИ ЗАПОЗИЧЕНІ? ЗАУВАГИ ДО ДИСКУСІЇ ПРО ІСТОРИЧНІ КОРЕНІ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ ТРАДИЦІЙ В УКРАЇНІ

Міркування про культурні впливи, переведення з площини «чужого» у площину «своє» актуалізують питання про своєрідність в тому числі й освітніх форм, передовсім університетів, які виникли на українських землях, про тяглість університетських традицій в Україні.Спостереження за сучасною українською історіографієюз історії освіти та педагогікисвідчать про невизначеність фахівців щодо поняття«національна школа вищого типу». Ця невизначеність стосується як часу появи університету як такого на українських землях (який заклад вважати першим?), так й оцінки того, наскільки заснування університету відбулося «запізно» чи «вчасно» у порівнянні із культурно-освітніми процесами у Західній та Центральній Європі. Ускладнює ситуацію те, що багатьом авторам притаманне бажання наблизити минуле до сучасного. Розмитість критеріїв тадосить різне тлумачення понять, які застосовують історики освіти та педагогіки, показові й вимагаютьспеціального дослідження.

У даному випадку вважаємо за потрібне зробити певні зауваження до оцінок статусу Острозької, Києво-Могилянської академії, Львівського єзуїтського колегіуму, інших колегіумів, які виникли на українських землях у XVII–XVIII ст., а також університетів, заснованих у першій половині XIX ст. (Харківського, Київського).Задля цього були розглянутідеякі правові аспекти (питання про «академічні свободи» тощо), співвідношення dejure та defacto в положенні закладів, актуалізовано поняття «університет suigeneris».В результаті можемо зробити висновок, що у науковій літературі виникає плутанина й лунають некоректні висловлювання через те, що навчальні заклади університетського типу (єзуїтські та православні академії та колегіумиXVIII ст.) порівнюють із класичним (модерним) університетом, ознаки якогопочализ’являтися вЄвропіу XVIII ст., апостав університет такого типу на

початку XIX століття. Відповідно, порівнювати слід заклади одного історичного етапу. При тому, що єзуїтські та православні академії та колегіуми XVIII ст.не набули всіх ознак, характерних для докласичних європейських університетів, явище західноєвропейського університетудокласичного типу не виглядає принципово іншим, а тією формою, до якої, подолавши свій історичний шлях, впритул наблизилися кілька навчальних закладівУкраїни.

На українських землях вже у XVII–XVIII ст. спостерігаємопроцеси трансферу і адаптації освітніх форм, які виникли у ранньомодерний час в Західній та Центральній Європі. Дослідження історії єзуїтських та православних академій та колегіумів України XVIII ст.демонструє, що деякі з нихфактично уособлювалипівденно-західний векторпросування європейського докласичного університету. Університети, які виникли в Російській імперії у другій половині XVIII – на початку XIX ст., представляли іншу лінію, яка вела до німецьких «модернізованих» університетів, й у цьому сенсі їх виникнення можна пов’язати із північно-західнимвектором.

Отже,на українських землях вже у XVII–XVIII ст. поступово укорінилися ті європейські університетські традиції, які мали середньовічне коріння, стали «своїми» усталені освітні практики, набули розповсюдження слова «студент», «професор», «ректор», «кафедра» та інші. Оскільки на пізньому етапі розвитку докласичного університету провідним факторомстала конфесіоналізація, на українських землях виникли навчальні заклади, які характеризувалися й характеризуються як «духовні школи».Подальша трансформація цих закладів та створення нових, за іншим зразком, не змінює суті справи. Маємо всі підстави казати, що українські землі входили до тих територій, на яких утвердилися середньовічні університетські традиції, чимало з них після певних видозмін дожили до сьогодні.

Фоменко О.С., к.філол.н., доц.,
завідувач кафедри іноземних мов Інституту журналістики
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КОДЕКС ЧЕСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Інтеграція української освіти до європейського освітнього і наукового простору передбачає створення нової законодавчої та нормативно-правової бази вищої освіти, відповідне структурування системи вищої освіти та її складників, упорядкування спеціальностей і перегляд змісту вищої освіти, інформатизацію навчального процесу і доступ до міжнародних інформаційних систем [1, с. 4]. Не менш важливим для української освіти є формування академічної культури як соціального капіталу й основи сталого розвитку університету.

Однією зі стратегій формування академічної культури є дотримання принципу академічної доброчесності та впровадження кодексу честі – документа, що містить норми і правила поведінки членів академічної спільноти, регламентує нормативні і визначає ціннісні складники регулювання поведінки в академічному середовищі [2, с. 172]. У новому законі України "Про вищу освіту" академічну доброчесність визначено як "сукупність принципів, правил поведінки учасників освітнього процесу, спрямованих на формування самостійної і відповідальної особистості, спроможної навчатися, викладати і займатися науковою діяльністю, дотримуючись етичних та правових норм" (п. 1 ст. 48), а встановлення порядку виявлення фактів порушення академічної доброчесності покладено на університети.

Створення єдиного кодексу честі для усіх учасників академічного процесу є новою практикою в українській освіті. Станом на сьогодні лише 27 українських університетів мають у відкритому доступі кодекс честі студента або аналогічний документ, а 23 університети – етичний кодекс викладача або його аналог [3, с. 11]. У розробленні кодексу честі українським освітянам може допомогти досвід закордонних університетів, які широко користуються цим документом упродовж тривалого часу та мають можливість оцінити його ефективність.

Впровадження кодексу честі вважають ефективною стратегією подолання академічної нечесності, яку університети мають застосовувати разом з іншими стратегіями, зокрема: переглядом цінностей і цілей вищої освіти, переосмисленням підходів до якості викладання і оцінювання студентів, впровадженням дієвої політики і практики спостереження за освітнім процесом, наданням освітніх можливостей і підтримки усім членам університетської спільноти [4, с. 49]. Незважаючи на поширення цієї думки, результати дослідження зв'язку між наявністю кодексу честі та зменшенням кількості академічних порушень не дають змоги з упевненістю стверджувати, що зазначений документ є ефективною зброєю подолання академічної нечесності. Так, вивчення впливу наявності кодексу честі на зменшення випадків академічних порушень в американських університетах не виявило суттєвих відмінностей між університетами з кодексом честі та без нього [5; 6; 7]. Натомість дослідники виявили істотні відмінності у сприйнятті студентів: студенти університетів з кодексом честі вважали, що рівень нечесності в їхньому університеті нижчий, ніж був насправді [6].

Західні дослідники [5; 6; 7] застерігають проти спрощеного підходу до розуміння взаємозв'язку між наявністю кодексу честі та зменшенням кількості академічних порушень в університеті та вказують на важливість урахування інших чинників, як пов'язаних з кодексом честі (підхід до визначення і класифікації академічних порушень; наявність і суворість покарання; факт повідомлення про порушення; кількість покараних студентів тощо), так і таких, що не мають відношення до кодексу честі (перетворення невеликих університетів з сильним відчуттям спільноти на великі "безликі" інституції;

роль студентського самоврядування; особисті якості та релігійні переконання студентів; поява гаджетів, що полегшують здійснення порушень тощо).

Отже, кодекс честі, який має створюватися з урахуванням етичних і ціннісних засад, розроблених провідними світовими університетами, є важливим для формування академічної культури та регулювання поведінки в академічному середовищі. Ефективність цього документу зростатиме за умови одночасного використання інших стратегій покращення якості освіти та чіткого дотримання принципів академічної доброчесності.

Список використаних джерел:

1. Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи : монографія / за заг. ред. Ф. Г. Ващука. – Ужгород: ЗакДУ, 2011. – 560 с. – (Серія “Євроінтеграція: український вимір”; Вип. 16).
2. Мельниченко А. Кодекс честі як інструмент дотримання академічної чесності науковця і освітянина // Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. – К. ; Таксон, 2016. – С. 171 – 182.
3. Аналітична довідка за результатами дослідження практик академічної доброчесності у ВНЗ України // Міністерство освіти і науки України : сайт. – Режим доступу: http://mon.gov.ua/content/Новини/2016/08/09/academichna-dobrochesnist.pdf (дата звернення: 12.09.2016).
4. Hughes, Julia M. Christensen, and Donald L. McCabe. Understanding academic misconduct // The Canadian Journal of Higher Education. – 2006. – Vol. 36. – № 1. – P. 49 – 63.
5. McCabe, Donald L., and Linda Klebe Trevino. Academic dishonesty: Honor codes and other contextual influences // Journal of higher education. – 1993. – Vol. 64. – № 5. – P. 522 – 538.
6. Rodney Arnold, Barbara N. Martin & Linda Bigby. Is There a Relationship Between Honor Codes and Academic Dishonesty // Journal of College and Character. – 2007. – Vol. 8. – № 2. – Published online: 02.01.2007. – Available from: http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.2202/1940-1639.1164 (accessed: 12.09.2016)
7. Vandehey, Michael, George Diekhoff, and Emily LaBeff. College cheating: A twenty-year follow-up and the addition of an honor code // Journal of College Student Development. – 2007. – Vol. 48. – № 4. – P. 468 – 480.

Кузіна Н.В., к.іст.н.,
доцент кафедри етнології та краєзнавства,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ВИКЛАДАННЯ ДВВС "ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НА УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦТВО" В КОНТЕКСТІ ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО ВИБОРУ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження української культури в контексті її інтеграції в європейський цивілізаційно-культурний простір обумовлена необхідністю формування світоглядних та моральних основ студентів з урахуванням традиційних духовних цінностей українського народу. У цьому зв'язку важливе місце займає освітня сфера у реалізації європейського вектора розвитку і життєдіяльності України.

Спецкурс «Вплив європейської культури на українське мистецтво» є спробою цілісного розгляду української культури у європейському і світовому контексті на рівні синтезу наукових знань.

Концептуальна ідея спецкурсу – висвітлення гуманістичного змісту українського мистецтва, його значення для творчого самоусвідомлення поколінь у національному розвитку та світовій цивілізації. Відродження національної культури створює грунт для виховання справжнього патріотизму, збереження етнічної ідентичності в умовах глобалізації.

Спеціалізованою формою культури є мистецтво. Безпосередньо діючи на почуття, а через них на інтелект, мистецтво глибоко впливає на соціальну практику. Повноцінне сприйняття мистецтва суттєво зумовлюється культурним досвідом людини. Тому обізнаність із міфологією, епосом, фольклором, традиціями свого народу є необхідним елементом сучасної освіти. Різноманітні національні культури у сукупності творять загальнолюдську культуру. Призначення кожної національної культури полягає у тому, щоб бути виразником ідей гуманізму, згідно з яким культурний потенціал людства повинен служити суспільному прогресу.

Мистецтво – універсальна категорія, яка належить усьому людству, визначальна діюча спадщина духовного і практичного життя кожної окремої людини. Значення його вивчення полягає у тому, що способу індивідуального самовираження і спілкування між людьми досі не винайдено нічого, рівноцінного мистецтву. Тому навчальна задача курсу полягає у розвитку аналітичних здібностей студентів у порівнянні європейської та української культур, визначення їх взаємовпливу та специфіки розвитку європейської культури і мистецтва як визначальних чинників сучасної цивілізації.

Однією з особливостей викладання курсу є ознайомлення студентів із колекціями живопису музею західноєвропейського мистецтва імені Варвари Ханенко, Національного музею імені Тараса Шевченка та відвідання виставок сучасних художників у галереях м. Києва.

Важливим аспектом вивчення даного курсу стала співпраця в рамках Угоди.між Київським національним університетом імені Тараса Шевченка кафедри етнології та краєзнавства історичного факультету із Інститутом слов'янської філології Вроцлавського університету від 11.03. 2014 р. З метою виконання положень щодо однотижневого студентського обміну 10 студентів та 1 викладач Вроцлавського університету з 23 по 29 травня 2016 року відвідали м. Київ. Студентами 4 курсу історичного факультету спеціалізації "етнологія та краєзнавство" відповідно до навчальної програми ДВВС "Вплив європейської культури на українське мистецтво" були підготовані самостійні роботи, які були презентовані на спільному україно-польському семінарі. Зокрема: Наталія Діденко показала вплив західно-європейських мотивів на архітектуру України на прикладі замків та фортець сер. XVI - поч. XVII ст. Марина Боровикова проаналізувала гравюри Тараса Шевченка, представлені в музеї-садибі на Пріорці. Творчість Васильківського С.І як відомого українського пейзажиста охарактеризував студент Євген Данілевський. Марина Ляшук презентувала український живопис епохи постмодернізму в контексті світових тенденцій початку XXI ст. В результаті дискусії студенти обох вузів зробили висновок, що вивчення взаємовпливів європейських народів, особливо сусідніх, є важливим для професійного зростання етнологів. Було на практиці підтверджено теоретичні висновки щодо етнічної культури відігравати не лише етнорозрізнювальну функцію, але бути інтегруючим чинником.

Таким чином, в процесі викладання курсу в студентів-етнологів формується розуміння необхідності поєднання вивчення національної самобутності української культури та засвоєння цивілізаційних стандартів європейської культури.

Коваленко О.М., к.іст.н.,
старший науковий співробітник відділу лідерства та інституційного розвитку вищої освіти, Інститут вищої освіти НАПН України

ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ АВТОНОМІЇ В УКРАЇНІ

Університетська автономія є однією з найстаріших форм самоврядування, яка ще від часів середньовіччя сприяла перетворенню університетів на найвагоміші чинники суспільного прогресу. ЇЇ роль та значення виходять за межі навчання в університетах, вона є однією з базових засад демократії та громадянського суспільства. Впровадження основ університетської автономії відповідає потребі подальшої демократизації не тільки академічного життя, а й суспільних процесів у цілому, завданню реформування та інтеграції вищої освіти України у європейський простір.

У своєму вступному слові на «Круглому столі» акад. В. І. Луговий зазначив, що «вчора в Україні університетської автономії за великим рахунком

не було» / Освіта. – 2016, 16-23 березня, № 11-12/. Це твердження вимагає уточнення. Справа у тому, що університети, які здавна діяли на українських землях – Львівський, Чернівецький, Харківський, Київський, Одеський (в порядку заснування), – довгий час користувалися університетською автономією. Щоправда, рівень автономії був неоднаковим: вищим у закладах, які діяли на території Австро-Угорської імперії, нижчим в тих, що засновані в царській Росії. В Росії відповідно до статуту царського уряду від 1804 р. (укладеного за системою автономії німецьких університетів), Рада професорів обирала ректора, деканів, професорів, присуджувала й видавала докторські дипломи, вирішувала практично всі справи університетського життя. При цьому фінансування університетів на 77,1% здійснювалося з державної скарбниці. Тобто, держава визнавала авторитет учених – професорів у своїй галузі науки і довіряла їм державні кошти для найбільш ефективного використання з метою розвитку наук та підготовки фахівців.

Великим ступенем автономії користувався Львівський університет, заснований урядом Австро-Угорщини 1784 р., (професором його було обрано і Михайла Грушевського). Пізніше українські науковці й педагоги Галичини всупереч заборонам вже польської влади сформували у Львові в 1921 – 1925 рр. унікальний, цілковито автономний і самоврядний Український (таємний) університет, який діяв нелегально. Університетом керували Сенат, очолюваний виборним Ректором, колегія професорів, декани факультетів; усі питання діяльності закладу вирішували самі вчені. В XX ст. українські науковці перебуваючи, в еміграції заснували у Чехо-Словаччині Українську Господарську Академію (м. Подєбради, 1922 р.); Український Технічно-господарський інститут (1932 р.), Український Вільний Університет (Прага – Мюнхен, 1946 р.). Усі вони мали права університетської автономії.

Утвердження радянської влади супроводжувалося в Україні, зруйнуванням університетської системи. У 1920 р. нарком освіти Гринько Г. Ф. закрив їх односачно відмінивши вчені ступені. 19 березня 1920 р. Київський губернський відділ Наркомату освіти видав наказ № 56 про ліквідацію існуючих університетів і створення нових «радянських» інститутів. У 1933 – 1934 рр. деякі вузи почали перейменовувати в університети, повернули також вчені ступені, але в той час не могло бути і мови про повернення університетської автономії та самоврядування. Таким чином, радянські університети позбулися основних привілеїв вікової університетської системи і лише поверхнево – за своєю структурою або назвою (ректорат, факультети, кафедри) – ще нагадували європейські університети.

У 1991 р. прийняла Верховна Рада УРСР «Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки про освіту». Ст. 39 «Автономія вищого навчального закладу» закону відновлювала автономію ВНЗ: «Автономія надається вищому навчальному закладу в установленому порядку відповідно до акредитації і передбачає додаткові права закладу на: визначення змісту освіти, визначення планів прийому студентів, аспірантів, докторантів з урахуванням державного замовлення, встановлення і присвоєння вчених звань навчального закладу,

власність на будівлі, техніку, інше належне йому майно, інші повноваження, що делегують вищому навчальному закладу відповідно до його статуту органи державного управління. Вищий навчальний заклад може делегувати окремі свої повноваження органам державного управління освітою».

Аналіз тексту світчить що, «автономія вузу» радянського взірця означала лише право вносити зміни (до15%) в навчальні плани, присвоювати почесні звання, мати у своїй власності майно.

Закон УРСР «Про освіту» з деякими поправками діяв протягом десятиліття в незалежній Україні. У 2002 р. Верховна Рада України, прийняла Закон України «Про вищу освіту». Проте і в ньому майже дослівно повторювалося спаплюжене поняття «автономії вузів». При цьому основні питання діяльності університетів продовжували вирішуватися Міністерством. У типовому статуті університету «Повноваження Міністерства» у ст. 5 визначено 13 пунктів, які узаконюють підміну вчених університету чиновниками міністерства у вирішенні питань навчальної і наукової діяльності, кадрових, фінансових, матеріально-технічних та ін.

В той же час вступ України в 2005 р. до Болонського процесу, метою якого є створення єдиного Європейського освітнього простору передбачав необхідність впровадження широкої університетської автономії. Намагаючись прискорити цей процес, у квітні 2005 р. вісім українських університетів – Львівський, Чернівецький, Харківський, Дніпропетровський, Донецький національні університети, Національний університет “Києво-Могилянська академія”, Український католицький університет (м. Львів), Університет економіки і права “Крок” (м. Київ) за підтримки Міжнародного фонду “Відродження” утворили консорціум для експериментального запровадження основ університетської автономії в українську вищу освіту.

Шлях автономізації ВНЗ України в сучасних умовах, визначений Законом “Про вищу освіту ”.Тому з 2014 р. автономія освітніх установ в Україні – один з найважливіших принципів державної політики у сфері освіти.

Але тільки в 2014 р. вдалося законодавчо відкрити шляхи для здійснення на практиці в Україні автономізацію університетів. Закон України “Про вищу освіту” в редакції 2014 р. визначив автономізацію ВНЗ як один з найважливіших принципів державної політики у сфері освіти. Наділивши ВНЗ автономією, Закон надав їм ряд повноважень, якими раніше вони не володіли. Управління діяльністю автономного ВНЗ і її організація, розширення самостійності створює для них нові ризики, що неминуче вимагає підвищення якості управлінського складу інститутів, університетів та академій.

Університетам в Україні надано право самостійно розпоряджатися коштами, отриманими від надання платних послуг, встановлювати мінімальний та максимальний обсяги навчального навантаження педагогічних і науково-педагогічних працівників. За університетами закріплені окремі права на створені ними об’єкти інтелектуальної власності, права відкривати банківські рахунки та користуватися банківськими кредитами; розширено участь університетів у формуванні структури і обсягів державного замовлення на

підготовку фахівців з вищою освітою тощо. Реалізація широкої програми університетської автономії в Україні сприятиме і використання традицій, нагромаджених у попередні часи.

Николаенко Л.Г., к.филос.н.,
доцент кафедры отраслевой социологии,
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко
Николаенко В.Л., к.соц.н.,
старший научный сотрудник Федерального государственного бюджетного научного учреждения «Всероссийский научно-исследовательский институт радиологии и агроэкологии» (г. Обнинск, Россия)

СОЦИАЛЬНЫЙ КОНТЕКСТ ПОНЯТИЯ КЛАСИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТА (СОЦИОЛОГИЧЕСКОЕ ПРОЧТЕНИЕ РАБОТЫ И. КАНТА «СПОР ФАКУЛЬТЕТОВ»)

Понятия классического университета в работах Канта нет, но он разрабатывает принципы, необходимые для работы такого университета, разумеется, сообразуясь с представлениями своего времени. Но время идет, и представления о классическом университете меняются. Работа емкая по идеям, обратим внимание лишь на некоторые.

Согласно И. Канту университет или высшая школа – ученое сообщество, имеющее автономию, «ведь судить об ученых, как таковых, могут только ученые» [2, с. 313].

Для Канта университетская автономия является еще и способностью судить автономно. Он пишет: «Способность судить автономно, т. е. свободно (сообразно с принципами мышления вообще), называют разумом» [2, с. 324]. Такое мышление подчинено «только законодательству разума, а не законодательству правительства» [2, с. 324], ведь правительство далеко не всегда собственные действия сообразует с законами теоретического разума, тем более, когда оно ориентировано на защиту частного, а не общественного интереса, превращая общество в средство достижения первого.

Разум, исходя из сказанного, можно понять как объективную составляющую в субъективном сознании, побуждающую к действиям, основанным на достоверных знаниях об объективных законах.

Идея классического университета – продукт капиталистических реформ институтов науки и образования, ориентирующих их на поиск практической полезности научных знаний для капиталистической же экономики. Такая идея возникает как своеобразный протест ученых против усиливающегося влияния *частных* интересов и практического разума деловых людей на познание и преподавание. Скажем, идея Канта о наличии критического и практического разума порождена необходимостью объяснения обществу возможных логических коллизий между данными типами разума и соответствующих социальных последствий от таких коллизий. Одно из таких последствий – вытеснение разума рациональностью или системой действий, ориентированных на частный успех.

Во времена Канта социологии еще не существовало, и поэтому он не видел исторических обстоятельств, приведших к практической реализации

мысли «поступить со всей совокупностью науки (собственно, с посвятившими себя ей учеными мужами), как на фабрике, по принципу разделения труда, при котором, сколько существует отраслей науки, столько же имеется оплачиваемых казной учителей, профессоров, в качестве хранителей этих наук...» [2, с. 313]. Однако, подсказывает Кант, при всем множестве направлений исследований, наука одна, а мы понимаем, что это именно классическая и никакая другая наука.

Идея классического университета предполагает свободное преподавание всех отраслей *научного* знания (universitas litterarum), ориентируя студентов исключительно на принцип их достоверности. Но как только университет начинает акцентировать внимание студентов не на истину, а на практическое значение излагаемых наук и последующий успех на рынке интеллектуального труда, он перестает быть классическим, что и порождает бизнес-университеты, исследовательские университеты и тому подобное.

В содержательном смысле, подсказывает Кант, наука и истина – понятия синонимические, откуда следует, что любая система взглядов, не верифицирующая себя на предмет ее истинности, не есть наукой в точном смысле слова. Именно это мы имеем в так называемой постнауке, подвигающей общество к сомнению в культурном значении истины и классической науки вообще.

Классический университет есть практическим воплощением идеи передачи из поколения к поколению идеи мира (универсума), выраженного в системе достоверных понятий о нем, что соответствует понятию классической науки. Отсюда следует, что понятие классического университета коррелирует с понятиями классической науки и классического образования. Например, признание правомерности и равноправности различных видов научного описания объекта, связанные с изменяющимися условиями, якобы подтверждающими ограниченность человеческого познания в пределах классической науки и якобы требующие отказа от научной классики – неадекватное понимание свойственного ей принципа историзма (развития), который необходимо адаптировать к потребностям естествознания. Такая неадекватность ведет к отказу от доказательств и объяснений и замене их субъективистскими интерпретациями, свойственными постнауке, – науке только по названию, сохраняющей, однако, статусы и привилегии ученых.

Интепретации, между тем, строятся на логике дискурса, а не доказательства. Но в дискурсе нет ориентации на истину как общую для спорящих цель. В нем в неявной форме присутствуют позиции и интересы социальных субъектов, распределенных в социальном пространстве на группы и классы. Вот почему современное обществознание находится в кризисном состоянии, увлекая за собой и естествознание. Оно стало строиться на техниках ведения дискурса, материалы для которого обеспечиваются в том числе и в ходе математической обработки результатов производимых в обществе массовых опросов, где общественное сознание насильственно подвергнуто массовизации не без помощи современного омассовленного же университета.

Омассовлен он не только в том смысле, что среди университетов выделяются элитарные, но и в том, что классическая наука в университетах стала не в чести и даже часто отвергается как вовсе не наука.

Обращаем внимание, что носители массового сознания не способны судить автономно, включая и выпускников омассовленного университета. В их сознании господствует не логика понятий, а логика массовых настроений, принципы которой задаются ***последними известиями*** по тому или иному злободневному вопросу. Мало того, наблюдая за вербальным поведением некоторых маститых ученых, свободно оперирующих сложной терминологией, не трудно заметить, что научные термины в их устах больше не понятия, требующие строгой логики в обращении с ними, а средства выражения групповых настроений. Научные термины, вырываемые из исторического контекста, всегда превращаются в средства интерпретации текущей повседневности, за которой не так трудно обнаружить ослиные уши интересов буржуазного класса, а то и более мелких его групп (кланов). Да и сама история в устах обществоведов, включая и социологов, стала средством политических разборок, а не одной из составляющих общественно-исторической практики как критерия проверки представлений об общественных процессах на предмет их достоверности.

Понятие классического образования, в свою очередь, – тоже продукт становящегося капитализма, возымевшего потребность в подготовке специалистов-практиков с ***реальным*** образованием, идея которого восходит к Дж. Локку. Реальное образование дает «знания, требующиеся для промышленности и торговли и вообще для деловых занятий в этом мире» [3].

Однако институализация реального образования не исчерпалась средней школой. Вскоре его принципам подчинилась и высшая школа, по крайней мере та ее часть, что не относится к элитарной.

Сведя к минимуму, а то и полностью изъяв из учебного процесса ***не точные*** (!?) науки[32], вписывающие индивида в систему мира и тем социализирующие его в личность, реальное образованное формирует особую категорию людей, которую можно назвать реалистами, в сознании которых господствуют позитивистские представления о социальном мире и которые поэтому крайне негативно относятся не только к *не точным* по их субъективному мнению наукам, но и к миру вообще, ведь в их сознание вселился изощренного рода субъективизм, скрытый под маской позитивного знания, действительно дающего позитивные результаты, но разрушающего культуру. Из этой категории людей рекрутируются сегодня специалисты по манипуляции сознанием больших масс людей.

---

[32] Не точных наук в научной классике не бывает, бывают разные критерии определения точности научного знания.

Когда говорят, что «Университеты производят новые языки описания и способы мышления, востребованные моментом» и что «эта востребованность – гарантия их собственной автономии» [1], тем самым утверждают нечто обратное, а именно то, что современный университет не является ни автономным, ни классическим и не производит новые языки описания и способы мышления.

Востребованность моментом – другое название капиталистического социального заказа на языки описания и способы мышления, согласованные с практическим разумом делового человека, а не с общественно-исторической практикой и исторической перспективой развития культуры.

Университет, отвечающий на запросы момента, зависим от политического момента: он служит не обществу, а оторванной от него власти, что и стало причиной кризиса как обществоведческой науки, так и образования, ориентированных теперь на интерпретацию мира в интересах власть имущих. Вот почему университетская автономия – главный признак классического университета – может обеспечить независимое производство достоверных знаний, свободного от внешних влияний, согласованного не с частными практиками, ведущими к тому или иному частному успеху, а с общественно-исторической практикой, ведущей к развитию общества и его культуры. Производство такого знания без университетской автономии, и необходимой для ее обеспечения мировоззренчески ориентированной методологии познания в принципе невозможно.

Так вот, если «без печатного слова не может быть никакой постоянной, доступной каждому нормы» [с. 318], то без классического университета нет и необходимой для него классической науки, как и классического образования, почему не может быть и культуры, объединяющей население в общество. Могут быть только насильственные методы, принуждающие людей молчать.

Кроме того, доминирование прагматики над истиной в деле научных исследований и университетского преподавания – способ сокрытия человеческого в человеке, что является практическим результатом позитивистской методологии. Это путь к расчеловечиванию людей, к всеобщему культурному кризису, что мы и наблюдаем в современном капиталистическом мире, а особенно на современном постсоциалистическом пространстве.

Список использованных источников:

1. Вахштайн В. Метафорика университета – [Электронный ресурс] Режим доступа: https://postnauka.ru/longreads/13096
2. Кант И. Спор факультетов. / И. Кант – Соч. в 6 т., т. 6, М.: 1966
3. Локк Дж. Мысли о воспитании. / Дж. Локк. – [Электронный ресурс] Режим доступа: http://jorigami.ru/PP_corner/Classics/Locke/Locke_John_Thought_concerning_education.htm

Чаркіна Т.І., к.іст.н., старший викладач,
Національний університет цивільного захисту України

ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОСТІ – ВАЖЛИВА МІСІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Визнання загальнолюдських цінностей, якими є життя людини і життя нації, цивілізації є важливими складовими сучасної освіти. Завданнями сьогодення є: виховання толерантності, формування особистості, яка поважає права і свободи інших народів та держав, прагне до мирного співіснування у світі.

Особливу роль у формуванні молодого покоління відіграє історичне пізнання. Переорієнтація вивчення історії з «макрорівня» на «мікрорівень» є важливим кроком у вивченні історії. Адже, в таких умовах кожна етнічна, культурна та релігійна група сприймається як рівнозначна та рівноправна.

Сучасна Україна є поліетнічною і полікультурною державою. Кожна етносоціальна група, що проживає в Україні, має свою культуру, яка збагачує та урізноманітнює українську національну. І тому, важливо зберігати та вдосконалювати міжкультурний баланс, сприяти полікультурному діалогу.

Європейські країни характеризуються етнічними, мовними, культурними, релігійними особливостями. Територіальні кордони не завжди співпадають із населенням, яке є неоднорідним за культурними, мовними та релігійними ознаками. І проблема мирного співіснування залишається відкритою.

Як саме історичне пізнання спроможне подолати полікультурні конфлікти? Яка його роль у вирішенні проблеми? Відповідь на ці питання розпочнемо з аналізу підручників. Концепція історичного пізнання ґрунтується на розвитку титульної нації, історія інших народів, які проживають на території держави пригадується випадково або взагалі опускається. В результаті цілі народності знаходяться поза межами вивчення історії, отримуємо зменшений варіант історичної інформації, а відповідно – зменшений варіант історії.

На сьогодні мають місце спроби звести історію суспільства до помилок і прорахунків, до суб’єктивних і волюнтаристських дій, свавілля ворогів і недругів. А це неминуче веде до відступу від історичної об’єктивності. Значною мірою на рівні суспільної свідомості до цього часу продовжують функціонувати прорадянські стереотипи в оцінці минулого. Також незбалансована політика у відношенні до чисельних націй, їх особливостей веде до значних соціальних деформацій, що несе негативні наслідки.

Історики Е. Геллер, Б. Андерсен, Ч. Тілі говорять про велике значення вивчення минулого (історії) для створення спільного майбутнього. Індивідуальності, що не мають спільного минулого з громадянами держави, бувають виключеними з історичного процесу, такими, що не мають спільного минулого. Отже, історія може об’єднувати народ, а може і руйнувати соціальну згуртованість.

Цивілізаційний підхід до вивчення історії робить її варіативною, різнобічною, багатогранною. Адже при цьому підході складовими аспектами ідентифікаційної генеалогії постають: історичний, культурологічний, аксіоматичний, лінгвістичний, економічний, геополітичний, релігійний, етнічний, ментальний чинники. Вони є основою для формування національної свідомості.

Вивчення і врахування різних поглядів, їх розуміння і сприймання мають значний вплив на подальший розвиток історичних досліджень, особливо міжлюдських стосунків, які справедливо вважаються народною дипломатією.

«Мікроісторія» дозволяє проникнути у глибинні пласти історичного пізнання, вона стала антиподом «макроісторії», тобто історії великих соціальних рухів та політичних процесів, яка довгий час домінувала в науці. Історія краю, населеного пункту завжди глибша і конкретніша, особлива й багатша за різні історичні узагальнення. Особливо це стосується долі людини, яка стає джерелом, фактом, подією, явищем, важливим для вивчення історичного процесу. Історія повсякдення ґрунтується на традиціях, культурі, долі людини як історичного джерела. Залучаються до наукового обігу ті джерела людської діяльності, які визначають щоденне життя людей, а тому й тісно пов’язані усною народною історією, яка стає об’єктом уваги дослідників і визначає сьогодні нові методологічні підходи в історичній науці.

Посилення інтеграційних процесів, спонукає до вивчення минулого з метою уникнення помилок у майбутньому. У таких умовах виникає потреба краще пізнати самих себе і своїх сусідів, з якими поєднала історична доля. Історичне пізнання формує відкритість особистості, усвідомлення нею свого «місця в світі», спонукає до вивчення культурних цінностей свого народу, розуміння та повагу до інших народів, що є вагомим внеском у формування полікультурного суспільства. Йому належить найважливіша місія – конструювання діалогу культур з метою формування толерантності в міжетнічних взаємовідносинах.

Назаркіна В.М., к.фарм.н., доц.,
Національний фармацевтичний університет

ПРОФЕСІОНАЛІЗМ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА: ВИКЛИКИ ЧАСУ І ОСНОВНІ ОРІЄНТИРИ

Важливою складовою професіоналізму сучасного педагога стає здатність швидко реагувати на виклики державної освітньої політики, виступати самостійним проектувальником якісних змін освітньої практики, що можливо тільки на основі глибокої саморефлексії викладачів щодо своїх прагнень і мотивів педагогічної діяльності.

Серед проблем, які виникають на цьому шляху, необхідно звернути увагу: по-перше, на втрату системою освіти чітких виховних орієнтирів; по-друге, на

зміну поколінь науково-педагогічного складу вищої школи (представники старшого покоління, в основному, залишаються носіями традиційних цінностей, а викладачі молодого віку хоча і вільні від комуністичних догм, проте їх світоглядні принципи і духовно-культурні позицій не досить чіткі); по-третє, на домінування у вищій школі технократичного типу мислення, втрата навчально-виховним процесом внаслідок цього своєї системної цілісності.

З урахуванням цих проблем актуалізуються завдання підвищення педагогічної культури науково-педагогічного працівника, під якою ми розуміємо таке особистісне утворення, що інтегративно поєднує оволодіння педагогічним досвідом, ступінь педагогічної майстерності і досягнутий рівень розвитку особистості педагога. До основних складових педагогічної культури ми відносимо і психолого-педагогічну ерудицію, і гармонію розвинутих інтелектуальних й моральних якостей, і організованість у педагогічній діяльності, і вміння продуктивно поєднувати навчально-виховну та науково-дослідну діяльність, і педагогічно спрямоване спілкування й поведінку, і постійне самовдосконалення. Проте, у будь-які часи велику роль в освітньо-виховному процесі відігравала саме особистість викладача, тобто така системна якість, яка набувається у предметній діяльності та спілкуванні і характеризує педагога з боку його залученості у суспільні відносити у педагогічній сфері. Особистість викладача – це таке поєднання універсальних і унікальних рис, на основі яких формується його індивідуальність і створюється авторитет. До основних рис особистості викладача відносяться: темперамент, характер, здібності, педагогічна майстерність і т. п.

Педагогічна майстерність викладача – це комплекс професійних характеристик особистості, що забезпечує високий рівень самоорганізації педагогічної діяльності через оволодіння можливостями своєї дисципліни для навчання і виховання. Вона базується на високому професіоналізмі викладача, його загальній культурі та педагогічному досвіді. Щоб оволодіти майстерністю, викладачеві необхідно запроваджувати у педагогічну практику закони і принципи виховання, уміти досконало користуватися ефективними технологіями навчально-виховного процесу, правильно обирати їх для кожної конкретної ситуації, діагностувати, прогнозувати процес заданого рівня і якості.

Слід зазначити, що очікування студентів та прагнення викладачів щодо професійного самовдосконалення багато в чому співпадають, зокрема це: мотивування до навчання, ефективна комунікація, володіння сучасними методами навчання. З урахуванням цього професійна підготовка викладачів вищої школи при визначенні цілей і завдань має спиратись як на зовнішні орієнтири (історичний досвід, соціальний запит, професійні вимоги), та і на внутрішні (очікування студентів, прагнення викладачів, їх уподобання, професійні інтереси, індивідуальні особливості). Дані соціологічних досліджень підтверджують продуктивність особистісного типу спілкування і демократичного стилю співпраці суб’єктів освітнього процесу. Тому при розробці концептуальних засад та стратегій реформування вищої школи

України необхідно акцентувати увагу на узгодженні прагнень викладачів і очікувань студентів. За умов успішної суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача і студента у навчально-виховному процесі, залучення студента у різні форми науково-пошукової діяльності і створення умов для підвищення громадсько-політичної діяльності студентів з'являється реальна можливість узгодити очікування студентів з прагненнями педагогів, що сприятиме модернізації вищої освіти в умовах становлення інформаційного суспільства.

Чибисова Н.Г., к.филос.н., доц.,
проректор по научно-педагогической работе и воспитанию,
Харковский гуманитарний университет «Народная украинская академия»

КУЛЬТУРНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ СРЕДА СОВРЕМЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА КАК УСЛОВИЕ ФОРМИРОВАНИЯ ЛИЧНОСТИ БУДУЩЕГО СПЕЦИАЛИСТА

В современном университете воспитание призвано сохранять свои позиции и выполнять функции, направленные на становление и развитие личности современного специалиста. Воспитание сегодня трактуется по-разному, академическое сообщество Харьковского гуманитарного университета «Народная украинская академия» предлагает рассматривать его как органическую часть образовательной системы, как процесс управления развитием личности через создание благоприятной культурно-образовательной среды, наполненной разнообразными воспитательными формами и методами, позволяющими максимально реализовать ее способности и дарования.

На понятие «культурно-образовательная среда» и, связанное с ней понятие «пространство», в социологическом понимании исследователи обратили внимание еще в XIX веке. В современных условиях становления нового типа общества (информационного, «третьей волны» и др.), в котором возросла роль знаний и информации, а культура все активнее стала заполнять сферы человеческого существования, понятие «культурно-образовательная среда» стало особенно актуальным. Сегодня культурно-образовательная среда трактуется, как такая социальная среда, которая наполнена определенным культурным содержанием. Другими словами, культурно-образовательная среда – это социальная среда, сущностным основанием которой выступает определенный набор ценностей и норм культуры; это такой пространственный континуум, в котором преломляются знания и культурный опыт человечества; последний реализуется благодаря взаимодействию, общению и сотворчеству.

Культурно-образовательная среда университета может быть определена как некий конструкт, который характеризует культурно-образовательное пространство учебного заведения с качественной стороны и раскрывает его организацию. Культурно-образовательная среда университета, соответственно, базируется на определенной системе норм и ценностей общества, которые

преломляются во всех его элементах: в учебных планах, программах, учебных материалах, в деятельности преподавателей. В этой связи, важно постоянно обращать внимание на содержательную сторону университетской среды. Оказавшись в новой культурно-образовательной среде учебного заведения, в которой встречаются различные системы ценностей, молодой человек сознательно осуществляет выбор и формирует свой набор ценностей, который помогает выявить его личностную сущность и идентифицировать себя с определенной социальной группой, найти союзников и единомышленников. Но ценности вуза, и ценности индивидов могут, как совпадать, так и не совпадать. Для учебного заведения важным является приобщение студенческой молодежи к той системе ценностей и норм, которая сложилась и существует в университете. Но было бы неверно думать, что индивид абсолютно свободен в формировании своего ценностного «я» и свободно решает, каким ему быть, и на какие нормы и ценности базироваться. На самом деле он выбирает ценности, предложенные культурно-образавательной средой, в которой находится.

В современных условиях модернизации образования, перестраивается его структура, наполняются новым содержанием все ее элементы, в том числе, и культурно-образовательная среда. Включение в содержание культурно-образовательной среды учебного заведения фактора относительности и неопределенности знаний подготавливает индивида к пониманию необходимости преодоления постоянно возникающих трудностей, выбору и принятию более верных решений.

Таким образом, культурно-образовательная среда современного университета оказывает воспитательное влияние на становление личности будущего специалиста.

Pysiak T., doktorant socjologii,
asystent na Europejskiej Uczelni Społeczno- Technicznej w Radomiu,
kierownik działu współpracy z zagranicą na tej uczelni, sekretarz redakcji czasopisma naukowego „Zdrowie i Społeczeństwo”

WYCHOWANIE KU WARTOŚCIOM PATRIOTYCZNYM A MISJA UNIWERSYTETU

Artykuł dotyka kwestii edukacji narodowo- patriotycznej na uniwersytetach. Jest to zagadnienie szczególnie istotne w obecnym czasie. Wzrost poparcia szczególnie wśród młodych ludzi dla partii politycznych i co ważniejsze dlaideologii odwołującej się do państwa i narodu wymusza zmiany postrzegania roli wychowawczej uniwersytetu. O odwróceniu się ku wartościom jakimi jest państwo i naród, świadczą nie tylko badania, ale i wybory polityczne szczególnie młodych ludzi w Europie. Dojście do władzy, bądź nagły wzrost poparcia dla partii odwołujących się do wartości patriotycznych, mogą świadczyć o wzroście tych wartości. Oczywiście mogą być one również wynikiem braku alternatywy, jednak autor skłania

się bardziej ku tezie o wzroście znaczenia narodu i państwa w podejściu społecznym. Co jest szczególnie ważne w kontekście tego artykułu, jest utrzymujący się „trend na wartości" o których wspomniano wyżej. Kwestia wychowywania i edukacji patriotycznej wiąże się w dużej mierze z postrzeganiem tożsamości wewnątrz pewnej wspólnoty. Wiadomym jest iż uniwersytetyjako takie są swoistą wspólnotą działającą w ramach większej wspólnoty jaką jest państwo- wspólnota państwowa. Biorąc to pod uwagę musimy zdać sobie sprawę że jako część systemu państwowego, szkolnictwo wyższe powinno pełnić rolę podrzędną. Jest ono przecież, szczególnie w krajach w których jej finansowanie odbywa się z budżetu Państwa, powołane do swoistej misji, którą ma realizować wśród obywateli. Oczywiście tu należy zaznaczyć z całą mocą, iż takie postrzeganie sprawy nie oznacza wykluczenia z murów uniwersyteckich idei otwartości na świat i inne poglądy polityczne czy też społeczne. Jednak jako powołane do swoistej służebnej misji względem społeczeństwa szkoły wyższe- uniwersytety muszą reagować na zmiany społeczne i oczekiwania społeczeństwa względem nich. Nie oznacza to przemodelowania dotychczasowych działań, ale bardziej zwrócenia uwagi na konkretne konteksty. Bo o ile uczestnictwo władz uniwersyteckich i studentów w uroczystościach państwowych jest pewnym przejawem wychowania, edukacji patriotycznej, to jest to jedynie drobny gest. Ważnym, jest na co autor zwraca uwagę, organizacja konferencji, odczytów na temat historii i współczesnych problemów państwa. Aktywne uczestnictwo samorządów studenckich, objęcia patronatem miejsc pamięci takich jak cmentarze i monumenty. Ważnym jest również poruszanie takiej tematyki w publikacjach naukowych. Istotną kwestią byłyby również debaty studentów z wykładowcami. Wszystko to może spowodować rozwój wspólnoty uniwersyteckiej a co za tym idzie wzmocnić jej tożsamość. Proces tworzenia się tożsamości, oczywiście nie jest procesem prostym, jednak szereg działań o charakterze wspólnotowym jest w stanie proces ten wzmocnić. Oczywiście jest to sprzeczne z częścią poglądów na temat otwartości społecznej, politykę multikulturalizmu i odejściu od pojęcia państwa czy też narodu. Szereg działań mających na celu osłabić tożsamość i więzi społeczne w rozumieniu wspólnoty jaką jest państwo czy też naród jest jednym z trendów nie tyle społecznych co intelektualnych części elit uniwersyteckich. Jednak, jak konkluduje autor tekstu, działanie takie jest szkodliwe społecznie i podkopuje możliwość oddziaływania uniwersytetów. Zamiast wzmacniać procesy tworzące tożsamość często wyrzuca się je poza nawias życia akademickiego. Dlatego tak istotne jest zrozumienie iż poprzez wychowanie i edukację patriotyczną następuje budowa autorytetu ale przede wszystkim wypełnianie służebnej misji uniwersytetu względem społeczeństwa. Autor rozumie również potrzebę jaką jest pluralizm i otwarcie na innych społeczności akademickiej jednak stwierdza iż te dwie kwestie można ze sobą pogodzić.

Курило Л.Ф., к.пед.н., доктор філософії,
доцент Національної академії управління

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ С.ГОГОЦЬКОГО У КОНТЕКСТІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ МОДЕЛІ НАВЧАННЯ

Історико-педагогічні видання свідчать, що до середини XIX ст. у підготовці університетського типу педагога домінували переважно наукові знання і увага концентрувалася переважно на змісті того матеріалу, який викладач повинен передавати студентам. З другої ж половини XIX ст. у загальноосвітню підготовку майбутнього вчителя поступово впроваджуються знання науково-педагогічного характеру, активно обговорюються питання їх змісту.

Важливе місце у становленні педагогіки як науки та навчальної дисципліни належить професору філософії університету св. Володимира С.Гогоцькому. Він став одним з фундаторів університетської науково-педагогічної думки. Слід зазначити,те, що у своїй різнобічній науково-педагогічній діяльності С.Гогоцький органічно поєднував «глибоке філософське пізнання з глибоким розумінням педагогічних та дидактичних питань» [4, с.163]. Варто вказати на те, що наукове визнання принесла С.Гогоцькому його фундаментальна праця «Філософський лексикон», який став першою філософською енциклопедією в Російській імперії. Не менш важливу науково-пізнавальну цінність мають інші філософські дослідження С. Гогоцького. Це,зокрема, монографії «Критичний огляд філософії Канта» та «Про характер філософії середніх віків», «Філософія XVII та XVIIIст. та її відношення до освіти».

Значна частина наукового доробку С.Гогоцького припадає на праці з теорії та історії педагогіки. Серед них можна назвати такі, як : «Вступ до педагогіки», «Про історичний розвиток виховання та навчання у стародавніх народів», «Про розвиток пізнавальних здібностей». Аналізуючи розвиток історико-педагогічнихзнань, С.Гогоцький розглядав їх у контексті філософських вчень Платона,Аристотеля,Ксенофонта,Плутарха, а також позитивно оцінював розвиток педагогічної теорії та науки в Німеччині,Англії,Франції, підкреслював творчий характер «російських педагогічних творів як перекладних, так і самостійних, або принаймні складених під впливом якої-небудь педагогічної школи» [3,с.225].

Чільне місце у педагогічній спадщині професора С.Гогоцького посідає його теоретико-методологічна стаття «Короткий огляд педагогіки або науки виховної освіти», яку було надруковано у газеті «Университетскиеизвестия». В ній С.Гогоцький розглянув такі принципово важливі питання: 1) зміст та структура педагогіки як науки; 2) сутність,мета, форми та методи навчання. На думку С.Гогоцького, складовими частинами педагогіки є: 1) історія педагогіки; 2) дидактика; 3)вчення про виховання [2, 1879 №1 с.10, с.19].

Значення історії педагогіки в системі науково-педагогічного знання професор вбачав у тому, що вона дає змогу пояснити поступове удосконалення педагогічної теорії і практики, послідовний ряд змін в напрямках її розвитку. У своїй педагогічній статті С.Гогоцький висвітлив також важливі питання дидактики. Розуміючи процес навчання як «сукупність формальних умов, необхідних для досягнення мети навчання», він виокремив в ньому три структурні компоненти: план або послідовний порядок у розвитку предметунавчання, форма навчання і спосіб навчання. С.Гогоцький підкреслював у своєму дослідженні, що зміст предмету викладання полягає у довготривалому,поступовому, еволюційному русі понять,суджень,висновків, які в кінцевому підсумку повинні вичерпати цей зміст. Основними методами навчання С.Гогоцький вважав аналітичний та синтетичний методи, реалізація яких здійснювалась в усній та письмовій формі. У свою чергу, усну форму навчального процесу він поділяв на дві різновидності: 1)еротематична або питальна; 2) акроаматична чи монологічна або догматична. Перша форма навчання полягає в тому, що викладач запитує, а той, хто навчається, повинен давати відповіді на поставлені запитання. Особливістю іншої форми навчання є те, що викладач протягом певного часу подає навчальний матеріал, а слухачі його засвоюють.

На думку С.Гогоцького,акроаматична форма навчання вища від питальної, оскільки розрахована на значну розумову підготовку слухачів,яа не вимагає постійного пояснення матеріалу викладачем, а також на здатність студентів до тривалого зосередження уваги [2,1879 №2с.73].

Суттєвим внеском у розвиток університетської педагогічної думки стало опублікування 80-х рр. XIX ст. С.Гогоцьким підручника з педагогіки. В рецензії на цю працю,зазначалось, що її вивчення вимагає постійної аналітичної роботи, оскільки «кожне положення педагогічної істини викладено стисло,струнко, з логічною точністю та послідовно випливає одне з іншого»[1].

У підручнику С.Гогоцький чітко визначив завдання університетського освітнього виховання, вказав на його відмінність від освіти взагалі. Автор підкреслив, що основним і єдиним предметом виховання може бути тільки індивід, здатний до самопізнання, самодіяльності та самоосвіти. Саме ці «майбутні досконалості»визначають мету виховної освіти. У підручнику також стисло викладено основні дидактичні принципи та правила навчання. Розкриваючи їх зміст та значення для глибокого розуміння «природи психічного життя людини», С.Гогоцький акцентував увагу на тому, що «краще мати небагато правил, проте влучних,конкретних, зрозумілих для виконання і таких, які перебувають у гармонії з сутністю природи людини»[1].

Науково-педагогічна праця С.Гогоцького при наявності переважно незадовільних підручників з педагогіки була потужним стимулом для пожвавлення університетської педагогічноїдумки модерної доби.

Отже, аналіз історико-педагогічної літератури та документальних видань дає підстави для висновку про те, що з другої половини XIX ст. паралельно з провадженням науково-педагогічних знань у навчальний процес відбувається

становлення педагогіки як науки і навчальної дисципліни, відбувається активізація досліджень, присвячених педагогічним,історико-педагогічним, дидактичним проблемам розвитку класичних університетів. Помітний внесок у розробку актуальних питань теорії та історії педагогіки здійснив і такий відомий представник університетської педагогічної думки модерної доби як професор С.Гогоцький. На нашу думку, в контексті сучасних викликів для класичного університету актуалізується питання виокремлення у науково-педагогічній спадщині С.Гогоцького фрагментів та сюжетів європейської університетської ідеї, поєднання новацій і традицій в університетській моделі навчання.

Список використаних джерел:

1. Библиографическая заметка. Краткое обозрение педагогики проф. С.Гогоцкого. Выпуск I и II //Киевлянин.–1884.–25 сент.
2. Гогоцкий С.С. Краткое обозрение педагогіки или науки воспитательного образования // Университетские известия.–1879.–№1.–С.1-19;1879-№2–С.1-85.
3. Історія Київського університету.1834-1859 (До 125-річчя з дня існування)/ Відп.ред.проф. О.З. Жмудський.–К: Видав-во Київського ун-ту, 1959.-629с.
4. Павко А.І., Курило Л.Ф. Трансформаційні процеси в системі університетської освіти України (XIX-початок XX століття): Монографія.– К.: Відкрита педагогічна школа, 2009.–276с.

Прихода Я., доцент,
Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка

АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА ЯК «ПІДСТАВА НАДІЇ НА МАЙБУТНЄ»

Важливою компонентою класичного університету є академічна культура. Що таке академічна культура в сучасному університеті нам ще належить обговорити, визначити її зміст, перспективи творення і плекання. Якщо університет хоче втримати свій статус власне Університету, він мусить втриматись біля джерел: традицій, цінностей, особливих – писаних і неписаних – правил свого особливого академічного простору – і належно зреагувати на виклики сьогодення. Нам належить разом зі студентами поєднати традиції та інновації і передати їх наступним поколінням.

Проблеми академічної культури, її пере-до-сотворення активно обговорюють в усьому світі, у найближчому для нас також. До прикладу, в Яґеллонському університеті 2014 року відбувся Конґрес академічної культури, в Україні 2015 року в проекті «Академічна культура українського студентства: основні чинники формування і розвитку» здійснено соціологічне дослідження і проведено круглий стіл «Академічна чесність як системна проблема вищої школи: університет, викладач, студент». Заслуговують на увагу праці В.

Астахової, присвячені проблемам збереження головних цінностей академічної культури, Т. Добка про академічну культуру як необхідну передумову ефективного управління сучасним університетом в умовах автономії», М. Рогози про академічну сумлінність; збірник наукових праць *Покликання університету* (спільний проект Програми академічних обмінів ім. Фулбрайта та Фулбрайтівського товариства). У Польщі вийшла книжка Лукаша Сулковського «Академічна культура. Кінець утопії?» (Kultura akademicka. Koniec utopii?, Łukasz Sułkowski, PWN, Warszawa, 2016, s. 220), в якій автор ретельно й комплексно опрацював тему.

Повсякденна практика засвідчує (і не тільки в Україні) високу критичну масу академічного безкультур'я. Це дає підстави до роздумів і спонукає до дій кожного, хто перебуває в академічному просторі. Про високу школу сьогодні говорять медичною лексикою «хвороби», діагноз, ерозія, реанімація. Активно обговорюється модель «постгумбольтівського» університету, врешті, це уже реальність. Не без допомоги роботодавців університет набуває ознак промислових корпорацій, звичайних підприємств. В університетах запроваджуємо курси ділової культури конкретного фаху, професійних стандартів, корпоративної культури, утім оминаємо академічну культуру як само собою начебто зрозумілу. Культура стосунків викладач-студент, викладач-керівництво тощо не завжди означена і визначена, прозора і зрозуміла. Кодекси честі, які є/ готуються в університетах, не панацея для розв'язання гострих проблем.

Академічну культуру розглядаємо (методом включеного спостереження) на прикладі чотирьох університетів: Яґеллонського, Львівського національного імені Івана Франка, Київського національного імені Тараса Шевченка та Українського католицького. Ці університети обрано тому, що авторка вважає їх своїми (мала і має честь бути частиною їхньої спільноти). Такий випадковий, на перший погляд, добір університетів, став перевагою в дослідженні. Чотири університети мають різний час заснування (1364, 1661, 1834, 1994), різну географію, і, відповідно різну академічну культуру, різні її напрями. У цьому й особливість кожного з них. Дослідження академічної культури різних університетів – цінний емпіричний матеріал для випрацювання загальних висновків і пропозицій для подолання комунікаційних розривів, викликів, з якими стикаються університетські спільноти. Досвіди заслуговують на увагу.

Для творення нових підходів до академічної культури спільними до обговорення/ дискусій є проблеми академічної сумлінності, чесності, довіри, солідарності, відповідальності, а також інтелектуального вигоряння, культури читання, академічного письма, академічної вдячності й толерантності, педагогічного оптимізму. Це ті реалії, які треба наповнити реальним сучасним змістом і зробити щоденною академічною практикою. Вихований у такій практиці студент легко інтегрується в західне академічне середовище, в будь-яку корпорацію, сприйме її культуру. Це забезпечить привабливий образ європейського університету. Пропонуємо створити міжуніверситетський центр дослідження академічної культури.

Щербакова О.А.,
к.філол.н., доцент і старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу лідерства та інституційного
розвитку вищої освіти, Інститут вищої освіти НАПН України

РИТОРИКОЗНАВЧІ ЗАХОДИ У СУЧАСНИХ КЛАСИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ ЯК ПОКАЗНИКИ РОЗВИТКУ ЇХНЬОЇ БАГАТОГРАННОЇ РИТОРИКО-КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКО-ЛИТОВСЬКО-КАНАДСЬКИХ ЗВ'ЯЗКІВ)

Одним із перспективних напрямів розвитку риторико-комунікативної культури сучасного університету як інтегративного фактора формування академічної еліти є виявлення епіцентрів міжнародних риторикознавчих заходів, що проводилися на базах класичних університетів і є головними платформами для розвитку їхньої багатогранної риторико-комунікативної культури. Тож мали дослідницький інтерес до вивчення стану розвитку риторико-комунікативної культури сучасного університету на прикладі аналізу актуальної проблематики низки міждисциплінарних риторикознавчих заходів, що відбулися 2015–2016 рр. в університетах України, Польщі Литви і Канади (послідовність країн – за хронологією дат і подій).

За приклад українсько-польських риторикознавчих зв'язків взято Міжнародну наукову конференцію «Риторика як пропедевтика й теорія комунікації» (Суми, 18–19 березня 2015 р.), що об'єднала зацікавлених у вивченні ролі і змісту риторики у соціально-політичних, філософських та медійних науках, теорії та практики конфліктології і сучасних маніпулятивних засобах переконання, впливу медіа на формування морально-етичних цінностей у студентському середовищі. Вона була проведена за участі таких установ: Сумського національного аграрного університету (кафедра філософії і соціології, на базі якої проводилася); факультету менеджменту і соціальної комунікації Ягеллонського університету у Кракові, Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка (кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» і соціально-гуманітарних дисциплін), гуманітарного факультету Університету (Вищої школи) господарчих наук у Варшаві, філософського факультету Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна.

Зауважено й на трьох риторикознавчих заходах, запроваджених Польським риторичним товариством (за участі інших інституцій) з метою поглиблення знань про риторику та риторичну культуру, заохочення викладання риторики та інтеграції людей і установ, котрі її вивчають. До них згрупуємо: конференцію «Риторика у суспільстві знань» («Rhetoric in the Knowledge Society»), що пройшла торік у Варшавському Університеті; XIV Конференцію «Риторика графічних засобів масової інформації» (XIV Konferencję «Retoryka wizerunku medialnego») (обидва – Варшава, 24–

27 липня й 5–6 листопада 2015 р.), проведену на факультеті соціальних наук Аграрного університету, та міждисциплінарну наукову конференцію «Риторичні традиції в культурі Просвітництва і Романтизму» («Tradycje retoryczne w kulturze oświecenia i romantyzmu»), котра відбулася у Люблінському католицькому університеті Іоанна Павла II (Люблін, 26–27 листопада 2015 р.).

Завдяки цьогорічному науковому стажуванню за Міжнародною програмою підвищення кваліфікації для освітян «Сучасний європейський університет» (Краків, Слупськ, Гданськ, 20–29 лютого 2016 р.), організованому Східно-Європейським інститутом психології (Україна-Франція), Поморською академією у Слупську (Польща) у партнерстві з низкою інституцій України та Польщі, нами набуто важливого досвіду й окреслено перспективи можливих досліджень. Адже у Польщі такі роботи проводяться у Варшавському і Краківському університетах, в Академії гуманітарних наук у Пултуську. Торік упроваджено нову програму «Риторика в культурі» для студентів Інституту культурології філософського факультету Люблінського католицького університету Іоанна Павла II, де серед новітніх (2016/2017 рр.) напрямків бакалаврських (ліценціат) і магістерських студій є і прикладна риторика. За підсумками стажування нами було представлено кваліфікаційну роботу «Аналітичний огляд розвитку риторикознавчих подій і заходів початку XXI століття за участі представників університетської й академічної еліти вітчизняних і зарубіжних інституцій та організацій», на підставі чого отримано Диплом № ЕЕ 10-16 (і додаток до нього).

Проаналізовано також конструктивні результати проведення Міжнародної наукової конференції «Риторика і форми європейської культури: від традиції до сучасних викликів» в Університеті Вітовта Великого (Каунас, 6–7 травня 2016 р.), міждисциплінарної конференції «Викладання риторики крізь призму часу і світу» в Університеті Калгарі (Калгарі, 31 травня – 2 червня 2016 р.) і круглого столу «Риторика у вищій освіті та риторико-комунікативна культура особистості в університетському й академічному середовищах: вітчизняні традиції і міжнародний досвід» в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, (Київ, 22 червня 2016 р.), ініційованого нами у рамках XXV Міжнародної наукової конференції «Мова і культура» імені професора Сергія Бураго.

Доходимо таких висновків:

1) виявлені новітні епіцентри риторикознавчих заходів (проведених на базах класичних університетів) дозволяють сфокусуватися на змісті їхньої багатогранної діяльності щодо активного запровадження науково-педагогічного дискурсу з актуальних освітніх проблем вищої школи в Україні, Європі та світі, а також свідчать про новітній етап в еволюційному розвитку риторикознавчої думки і прикладної риторики в Україні та поза її межами;

2) визначені (на основі вивчення українсько-польсько-литовсько-канадських зв’язків у цій галузі знань) прізвища сучасних риторів дозволяють відмітити їхні внески до розвитку вітчизняного і зарубіжного риторикознавства

початку XXI ст. і розширюють наші уявлення про тематичне коло їхніх наукових уподобань;

3) зауважені своєрідність і змістовне наповнення риторикознавчих видань (за матеріалами зазначених заходів) відображають широкий спектр міждисциплінарних зв'язків класичної риторики з новітніми історичними, філософськими, філологічними, політичними, релігійними, соціологічними, педагогічними, освітянськими, лідерськими аспектами вивчення.

Секція 8. Виховна, національно-патріотична функція класичного університету

Кирилюк Ф.М., д.філос.н, проф.,
заслужений діяч науки і техніки України,
академік Української академії політичних наук,
професор кафедри політології,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПЕРШИЙ ГРОМАДЯНСЬКИЙ ФОРУМ УНІВЕРСИТЕТУ ЯК ЗЕРКАЛО АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ

Проблеми громадянського життя університетської спільноти випливають із сучасних демократичних перетворень в українському суспільстві, що накопичувалися роками в процесі невпинної і незворотної боротьби за свободу і незалежність України, 25-річний ювілей якої ми нещодавно святкували. Найперше ці проблеми окреслюються тими суперечливими чинниками в економіці, політиці та духовному житті держави, які безпосередньо впливають на громадянську діяльність членів нашої спільноти.

Сьогодення подальшого розвитку усіх складових університету, поєднання традицій та інновацій, орієнтації на входження до європейського освітнього простору належним чином оцінюються і примножуються досягненнями попередників. Університетська академічна громада нині об’єднана спільними цінностями, науково-освітніми й духовно-культурними інтересами та орієнтована на реалізацію політики демократизму й наукового раціоналізму на таких засадах як дотримання взаємоповаги, толерантності та прав людини, збереженні й розвитку національної складової в освітньому процесі, що є пріоритетними напрямками в суспільній діяльності. Впровадження таких основних засад у життя потребує певної конкретизації і вибудування єдиного плану дій з боку усіх членів університетської спільноти.

Одним із координуючих заходів цього процесу є наш Перший Громадянський форум університету, який відбувся у минулому навчальному році й висвітлив дуже важливі аспекти, зокрема підвищення рівня якості морально-етичних відносин всередині громади, які випливають із історичної спадщини та їх імплантації у сучасному житті.

Ціннісний образ університетських здобутків, перемог і звитяг у концентрованому вигляді зафіксовано в його символах: гербі, прапорі і гімні. Поряд із цим виникла нагальна потреба в переосмисленні громадськістю свого ставлення до університетських традицій. Окремі із них необхідно відроджувати, відновлювати і наповнювати новим змістом. Це й святкування

Дня університету, й відзначення славетних здобутків попередниками, і, нарешті, дотримання й розвиток народних традицій українців.

Серед пріоритетних напрямків громадянської діяльності є практика суспільного життя, шляхи формування комфортних умов його організації і функціонування та насичення трудовими й бойовими звитягами.

Університетська спільнота впродовж своєї історії постійно, ще з часів Кирило-Мефодіївського братства й до сучасних військових дій, підтверджувала вірність і відданість своєму народу, нації, державі, що дозволяє пишатись нашими учасниками АТО на Сході, Студентською гвардією університету, численною армією волонтерів та справжніх патріотів, які примножували й примножують бойові й трудові досягнення українського народу.

Отже, Перший Громадянський форум університету висвітлив патріотичний потенціал університетської спільноти та її сьогоднішній невичерпний гуманітарний потенціал, який варто спрямувати на єднання, поглиблення співпраці з метою оновлення й посилення громадянського життя в університеті у світлі демократичних перетворень в Україні.

Бережна С.В., д.філос.н., проф.,
декан історичного факультету,
Харківський національний педагогічний університет імені Григорія Сковороди

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА НАЦІОНАЛЬНО – ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД

Освіта в формуванні ставлення патріотизму є невід'ємною частиною процесу виховання молодих поколінь у кожній нації. Етимологія слова «патріотизм» відсилає нас до першого етапу – до сім'ї. Грецьке слово «patriotes» означає «співвітчизник, земляк, громадянин», латинське «patria» – «батьківщина», а саме «pater» – батько. Ідеться, отже, про спадок від батьків та дідів. Патріотизм об'єднує людей, які мають між собою щось спільне, в чому разом беруть участь і що отримали в спадок, який повинні оберігати, помножувати, вдосконалювати. Тобто патріотизм є основою й разом з тим цінністю.На тему патріотичного виховання в Україні та Польщі є багато літератури. Крім того, маємо широку нормативно – правову базу, що розроблена у площині національно – патріотичного виховання та освіти[33]. Національно – патріотичне виховання в українських вишах планується через систему заходів, що проходять у навчальний (у ході проведення лекцій та семінарських занять) та позанавчальний час (у роботі наукових гуртків, під час екскурсій, конференцій, круглих столів тощо). На підставі практичних спостережень можна зазначити, що в Польщі сучасні виші відмовляються від організації екскурсій чи територіальних поїздок для студентів. Ставиться

33 http://www.ore.edu.pl/; http://www.ibe.edu.pl/pl/

більший акцент на міжнародні обміни й виїзди у зв'язку з науковими конференціями. У свою чергу зміни, що виникли з трансформації устрою після 1989 року, а відтак входженням Польщі до Євросоюзу (2004) і Шенгенської зони, полегшили вільне переміщення континентом. Крім того, зараз реалізуються предмети, що мають на меті підвищити вплив регіональної освіти (до прикладу, дисципліна «Історія Силезії» в Історичному інституті Вроцлавського університету).

Прикладом системної роботи з національно-патріотичного виховання молоді є Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, де звертається увага на прищеплення поваги до національної історії та культури, національної самосвідомості й гідності; дбайливе ставлення до рідної мови. Важливу роль відіграє волонтерський рух. Реалії сьогодення визначили нові напрями волонтерської роботи, це: проведення благодійних ярмарків; участь у загальноукраїнських акціях «Лист пораненому» та «Хвиля доброти»; участь в аукціоні «Подаруй дитині казку»; студенти здають кров у міському центрі переливання крові. Випускники університету в складі волонтерських концертних бригад відвідують з концертами зону АТО.У ХНПУ імені Г. С. Сковороди відкрито меморіальну аудиторію, присвячену студентам та випускникам – учасникам АТО. З 2002 р. студенти є активними учасниками Окремого науково-освітнього центру Українського козацтва імені Г. Сковороди. Студенти – козаки беруть участь у «Посвяті в козаки», Спортивних змаганнях за «Кубок Отамана», проводять уроки «Козацька слава» серед учнів м. Харкова та області тощо.

Отже, національно – патріотичне виховання молоді є складним цілеспрямованим процесом, адже на дорослих людей важче впливати, ніж на дітей; для них важче стати авторитетом чи визначити систему цінностей. Студенти вже сформовані й виховані батьками і попередньою освітою. У зв'язку з цим можна поставити питання про сферу, роль і практичний вплив вищих шкіл на патріотичне виховання студентів, а також про зміну в ставленні до минулих часів.

Могильний Л.П., д.іст.н.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

УРОКИ ПАТРІОТИЗМУ В КОНТЕКСТІ ЗАНЯТЬ ІЗ «ІСТОРІЇ УКРАЇНИ» НА ФІЗИЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ (2004-2014 РР.)

У 1991 р. з проголошенням незалежності України одним із джерел поширення патріотизму в Київському університеті стали дисципліни гуманітарного та суспільного спрямування, серед них чільне місце зайняла «Історія України». Протягом 1991 – 2016 рр. ситуація в країні змінювалася і разом з тим змінювалися підходи до вивчення історії України у вищій школі. Зникли анахронічні радянські дисципліни, що пропагували ідеологію СРСР, і

на зміну прийшли предмети з відчутним акцентом на вихованні патріотизму серед молоді. Можна упевнено стверджувати, що саме наявність патріотичного виховання частенько компенсує недофінансування армії як оборонної структури країни або інших силових структур, що стоять (або принаймні мають це робити) на сторожі суспільного спокою.

У 1992 р. в університеті було запроваджено обов'язкове вивчення історії України як предмету, який не лише ширше розглядає наше минуле в контексті світових подій, а й займається безпосереднім патріотичним вихованням молоді незважаючи на її походження та національність. Викладачі намагалися посилити серед студентства любов до держави, у якій вони народилися, виросли і яку будуть любити незалежно від будь-яких обставин.

Протягом 2004 – 2014 рр. на фізичному факультеті слухали лекції та брали активну участь у семінарах 1378 студентів (2004/05 н.р. – 150, 2005/06 – 135, 2006/07 – 149, 2007/08 – 129, 2008/09 – 165, 2009/10 – 170, 2010/11 – 128, 2011/12 – 117, 2013/14 – 109, 2014/15 – 126). Завжди на початку навчального року на першому занятті з історії України перед студентами ставилися питання про важливість і потрібність вивчення цієї навчальної дисципліни. Кожного року спостерігалася приблизно однакова картина відповідей (викладач домовлявся зі студентами, що їхня особиста точка зору ніяким чином негативно не впливатиме на результати), практично у кожній групі (протягом цього часу їхня кількість складала 5-6 груп на курс у залежності від набору), було лише 1-2 студенти, які обґрунтовували позицію не вивчати історію України, але ніколи не відкидали думки інших своїх колег про важливість цього предмету для патріотичного виховання молоді університету. Потрібно зауважити, що наприкінці курсу деяка частини студентів змінювала свою точку зору на іншу. Найбільш цікавими темами, які втягували студентів у дискусії, були теми, присвячені періодам державності українських земель – Київської Русі, Національно-визвольної війни на чолі з Б. Хмельницьким, існуванню Гетьманщини, періоду 1917 – 1921 рр. Не менший інтерес у студентів викликали й події 1989 – 1991 рр., коли відбувалися процеси, спрямовані на відновлення української держави.

Таким чином, враховуючи позиції викладачів і студентів, варто прислухатися до думки про важливість підтримання високого рівня патріотизму серед студентства за допомогою викладання історії України як предмета, який має важливе морально-психологічне підґрунтя у якості дисципліни, зорієнтованої на виховання патріотичних позицій вихованців Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Потрібно врахувати позицію молоді і, зважаючи на складну внутрішньополітичну ситуацію і воєнну, економічну та пропагандистську агресивність Росії щодо України, продовжити вдосконалювати викладання вітчизняної історії з позиції об'єктивності, історизму та патріотизму.

Як показує історичний досвід, у найбільш скрутних ситуаціях саме патріотичне виховання молодого покоління дозволяє з упевненим оптимізмом говорити про перспективи успішного розвитку держави. Саме історія України у

комплексі з іншими дисциплінами бере участь у формуванні громадян України, дає цілісне уявлення про позитиви та негативи державного розвитку, формує бачення шляхів вдосконалення та коригування її внутрішньої та зовнішньої політики. А від молоді безпосередньо залежить, як буде виглядати в майбутньому Україна.

Сірий Є.В., д.соц.н., проф.,
кер.НДС ф-ту соціології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДО ПРОБЛЕМ «НОВОГО» ЗМІСТУ ГУМАНІЗАЦІЇ І ГУМАНІТАРИЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ УКРАЇНИ

Серед великого кола хвилюючих проблем, наполегливо нагадуючи про себе і вимагаючи негайного рішення, є проблема майбутньої освіти, торкаючись і головної структурної її складової Університету. Необхідність реагування на загальносвітові тенденції, пов'язані з орієнтацією системи освіти на потреби інформаційного суспільства обумовлює і принципово нова роль, принципи та положення вищої школи та функціональної перебудови Університету. Ми живемо в епоху духовної деформації, відповідно і система освіти переживає сьогодні системну кризу, оскільки цілком і повністю залежить від ідеалів і норм нового часу.

Вища школа поступово перетворюється на повноправного суб'єкта ринкових відносин, що стимулює трансформацію її структури, зміну функцій і багато чого іншого, у тому числі й зміни в його культуротворчій та духовній місії. Як відомо, основними завданнями сучасної освіти, є розвиток кожного об`єкта освітнього процесу – «учня/студента» з врахуванням його індивідуальності, та перехід від інформаційно-репродуктивного навчання до активно-творчого й продуктивно-діяльнісного. І їх вирішення стає можливим за умови «нового» змісту гуманізації і гуманітаризації освіти. У сучасному інформаційному суспільстві актуальним стає процес не накопичення знань, а набуття досвіду самовираження, індивідуальності, цінності інших людей, пошуку особових сенсів і світоглядних систем. Культура в особі гуманізації і соціальні інститути в особі освіти — це дві сторони суспільства, два взаємно проникаючі аспекти людської діяльності. Вони знаходяться у діалектичній єдності - єдності, яка містить в собі суперечність. Конкретні форми цієї суперечності - конфлікт між ідеалом і його втіленням, планом і реалізацією, думкою і дією, традицією, що довела свою придатність у певних умовах, та інновацією, що підриває та відмовляється від досвіду, котрий склався і виправдав себе. Ця суперечність набуває форми деузгоджування формальних (інституційних) засад освіти, фактичних «життєвих практик» і сучасної реальності, які «не вписують» ці формальні засади освіти, що

виявляється в однобокості функціонування інституту освіти. І у зв'язку з цим, завданням сучасної освіти, зокрема як інновації у перебудові Університету є створення умов для набуття індивідуального досвіду.

У цьому контексті проблеми бачиться, що плідний досвід взаємодії між наукою і практикою, теорією і експериментом дозволяє модифікувати культуротворчу освітню модель до традиційної, певною мірою консервативної, при якій, на рівні змісту освіти інтегруються моделювання міждисциплінарного проблемного поля, що відкриває рівні, та водночас різноманітні можливості для освоєння культурних горизонтів сучасного світу. Це багато в чому складає зміст нового погляду на гуманізацію освіти.

На жаль, цілі гуманізації ще досі далекі від реалізації. По-старому, лобіюючи фундаментальні і прикладні спеціальні науки, розглядають гуманітарні і соціально-економічні науки як другорядні. Вони, образно кажучи, у навчальних планах виступають не як іменники, а як прикметники. Проте справжня гуманітаризація освіти починається з гуманізації, розкріпачення внутрішніх можливостей особи, які впливали б, перш за все, на якісні зміни у взаємодіях учасників освітнього процесу. Бачиться, що гуманізованою має бути вся система освіти, її пріоритети і орієнтації, освітні програми, умови навчання і практика викладання всіх наук, бо всі вони, кожна по-своєму, мають бути підпорядковані головній меті - формуванню особи як активного і соціально ефективного суб'єкта діяльності і відносин.

Смирнов І.Г., д.геогр.н., проф.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНА ФУНКЦІЯ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ НА ПРИКЛАДІ ТУРИСТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Реалізацію національно-патріотичної функції університету розглянемо на прикладі викладання туристичних дисциплін, зокрема, логістики туризму. У складі цього курсу звертається увага до використання ресурсів, що сприяють розвитку військового, військово-патріотичного, мілітарі та інших видів туризму. Відповідні туристичні ресурси пов’язані з логістичними особливостями подій військової історії – світової та української. Так, з подіями І Світової війни, сторіччя якої відзначається власне зараз, пов'язаний відповідний туризм, зокрема, це стосується ностальгійного (сентиментального) туризму, військово-музейного тощо. Тут можна послатися на польський досвід, який базується на використанні у туризмі цвинтарів з часів І Світової війни, зокрема, битв під Танненбергом та Лодзю у 1914-1915 рр. Ці битви відбувалися між німецькими, австрійськими арміями та російськими, після чого і залишилися цвинтарі, де поховані загиблі солдати. Нині ці цвинтарі знаходяться на території Польщі, стараннями місцевих влад вони відновлені, приведені до ладу, отримали інформаційне забезпечення, зокрема, у вигляді

комплекту карток (Лодзька битва) та використовуються для приваблення туристів - як польських, так і іноземних (особливо з Німеччини). Логістичний складник цих битв полягав у кращій організації логістично-транспортного забезпечення з боку німецьких та австрійських військ (зокрема, використанні залізниці), в результаті чого росіяни програли ці битви і отримали величезні людські втрати. Оскільки іменних медальйонів у них не було, то їх ховали у великих братських могилах, на яких робили написи типу «500 невідомих російських вояків» тощо. Натомість, німецькі та австрійські солдати і офіцери кожний мав іменний медальйон, тому і на їхніх могилах вказане прізвище, ім'я, військове звання тощо. Цим цвинтарям, які зосереджені, зокрема навколо міста Лодзь, вже виповнилося понад 100 років, але стараннями польської влади та відповідних амбасад вони відновлені та нині користуються увагою туристів. Натомість, Верденська битва, яка відбулася на західному фронті І Світової війни між німцями та французами у 1916 р., показала логістичну перевагу останніх, які вперше масово застосували автомобільний транспорт для забезпечення військ. Французькі війська виграли цю битву, але втрати були великі з обох боків. Відповідний музей у м. Верден (Франція) відображає цю подію і користується великою популярністю у туристів.

ІІ Світова війна перевагу логістики показує на прикладі операції з висадки військ союзників у Франції 1944 р. Ця операція відома під назвою "Overlord"і є ілюстрацією ретельної логістичної підготовки цієї операції з боку союзницьких військ, що забезпечило її успіх та мінімальні втрати вояків. Як результат, і терміни ІІ Світової війни були істотно скорочені. У 2014 р. відзначалося 70-річчя операції "Overlord", на якому були присутні не тільки керівництво країн ЄС, але й численні туристи, до послуг яких були підготовлені екскурсії під гаслом «Шляхи перемоги», відповідні музейні експозиції тощо.

Логістичні аспекти представлені і в подіях військової історії, що відбувалися раніше. Наприклад, це відноситься до Віденської битви 1683 р. між турецьким військом та об'єднаними християнськими силами Європи, якими командував польський король Ян ІІІ Собєський. У складі польського війська були і українські козаки, а наш земляк Ю. – Ф. Кульчицький не тільки виконував дипломатичні функції під час оборони Відня, але й після перемоги над турками відкрив першу кав'ярню у Відні (і у Європі), отже, не тільки навчив європейців пити каву, а й вживати круасани (пиріжки з листкового тіста у кшталті півмісяця).

Список використаних джерел:

1. Смирнов І. Г. Маркетинг у туризмі: навч. пос. / І. Г.Смирнов. – К.:КНУ імені Тараса Шевченка, 2016. – 251 с.
2. Смирнов І. Г. Логістика у туризмі: навч. пос./ І.Г.Смирнов. – К.: Знання, 2009. – 444 с.

Черевко О.В., д.е.н., проф.,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНСТВА ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Сучасна українська держава є результатом реалізації споконвічного права і прагнення українців на самовизначення. Українська незалежність – базова основа української національної ідеї, найвища її цінність. Структурними компонентами української національної ідеї, з-поміж інших, є й такі: громадянське суспільство, українська мова, національна культура, духовна єдність, патріотизм. У такому контексті одним із пріоритетних напрямів державної політики в Україні є національно-патріотичне виховання загалом і студентства зокрема, посилюється роль і значення університетів не лише як осередків освіти і науки, а як і осередків національно-патріотичного виховання.

Актуальність національно-патріотичного виховання студентства за сучасних умов підтверджують результати дослідження, оприлюднені Державним інститутом сімейної та молодіжної політики Міністерства молоді та спорту України щодо діяльності держави з формування національно-патріотичної свідомості молодого покоління. Інформаційною базою цього дослідження стали звіти центральних та регіональних органів державної влади, наукових установ, громадських організацій, статистичні дані, соціологічні дослідження, опитування спеціалістів, які працюють з молоддю. Відповідно до них, для 63% молодих людей патріотизм – це національна самосвідомість, гордість за приналежність до своєї нації, народу; для 52% – це любов до рідного дому, місця, в якому живеш, для 46% – це повага до української історії, культури, традицій, вірувань. Лише 51% молодих людей спілкуються українською вдома, і ще менше – 43% – у колі друзів. Майже 13 млн населення України – це молодь до 35 років. Зрозуміло, що значну її частку складають студенти. Так от, лише 81% із них пишається тим, що є громадянином України, і тільки 39% молодих людей готові захищати Батьківщину. Є й інші тривожні тенденції в студентському середовищі. Так, 17% молодих людей планують емігрувати, а 38 % – виїхати за кордон на деякий час на навчання або роботу.

Зважаючи на викладене вище, вважаємо, що Стратегія національно-патріотичного виховання молоді на 2016 – 2020 рр., яка затверджена Указом Президента України в жовтні 2015 р. – крок умотивований, потрібний і нагальний, особливо в умовах іноземної агресії й відродження армії. Уперше за роки незалежності України маємо програмний документ із питань національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Метою Стратегії є визначення пріоритетів та основних напрямів національно-патріотичного виховання дітей та молоді, розвитку відповідних інститутів держави і суспільства, забезпечення змістового наповнення національно-патріотичного виховання на основі формування національно-культурної ідентичності, національно-патріотичного світогляду, збереження та розвитку духовно-моральних цінностей Українського

народу; усвідомлення досягнень Українського народу, його інтелектуальних і духовних надбань; розвитку діяльнісної відданості у розбудові України, формування у дітей і молоді активної громадянської, державницької позиції та почуття власної гідності; скоординованої роботи та взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері національно-патріотичного виховання, їх ефективної співпраці з громадськістю; формування широкої громадської підтримки процесів національно-патріотичного виховання, розширення ролі та можливостей громадських об'єднань, підвищення ролі сім'ї, активної участі волонтерів, активістів; забезпечення системних змін, досягнення високої якості, ефективності, цілеспрямованого та прогнозованого розвитку у сфері національно-патріотичного виховання; сприяння консолідації українського суспільства навколо ідей спільного майбутнього, захисту територіальної цілісності України, реформ і державотворення. На нашу думку, такий підхід є цілком виправданим, обґрунтованим. Адже однією з причин військового конфлікту на Сході України та анексії Криму стала відсутність загальнодержавного підходу до формування у громадян України української ідентичності, громадянськості та ефективної політики національно-патріотичного спрямування.

В Указі Президента визначені завдання Кабінету Міністрів, обласним адміністраціям, встановлені строки і завдання, як саме виховувати громадянина-патріота України, утверджувати любов до Батьківщини, наслідувати найкращі приклади мужності та звитяги борців за свободу та незалежність України як з історичного минулого, так і захисників, які сьогодні відстоюють суверенітет та територіальну цілісність держави у боротьбі із зовнішньою агресією; передбачений новий центральний орган, який має опікуватися національно-патріотичним вихованням, встановлювати стандарти виховання, вивчати передовий досвід і розповсюджувати його.

Чітко зазначено, що національно-патріотичне виховання має охоплювати сфери освіти, науки, культури і мистецтва, профорієнтацію на військові спеціальності, історію і вшанування пам'ятних дат і історичних постатей, краєзнавство, туризм, охорону довкілля, фізкультуру, спорт, здоровий спосіб життя тощо.

У часи глобалізації виграє та нація, яка згуртована, єдина. Сучасний світ – світ жорсткої конкуренції, до успішних буде належати та нація, що здатна монолітно представити свої інтереси. Переконаний, що інструментом формування монолітності нації є національно-патріотичне виховання загалом і студентства зокрема як пріоритетний напрям державної політики в Україні.

Яблонська Т.М., д.психол.н.,
старший науковий співробітник,
доцент кафедри психології розвитку,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ Й САМОСВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ ЯК ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Ефективне реформування і розвиток системи вищої освіти в Україні, зокрема університетської, неможливе без перегляду пріоритетів навчально-виховного процесу у напрямку його гуманітаризації, що забезпечить становлення молодої людини не тільки як фахівця, а і як свідомого, гідного громадянина. Тому одним із важливих завдань навчально-виховного процесу у виші є розвиток національної свідомості й самосвідомості молодої людини, що відображено у Національній доктрині розвитку освіти, Законі України “Про освіту”, “Концепції громадянської освіти в Україні”, “Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді”.

Суспільно-політичні перетворення останніх років нерозривно пов’язані зі зростаючим етнонаціональним, громадянським самоусвідомленням українського народу, і саме студентство найчастіше виступає в авангарді громадянських і патріотичних акцій. Водночас, аналіз вітчизняних досліджень (Боришевський М. Й., Васильченко О., Гнатенко П. І., Пірен М. І., Павленко, Шевченко О. В. та інші) дає підстави стверджувати, що у сфері національно-патріотичного виховання студентської молоді є певні суперечності, які потребують розв’язання.

Національна свідомість є складною системою духовних феноменів, які формуються у процесі історичного розвитку нації і відображають основні засади її буття. Більшість дослідників визначають її через усвідомлення спільнотою або особою таких феноменів як національна і соціально-державна спільність, національні цінності, мова, територія, усвідомлення спільної історії. Національна самосвідомість виступає як уявлення нації про саму себе, в тому числі усвідомлення кожного її представника належності до нації, усвідомлення й прийняття цінностей, спільності історичної долі, психологічної самобутності, а також національні почуття, які встановлюють зв'язок індивіда з національною спільнотою: патріотизм, громадянський обов’язок, національна гідність.

Сучасні студенти демонструють досить високий рівень патріотизму, національної свідомості, протеїх завдання розвитку стоїть досить гостро. По-перше, за результатами досліджень, значна частина молоді зорієнтована на виїзд за кордон – на навчання, роботу, постійне місце проживання. Такі міграційні настрої молоді зумовлені значним розчаруванням у напрямку й динаміці реформ, які здійснюються в Україні. Так, близько 20% студентів налаштовані емігрувати; 21,9% студентів та 13,4% студенток розглядають можливість трудової еміграції (Д.П.Мельничук).

По-друге, потреба у такій роботі зумовлена певною незрілістю молодих людей, які вступають до лав університету. Дослідженнями було виявлено, що попри високу оцінку більшістю старшокласників значущості громадянських, національних цінностей, існує значний розрив між “знаними” цінностями та реальною поведінкою. Такі цінності декларуються й високо оцінюються юнаками, але далеко не завжди виступають справжніми регуляторами поведінки, що підтверджують досить низькі показники їх соціальної активності (лише 19% опитаних беруть участь у роботі громадських організацій, клубів, шкільного самоврядування).

Становлення світогляду, переконань, формування ціннісних орієнтацій, а на цій основі розвиток національної свідомості й самосвідомості особистості в юнацькому віці є об’єктивною суспільною необхідністю, а, з іншого боку, індивідуальною психологічною потребою особистості, що виникає на певному етапі онтогенезу.

Національно-патріотичне виховання у виші може реалізовуватися шляхами:

- послідовного використання й популяризації української мови,
- орієнтації на найширше ознайомлення з історією вітчизняної науки,культури, видатними діячами,
- сприяння ціннісному самовизначенню молоді, особливо при викладанні дисциплін гуманітарного циклу шляхом залучення студентів до дискусій; застосування творчих і пошукових завдань країнознавчого спрямування, організації клубів;
- залучення студентської молоді до громадської діяльності, підтримки волонтерських проектів, заохочення до благодійних соціальних, інтелектуальних та творчих ініціатив на благо України;
- вагомим чинником виховання студентської молоді є особистість викладача, що зумовлює високі вимоги до нього і в професійному, і в особистісному вимірі.

Вілков В.Ю., к.філос.н., доц.,
старший науковий співробітник,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПОЛІТИКО-ФІЛОСОФСЬКІ ТА ІДЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ДЕМОКРАТИЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Українські інтелектуали та політики вже усвідомлюють початок нової суспільно-історичної епохи для співтовариства громадян та державної стабільності в Україні. Що рівнозначно – погоджуються з необхідністю оновлення змістовної, психологічної та політико-ідеологічної складових української національної ідеї (концепту національної спільності), як стрижня

теоретичної моделі та політичної стратегії націє-та державотворення в країні. А в процесі пошуку смислового конструкту та ідеологеми загальнополітичного й загальногромадянського консенсусу, що забезпечували б демократичну трансформацію ментальності основних груп населення в Україні, а також для реалізації можливостей та стратегії європейської інтеграції, багатьма вченими та політиками була проголошена ідея – формування «української політичної нації».

Таким чином, за останні 10–15 років у країні відбулася радикальна зміна ідеологічних парадигм та відповідних їм світоглядних установок. І коли навіть ще в період 80–90-х рр. минулого століття ідейно панувала культурологічна за її концептуальною та світоглядною природою ідеологема т. зв. «національного відродження», гарантом і кінцевою політичною метою якої передбачалася національна, як державна, незалежність та відповідна – особливо гуманітарна – політика для її етнокультурного забезпечення (іноді з проголошенням радикальних гасел інтегрального націоналізму деякими суб'єктами українського політичного процесу), то на початку XXI ст. вже був заявлений інноваційний суспільно-політичний проект – створення в Україні політичної нації.

Загалом, науковці та політики почали визнавати, що така, явно не суто культурологічна чи культурницька (а відповідно до наукової класифікації – етніцистська або етносимволістська) за її природою ідея/ідеологема національного будівництва і розвитку українського суспільства має стати фундаментом для його демократичної та гармонізуючої перспективи. Бо вона «здатна задовольнити загальноукраїнський інтерес». А саме: «творення своєрідного громадянського суспільства», досягнення «злагоди у спільному всеукраїнському домі», дієва стимуляція до «толерантності між українським етносом і етнічними меншинами» (Ю. Римаренко).

По суті, створення політичної (тобто громадянської) нації передбачає реальний політичний і правовий суверенітет народу, формально республіканську форму правління, торжество конституціоналізму, рівність і недоторканність прав і свобод громадян незалежно від їхньої (мовної, конфесійної, культурної тощо) належності, спільність політичної культури, надетнічну солідарність, активне і розвинене громадянське суспільство. У ролі ж базової ідеології, стрижнем політичної лояльності та культури, домінантою політичної свідомості у такої національної спільноти визнається громадянський («республіканський» – Ю. Габермас) патріотизм (зрозумілий як «любов до Вітчизни», до своєї республіки як суверенного союзу громадян). Згідно з такою теоретичною моделлю та ідеологемою, першорядним для буття нації як спільності та спільноти є єдність політичної, а не етнічної культури. І перш за все: «Рівень політичної культури, що поділяється всіма, необхідно жорстко відмежовувати від рівня субкультури і дополітичних ідентичностей (включаючи субкультуру та ідентичність більшості)» (Ю. Габермас), а національна ідентичність має базуватися на наявності та перевагах «рівноправного громадянського союзу і соціального партнерства». При цьому,

нормативно-правово гарантуються різні прояви та інституційні форми мультикультуралізму, впроваджуються стимули для етнокультурної толерантності та взаємних (міжетнічних) поступок.

Отже, стратегія створення в Україні політичної нації, як реалізація об'єктивно-історичних суспільно-політичних та цивілізаційних запитів сучасності, робить вкрай актуальною проблему формування громадянського патріотизму та солідарності, конституціоналізму, республіканської самосвідомості, що здатні забезпечити етнокультурну толерантність та загальнонаціональну демократичну надетнічну консолідацію всіх груп населення, що утворюють українське суспільство. Це також передбачає запровадження у філософському та політико-ідеологічному дискурсах (в межах наукових досліджень, змістовному наповненні курсів багатьох суспільствознавчих дисциплін тощо) громадянсько-політичних сенсів-значень поняття «національна ідея» у тому розумінні, яке запропонував відомий науковець В. Лісовий, який зазначив, що «цим висловом позначають важливу для суспільства ідею», «що здатна одержати підтримку більшості громадян» та «сприяє громадянському єднанню».

Воропаєва Т.С., к.психол.н., доц.,
Центр українознавства філософського факультету,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

КОЛЕКТИВНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ТА УКРАЇНОЗНАВЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СТУДЕНТІВ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

В умовах гібридної війни проблема формування і трансформації колективної ідентичності молодих громадян України стає однією з найактуальніших наукових проблем. На початку XXI ст. найважливішими колективними ідентичностями є регіональна, релігійна, етнічна, національна та цивілізаційна. У цих умовах сучасний класичний університет мусить стати не тільки центром збереження, розвитку і поширення фундаментальних знань, на базі якого здійснюється інтеграція освіти, науки, культури й технологій. Патріотизм, громадянська позиція та українознавча компетентність викладачів і студентів повинні стати стрижнем освітнього процесу в класичному університеті, який чітко виконує також виховну й національно-патріотичну функції.

Проведене у 1991 – 2016 рр. дослідження дозволило простежити динаміку становлення колективної ідентичності студентів КНУ імені Тараса Шевченка: 1) упродовж 1991 – 1994 рр. значущість пострадянської ідентичності стрімко зменшувалась у студентському середовищі; 2) упродовж 1991 – 2004 рр. поступово зростала етнічна ідентичність студентів; 3) релігійна ідентичність почала стрімко зростати в другій половині 2001 р.; 4) поступове зростання національної (громадянсько-політичної) ідентичності простежувалось у 1991 – 2008 рр.; 5) у 2006 – 2007 рр. спостерігалось зростання регіональної ідентичності студентів; 6) європейська континентальна (тобто географічно-мотивована) ідентичність почала помітно зростати у 1991 – 1999 рр.; 7) у 1999 – 2008 рр. відбувалось утвердження європейської цивілізаційної (тобто ціннісно-мотивованої) ідентичності; 8) найвищого рівня розвитку національна та європейська ідентичність студентів досягли в 2005 – 2008 рр. та у 2014 – 2016 рр.; у 2010 – 2012 рр. процес зростання національної ідентичності трохи загальмувався; 9) була виявлена синхронізація підйомів і спадів у розвитку національної та європейської цивілізаційної ідентичності студентів у 1999 – 2010 рр. та наприкінці 2013 – 2016 рр.; 10) студентам з високо розвинутою національною та європейською цивілізаційною ідентичністю властивий високий рівень українознавчої компетентності.

Чинниками, які найбільше вплинули на активізацію національної (громадянсько-політичної) та європейської цивілізаційної ідентичності студентів, стали: «Помаранчева революція 2004 р.», проведення в Україні фіналу «Євробачення» у 2005 р., проведення в Україні фіналу Європейського чемпіонату з футболу в 2012 р., відмова уряду від запланованого на кінець листопада 2013 р. підписання Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС, події Євромайдану і Революції Гідності, а також перемога Джамали на

«Євробаченні – 2016». Утвердження національної (громадянсько-політичної) та європейської цивілізаційної ідентичності в середовищі студентів класичного університету є одним з найважливіших аксіологічних і світоглядних завдань, необхідних для подальшого виживання й розвитку України як незалежної держави. Серед чинників, що перешкоджають нівеляції національної та європейської цивілізаційної ідентичності, а також допомагають протидіяти антиукраїнській інформаційній агресії, чи не найважливішим є українознавча компетентність. Проведене дослідження показало, що для подолання кризи колективної ідентичності в студентському середовищі необхідна загальна «референтна канва», що найкращою «канвою» у цьому контексті є українознавча компетентність, яка з'єднує національний і європейський ідентифікаційні модуси студентів у єдину систему. 24 серпня 2016 р. Президент України Петро Порошенко наголосив на необхідності ефективної протидії російській інформаційній війні шляхом підвищення обізнаності про Україну та поліпшення її іміджу за кордоном. Ці завдання можуть виконати лише ті фахівці, які мають високу українознавчу компетентність і розвинуту національну та європейську ідентичність.

Максимов М.В., к.психол.н., доц.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У сучасному світі відбувається процес глобалізації. Це призводить до загрози втрати національної ідентичності та уніфікації культур, що спричиняє природну захисну реакцію представників різних національностей, їх прагнення до культурного самоствердження та збереження власних культурних цінностей. Діапазон протидії процесу стандартизації є достатньо широким: від пасивного ігнорування цінностей інших культур до активної, на державному рівні, протидії їх розповсюдженню. Тому ми спостерігаємо численні етно-релігійні конфлікти, націоналістичні рухи, «фундаменталістські» революції. Крайньою формою протидії спробам руйнування національної ідентичності є явище тероризму.

Національний характер, будучи за своєю природою одним з компонентів національної психології, тобто суб'єктивним феноменом, проте, знаходить своє матеріальне втілення, тобто виявляється в різних сферах життєдіяльності етносу, що включає в себе: звичаї, традиції, ритуали, обряди, побут, повсякденне сімейне життя і міжетнічне спілкування; різні галузі матеріальної і духовної культури – живопис, музика, література; усна народна творчість – фольклор, прислів'я, приказки, а також прикладне мистецтво, архітектура, скульптура та інші.

Феномен національного характеру має безліч форм прояву, з яких в більшій мірі вивчені мова (як розмовна, так і мова жестів, поз, дистанцій спілкування) і ментальність, і практично не вивчені художні форми втілення національного характеру, зокрема, танець, музика, співи. Проте, самі ці різновиди мистецтва є частиною обряду і ритуалу, святково-розважальної та професійної художньої культури. Вони втілюють синтез пластики, руху і музики і, можливо, не менш адекватно, ніж мова, національне начало культури, національний характер.

Мова та символічно-предметні форми культури як семіосфери, заповненої специфічними кодами, утворюють ту спільність, за якою визначаються ментальні відмінності буття етносу. Спираючись на висновок А. Асафьєва про тотожність понять «мовознавство», «мова» та її структура поняттям «музикознавство», «музика» та її форми, звертаємо увагу на те, що музика як прадавня форма абстрактного мислення людства виникає до появи мови як знакової системи і народжується із звуконаслідування, поєднуючи в собі емоційний та інтелектуальний коди світогляду й світосприйняття певного етносу. Саме тому звернення до аналізу музичного строю та музичної культури етносу в аспекті їх взаємодії з рисами національного характеру дозволяє звернутися до першоформ культури, відтворюючи етап формування архетипів. Архетипний звукотип формує основу ритмо-інтонаційного комплексу народної та професійної музики і літератури. Таким чином, музика обумовлює культурну самобутність етносу, бере участь у формуванні психоінформаційного його простору, утворюючи послідовність “звук – інтонація – знак – символ – мова – сенсова спільність”.

Ритмо-інтонаційний комплекс музики, обумовлюючись емоційною чутливістю, становить конкретний сенсовий код тієї чи іншої культури, базується на архетипних звукотипах і звичних національних засобах звукоутворення, виступає як родовий знак, етнічний пароль до культурної самобутності.

Теми, які висвітлюються в мистецтві, як трактуються різні сторони суспільного і особистого життя, яка символіка художніх образів – все це представляє собою деяку цілісність, розшифровка якої дуже багато що говорить нам про характер народу, який створив відповідне мистецтво. Отже, формування національної ідентичності студентів доцільно починати з засвоєння ними культурних цінностей свого народу. Особливо цінно при цьому комплексне навчання, коли беруться паралельно живопис, музика, скульптура, архітектура, література і простежуються загальні риси, що виражаються в різних видах мистецтва.

Мороз І.М., к.іст.н., доц.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЛЬВІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПОЧАТКУ XX СТ.: ПЕРСОНАЛІЇ ВИКЛАДАЧІВ, СИСТЕМА ВИКЛАДАННЯ, ВІДНОСИНИ «НАСТАВНИК-УЧЕНЬ» (ЗА СПОГАДАМИ І. КРИП'ЯКЕВИЧА)

У 1904–1908 рр. І. Крип'якевич був студентом філософського факультету Львівського університету ім. цісаря Франца І. Система навчання в університеті передбачала дисципліни обов'язкові для відвідування та по вибору студентів. Обов'язковими для І.Крип'якевича було відвідування лекцій з історії та географії. Лекції з австрійської історії Л.Фінкеля, за його словами, були «опрацьовані прозоро, з великою ерудицією», насичені фактажем, але нуднуваті. Проте захоплення студента викликали семінари професора, порядок роботи яких він наводив: старші студенти презентували свої наукові роботи (написані за приписами методики історичного дослідження Е.Бернгейма), молодші – реферати, а професор їх рецензував. Професорами історії також були: Б.Дембінський, Ш.Ашкенази, починав як доцент польський історик-медієвіст С.Закшевський. З точки зору тогочасного студентства І.Крип'якевич зазначав, що високопарний стиль викладання нової історії Дембінським «не подобався нам, молодим реалістам», проте, на відміну від Фінкля, той більше схилявся до синтезу. Для істориків обов'язковими були студії з географії, які становили одну групу з історією в учительському іспиті. Викладали географію А.Регман, котрий «добре організував навчання» та пізніше з блискучими лекціями – молодий доцент Є.Ромер.

По бажанню І.Крип'якевич відвідував лекції з історії мистецтва професора Я.Болоз-Антонєвича та історії української літератури. «Ерудит у старій літературі» К.Студинський, на думку молодого історика, викладав "схоластично", входив у другорядні питання, мав семінар, але давав вузькі теми про маловідомих галицьких письменників. І.Крип'якевич навіть написав сатиричну статтю про цей тип семінарів у «*Молодій Україні»* (1910), за що К.Студинський мстився, чинячи перешкоди при працевлаштуванні. Цікаво викладав нову літературу Ол. Колесса. Крип'якевичу-студенту імпонував стиль лекцій викладача філософії та психології К.Твардовського, якого він називав «видатним педагогом, який учив молодь глибоко входити в науку», давав «ясні» лекції. Польський філософ Вартенберг, за спогадами І.Крип'якевича, «культивував вузьку філософію, малодоступні студентам теорії», а «квітистий стиль» викладача педагогіки доц. Маньковського ставав нагодою для жартів і насмішок студентів.

І.Крип'якевич визнавав, що особливе значення для його розвитку, як історика, мав М.Грушевський. Він навів опис його зовнішності, подав психологічний портрет в контексті взаємин «учень-учитель» («Він був тоді привітною людиною, з деяким скептичним гумором, прихильний до молоді.

Студентам говорив «пане товаришу» і студенти звали його (поза очі) «пан товариш»»). І.Крип'якевич об'єктивно зазначав, що «лекції його були малоінтересні», бо він вичитував неадаптовані частини «Історії України-Руси», «так, що матеріал був сухий і непрозорий». Він був вимогливим, але ставив високі «ноти». Події описував з української позиції, в методологічному плані – не любив синтезу, загублюючи узагальнення в фактичному матеріалі, навіть говорив: «ми збирайомо матеріали, а інші будуть робити висновки». Проте І.Крип'якевич високо цінував його семінар (офіційно – "історичні вправи", бо семінара Грушевському не дозволили), де відбувалось обговорення студентських наукових робіт, а підсумки підводив Грушевський, виявляючи свій дослідницький досвід і ерудицію. Професор часто публікував студентські роботи в «Записках НТШ».

Характеризуючи університетську систему викладання і відвідування, І.Крип'якевич зазначав, що відсутність обов'язкових систематичних курсів вимагала самостійного опрацювання цілісного матеріалу до іспитів. Проте «університет учив глибоко розбиратись у спеціальних питаннях (non multa, sed multum), підготовляв дослідників». З висоти років вчений підсумовує: «Не було в університеті одної історичної школи, але різнородність поглядів дозволяла більш талановитим студентам творити собі власний світогляд. Навіть дуже впливовий Грушевський не накидав нам якоїсь одної доктрини, а навпаки, вироблював критичний змисл до явищ і скептицизм до плитких теорій. В сумі університет давав ерудицію, але не давав суцільного світогляду».

Кириленко Т.С., к.психол.н.,
доцент кафедри психології,
Заслужений працівник освіти України,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ГРОМАДЯНСЬКИЙ ФОРУМ УНІВЕРСИТЕТУ ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

На фоні змін соціальних обставин та життєвих орієнтирів ключовими стають питання інтерперсональної взаємодії на різних рівнях функціонування особи в університеті, прояви її соціальної активності, яка формується на основі досягнення соціально орієнтованих цілей і розкривається у виховній функції, яку здійснює університет.

Однією із форм реалізації виховної та національно-патріотичної функції класичного університету в Київському національному університеті імені Тараса Шевченко стало організація та проведення в стінах університету 1-го Громадянського форуму, який відбувся за ініціативи Ради ветеранів університету та активної підтримки ректорату первинної профспілкової організації КНУ і студентського парламенту.

На форумі яскраво продемонстровано почуття єдиної університетської Родини – студентства, викладачів, співробітників, – її соціальної зрілості, як вияв співпраці адміністрації, профкому, громадських організацій задля підвищення соціальної активності особистості в університеті, її самотворення, самозвершення в якості студента фахівця наставника. Громадянський форум університету, його формальні та змістові аспекти розглядаються як реакція на сучасні виклики в Україні, що пов'язується з активізацією волонтерського руху в країні. На форумі розпочато виокремлення основних напрямів форм видів волонтерської роботи в КНУ для їх подальшої систематизації, удосконалення інформативності про їх проведення, навіть за межами університету. Інформативні виступи учасників секції «Волонтерство – здобутки та перспективи» окреслили коло питань свідомої активності особистості у волонтерській роботі. Це цивільні та військові аспекти волонтерства, волонтерство в системі психологічної допомоги, юридичного консультування в системі соціальних служб, це організовані види волонтерської роботи громадських організацій університету – Студентського парламенту, Студентської гвардії, та індивідуальна самостійна ініціатива за покликом серця, що існує на різних факультетах університету як серед співробітників так і студентів.

Громадянський форум висвітлив ще один аспект реалізації соціальної активності особистості, а саме ветеранської активності, що проявилось в спільному керуванні секціями форуму членами Ради ветеранів, студентами, викладачами, співробітниками. Рада ветеранів університету, як виразник громадських інтересів значної частини університетської спільноти, що містить у собі потенції для розкриття себе як особистості і продовження розвитку особистості, приймає активну участь у житті університету. Активність Ради ветеранів університету, спільна співпраця в аудиторіях і громадській роботі заслужених особистостей університету з молоддю, студентством і сьогодні виступає однією із основ виховної функції університету.

Серед перспективних напрямів підвищення соціальної активності студентства, викладачів, співробітників, громадських організацій університету і Ради ветеранів, зокрема, та також медичних установ університету, актуалізувались питання по створенню реабілітаційного центру в КНУ з використанням волонтерського потенціалу, кімнати психологічної допомоги для студентів і співробітників КНУ, створення інформаційного волонтерського куточку, розширення методів утворення волонтерських навиків у громадській роботі. За результатами роботи форуму були сформовані перспективні напрями роботи щодо підтримки і посилення соціальної активності особистості волонтера шляхом розробки та створення спеціальних навчальних програм, а також системи адресного нематеріального заохочення.

Лавренко О.В., к.філос.н., доц.,
Інститут психології імені Г.С. Костюка,
Національна академія педагогічних наук України

ВИЩА ОСВІТА ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЮНАЦТВА

Освіта загалом та вища освіта, зокрема, відіграють унікальну роль в суспільстві, вони відтворюють особистість, озброюють її сучасними знаннями, формують світогляд і творчі здібності, виховують як громадянина та патріота. Система вищої освіти тісно пов`язана з юнацтвом. Юність – це певний віковий етап розвитку індивіда, який є певним критерієм суспільного становища, самосвідомості, характеру діяльності, рівня розвитку людини. Вуз є одним із важливіших інститутів соціалізації молодої людини.

Як відомо, соціалізація – це процес формування соціальних якостей особистості, завдяки яким вона активно адаптується в суспільстві, стає суб єктом життєдіяльності. Так чи інакше людина своєю діяльністю «входить» у всі сфери суспільства, зокрема, й у економічну. Остання потребує розвинених економіко-психологічних властивостей, формування яких здійснюється в процесі економічної соціалізації, завдяки яким індивід стає суб`єктом економічної діяльності. В процесі економічної соціалізації особистість отримує економічні знання, економіко-фінансову грамотність та інші навички, ті особистісні якості, завдяки яким людина здатна діяти в економічному просторі.

Цілеспрямоване забезпечення економічної соціалізації особистості студента має на меті запобігти стихійному характеру становлення економіко-психологічних якостей студентської молоді, сприяти розвиткові її властивостей і тих соціально-психологічних якостей, які відповідають певному типові економічної культури, що превалює в суспільстві. У своєму матеріальному і духовному виявленні простір економічної культури – це система ціннісних орієнтирів та моральних норм, згідно з якими організовані будь-які зв’язки між людьми в суспільстві, це ціннісно-моральна матриця, яка конституює, зцементовує ці зв’язки в єдине ціле. Економічні цінності суспільства, інтеріоризуючись особистістю в процесі соціалізації і стаючи системою її економічних ціннісних орієнтацій, безпосередньо впливають на економічну соціалізацію студентства.

Різні системи цінностей детермінують різні соціально-психологічні характеристики особистості, які в узагальненому вигляді (в системі ціннісних репрезентацій, ставлень, настановлень тощо) втілюються в певному соціально-історичному типі особистості, який є відображенням умов життя. Зокрема, система ставлень особистості до таких економічних об’єктів, як власність, гроші, багатство, майно тощо, в яку включається індивід, репрезентується у свідомості студентської молоді у відповідності з її віковими індивідуально-психологічними особливостями. В результаті утворюються різні матриці інтерсуб’єктного соціалізуючого психолого-економічного простору, що

детермінує економіко-психологічні параметри особистості, зокрема її економічну культуру.

Зважаючи на це, вузівська системи освіти постає одним з провідних інституціалізованих просторів впливу суспільних цінностей та моральних норм на становлення особистості як суб'єкта економіки. ВНЗ поряд із сім'єю, іншими чинниками соціалізуючого впливу (інтернет, соціальні мережі, ЗМІ, позааудиторні форми виховного впливу тощо) є важливими регулятивно-символічними просторами формування економічної культури особистості в системі «людина – економічна сфера суспільства».

Соціально-психологічне забезпечення економічної соціалізації студентської молоді у вимірі моральних цінностей ми розуміємо як сукупність спеціальних психолого-педагогічних форм, методів і засобів їх розгортання в спеціально організованому психолого-педагогічному процесі, основою, стратегічною метою, результатом якого є формування підприємливого, економічно грамотного спеціаліста, з економічною культурою, яка передбачає засвоєння студентами тих соціально-економічних норм та цінностей, навичок, економічних ролей, зразків економічної та монетарної поведінки, які ґрунтуються на моральних цінностях. Моральність особистості виступає важливою детермінантою її економічної активності. Відносини моральності суб`єкта значною мірою визначають вибір виду економічної активності, методи і засоби досягнення цілей, а також специфіку його стосунків із партнерами по взаємодії. Теоретична модель моральних аспектів соціально-психологічного забезпечення економічної соціалізації студентської молоді включає дослідження психологічного ставлення особистості до дотримання моральних норм, до використання цих норм у повсякденному житті.

УДК 37.035.7

Сутюшев Т.А. кандидат військових наук, доцент, провідний науковий співробітник науково-дослідного центру Національної академії Національної гвардії України

ВИРІШЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ, ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ЙОГО НАВЧАЛЬНОЇ, МЕТОДИЧНОЇ ТА НАУКОВОЇ РОБОТИ

В цілому напрямок розвитку навчальної, методичної і наукової роботи вищого навчального закладу (ВНЗ) має визначатись педагогічною концепцією вищої освіти (розглядається як система критичних поглядів на реальну вузівську дійсність і відповідний пошук нових конструктивних ідей), педагогічною концепцією самого ВНЗ та відповідними законодавчими актами(насамперед, законом України «Про вищу освіту»). Як відомо, педагогічна концепція України за роки незалежності самий суттєвий вплив

випробувала з боку провідників ідеї реалізації в Україні так званої Болонської угоди на підставі чотирьох основних її принципів. Слід зауважити, що на сьогодні педагогічна концепція вищої школи України у детермінованому структурованому вигляді (а саме у вигляді ключової ідеї, принципів, завдань та інш.) у правових та інших документах і працях не надається. Теж можна сказати і відносно вищої воєнної школи.

Вище було зазначено, що розвиток навчально-методичної і наукової роботи має визначатись, крім педагогічної концепції вищої освіти ще й педагогічною концепцією самого ВНЗ (ВВНЗ), а якщо говорити конкретно, то - результатами вирішення педагогічних проблем, які існують на рівні кафедр (відповідають за підготовку за спеціалізацією), факультетів (відповідають за підготовку за спеціальністю) і ВНЗ (ВВНЗ) у цілому. На жаль, на сьогодні існує ситуація, коли керівники кафедр, які є центрами навчальної, методичної і наукової роботи, а також і їх професорський і доцентський склад не завжди у змозі сформулювати існуючи на кафедрі педагогічні проблеми, які, як відомо, є відбиттям протиріч між потребою нового актуального педагогічного знання і відомими шляхами його отримання. Не всі професори і доценти усвідомлюють, що одними з їх пріоритетних завдань є викриття і формулювання саме педагогічних проблем, формування педагогічної ідеї як уявлення на інтуїтивному рівні сутності педагогічного явища, яке спостерігається, з наступним висуванням гіпотез про причинно-слідчі зв’язки явища (це прерогатива професури), постановка і проведення педагогічного експерименту (це у значному ступеню - завдання доцентського складу). У зв’язку з викладеним, напрошується висновок, що планування розвитку навчальної, методичної, а також й наукової роботи, має бути пов’язано з процесами вирішення педагогічних проблем, які іноді тривають роками. Тому планування відповідних видів робіт не повинно обмежуватись лише річними планами і за необхідністю може доповнюватись середньостроковими і навіть довгостроковими планами.

Значну користь у вирішенні педагогічних проблем може принести системна організація показових занять, які можна розглядати не тільки як форму обміну педагогічним (методичним) досвідом, але і як завершальну фазу педагогічного експерименту. Необхідно зауважити, що розвитку методичної роботи значно сприяють новаторські методичні ідеї, які, насамперед, народжуються у методичних школах педагогів-новаторів. Як правило, таки школи існують у форматі кафедр. Ознаками існування методичних шкіл є наявність педагогів новаторів, які є авторами конкретних методик та методів навчання, а також їх учнів, які є послідовниками та пропагандистами цих методів, методик, авторами способів і прийомів їх впровадження у навчальний процес. Такі послідовники, як правило, мають досвід у постановці педагогічного експерименту і пропаганди його результатів. Суттєвою ознакою існування таких методичних шкіл є їх суспільне визнання.

Зокрема методичних шкіл суттєву роль у розвитку навчально-методичної, а також безпосередньо і наукової роботи відіграє діяльність наукових шкіл, які

формуються у стінах ВНЗ (ВВНЗ) насамперед, у форматі кафедр. Питання визначення, а також існування дійсно наукових шкіл мають бути одним з глобальних вимірів ВНЗ і насамперед класичного університету. Їх наявність і діяльність мають бути відповідями на виклики епохи бурхливого розвитку освіти та науки сьогодення. При цьому дуже важливо розпізнавати ознаки існування дійсно наукових шкіл. Історія розвитку світової науки, на погляд автора, визначає наступні пріоритетні ознаки існування наукових шкіл:

- наявність вчених – пассіонаріїв, здатних не тільки на рівні осіяння (інтуїції) уявляти природу явища, формувати наукові ідеї, висувати гіпотези, організовувати і проводити експериментальні дослідження і підводити результати наукових вишукувань до системи умозаключень, але й здатних вести за собою своїх учнів;
- наявність наукових відкрить як найвищих форм наукового знання, винаходів світового значення;
- публічне визнання існування наукової школи на міжнародному рівні (видатними вченими, членами комітетів по присудженню міжнародних премій, наприклад, Нобелівської та ін.);
- підтвердження послідовності, спадковості і приналежності наукових вишукувань основним науковим напрямкам наукової школи на протязі змін як мінімум одного-двох поколінь вчених;
- генерація «вчених - пасіонаріїв» в стінах наукової школи.

Слід зазначити, що наведені ознаки буде правильним відносити до класу «достатніх», які притаманні видатним науковим школам.

На сьогодні успішному формуванню та становленню наукових шкіл на кафедрах ВНЗ (ВВНЗ) має сприяти їх націлювання не тільки на вирішення, у першу чергу, відокремлених наукових проблем, а й націлювання на вирішення насущних педагогічних проблем. Дієвим засобом вирішення проблемних педагогічних питань академії слід, у першу чергу, враховувати поєднання зусиль провідних представників методичних і наукових шкіл. Формуванню і розвитку цих шкіл, їх діалектичній системній взаємодії має приділятися сама серйозна увага з боку методичної та наукової рад ВНЗ (ВВНЗ). Вирішення саме педагогічних проблем має бути основним предметом роботи методичної ради навчального закладу. Тому зусилля з наукової роботи науково-педагогічні працівники (НПП) в значній мірі мають бути спрямовані на розвиток навчально-методичної роботи.

Нажаль, тепер країна переживає не кращі часи. Однак саме в цей час з метою формування її конструктивного майбутнього має приділятись сама серйозна увага підготовці справжніх фахівців і в тому числі у військовій сфері-фахівців, які будуть гідно служити трудовому народу майбутньої України.

Висновки

1. Основою розвитку навчально-методичної та наукової роботи у ВНЗ ВВНЗ має бути своєчасне викриття, формулювання і вирішення педагогічних проблем, які існують на рівні кафедр, факультетів, закладу у цілому. Своєчасне формування, насамперед, професорським і доцентським складом ідей, які на

рівні інтуїції пояснюють педагогічні явища, висування гіпотез, постановка і проведення педагогічного експерименту і після всього цього формулювання умовиводу має складати зміст зазначеного розвитку.

2. Дієвим засобом вирішення педагогічних проблем у ВНЗ (ВВНЗ) є поєднання зусиль, насамперед,провідних представників методичних і наукових шкіл. Становленню і розвитку цих шкіл, їх системній взаємодії має приділятись сама серйозна увага з боку методичної і наукової рад ВНЗ (ВВНЗ). Вирішення саме педагогічних проблем має бути основним предметом методичної ради з метою узагальнення, у першу чергу, передового методичного досвіду. Показові заняття мають відігравати у цьому провідну роль як завершальна стадія педагогічного експерименту.

3. Зусилля з наукової роботи НПП в значній мірі мають бути спрямовані на розвиток навчально-методичної роботи. На сьогодні необхідно значно підвищити акцент, насамперед, на актуальність і реалістичність наукових напрацювань саме у цьому напрямку.

4. в цілому розвиток навчально-методичної та наукової роботи ВНЗ (ВВНЗ) має визначатись вітчизняною педагогічною концепцією вищої освіти України і відповідних педагогічних концепцій самих ВНЗ (ВВНЗ). Їх розроблення має бути одним з пріоритетних педагогічним завданням сьогодення.

Грабовська І.М., к.філос.н.,
старший науковий співробітник,
Центр українознавства філософського факультету,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

РОЛЬ СУЧАСНОГО УКРАЇНОЗНАВСТВА У РЕАЛІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ, НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ ФУНКЦІЇ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Протягом усієї своєї історії класичний європейський університет у кращих своїх взірцях реалізував на практиці не лише освітньо-наукову, але і виховну роль. Тут формувалась особистість студента (по можливості) як цілісної гармонійної людини, що в подальшому житті користується не лише набутими знаннями, але і життєвим досвідом, придбаним у спілкуванні та ширше – життєдіяльності у стінах університету. Не даремно університет називався із Середньовіччя «Альма-матер», що, як відомо, з латини перекладається як «матір-годувальниця» і означає місце, де особистість зростала професійно та виховувалась духовно. Інша річ, чи декларувалось таке завдання вищою школою спеціально, чи ні.

Ситуація в сучасній Україні вимагає свідомого позиціонування університетами себе не лише як освітньо-наукових, але і виховних установ, що

здатні активно впливати на формування світогляду та життєвої позиції особистості, насамперед, студентства.

І в цьому плані особливого значення набуває роль українознавчої науки та українознавства в цілому як навчальної дисципліни. Сучасне українознавство може бути використане як наукове підгрунтя формування ідеології українського спротиву в умовах протистояння неоімперії Кремля. На початку XXI ст. в Росії почав формуватись новий напрямок досліджень – "росієвєдєніє" (росієзнавство). Згодом починається набір студентів на перший в Росії факультет росієвєдєнія. Вже у 2007 р. в російських школах починає вводитись "Отєчєствовєдєніє". Самі автори проекту – І. Чубайс та його команда – не приховували, що це засіб формування новітнього російського патріотизму, боротьба за людину, її мізки та за "русскую государствєнность". Сьогодні цей напрямок в Росії опосідають куди менш ліберальні індивіди, ніж Чубайс, і вони розглядають «отєчєствовєдєніє» як засіб насамперед "восстановлєнія билого вєлічія государства російского, основанного на прінципє самодєржавія, православія і народності". У цій новій галузі наукового знання історія Росії розпочинається звичайно ж із Київської Русі, а вся історія "вєлікой імперії", "русской цивілізациі" була побудована на величезній любові і тязі до єдиного "русского ядра" "прєждє всєго славянскіх народов-братьєв" і стала "основой формірованія руского міра". Отже, сучасне «росієвєдєніє» стає потужною опорою путінізму у боротьбі за мізки насамперед молодих росіян. Для забезпечення боротьби за людину задіяні потужні сили. Це не означає, що українські університети повинні поставити завдання "догнати і перегнати" росієвєдєніє. Адже сучасне українознавство утвердилося в добу новітньої незалежності України і вже має чимало вагомих здобутків як науковий дискурс. Сучасне українознавство як фундаментальна наука розпочало своє формування з початком існування української незалежної держави, коли в низці українських вишів, насамперед у Львові та Києві почали створюватися кафедри, центри та інститути українознавства. Хоча в українській постсовєтській науці українознавчий дискурс був явищем новим (оскільки академічне українознавство було розгромлене та знищене в 30-х рр. XX ст., а науковці-українознавці поплатились життям за сам факт приналежності до даної галузі наукового знання), воно спирається на потужну інтелектуальну традицію кінця XIX - початку XX ст. та спадок української інтелектуальної діаспори, яка ніколи не полишала працю на ниві самопізнання. Адже українознавство відноситься до так званих "себезнавчих" наук. До таких у сучасному світі належать американські студії, канадійські студії, індіанські студії тощо.

Для сучасної України українознавчий дискурс набуває особливого значення. оскільки саме він повинен і здатен стати науковим підгрунтям "боротьби за мізки". Толерування українознавства сучасними українськими університетами є нагальною потребою часу.

Усик В.І., к.е.н., доц.,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

РОЛЬ ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИКИ У ВИХОВАННІ МОЛОДІ

Органічне поєднання навчання та виховання в університеті дає можливість забезпечити підготовку висококваліфікованих спеціалістів, молодь, свідомо діючу, морально зрілу, соціально не байдужу, адже ідеалом виховання є гармонійно розвинена, високоосвічена, соціально активна та національно свідома людина, яка наділена глибокою громадянською відповідальністю, високими духовними якостями, родинними й патріотичними почуттями, є носієм найкращих надбань національної та світової культури, здатна до саморозвитку та самовдосконалення[1, с. 109].

В умовах сьогодення, коли Україна переживає важкий період і в політичному, і в соціально-економічному аспектах, актуальним є питання виховання серед молоді справжніх лідерів – освічених, впевнених, амбіційних, здатних до рішучих кроків та до того аби очолити процеси економічного, політичного та духовного відродження суспільства та країни.Молодь – це основа для здійснення реформ в країні, адже це найбільш динамічна група населення, яка постійно розвиваючись являє собою інтеграційну основу, об’єднує і розвиває досвід попередніх поколінь, сприяючи соціальному прогресу. Успіх та ефективність реформ, які впроваджуються в країні залежить саме від вивчення світу цінностей сучасної молоді.

Сприяння професійному та особистісному розвитку студентів, поглиблення спеціалізації безпосередньо на робочому місці, набуття досвіду роботи або підвищення кваліфікації за фахом відбувається, як правило, шляхом організації та проходження професійної діяльності на тих базах практики, які відповідають їхньому майбутньому фаху[2].

В сучасних умовах розвитку перед майбутніми фахівцями стоїть завдання не лише отримати глибокі теоретичні знання за спеціальністю, але й вміти їх використовувати у практичній діяльності. Щоб сформувати потужний кадровий потенціал роботодавці повинні залучати до своєї діяльності студентів, надаючи їм можливість не тільки здобути практичний досвід в цьому напрямку, а й активізувати розвиток своїх особистісних якостей. Але, на жаль, переддипломна практика має формальний характер, а випускники, як свідчить статистика, після закінчення ВУЗу або взагалі не знаходять роботу, або працюють не за спеціальністю, на якій провчилися 5 – 6 років [3].

Сьогодні в Україні є потреба в побудові дієвої системи громадянської освіти та необхідність заохочення молоді до участі у суспільно – політичному житті на державному та місцевому рівні. Тому вважаємо вкрай необхідним включення в програму практики студентів участь в громадській діяльності та в діяльності органів студентського самоврядування, адже це формує у студентів творче ставлення до навчання, громадської діяльності та суспільно корисної праці; сприяє всебічному розвитку особистості шляхом включення в різні види

діяльності та правильній організації вільного часу студентів; встановлює та підтримує контакти з молодіжними організаціями різних ВНЗ України та інших країн.

Список використаних джерел:

1. Кульчицький Віталій. Патріотичне виховання у контексті формування гуманітарної освіченості фахівців нового покоління / Віталій Кульчицький // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки: серія педагогічні науки. – 2016. – № 1(303). – Т.1.- С.106 – 112.
2. Купрій Т.Г. Практика співробітництва (стажування) українських політичних інституцій із студентами вищих навчальних закладів: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції "Освітня політика", 2013[Електронний ресурс] . – Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/2474/
3. Усик В. Деструкція та трансформація переддипломної практики: евалюація та нові можливості: матеріали II міжнародної конференції “Креативна деструкція”: інноваційні практики в академічних дослідженнях та викладанні, 26–28 травня 2016 року, м. Чернівці [Електронний ресурс] / Освітні тренди. – Режим доступу: http://www.edu-trends.info/cher-ukraine-conference-2016/

Асланов Галандар, аспірант,
Міжрегіональна академія управління персоналом

ЗДОРОВ’Я ЛЮДИНИ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

Упродовж усього розвитку суспільства здоров’я вважали одним із найважливіших орієнтирів життя людини й однією з умов реалізації її життєвих планів, творчого, інтелектуального потенціалу. Як переконує вивчення спеціальної літератури, здоров’я – це природний стан організму, що характеризується його рівновагою з довкіллям і відсутністю будь-яких хворобливих змін, визначається комплексом біологічних (спадкових і набутих) і соціальних чинників.

Для підтримання фізіологічно нормального стану здоров’я людина мусить знати особливості функціонування організму, його систем та органів, слідкувати завласним здоров’ям, реагуватина відхилення від норми й усіма можливими способами усувати їх. Зокрема, як переконливо доводить В. Назарук, для успішного виконання професійних обов’язків майбутньому лікареві потрібно мати достатній рівень розвитку всіх фізичних якостей, таких як: сила, витривалість, гнучкість, швидкість, спритність та прудкість [4]. Крім того, специфічна лікарська діяльність потребує оптимальної координації рухів і розвиненої на високому рівні м’язової чутливості. Пояснення цього знаходимо і у результаті власних спостережень, і працях науковців: ненормований робочий

день (нічні та позапланові чергування лікарів та медсестер); значні фізичні навантаження (складна робота працівників швидкої допомоги, лікарів МНС, сімейних та дільничних лікарів, медичних працівників у сільській місцевості, багатогодинні, виснажливі операції, які проводять хірурги та їхні асистенти, надання першої медичної допомоги, транспортування хворих чи потерпілих; точність рухів та м'язової координації (життєво важлива робота вертебрологів, анестезіологів, кардіо та нейрохірургів, акушерів, травматологів та ортопедів) [4].

Вивчення наукових праць переконує, що дослідники виділяють психічне й психологічне здоров'я особистості. Л. Коробко переконує, що психічне здоров'я стосується психічної діяльності, характеристик процесів та властивостей когнітивної й емоційно-вольової сфер. Психологічне здоров'я є втіленням соціального, емоційного та духовного благополуччя (як ресурсу та стану), оскільки є потенційною передумовою забезпечення життєвих потреб щодо активного способу життя, досягнення власних цілей, адекватної й оптимальної взаємодії із людьми. Психологічне здоров'я стосується його семантичних аспектів, властивостей „Я" та охоплює сутнісні властивості ціннісно-мотиваційної та ноогенної сфер людини [3]. Таким чином, аналіз і синтез наукових досліджень з проблеми дає змогу дійти висновку, що психічне здоров'я пов'язане з особливостями мислення людини, її характеру і здібностей, зумовлює індивідуальну реакцію на певні життєві ситуації тощо. Натомість психологічне становить баланс між реаліями суспільства й соціальними, емоційними і духовними потребами особистості.

Не викликає заперечень думка, що людина є соціальною істотою, а отже, її здоров'я соціально ціннісне і становить передумову для успішної соціологізації. Особливо слід наголосити на „доброзичливій" взаємодії людей у суспільстві, в основі якої, на наш погляд, є взаєморозуміння, взаємосприйняття, взаємоповага, взаємодопомога. Соціальне здоров'я особистості забезпечується не тільки фізичним і психічним благополуччям людини, а й станом духовного здоров'я соціального середовища. Проте гармонійно розвинена особистість (з високим рівнем культури здоров'я) здатна не тільки протистояти впливам хворого суспільства, а й активно сприяти його оздоровленню [2, с. 76]. Однією з ознак соціального здоров'я є прагнення до загального блага, активна участь у громадській роботі, здатність зацікавлено ставитися до вирішення соціальних проблем [1, с. 22]. Погоджуємося з думкою науковців, що сформованість соціального здоров'я відбивається в соціальній активності людини, рівні засвоєння професійної і загальної культури, умінні гармонізувати відносини із самим собою, з іншими людьми і природою; є одним із основних показників благополуччя життя і гармонічного розвитку суспільства, його культурного рівня.

Вивчення наукових праць переконує, що, крім соціального, виділяють ще й духовне здоров'я, яке залежить від духовного світу особистості, складників духовної культури людства (освіти, науки, релігії, моралі, етики, ставлення до сенсу життя, власних ідеалів, світогляду). На нашу думку, це правомірно,

оскільки піклуючися лише про здоров'я тіла і забуваючи про „здоров'я духу", людина зосереджується передусім на тваринних інстинктах. Підтвердженням цього є висновки, зроблені В. Науменко: духовний світ людини успішно формується на основі здорового організму. Саме здоров'я є джерелом духовної бадьорості й оптимізму, впевненості у собі та своїх творчих здібностях, стає важливою умовою культурного розвитку людини. З іншого боку, духовне в людині здійснює зворотний вплив на її фізичний стан і може стати джерелом прагнення до здорового способу життя [5, с. 34].

Отже, здоров'я особистості є своєрідним відбитком соціального й економічного добробуту країни, одним із показниківії суспільного прогресу, важливим чинником, що впливає на якість та ефективність працездатності людини.

Узагальнюючи думки науковців, доходимо висновку, що фізичне (біологічне) здоров'я становить основу загального здоров'я людини і впливає на його самопочуття, бадьорість, енергійність і працездатність, відповідно психологічне здоров'я є такою формою життєдіяльності, що забезпечує необхідну якість життя і достатню його тривалість, соціальне здоров'я є основою соціального життя людини в суспільстві, духовне – забезпечує рівновагу між здоровим і душевним станом організму.

Список використаних джерел:

1. Бобро А. А. Сутність поняття „соціальне здоров'я" у науковій літературі / А. А. Бобро // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. – Вип. 122. – Чернігів : ЧНПУ, 2014. – С. 19–23. (Серія: Педагогічні науки).
2. Євтух М. Б. Проблема соціального здоров'я в Україні / М. Б. Євтух // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. – 2015. – Вип. 124. – С. 74–77.
3. Коробко Л. Психологічне здоров'я людини в контексті здорового способу життя [Електронний ресурс] / Лариса Коробко // Український науковий журнал. Освіта регіону. Політологія. Психологія. Комунікації. – 2011. – №2. – Режим доступу до статті: http://social-science.com.ua/article/489].
4. Назарук В.Л.Складові культури здоров'я в професійній діяльності майбутнього лікаря та їх характеристика / В.Л. Назарук // Вісник Запорізького національного університету. Фізичне виховання та спорт. – № 1(7). – 2012. – С.177–183.
5. Науменко Н. В. Формування духовного здоров'я особистості як сучасна педагогічна проблема / Н. В. Науменко // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер. : Психолого-педагогічні науки. – 2012. – № 2. – С. 32–35.

Бровко К.А., аспірантка,
Київський університет імені Бориса Грінченка

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТІВ

Вимоги до особистісних якостей майбутнього викладача вищого навчального закладу значно зросли у зв'язку з сучасними міграційними процесами, розширенням кола завдань у сфері вищої освіти, ускладненням міжособистісних, міжетнічних, міжкультурних взаємин у суспільстві. Етнонаціональна специфіка Української держави зумовлює потребу вивчення, прогнозування, пошуку оптимальних форм та засобів вирішення суперечностей, що виникають у галузі освіти й мали б стати дієвими чинниками консолідації нації.

Різноманітні аспекти феномену толерантності досліджували науковці (В. Сухомлинський, Г. Сковорода, Г. Солдатова, І. Бех, Л. Завірюха, О. Вербицький, Ю. Тодорцева, М. Горват, Т. Черняєва, Ч. Тейлор, У. Кімліка, О. Асмолов, О. Грива, М. Уолцер, П. Ніколсон та ін.) [1,2,3,4,5,6]. Незважаючи на те, що толерантність розглядається науковцями в різних контекстах, специфіка її формування в умовах університету ще не ставала предметом спеціального розгляду, що зумовлює потребу окремого вивчення проблеми.

Під толерантністю ми розуміємо інтегративне особистісне утворення, що характеризується здатністю студентів з повагою ставитися до поглядів, інтересів, вірувань інших людей, їх національності й виявляється в емоційно - ціннісному ставленні дооточуючої дійсності, самого себе; умінні конструктивної взаємодії з іншими.

Важливою умовою ефективного формування толерантності є адекватно обрані форми, методи, засоби й технології навчання. До найбільш дійових методів навчання слід віднести: метод проектів, диспути, рольові ігри, дискусії, тренінги, бесіди, розповіді, роз'яснення, мозковий штурм, кейс-метод, круглий стіл. Серед ефективних методів формування толерантності слід також виділити вивчення циклу таких дисциплін, як «Полікультурна педагогіка», «Релігієзнавство»,«Культурологія», «Педагогічна деонтологія», «Тренінг розвитку комунікативної компетентності майбутніх викладачів вищих навчальних закладів», «Етнопсихологія», «Етнопедагогіка», «Етика», «Педагогічна майстерність», «Філософія», «Етносоціологія» та ін. [4]

Отже, метою сучасної освіти є формування особистості здатної до активної життєдіяльності у сучасному соціумі та толерантного ставлення до оточуючого світу. Формування культури толерантного спілкування студентів є важливим фактором побудови консолідованого суспільства, що передбачає визначення необхідних педагогічних умов формування толерантності студентів, залучення їх до спеціально організованих видів діяльності, які реалізовуються за допомогою певних форм, методів та засобів з урахуванням специфіки психолого-соціального розвитку студентів університетів України, а

також залежно від розвитку системи вищої освіти та потреб сучасного ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Асмолов А. Г. О смыслах понятия толерантность / А. Г. Асмолов, Г. У. Солдатова, Л. А. Шайгерова // Век толерантности : научно-публицистический вестник. – М., 2001. – С. 8 – 18.
2. Бех І. Д. Гуманізація виховного процесу // Енциклопедія освіти (Акад. пед. наук України); [головний ред. В. Г. Кремень]: статті Бех І. Д. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 155 – 156.
3. Кривошапка І. В. Толерантність як особистісна передумова формування професійної майстерності педагога / І. В. Кривошапка // Витоки педагогічної майстерності. – 2012. – №10. – С. 162 – 165.
4. Тодорцева Ю. В. Педагогіка толерантності: [методичні рекомендації] / Ю. В. Тодорцева. – Одеса: СВД Черкасов М. П., 2004. – 90 с.
5. Nicholson P. Toleration as a Moral Ideal [Електронний ресурс] / P. Nicholson // Philpapers. – 1985. – P. 158. Режим доступу: http://philpapers.org/rec/NICTAA
6. Scanlon T. M. The Difficulty of Tolerance. Essays in Political Philosophy. – T.M. Scanlon (ed.), Cambridge: Cambridge University Press, 2006. – P.187 – 201.

Цибульник М.О., аспірантка,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

КЛАСИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЯК ОСЕРЕДОК ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-СВІДОМОЇ ЕЛІТИ

Останнім часом в Україні класичний університет асоціюється з наданням якісних освітніх послуг, з підготовкою висококваліфікованих фахівців для різних галузей економіки. З цією думкою охоче погоджуються чимало роботодавців, алецей підхід занадто звужує реальну роль класичних університетів у сучасному суспільстві.

Класичний університет не лише має якусь власну ідею, яка формує його призначення, але також сам якнайтісніше пов’язаний з продукуванням і поширенням найрізноманітніших наукових, культурних та суспільно-політичних ідей. Він насамперед покликаний виховувати національно свідому еліту, що, у свою чергу, розвиває власну державу. Відбувається розподіл повноважень між державою та університетом, в якому останній бере на себе певні зобов’язання, але працює в умовах автономії, з метою виховання гармонійно розвиненої особистості.

Дотепер академічна спільнота студентів і викладачів є добровільним об’єднанням саме заради розвитку науки. Але у цьому процесі здійснюються

також й інші завдання, найважливішим з яких є виховання самостійно мислячого інтелектуала і громадянина.

Вже найдавніші вищі навчальні заклади не обмежували свої завдання тільки навчанням або підготовкою кадрів для тих чи інших сфер діяльності. Зокрема, у створеному імператором Адріаном Римському першому атенеї не тільки вивчали граматику, елоквенцію (риторику), філософію, діалектику (логіку) та юриспруденцію. Він також був важливим культурним центром, де за участі еліти суспільства, у тому числі - й римських імператорів, регулярно відбувалися читання поетичних та наукових творів. Як зазначав Ортега-і-Гассет, головною метою вже середньовічних університетів також були не професіоналізація та дослідження, а загальна культура. Її розуміли як певну систему життєвих уявлень про світ і людство – тобто сукупність принципів, покликаних ефективно спрямовувати діяльність людини. Основними завданнями класичних університетів постає збереження, розвиток і передавання наступним поколінням цієї культури

Слід підкреслити, що і законодавчі документи, на яких базується навчально-виховний процес в вищих навчальних закладах України: Конституція України, Декларація прав людини, Закони України «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року – також наголошують на виховній та національно-патріотичній функції класичного університету. Пріоритетними напрямками в реалізації Концепції навчальної та виховної роботи в класичному університеті на сьогодення є формування особистості, яка усвідомлює свою приналежність до українського народу, спрямована на втілення в життя української національної ідеї, виховання демократичного, антропологічного світогляду, яка поважає громадянські права і свободи, традиції народів і культур світу, а також національний, релігійний, мовний вибір кожної людини.

Отже, сучасний етап розвитку суспільства потребує особливої уваги до формування духовної сфери випускника класичного університету. Адже саме високоосвічена, інтелектуальна людина стає рушійною силою нових зрушень, частиною національно-свідомої еліти. Сьогодні як ніколи вимагається створення умов для прояву вільної, творчої і моральної особистості, яка володіє інтелігентністю у повному об'ємі її класичних якостей. Становлення такої особистості можливе тільки при збереженні і відродженні духовно-історичних цінностей своєї країни, пріорітетного розвитку культури, науки і освіти як необхідних джерел прогресу суспільства з гарантованим майбутнім.

Список використаних джерел:

1. Національна доктрина розвитку освіти (17 IV 2002) / Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/347/2002.
2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року / Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/344/2013.
3. Місія університетів у світі: історія та сучасність / В. Бахрушин // Освітній портал / Режим доступу: http://www.osvita.org.ua/articles/1847.html.

Секція 9. Фінансова та управлінська автономія університетів

Каленюк І.С., д.е.н., проф.,
головний науковий співробітник,
Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України

ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ПОШУК НОВИХ ПІДХОДІВ

В сучасному складному глобальному та інформаційно насиченому середовищі країни світу знаходяться в пошуку нових моделей управління освітою, нових гнучких систем фінансування та організації освітньої діяльності. Практика державного фінансування освіти в сучасному світі постійно розвивається, постійно змінювані внутрішні та зовнішні умови функціонування галузі диктують необхідність формування прозорого, цільового, стимулюючого характеру фінансування бюджетних сфер і освіти у тому числі, з посиленням елементів відповідальності та зменшенням впливу суб'єктивних чинників на прийняття фінансових рішень в системі освіти.

Ключовою проблемою удосконалення фінансування системи освіти (і не тільки її) є підвищення ефективності державних видатків, що зумовлює пошук нових підходів та механізмів. Всі існуючі методи фінансування системи освіти можна поділити на ***кошторисний***, ***нормативний, за результатами діяльності*** та ***програмно-цільовий.***

Кошторисне фінансування здійснюється за допомогою складання кошторису на основі розрахунку встановлених груп витрат, а загалом обсяги фінансування залежать від рівня минулого року. ***Нормативне*** фінансування передбачає більш системне врахування різноманітних нормативів при визначенні обсягів фінансування навчальних закладів. Нормативи можуть стосуватися або окремих параметрів функціонування закладів (співвідношення викладачів і студентів для різних профілів ВНЗ та рівнів підготовки) або окремих категорій витрат (на придбання обладнання, меблів, автомобілів, комп’ютерів тощо). Фінансування у даному випадку має здійснюватися щорічно за нормативами, але фактично все-таки цифри минулого року завжди залишаються орієнтирами для фінансуючих органів. ***Програмно-цільовий*** метод фінансування не суперечить і може доповнювати інші практики. За даного підходу фінансування здійснюється в межах прийнятих великих цільових програм, в яких чітко визначені цілі, етапи та виконавці.

Актуальним напрямом удосконалення механізмів державного фінансування вищої освіти у світі виступає побудова таких механізмів, які б враховували ***результати діяльності*** навчальних закладів. Обчислення обсягів фінансування навчальних закладів на основі врахування результатів їх

діяльності актуалізує декілька питань. По-перше, визначення тих результатів, які можуть стати індикаторами для фінансування. По-друге, опрацювання механізмів розподілу фінансових ресурсів. Врахування результатів діяльності як основи для фінансування безперечно означає ускладнення самої процедури виділення фінансових коштів. Тому не менш складним питанням є і впровадження у практику бюджетування принципів врахування результатів освітньої чи господарської діяльності навчальних закладів.

Світовий досвід фінансування вищих навчальних закладів за результатами діяльності є надзвичайно різноманітним і цікавим для вивчення. Так, в США практика фінансування за результатами діяльності дуже різноманітна, практично кожний штат застосовує свої формули результативного фінансування.

Наприклад, у штаті Мен починаючи з 2014 року базове фінансування закладу зростає від 5% до 30% в рік на основі успішності. Для цього базовими є наступні показники: кількість присуджених дипломів (додаткові бали за випускників старше 30 років, отримувачів соціальних стипендій); кількість випускників за природничими, технічними, математичними, інженерними спеціальностями (STEM), охороні здоров’я та ін. пріоритетних галузях; кількість та обсяги дослідницьких грантів та інших контрактів за рік; кількість присуджених дипломів на 100 тис. дол. доходів від плати за навчання, державних асигнувань та інших доходів.

В Массачусетсі 2-річні коледжі отримують базове фінансування на основі чисельності студентів та додаткове фінансування за такою формулою: 50% на основі завершених семестрових кредитних годин та 50% - на основі показників успішності. До таких показників віднесено: отримані сертифікати про завершене навчання; соціальні трансферти; завершені 30 кредитів; повністю завершені математичні та англійські курси; отримані дипломи і сертифікати на 100 студентів приведеного контингенту; отримані дипломи і сертифікати, присуджені студентам, що отримували соціальні стипендії або у важливих галузях.

У Флориді з 2014 року кожний заклад отримує вагу від 1 до 5 балів залежно від успішності за 10 показниками. Для отримання базового фінансування заклади мають заробити не менше 25 балів. Якщо заклади набрали 26 і більше балів, вони отримують додаткове фінансування. Ті, що не набрали 25 балів та три найнижчі заклади не отримають додаткового фінансування та поступово їх фінансування буде скорочуватися на 1% в рік. До показників успішності віднесено: відсоток бакалаврів, працевлаштованих чи/або продовжуючи свою освіту протягом року після закінчення; середня заробітна плата випускників, що працюють у Флориді протягом року після закінчення; середні витрати на 1 випускника; норма випуску за 6 років; норма прогресу успішності; кількість випущених бакалаврів стратегічних напрямів; відсоток випускників, що отримували соціальні стипендії; кількість присуджених дипломів за стратегічними напрямами.

Раєвнєва О.В., д.е.н., проф.,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

УНІВЕРСИТЕТСЬКА СИСТЕМА ІНСТИТУЦІЙНОЇ АВТОНОМІЇ ЯК КОМПОНЕНТСАМОРОЗВИТКУ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Сучасні процеси глобалізації нерозривно пов'язані з інтернаціоналізацією освітньої та наукової діяльності, що передбачає радикальні інноваційні зрушення в сфері освіти і науки, загальне розширення автономізації освітньої діяльності університетів України. Закон "Про вищу освіту", перш за все, фокусується на ідеї університетської автономії, що означає більшу самостійність ВНЗ у фінансовій, економічній і організаційній сферах діяльності. Це дозволяє здійснювати кардинальні зміни в державній політиці щодо розвитку вищої освіти, які ґрунтуються на принципі міжнародної інтеграції системи вищої освіти України в світовий освітянський простір. Враховуючи це, перед науковцями стоїть важливіше завдання сьогодення – переосмислення сутності інституційної автономії діяльності українських університетів на підставі визначення факторів, що зумовлюють її становлення, комплексного аналізу та своєчасного корегування державної науково-освітньої політики, спрямованої на формування підґрунтя нарощування конкурентного потенціалу системи вищої освіти країни [1].

Важливою передумовою дослідження проблеми автономізації діяльності університетів є також необхідність у XXI столітті перетворення ВНЗ у інноваційно-активний освітній, науково-дослідницький центр, що неможливо без надання ВНЗ свободи формування тактико-стратегічних орієнтирів свого розвитку на підставі свободи розробки стандартів освіти, визначення пріоритетних напрямків підготовки фахівців певних спеціальностей для потреб суспільства та ринку праці, свободи залучення та розпорядження фінансовими коштами тощо [2]. Специфічною особливістю для України є те, що ці завдання мають бути вирішені в умовах обмеженості кількості абітурієнтів, що зумовлено негативною демографічною тенденцією в країні, ресурсного забезпечення та, як наслідок, фінансових можливостей ВНЗ, що, нажаль, недостатні для ефективної конкуренції національних університетів в глобальному освітньому просторі.

Результати проведених багаторічних досліджень науковцями Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця [3 – 7], в напрямку пошуку нових підходів до підвищення якості вищої освіти, форм взаємодії з бізнес-структурами та розробки інформаційно-математичного інструментарію посилення привабливості та конкурентоспроможності українських ВНЗ на національному та світовому ринку освітніх послуг дозволили сформувати наступні гіпотези щодо необхідності формування дієвого підґрунтя інституційної автономії ВНЗ, а саме:

Гіпотеза 1. Підвищення рівня конкурентоспроможності держави на світовому рівні неможливо без перманентної модернізації системи вищої освіти відповідно до пріоритетних напрямків розвитку світового освітянського простору XXI століття.

Гіпотеза 2. Реформування системи вищої освіти України має бути спрямована на інтеграцію до світового та європейського освітнього простору за рахунок посилення автономії ВНЗ, що підвищує якість освіти та іміджевої привабливості національних університетів.

Гіпотеза 3. Інституційна автономія ВНЗ підвищує його властивості як суб'єкту підприємницької діяльності та є засобом стимулювання закладів освіти до інноваційно-активного пошуку шляхів, форм та інструментів підвищення власної конкурентоспроможності як на національному, так і на європейському ринку освітніх послуг.

Гіпотеза 4. Система інституційної автономії ВНЗ є багаторівневою й складноструктурованою, ґрунтується на системному, маркетингово-орієнтованому підходах та має віддзеркалювати ефективні взаємозв'язки та організаційні форми взаємодії в площині «ВНЗ – ринок праці» та «ВНЗ – ринок уподобань населення».

Гіпотеза 5. Дієвість інституційної автономії ВНЗ залежить від необхідності створення інформаційно-аналітичної та модельної системи самооцінювання привабливості ВНЗ на освітньому ринку, ринку праці та ринку уподобань населення.

Комплекс наведених вище гіпотез становить методологічну основу розробки **внутрішньо-університетської системи інституційної автономії**, яка дозволить поєднати оцінку оперативних та потенційних можливостей ВНЗ щодо надання освітніх та науково-практичних послуг з потребами ринку праці, ринку освітніх уподобань населення та стратегічними орієнтирами розвитку національного економіки. Структурними складовими цієї системи виступають підсистема моніторингу іміджевої привабливості ВНЗ для різних цільових груп споживачів освітніх послуг та привабливості спеціальностей для абітурієнтів й працедавців, підсистема самооцінювання діяльності ВНЗ,підсистема моделювання трендів розвитку та зміни переваг ринку праці, ринку освітніх послуг та ринку освітніх уподобань споживачів освітніх послуг, підсистема внутрішньоуніверситетського розподілу державного фінансування.

Впровадження такої системи є інструментом самоорганізації та саморозвитку всіх складових інституційної автономії ВНЗ – академічної, організаційної, фінансової, кадрової в сучасних умовах модернізації системи вищої освіти України та суттєво посилить конкурентні позиції ВНЗ як на національному, так й на міжнародному ринку.

Список використаних джерел:

1. Автономія університетів України. Аналіз і план дій. Відділ з питань управління, фінансування та розробки державної політики. – Асоціація Європейських Університетів 2012-2015, 38 с. Електронний ресурс: http://ipd.kpi.ua/documents/athena

2. Луговий В. І., Калашнікова С. А., Слюсаренко О. М., Таланова Ж. В. Автономія та лідерство в європейському просторі вищої освіти // Вища освіта України. – 2014. - №1. – С. 14-20
3. Ponomarenko V., Rayevnyeva O., Stryzhychenko K. Investigation of Demand and Stability of Ukrainian Educational Market. Asian Journal of Applied Sciences (ISSN: 2321 – 0893) Volume 03 – Issue 01, February 2015 – P. 50 – 58.
4. Регулювання потреби у фахівців з вищою освітою для національної економіки: методологічне та інформаційно – модельне забезпечення: Монографія. / Під наук. ред. докт.екон.наук, проф. Пономаренко В. С., докт. екон. наук, проф. Раєвнєвої О. В. – Х.: ФОП Александрова К. М., 2015. – 504с.
5. Раєвнєва О.В. Іміджева привабливість вищих навчальних закладів як фактор нецінової конкуренції на ринку освітніх послуг. - «Вища школа», №9-10, 2015. – С. 109-126
6. Управління забезпеченістю національної економіки фахівцями з вищою освітою: досвід перетворень, теоретико-інструментальне підґрунтя: монографія / Під наук ред. докт. екон. наук, проф. В. С. Пономаренка, докт. екон. наук, проф. Раєвнєвої О. В., к.е.н., доц.Єрмаченко В. Є. – Х.: ФЛП Александрова К. М., 2014. – 288 с.
7. Інтегрована система «Вища школа – бізнес-структура»: методологія та концептуальні засади побудови. Під ред.. д.е.н., проф. Пономаренка В. С., д.е.н., проф. Раєвнєвої О. В. Монографія. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2011. – 160 с.

Вергун В.А., д.е.н., професор кафедри міжнародного бізнесу,
Ступницький О.І., к.е.н., професор кафедри міжнародного бізнесу,
Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІННОВАЦІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТІВ «ТРЕТЬОГО ПОКОЛІННЯ»

Глобалізаційні виклики, що постають перед сучасним постіндустріальним суспільством, об’єктивно перетворюють освіту та науку у вирішальний чинник подальшого інноваційного розвитку країн, посилення їх конкурентних позицій у глобальному середовищі, забезпечення високих життєвих стандартів населення [1, с. 6]. Під впливом глобалізації та інформаційно-технологічної революції відбуваються не лише кількісні, але й суттєві якісні зміни у суб’єктах науково-освітніх систем, перш за все класичних університетах світового співтовариства. Однією з таких змін є становлення і динамічний розвиток у розвинених країнах, зокрема США, університетів «третього покоління», характерними ознаками яких виступають інноватиність, високий рівень

гнучкості та адаптації до нових технологічних викликів, розширення масштабів здійснення НДДКР, тісна взаємодія з бізнес-структурами, створення старт-апів та інших малих інноваційних підприємств в рамках університету, наявність організаційно-економічного механізму, здатного забезпечити ефективне використання інновацій, що створюються у сегменті вищої освіти.

Активізація науково-технічної та інноваційної діяльності у сфері освіти спрямована не стільки на забезпечення лідерства нових університетів у галузях гуманітарних, соціально-економічних, природничих і технічних наук, скільки на їх перетворення у «виробників» нових знань, активних учасників їх поширення та використання шляхом інноваційної діяльності. Принциповими особливостями сучасного нового університету «третього покоління» виступають:

- міждисциплінарність досліджень і розробок;
- тісне співробітництво з реальним сектором економіки;
- розвиток малого інноваційного підприємництва в межах університету;
- формування інноваційних виробництв і організація управління інноваційними структурами;
- інтернаціоналізація наукової діяльності і формування міжнародних дослідницьких колективів, проведення стажувань у закордонних наукових центрах, публікації результатів наукових досліджень у провідних закордонних виданнях.

Університети третього покоління вирішують завдання генерації нових знань і формування інноваційного інтелектуального середовища, прогнозування подальшого науково-технологічного розвитку та залучення молодих фахівців до наукових досліджень [2].

Вирішення цих завдань є складовою частиною стратегії розвитку нових університетів і спрямоване на організацію освіти через науку з метою підвищення якості підготовки фахівців, наукових і науково-педагогічних кадрів, активізацію прикладної діяльності підрозділів університетів у вирішенні соціально-економічних проблем окремих регіонів, реалізації національних, галузевих і регіональних науково-технічних цільових програм.

Напрями наукових досліджень та інноваційної діяльності нових університетів «третього покоління» (ґрунтуючись на вже створеній базі університетів «другого покоління»), формуються на наступних показниках ефективності:

- високому коефіцієнті пріоритетності розвитку наукових досліджень та впровадженні нових освітніх технологій;
- гнучкій системі комбінації фундаментальних і прикладних досліджень із конкурентоспроможними розробками комерційного характеру;
- створеній інфраструктурі для підготовки та перепідготовки кадрів у сфері інновацій і науково-технічного підприємництва за умови участі у науково-дослідній роботі всіх суб'єктів освітнього процесу (студентів, аспірантів, докторантів, професорсько-викладацького складу і науковців);

- ефективній системі залучення додаткових позабюджетних фінансових коштів через цільові інноваційні програми і конкурси грантів, наукові фонди і т.п.;
- створеній матеріально-технічній базі для розвитку малих інноваційних підприємств;
- системі участі вчених університету у міжнародних наукових і освітніх програмах, створенні умов для залучення іноземних інвестицій [3].

Розробка нових технологій і використання освітнього, науково-технічного та інноваційного потенціалу університетів «третього покоління» ґрунтується на розвитку таких пріоритетних сфер як нанотехнології і матеріалознавство, біомедицина і здоров'я людини, інформаційні системи і технології, екологія і раціональне природокористування.

Реалізація концепції діяльності нового університету «третього покоління» вимагає системних змін у діяльності ВНЗ, які стосуються як організації досліджень, так і змісту та методів освітнього процесу. При цьому, з одного боку, наукові дослідження і розробки перетворюються у реальну частину діяльності усіх викладачів і більшості студентів, уніфікується сумісність фундаментальності освіти шляхом орієнтації академічних знань, що вивчаються, на глибоке освоєння загальних академічних знань з їх прикладною спрямованістю за допомогою навчання способам створення, удосконалення і відновлення технологій. Змінюються принципи цільової підтримки найбільш продуктивно працюючих вчених і стимулювання конкретних дослідницьких результатів як у межах цільових проектів, так і у межах оплати праці професорсько-викладацького складу.

З іншого боку – зміни у напрямку організації наукових досліджень і системи управління вимагають розробки адекватних «блоків відповідальності» за дослідження, захист інтелектуальної власності та формування і удосконалення інноваційної інфраструктури.

Індикаторами розвитку науково-дослідної та інноваційної діяльності у нових університетах «третього покоління», що характеризують як розвиток дослідницької компоненти, так і форми освітньої діяльності, є:

- збільшення обсягу замовлень університету (включаючи малі інноваційні підприємства ВНЗ) на НДДКР з боку реального сектора економіки;
- зростання обсягу високотехнологічної продукції, що випускається малими інноваційними підприємствами університету;
- підвищення індексу цитування публікацій професорсько-викладацького складу університету;
- зростання чисельності студентів, які проходять практику на підприємствах реального сектору економіки або у наукових організаціях;
- збільшення частки професорсько-викладацького складу у виконанні замовлених НДДКР і (або) ініціативних наукових проектах університету [4].

Організаційна структура комерціалізації наукових досліджень в університетах «третього покоління», зокрема американських, надзвичайно

гнучка. Як правило, має трьохступеневу структуру, що довела свою ефективність у сфері трансферу знань і технологій. Так, наприклад перший рівень університету Північної Кароліни – це Офіс трансферу технологій, що працює на умовах самоокупності і здійснює управління інтелектуальною власністю, яка створена у лабораторіях університету – він готує документацію, проводить переговори і моніторинг ринку, а також здійснює управління ліцензіями, опціонами та іншими угодами у сфері інтелектуальної власності. Другий рівень – це Технологічний бізнес-інкубатор, що надає малим інноваційним компаніям інфраструктурні ресурси, а також набір інформаційних послуг у сфері бізнес-планування, маркетингової стратегії і можливостей фінансування їх проектів і розробок. Третім рівнем є Центр розвитку малого бізнесу і технологій, що має офіси по всьому штату і здійснює діяльність у тісному співробітництві з Адміністрацією малого бізнесу США. Останній фінансується федеральним урядом і урядом штату за програмами підтримки розвитку підприємництва, допомоги у створенні малих компаній, розвитку технологій і їх комерціалізації. Основною діяльністю Центру є бізнес-консалтинг: 1) проведення навчальних семінарів і програм, юридичних консультацій і допомога у пошуку фінансів для дослідників, які здійснюють прикладні розробки; 2) регулярна організація «ярмарок ідей», куди запрошуються провідні венчурні інвестори; 3) участь у реалізації федеральних програм SBIR і STTR; 4) публікація великої кількості видань, посібників і порадників по створенню старт-ап компаній, інтелектуальної власності та пошуку можливих шляхів фінансування [5].

Сьогодні американські університети «третього покоління» з метою оптимізації своєї інноваційної діяльності створюють цілі асоціації. Прикладом може бути Національна рада по підприємницькому трансферу технологій (National Council of Entrepreneurial Tech Transfer – NCET2) – неформальне об'єднання ряду університетів США, які здійснюють діяльність по залученню підприємців і приватних інвесторів у сектор новаторства через фінансування нових компаній при університетах. Термін «підприємницький трансфер технологій» припускає залучення підприємців до створення нових компаній при університетах, обміну досвідом і формування конструктивного діалогу про найбільш оптимальні методи спільної діяльності сфері інновацій [6].

Для обговорення проблем взаємодії науки та бізнесу керівники нових університетів, найбільших компаній, а також керівники фондів використовують Форум з вищої освіти у сфері бізнесу (Business Higher Education Forum – BHEF). Це незвичайна коаліція, до складу якої входять корпоративні члени, наукові організації і фонди, а також вищі навчальні заклади. Основна мета Форуму – сприяти довгостроковому економічному зростанню країни шляхом усунення бар'єрів на шляху трансформації наукової ідеї у її комерційне втілення, при цьому одна з парадигм, що сповідується – економіка, заснована на знаннях, тільки підсилює важливість обміну цими знаннями. Основним завданням Форуму є розробка необхідних рішень для уряду США щодо поліпшення державної політики у сфері вищої

освіти, інноваційного клімату, задоволення потреб бізнес-корпорацій і т.д. [7].

Що стосується України, то за коефіцієнтом розвитку іннваційності переважна більшість університетів відноситься до «другого покоління».

Дійсно, співробітництво з бізнес-структурами є в наші дні нагальною потребою для установ вищої освіти, однак, до даного процесу необхідно підходити з максимальною обережністю, враховуючи всі можливі негативні наслідки. Головним принципом партнерства повинен стати «розвиток при збереженні»: прагнення запозичити у кожної зі сторін взаємодії найбільш вигідні риси, зберігши при цьому фундаментальні основи власної діяльності. Ситуація, що склалася сьогодні в економіці України, є набагато більш складною і важко передбачуваною, ніж у минулому, а ринкові відносини, тенденції глобалізації, відкритість кордонів – усе це робить процеси рішення завдань, що стоять перед країною, надзвичайно непростою справою, обумовлює необхідність широкої участі у процесах економічного розвитку країни представників наукового співтовариства, оскільки лише шляхом комплексного і взаємовигідного співробітництва установ вищої освіти, бізнес-структур, органів державної влади, громадських організацій можливий перехід вищої університетської освіти епохи «розвиненого догматизму» на інноваційний рівень «третього покоління» університетської освіти.

Список використаних джерел:

1. Ільницький Д.О. Глобальна конкуренція в науково-освітньому просторі: монографія. – К.:КНЕУ, 2016.
2. Maryland Technology Enterprise Institute – Mtech. Сайт Мерилендського інституту підприємництва у сфері технологій. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.mtech.umd.edu
3. The Office of Technology Management, OTM, Pitt. Сайт Офіса менеджмента технологій Піттсбургського університету. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.otm.pitt.edu
4. Duke University. Сайт Університету Дьюка. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.duke.edu
5. Office of Technology Transfer, North Carolina State University. Сайт Офісу трансферу технологій Державного університету Північної Кароліни. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ncsu/ott
6. National Council of Entrepreneurial Tech Transfer – NCET2. Сайт Національної ради по підприємницькому трансферу технологій. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ncet2.org
7. Business Higher Education Forum – BHEF. Сайт Форуму з вищої освіти у сфері бізнесу. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.bhef.com

Вітренко Ю.М., к.е.н., доц.,
Заслужений економіст України, завідувач відділом економіки вищої освіти
Інституту вищої освіти НАПН України

ФІНАНСОВА АВТОНОМІЯ УНІВЕРСИТЕТІВ: ЧИ МОЖЛИВА ВОНА У СТАТУСІ «БЮДЖЕТНА УСТАНОВА» ?

Діючі в Україні нормативно – правові акти, які регулюють економічну (господарську) діяльність університетів (зокрема, Бюджетний кодекс України, Господарський кодекс України, Закон України «Про вищу освіту») не містять визначення «фінансова автономія» взагалі і «фінансова автономія університетів» зокрема.

Натомість, у Законі України «Про вищу освіту», у ст. 1 Основні терміни та їх визначення сформульоване наступне визначення: автономія вищого навчального закладу – самостійність, незалежність і відповідальність навчального закладу у прийнятті рішень стосовно розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів, у межах, встановлених цим законом. За бажанням можна вважати слово «економічної» синонімом «фінансової», проте фактом є те, що у основному для вищої освіти Законі зазначене визначення відсутнє. Більше того, у ст. 32 Принципи діяльності, основні права та обов’язки вищого навчального закладу цього ж Закону, у п. 2 встановлені «...права, що становлять зміст їх автономії та самоврядування...», серед яких також відсутнє поняття «фінансової автономії» вищих навчальних закладів. Не розкривається суть фінансової автономії і у розділі VIII «Управління вищим навчальним закладом» та, що особливо дивно, у розділі XII. Фінансово економічні відносини у сфері вищої освіти, який, на наш погляд, є еклектичним набором термінів радянської планової системи фінансування освіти.

Отже, відсутність фінансової автономії українських університетів пояснюється, перш за все, нормативно – правовою неврегульованістю. Проте, на наше глибоке переконання, навіть наявність у правових актах чіткого визначення фінансової автономії університетів не забезпечить її обов’язкового впровадженні в економічну (господарську) діяльність університетів.

Справа у тому, що українські державні університети з часів радянської планової економіки здійснюють економічну діяльність як «бюджетна установа». Межі самостійності для них визначені у Бюджетному кодексі України на основі – принципу єдності, який забезпечується «єдиною правовою базою, єдиною грошовою системою, єдиним регулюванням бюджетних відносин, єдиною бюджетною класифікацією, єдністю порядку виконання бюджетів та ведення бухгалтерського обліку і звітності» (ст. 7, п.1.1). Наведене переконливо свідчать, що перебування університетів у статусі «бюджетна установа» унеможливлює досягнення їх фінансової автономії.

Одним із можливих шляхів досягнення фінансової автономії університетів є перехід їх із статусу «бюджетна установа» на статус «одержувач бюджетних коштів – суб'єкт господарювання, громадська чи інша організація, яка не має статусу бюджетної установи, уповноважена розпорядником бюджетних коштів на здійснення заходів, передбачених бюджетною програмою, та отримує на їх виконання кошти бюджету» (Бюджетний кодекс України ст. 2, п.38).

Проте, на наше переконання, найбільш ефективним шляхом досягнення університетами фінансової автономії повинно стати їх перехід із статусу «бюджетна установа» на статус «некомерційна організація» відповідно до концептуальних засад Системи національних рахунків 2008 (СНР 2008). Статус некомерційної організації передбачає, що любий можливий прибуток, який отримує у результаті виробничої діяльності університет, повністю залишається у його розпорядженні, і засновники університету, як і працівники університету, не мають права на долю прибутку, який отримують університети.

Враховуючи викладене, вважаємо, що досягнення фінансової автономії українськими університетами можливе лише за умови переходу із статусу «бюджетна установа» на статус «одержувач бюджетних коштів» (проміжний варіант), або статус «некомерційна організація» відповідно до концептуальних засад Системи національних рахунків 2008 (СНР 2008) (оптимальний варіант).

Мойсієнко В.М., к.іст.н., проф.,
перший проректор Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

УНІВЕРСИТЕТСЬКА АВТОНОМІЯ: ПОШУК БАЛАНСУ МІЖ ДЕРЖАВНИМ РЕГУЛЮВАННЯМ ТА САМОВРЯДНІСТЮ

На сьогодні сутність і зміст моделі університету потребує подальшого з'ясування, в тому числі й щодо реалізації принципу автономії в його управлінні. У зв'язку з цим важливим є визначення парадигмальних напрямів, котрі задають диференціацію і породжують різноманітність таких моделей: 1) освіта – наукові дослідження; 2) навчання – виховання; 3) патронаж (державне управління) – автономія (самоврядування). Необхідною є підтримка академічного статусу, який дозволяє генерувати наукові здобутки, виховувати інтелектуальну еліту, формувати духовний потенціал суспільства. Сучасне тлумачення автономії університету передбачає пошук компромісу між державним управлінням і самоврядуванням.

Ефективний розвиток автономії ВНЗ в Україні на основі європейського досвіду вимагає здійснення наступних кроків:

1. Держава зобов'язана не втручатися в автономію університетів і запобігати втручанню інших, зокрема, політичних сил суспільства. Правильне

використання академічної свободи і відповідальність, що покладена на заклади освіти, потребують високого ступеня автономності університетів.

2. Усі члени академічних спільнот повинні мати право без будь-якої дискримінації брати участь у здійсненні академічних і адміністративних справ. Усі органи управління університетів повинні обиратися шляхом вільних виборів і включати членів різних секторів академічної спільноти.

3. Університети мають отримати право на:

– визначення структури та змісту освіти, форм і методів освітньої та дослідницької діяльності, а не тільки змісту освіти;

– нероздільні викладання і дослідницьку роботу для того, щоб освітня діяльність у них відповідала актуальним запитам суспільства і досягненням у науковій сфері;

– визначення планів прийому студентів, аспірантів (докторантів) із достатнім державним фінансуванням, що відповідає міжнародним практикам, та відповідно до угод із підприємствами, установами, організаціями, громадянами, а не тільки з урахуванням державного замовлення;

– встановлення і присвоєння вчених звань університету;

– самостійне прийняття рішень щодо внутрішнього управління та фінансування;

– визначення місії, власної стратегії у сфері науково-дослідної роботи.

5. Державні стандарти, типові навчальні плани та програми не повинні обмежувати свободу визначення структури та змісту освіти, форм і методів навчальної роботи викладачів університету. Законодавчо повинно бути гарантовано право університету самостійно визначати структуру та зміст освіти, форми та методи навчальної і дослідницької роботи. Освітні стандарти можуть визначати лише рівні кваліфікації, але не зміст навчання, та носити рекомендаційний характер.

6. Університетська автономія передбачає контроль як над основними засобами, такими, як майно та нерухомість, так і в галузі кадрової політики, готовність і повну підзвітність та відповідальність як перед внутрішньою академічною спільнотою, так і перед суспільством у цілому.

7. Сприяння і стимуляція розвитку ВНЗ як активних суб’єктів ринку і пов’язане з цим засвоєння нових практик: отримання кредитів, укладання договорів з промисловими корпораціями, створення комерційних програм і дочірніх навчальних закладів спільно з іншими університетами.

8. Розробка критеріїв формування рейтингів вищих навчальних закладів, що відповідатимуть європейській практиці.

Загірняк Д.М., к.е.н., доц.,
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

АВТОНОМІЯ ВИШІВ: РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ І ОБОВ’ЯЗКІВ

Свобода у діяльності вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ)

асоціюється з їх автономією. А. Павленко, підкреслюючи пріоритетність забезпечення університетської автономії, посилається на Лісабонську декларацію Європейської асоціації університетів, у якій зазначається, що ефективність університетів залежить передусім від їхньої розширеної автономії і належного фінансування [4, с. 10]. У Законі України «Про вищу освіту» декларується автономія ВНЗ [1], тобто академічна свобода «дарована» вишам державою. Автономія по-українськи сприймається як одне з правил функціонування ВНЗ у передбачених державою умовах.

Л. Губерський підтримує необхідність посилення автономії ВНЗ. Характеризуючи університетську автономію, він уважає, що «чинне законодавство дає достатньо академічних та інституційних свобод» [2, с. 8]. А. Павленко з цього приводу наголошує, що надання університету статусу дослідницького передбачає низку прав і преференцій у сфері університетської автономії [4, с. 10]. Можливість діяти таким чином є далеко не у всіх ВНЗ, а тому виші мають різний рівень академічної автономії відповідно до їхнього статусу.

О. Дмитришин дослідив «академічну автономію» як рису, що відрізняє університет від інших закладів освіти минулого і сьогодення, вона полягає у незалежності від нагальних соціально-політичних умов. На його думку, автономія університету надто перебільшена. Протягом більшої частини своєї історії університет був і залишається об’єктом соціального і політичного контролю. Зміст його діяльності визначався домінуючою соціально-політичною парадигмою [5, с. 16]. О. Дніпров підкреслює намагання МОН України підтримати право вишів на відбір студентів та посилається на ВНЗ Європи, які завдяки автономії контролюють ситуацію щодо відбору студентів. З автономією вишів автор пов’язує також проблему фінансування наукових розробок. Вихід зі складної ситуації автор убачає у прийнятті ВНЗ ринкових правил гри [3, с. 7–12]. Проводячи паралелі, автор пов’язує інтеграцію вітчизняної вищої освіти в європейський освітній простір з автономією ВНЗ. Тому він усвідомлює необхідність розширення автономії українських вишів, але під державним контролем.

Вищевикладене дозволяє зробити такі висновки і узагальнення. По-перше, ніхто із згаданих вітчизняних авторів не заперечує автономності ВНЗ у прийнятті рішень. До того ж, підкреслюється необхідність розширення автономії вишів, але при цьому обов’язково згадується необхідність державного нагляду за їх комерційною діяльністю, тобто продовжує діяти підхід «аби чого не накоїли». Такий підхід констатує неспроможність вузів без державної підтримки проводити самодостатню політику. По-друге, у автономії ВНЗ очевидна дисгармонія, обумовлена половинчастим характером реформ. Обмежена свобода у діях вишів спричинює паліативні форми і їх методи діяльності. Протягом тривалого часу має місце ситуація, коли один паліатив змінює інший, але при цьому рівень автономії залишається незмінним.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII // Відомості

Верховної Ради України. – 2014. – № 37 – 38. – ст. 2004.
2. Губерський Л. Не може бути успішної держави без конкурентоспроможних фахівців / Л. Губерський // Урядовий кур'єр. – 16 грудня 2011 р. – № 235. – С. 8.
3. Дніпров О. Концептуальні засади розвитку освіти України / О. Дніпров // Вища школа. – 2014. – № 7. – С. 7 – 12.
4. Павленко А. Університет як центр інноваційної системи та формування інтелектуального капіталу нації / А. Павленко // Вища школа. – 2011. – № 12. – С. 7–15.
5. Dmitrishin A. Deconstructing Distinctions. The European University in Comparative Historical Perspective / A. Dmitrishi // Entremons. UPF Journal of World History. – 2013. – Número 5. – P. 1 – 18.

Кухта П.В., к.е.н., доц.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

У провідних країнах світу нині існує низка організаційних форм, джерел і механізмів фінансування розвитку науки та освіти. У Великій Британії до 60 % бюджету вищих навчальних закладів (ВНЗ) становлять кошти, виділені державою, решту вони заробляють самостійно, здійснюючи проведення прикладних досліджень за договорами з підприємствами, виконуючи дослідницькі роботи на замовлення органів регіональної влади, одержуючи плату за навчання від іноземних студентів, а також спонсорських внесків. Державне фінансування ВНЗ у США покриває не більше 30 % їхніх фінансових витрат, університети перетворилися на потужні економічні корпорації, пов'язані з виробництвом і поширенням знань. Підприємницькі, дослідницькі університети стали відповіддю на нові потреби економіки та бізнесу, наприклад, система дослідницьких університетів США довела свою високу ефективність як у сфері фундаментальних досліджень, так і прикладних досліджень. Для університетів наявність партнерів у промисловості є важливою умовою надання державних коштів на здійснення ними науково-дослідної діяльності, що забезпечує активізацію співпраці університетів із промисловими підприємствами. Також діяльність держави нині окрім прямої фінансової підтримки досліджень і розробок (ДіР) зорієнтована на створення сприятливих умов для вкладення бізнесом фінансових коштів у розвиток технологій і наукових досліджень, наприклад через різноманітні податкові пільги, а також на формування програм, що спрямовують науково-дослідну діяльність університетів на вирішення пріоритетних завдань соціально-економічного розвитку.

Варто звернути увагу на досвід функціонування централізованих університетських пошукових посівних фондів, діяльність яких сприяє втіленню результатів наукових досліджень і розробок у бізнес-сферу, забезпечуючи можливості їх комерційного використання. А створення спеціалізованих фондів вищої освіти, накшталт Інноваційного фонду вищої освіти у Великій Британії, дає змогу вирішити цілу низку питань у фінансуванні наукових досліджень університетів, зокрема поєднати інтереси бізнесу і дослідницьку діяльність ВНЗ, координуючи їх зв'язки, надаючи консультативні послуги та забезпечуючи маркетинговий аналіз дослідницької діяльності тощо.

Фінансова та управлінська автономія університетів дають право на створення різноманітний фондів. Загальні університетські фонди у провідних країнах світу мають достатньо помітну частку у фінансуванні дослідницької діяльності (до 10–20 %). Водночас створення ендаумент-фондів є одним із ефективних інструментів фінансування дослідницької діяльності університетів і забезпечення стійкості їх розвитку. Найбільшої поширення такі фонди набули у

США, частка фінансових надходжень з ендаумент-фондів до бюджету провідних американських університетів складає 25 – 45 % доходів їх бюджету.

На ринку освітніх послуг нині розгорнулася значна конкуренція за залучення на навчання іноземних студентів, плата за навчання яких також формує помітну частку бюджету університету. Варто відзначити, що українські університети значно програють у конкуренції розвинутим країнам щодо залучення іноземних студентів, що є наслідком внутрішньополітичної нестабільності і низького рівня життя населення. Переважно до українських університетів їдуть на навчання студенти з країн Африки, Азії, Близького Сходу, що, як правило, слабко підготовлені та, як свідчити досвід, не вмотивовані до навчання, що створює певні проблеми для системи вищої освіти України.

Таким чином, на сучасному етапі постає важливе завдання розбудови ефективного механізму фінансової підтримки ДіР у ВНЗ України і конкретизації, які саме механізми активізації співпраці українських університетів із промисловими підприємствами є доречними в нинішніх умовах.

Головко А.Я., к.е.н., науковий співробітник,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СТВОРЕННЯ ЕНДАУМЕНТ-ФОНДІВ ПРИ УНІВЕРСИТЕТІ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ ЕПОХИ

Освітня система – один із провідних факторів, що забезпечує економічну стабільність країни, становить фундамент її інноваційного розвитку. Наразі стан та перспективи розвитку вітчизняної системи освіти ідентифікуються як критичні через низку об’єктивних факторів. Для забезпечення стабільного існування та впровадження інноваційних практик, вітчизняні освітні заклади змушені вдаватися до альтернативних джерел фінансування. Потужним вектором забезпечення фінансової автономії університетів є створення ендаумент-фондів ВНЗ, цільових фондів для фінансування значущих проектів. Позитивний світовий досвід в цій сфері переконливо показав важливість ендаументів як одного зі стратегічних механізмів фінансування системи вищої освіти. Це обумовлює актуальність визначення принципів і перспектив їх створення в Україні.

У 80 університетів світу розмір капіталу ендаумента перевищує $1 млрд. У США найвідомішими є цільові фонди Гарвардського, Йельського, Прінстонського та Стенфордського університетів. Їх обсяг складає мільярди доларів, що дозволяє виділяти на поточні витрати до $1 млрд. щорічно. Найпотужніші ендаументи Європи належать університетам Кембріджу, Оксфорду, Цюриху, Копенгагену, Утрехту [2], де отримані від управління ендаумент-фондами засоби формують до 45% загального бюджету.

Ефективною виявилася практика створення ендаументів ВНЗ і на території пострадянського простору. Наприклад, ендаумент Санкт-Петербурзького державного університету складає 1 004 млн. руб. Дохід на реалізацію цільових програм університету за останні 4 роки при цьому склав 381 млн. руб. [3]. Ендаумент Московського державного інституту міжнародних відносин складає 1 410 млн. руб., із 458 млн. руб. згенерованого доходу та 310 реалізованими проектами [4].

Серед ключових переваг ендаументу можна виділити також наступні:

- фонд забезпечує упевненість у наявності фінансування, що не завжди можливо при непостійних, разових пожертвах;
- фонд розпоряджається отриманим капіталом не самостійно, а за допомогою професійної керуючої компанії;
- отримані пожертви не витрачаються одразу, а інвестуються в цінні папери та інші інструменти, що генерують додатковий дохід, із збереженням гнучкості та свободи у виборі напрямків фінансування;
- фонд не може спустіти - він може лише нарощувати свої обсяги завдяки накопиченню відсотків;
- на відміну від благодійної організації, фонд має недоторканний основний капітал (має право використовувати тільки відсотки, отримані з основного капіталу);
- фонд зобов'язаний надавати прозору та загальнодоступну звітність про рух засобів;
- діяльність фонду розрахована на довгострокову перспективу;
- дохід від управління фондом може використовуватися тільки на цілі, визначені при створенні фонду.

Перші кроки у напрямку створення ендаумент-фондів в Україні вже здійснили два вітчизняних ВНЗ, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету ім. Т.Г.Шевченка (у 2013 році) та Університет банківської справи Національного банку України (у 2014 році). Хоча, вважаючи відсутність необхідної правової бази та законодавчого закріплення статусу ендаумент-фонду, де-юре вони вважаються благодійними організаціями. Втім, новий Закон про вищу освіту, що вступив в силу 6 вересня 2014 р., передбачає розширення автономії вищих учбових закладів в різних сферах. Одним із нововведень є надання ВНЗ фінансової самостійності, яка реалізується в наступних напрямах: право проводити фінансово-господарську діяльність, що не суперечить законодавству і статуту; розпоряджатися власними надходженнями від надання платних послуг; розпоряджатися надходженнями у вигляді грантів і благодійної допомоги; відкривати власні поточні і депозитні рахунки; створювати стабільні фонди (ендаументи) [5].

Отже, зміцнення позицій України на міжнародному ринку освітніх послуг вищої освіти потребує трансформації ряду процесів у ВНЗ та низки конкретних заходів. За відсутності перспектив посилення державного фінансування, ефективними кроками можна вважати перехід ВНЗ на засади більш автономного фінансування, а саме створення ендаумент-фондів.

Список використаних джерел:

1. Industrial Strategy: government and industry in partnership International Education, Department for Business, Innovation and Skills, UK – July 2013
2. List of European universities by endowment. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_European_universities_by_endowment
3. Сайт Санкт-Петербурзького державного університету: http://fund.spbu.ru/
4. Сайт Фонду розвитку Московського державного інституту міжнародних відносин: http://fund.mgimo.ru/
5. Закон України «Про вищу освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T141556.html

Жабенко О.В., к.н.з держ.управл.,
старший науковий співробітник, Інститут вищої освіти НАПН України

ДЕЯКІ ПИТАННЯ АВТОНОМІЇ УНІВЕРСИТЕТІВ УКРАЇНИ У ПІДГОТОВЦІ НАУКОВИХ І НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ

Приєднання України до Болонського процесу в 2005 році передбачало модернізацію системи підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації відповідно до вимог глобального ринку підготовки дослідників, запровадження нових механізмів забезпечення якості підготовки та реалізацію принципу мобільності здобувачів вищої освіти у межах європейського освітньо-наукового простору. А це у свою чергу вимагало надання більшої управлінської автономії університетам та оптимізації системи фінансування при підготовці наукових кадрів вищої кваліфікації.

Проте, за майже 8 років реалізації положень Болонської декларації Україна так і не спромоглася на розширення управлінської автономії університетів та оптимізації системи фінансування при підготовці наукових кадрів вищої кваліфікації. Так, університети все ще не можуть самостійно створювати ради для захисту дисертацій, приймати остаточне рішення щодо присудження наукових ступенів, видавати відповідні дипломи, присвоювати вчені звання та видавати відповідні атестати тощо. Фінансування ж процесу підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації здійснюється двома способами: за рахунок коштів державного бюджету (за державним замовленням для роботи у державному секторі народного господарства); за рахунок коштів юридичних та фізичних осіб (на умовах контракту для роботи у державному і недержавному секторах народного господарства.

На виправлення ситуації спрямовано прийняття нової редакції Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556–VII. Цим Законом розширюються автономія університетів при підготовці наукових кадрів вищої кваліфікації, а саме їм надано права: відкривати докторантуру; розробляти й реалізовувати освітні (наукові) програми в межах ліцензованої спеціальності;

приймати остаточне рішення щодо визнання (чи встановлення еквівалентності), здобутих в іноземних вищих навчальних закладах ступенів доктора філософії, доктора наук і вчених звань доцента, професора; запроваджувати рейтингове оцінювання освітніх, науково-дослідницьких та інноваційних досягнень учасників освітнього процесу; присуджувати ступені вищої освіти здобувачам вищої освіти, які успішно пройшли процедуру атестації після завершення навчання на відповідному рівні вищої освіти; приймати остаточне рішення щодо присудження наукових ступенів акредитованими спеціалізованими вченими радами. Проте, автономні права університетів будуть неоднаковими, адже дослідні університети на відміну від інших додатково ще матимуть право приймати остаточне рішення щодо присвоєння вчених звань та самостійно утворювати разові спеціалізовані вчені ради для захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Як бачимо, нормативно автономні права університетів щодо підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації дещо розширено (відповідно до статусу), а от чи дасть це очікуваний позитивний ефект покаже час.

Новим Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук передбачено фінансування їх підготовки як і раніше двома способами: за рахунок коштів державного бюджету (за державним замовленням); за рахунок коштів юридичних чи фізичних осіб (на умовах контракту, із доповненням, що це можуть бути кошти грантів, які отримав вищий навчальний заклад (наукова установа) на проведення наукових досліджень, за якими передбачається підготовка здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії або доктора наук). Такий спосіб фінансування як «держзамовлення» в Україні, на нашу думку, часто призводить до нераціонального використання коштів. Замість нього, більш прийнятним є способи, які застосовуються, наприклад, у країнах Бенілюксу: «зайняття посади асистента кафедри», «докторська стипендія», якими університети самі вирішують скільки докторів філософії за кошти університету й для університету буде підготовлено. Замовлення ж держави на підготовку дослідника можна здійснювати запровадивши «грант підготовки дослідника», коли гроші будуть вділяться не під місце, а для конкретної особи, яка виграє право проводити дослідження із важливої і необхідної для держави дослідницької теми.

Щербина І.М., курсант,
Військовий інститут,
Київський національний університету імені Тараса Шевченка

ФІНАНСОВА АВТОНОМІЯ ЗАКЛАДІВ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

В умовах особливого періоду має місце недофінансування оборонного напрямку держави, що виражається у скороченні кошторисних призначень на розвиток Збройних Сил України (далі – ЗСУ) та підготовку фахівців для них.

Оскільки ЗСУ мають статус неприбуткової організації, додатковий фінансовий ресурс для них можливо залучити лише забезпечивши надходження до спеціального фонду кошторису після покриття витрат, пов’язаних із організацією та наданням послуг.

Визначення терміну «фінансова автономія» як виділення бюджету єдиною сумою у силових структурах [1] просто не спрацює, адже підготовка військових спеціальностей здійснюється для особливого державного сегменту, де не працюють ринкові механізми та економічні закони цивільного простору.Заклади системи вищої військової освіти, яка складається з вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів (далі – ВВНЗ), повинні здійснювати видатки цільового характеру, структура яких розроблена та чітко регламентована розпорядниками бюджетних коштів І та ІІ ступенів відповідно до державного замовлення, виходячи із основних напрямків та завдань держави в сфері оборони. Тому слід трактувати термін «фінансова автономія» для ВВНЗ як певний ступінь фінансової незалежності від бюджетних коштів з метою повного виконання ними завдань щодо забезпечення висококваліфікованими кадрамиЗСУ.

ВВНЗ згідно наказу Міністерства оборони України (далі – МОУ) від 10 жовтня.2013 року № 689[2] (далі – Наказ) мають право отримувати кошти від надання ВВНЗ платних послуг щодо підготовки студентів ВНЗ за програмою підготовки офіцерів запасу, а також здійснювати інші види господарської діяльності відповідно до вимог Бюджетного кодексу України [3] та Переліку видів господарської діяльності, здійснення якої дозволяється військовим частинам Збройних Сил» [4].

У 2016 році до групи «Інші джерела власних надходжень бюджетних установ» Наказу додали пункт 2.3.1 «Кошти, що отримують ВВНЗ від розміщення на депозитах у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, тимчасово вільних бюджетних коштів, отриманих за надання платних послуг, якщо таким закладам законом надано відповідне право». Поки на практиці застосування даного пункту не здійснювалося.

На прикладі Військового інституту КНУ імені Тараса Шевченка (далі – ВІКНУ) можна побачити, що, незважаючи надіючу вищеперераховану законодавчу базу, кошти щодо підготовки студентів ВНЗ за програмою підготовки офіцерів запасу надходять до спеціального фонду кошторису

Університету, а не до зазначеного військового вишу. Господарська діяльність не дозволяє задовольнити потреби ВІКНУ в додаткових коштах [5].

Як наслідок, фінансування спортивних, наукових, громадських та інших заходів здійснюється за залишковим принципом. Особливо військова наука, яка локомотивом розвитку сучасної Армії, у зв'язку з інтеграцією військової освіти і науки «під один дах»,відчуває катастрофічний дефіцит фінансового ресурсу.

Отже, на підставі вищезазначених проблемних питань пропонуються наступні шляхи вирішення:

1) здійснити заходи щодо забезпечення надходжень до спеціального фонду ВВНЗ коштів від таких видів діяльності, як господарська та надання послуг щодо підготовки студентів за програмою підготовки офіцерів запасу;

2) законодавчо закріпити право вільно розпоряджатися ВВНЗ власним надходженням коштів без першочергового фінансування захищених видатків загального фонду кошторисів або погашення заборгованості цих установ;

3) здійснити імплементацію п. 2.3.1. Наказу з метою збереження реальної вартості власних надходжень ВВНЗ та забезпечення їх приросту;

4) організувати збори, присвячені питанню фінансової автономізації ВВНЗ, керівників цих установ;

5) розробити Департаментом військової освіти і науки МОУстратегію щодо впровадження розробленої концепції фінансової автономії для ВВНЗ.

Список використаних джерел:

1. Хартія університетів України: академічні свободи, університетська автономія та освіта: [створена на Міжнар. конф. «Ольвійський форум–2009» у Ялті 11 –15 черв. 2009 р.] // Освіта України. – 2009. – 10 лип. – С. 5.
2. Положення про облік та використання коштів спеціального фонду державного бюджету в МОУ [затверджений наказом Міністра оборони Українивід 10 жовтня 2013 року № 689] [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1836-13
3. Бюджетний кодекс Українивід 08 липня 2010 року № 2456-VI [іззмінами та доповненнями] [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17
4. Перелік видів господарської діяльності, здійснення яких дозволяється військовим частинам Збройних Сил [затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 25 липня 2000 року № 1171.] [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1171-2000-%D0%BF
5. Факультет військовоїпідготовки (офіцери запасу) [Електронний ресурс] // Військовий інститут КНУ імені Тараса Шевченка: [сайт]. – Режим доступу: http://mil.univ.kiev.ua/page/struct/12

Секція 10. Інституційна парадигма класичного університету: законодавство, система управління, студентське самоврядування

Григорук В.І., д.ф.-м.н., проф.,
Чепак В.В., д.соц.н., проф.,
доктор соціологічних наук, професор,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

УПРАВЛІНСЬКИЙ ДИЗАЙН УНІВЕРСИТЕТУ У ГЛОБАЛЬНОМУ ІНТЕР'ЄРІ ОСВІТИ

Однією із ключових тез в межах досліджень університетів стає твердження про те, що динаміка інституційного середовища ставить університети в ситуацію самовизначення, яка може мати різні наслідки, починаючи від успішного розвитку, наприклад в межах підприємницьких університетів, і закінчуючи кризою легітимності і навіть закриттям навчальних закладів. Тому процеси управління в сучасних університетах зорієнтовані не стільки на оптимізацію показників, скільки на забезпечення гнучкості реагування і мобілізації зусиль щодо адаптації до невизначеностей зовнішнього середовища. Отже, в основу методології повинен бути закладений принцип розгляду університету як відкритої системи, здатної не лише пасивно сприймати зміни, а й активно взаємодіяти із зовнішнім середовищем, впливати на нього і пристосовувати до реалізації висунутих цілей. Крім того, особливість такого менеджменту, який інколи називають "академічним капіталізмом", полягає у створенні структур, орієнтованих на споживача. Ці структури забезпечують надання різних – за змістом, формою, тривалістю, результатом – освітніх послуг.

Загалом ринкові виклики, що пов'язані із системою управління, а саме необхідністю її суттєвих трансформацій щодо українських університетів, які активно залучаються до процесів інтеграції у європейський та світовий освітній простір, можна позначити такими напрямами:

Поширення публічного визнання академічної праці. Академічне життя потребує більшого розуміння у суспільстві. Досягнення цієї мети можливе через налагодження широкого діалогу, включно з готовністю слухати та здатністю формулювати прагнення і потреби вищої освіти для широкого загалу.

Становлення більш ефективного навчального процесу, особливо щодо з'ясування його цілей та оцінювання наслідків. Йдеться передусім про удосконалення змісту навчального процесу, що має базуватись на компетентнісному підході, посиленні індивідуальних форм взаємодії, партнерських відносинах. Також дуже важливо перекласти місію університетів на мову конкретних індикаторів організаційних досягнень.

Запровадження організаційної самоосвіти та постійної динаміки розвитку через інтенсифікацію щоденної діяльності. Організаційне планування, оцінювання та вдосконалення вимагають взаємної інтеграції.

Узгодження риторики та реальної корпоративної культури. Воно ґрунтується на відмінностях у посадових ролях, дисципліні або певних відмінностях, пов'язаних з фахом. Тому важливо постійно вдосконалювати організаційні моделі в межах університету.

Університетська громада повинна постійно втримувати у полі зору ті завдання, які визначаються місією кожного закладу. Йдеться про взаємодію і взаємозалежність академічного життя, управління та послуг, які поєднуються на рівні місії. Зростання академічного досвіду студентів безпосередньо залежить від професійного рівня адміністрації та персоналу, підтримки випускників, руху й мобілізації ресурсів для наукової та навчальної роботи, ефективності інфраструктури, зручності формальних процедур.

Успішне проведення науково-дослідної діяльності, що закладається в рейтинги університетів, підвищує привабливість університету для студентів, аспірантів, докторантів тим самим, дозволяючи збільшувати розмір прибутку за рахунок надання якісних освітніх послуг. Ця ж діяльність суттєво сприяє розширенню співпраці з бізнес-організаціями, громадським сектором, політичними інституціями, що також сприяє поліпшенню матеріального ресурсу та підвищення престижу внз.

Отже, дослідження університетів фіксують принципово нові зміни, що відбуваються з даним різновидом організацій. Ідеальна модель класичного університету, поступається новій моделі університету, що здійснює діяльність в нестабільному глобальному просторі. При цьому професорсько-викладацький склад виступає ключовим структурним елементом, що окрім класичних функцій з проведення науково-дослідної роботи та навчання, стає джерелом отримання додаткових ресурсів шляхом залучення найбільш здібних студентів та комерціалізації результати власних досліджень. Перетворення університетів на реальні організації актуалізує питання про розробку найбільш ефективних методів управління, які сприятимуть не лише його виживанню, але і ефективному функціонуванню.

Батаева Е.В., д.филос.н., доц.,
Харьковский гуманитарный университет «Народная украинская академия»

ПРАКТИКИ «САМОКОНСТИТУИРОВАНИЯ» В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ СОВРЕМЕННЫХ УНИВЕРСИТЕТОВ

В концепции «самоконституирования» польского теоретика З. Бауманатематизируетсявозможность свободного выбора социальным актором определенных образовательных векторов, которые привлекают его внимание не в силу обязательности и принудительности, а по причине

«заманчивости» и «соблазнительности» их смысловых интенций. Субъект образования в контексте парадигмы «самоконституирования» подвергает сомнению любые попытки кодирования или перекодирования его сознания, любые контексты программирования его профессионального или мировоззренческого восприятия, вне зависимости от их прокламируемого подтекста («гуманистического» или «рыночного»). Поскольку в ситуации «перекодирования» или «перепрограммирования» сознания субъект *уже* лишен свободы самоопределения, поскольку кто-то другой (внешние акторы), а не он сам принимает решение, какими должны быть его языковые, коммуникативные, профессиональные компетенции, *как* он должен обучаться (интерактивно или в режиме глубинной саморефлексии), *какие* практики обучения он должен предпочитать (письменные или устные, проектные или созерцательные), поэтому в постмодернистской социологии образования деконструируются любые попытки навязывания субъектам образования структурированных моделей обучения, в которых все находится под жестким контролем, в которых обучающие/инструкторы наделяются высшими полномочиями принимать решение, как, в каком режиме и в каком направлении должны развиваться обучающиеся. Социальные акторы в контексте высшего образования наделяются возможностью самоконституирования (self-constitution) или само-монтажа (self-assembly), представляющего собой «рассеивающийся и окончательнонезавершимыйпроцесс» [1]. По мнению З. Баумана, «самоконституирование не имеет конечного пункта, не имеет видимого предела и даже стабильного направления. Само-монтаж – не кумулятивный процесс; самоконституирование влечет за собой демонтаж наряду со сборкой, усвоение новых элементов и утрату прежних, обучение наряду с забыванием» [1]. З. Бауман вводит понятие «пунктов ориентации», которые косвенно могут «направлять успешное движение» акторов образовательного процесса. Множественность разнообразных возможностей, плюрализм моделей развития, разнообразие конкурирующих векторов представляют собой «случайно рассыпанный набор полюсов, к которым можно приблизиться или оставить без внимания. … Пункты ориентации являются заместителями предустановленных образцов для жизненных проектов. Таким образом, свобода выбора и зависимость от внешних агентов … продукты одного и того же процесса само-монтажа и постоянной потребности в надежных пунктах ориентации» [1]. Как можно заметить, в концепции З. Баумана идеи конструктивизма сохраняются в состоянии подвешенности и неопределенности: «пункты ориентации» допускают возможность конструирования определенных аспектов мировосприятия социальных акторов, хотя при этом полностью исключается контекст принуждения и контроля над практиками достижения этих пунктов.

В постмодернистской социологии образования обсуждается возможность трансформирования концептуальных основ обучения, в котором обучающиеся играют самую активную роль, демонстрируя согласие или несогласие изменять свои концептуальные установки. В парадигме аллостерического обучения

А. Жиордан можно обнаружить анализ деконструктивистских образовательных практик, осуществляемых самим обучающимся: «процесс присвоения знания есть результат процесса трансформации наличных концепций, где основным действующим лицом является лишь сам обучающийся. Приобретение знаний предполагает *действие по переработке*, в котором обучающийся, сталкиваясь с новой информацией и своими наличными знаниями, продуцирует новые значения, наиболее пригодные для решения им же самим сформулированных проблем» [2]. Большое значение в контексте теории деконструкции играют не столько методы преподавания (*как*-обучение), сколько содержание (*что*-обучение), которое может «задеть за живое» и стимулировать интеллектуальное творчество либо, наоборот, «оставить равнодушным» в силу своей банальности и поверхностности.

Список использованных источников:

1. *Бауман З.* Социологическая теория постмодерна // Человек и общество. – Киев: Институт социологии НАН Украины, 1999. – С.254-267.
2. *Жиордан А.* Аллостерическая модель и современные теории обучения // Теоретическиевопросы образования. – Минск: БГУ, 2013 // http://elib.bsu.by/handle/123456789/104669

Кєлбовіч Є.Є., к.ю.н., доц.,
Проректор Вищої Школи Безпеки та
Охорони імені Маршала Юзефа Пілсудського, м. Варшава

ЮРИДИЧНІ КРИТЕРІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ У ПОЛЬЩІ

Выпускник (1977г.) юридического факультета Университета Марии Кюри-Склодовской (UMCS) г. Люблин, преподаватель до 1988г. Аспирант на кафедре международного права и иностранного законодательства факультета международных отношений и международного права Киевского национального университета имени Тараса Шевченко (1979-1982).

1. Университеты в Польше - краткая история, создание (условия), развитие, присутствующее состояние.

Начало средние века

Первые университеты в Европе – XI век. Польский король Kazimierz III Wielki обратиться к римскому папе Урбану V с просьбой разрешить создать в Кракове университет. 12 мая 1364г. Король принял решение создать университет в Кракове. 1 сентября 1364 римский папа Урбан V дал согласие на создание университета в Кракове, устанавливая краковского епископа управляющим университетом. В 1440 - 1525 годах в университете изучало 25 тыс. студентов.

В 1579г. польский король Stefana Batorego при согласии римского папы Гжегожа XIII создал университет в Вильнюсе.

В 1784 во Львове австрийским императором Юзефом II Хабсбургом был создан Юзефинский Университет.

19 XI 1816 согласно эдикту царя Александра I в Варшаве был создан Королевский Варшавский Университет.

После окончания первой мировой войны властями католического костёла в г.Люблин был создан в 1918г. католический университет. В 1919г., в Познани был создан Университет им. Адама Мицкевича.

Таким образом в меж-военный перёд в Польше существовало 5 государственных университетов в: Кракове, Львове, Вильнюсе, Варшаве, Познани и один частный – Католический Люблиньский Университет.

Во время второй мировой войны гитлеровцы закрыли все вузы. Сотрудники университетов продолжали работать на тайных курсах.

Уже в 1944г. когда ещё шли бои на польской земле, было основано первое высшее учебное заведение Народной Польши – Люблинский университет им. Марии Кюри-Склодовской. После окончания второй мировой войны в Польше возобновили работать университеты в Кракове, Варшаве, Познани и частный в Люблине. Власти новой Польши в 1945г. создали университеты в Лодзи, Торунье, Вроцлав. С 1945г. по 1968 в Польше существовало 8 университетов, в том один частный. Польские университеты с 1968г. совет министров, а потом сейм создавал на основе соединения вузов (1968г. университет в Катовице, 1970г. университет в Гданьске, 1984г. университет в Щецине, 1999г. университет в Ольштыне и в 2001г. университеты в Жешове и Зелёной Горе), или на основе преобразования, например с филиала, академии в университет (1997г. университет в Белостоке, 1999г. университет в Варшаве-Кардинала Стефана Вышинского, 2005г. университет в Быдгоще и в 2011г. университет в Кельце). На сегодня в Польше 17 классический государственных университетов и один частный (непубличный) – Католический Люблиньский Университет. Кроме того в Польше действует 24 государственных профилированных университетов: 9 медицинских, 5 селхоз, 4 экономических, 2 художественные, 2 педагогических, 2 технических и один частный (непубличный) гуманитарно-общественный, создан в 2015г. в Варшаве „SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny”.

2. Законодательство о высшем образовании и юридические критерия определяющие национальный/государственный университет.

Конституция Республики Польша от 2 апреля 1997 г. ст.70

В польской конституции у каждого гражданина право на учебу. Учеба до 18-летнего возраста является обязательной. Учёба в публичных школах является бесплатной. Допускается платное образование в публичных высших школах.

Граждане и учреждения имеют право учреждать высшие школы. Условия учреждения и деятельности непубличных школ, а также участия публичных

властей в их финансировании, равно как и принципы педагогического надзора за школами определяются законом. Публичные власти обеспечивают гражданам всеобщий и равный доступ к образованию. С этой целью они создают и поддерживают системы по оказанию индивидуальной финансовой и организационной помощи студентам. Условия предоставления помощи определяются законом. Обеспечивается автономия высших школ на принципах, определенных законом.

Закон "Право о высшем образовании" от 2005г. с многими дополнениями закона.

Законом регулируется деятельность всех вузов, том числе и Католического Люблиньского Университета.

Закон выделяет 2 типа вузов государственные (публичные) и частные (непубличных). Публичный вуз, это вуз создан государством, непубличных вуз, это вуз создан физическим лицом или негосударственными юридическими лицами.

Закон выделяет тоже вузы типа академического (те которые ведут исследования и имеют право принуждать учёную степень кандидата наук «в Польше – doktora») и профессиональные вузы которые могут принуждать только звание лиценциата и магистра.

В ст.3 закона "Право о высшем образовании" от 2005г. найдём чёткое определение университета. Университет, это вуз который имеет право принуждать учёную степень кандидата наук мин. в 10 научных дисциплинах, в том числе по 2 из ниже указанных групп отраслей науки:

1. гуманитарных, юридических, экономических или теологических;
2. математики, физики, наук о земле или технических;
3. биологии, медицины, химии, фармации, сельскохозяйственных или ветеринарных.

Закон допускает существование университета с прилагательным определением "технический". Такой университет имеет право принуждать учёную степень кандидата наук мин. в 10 научных дисциплинах в том числе мин. в 6 из технических наук.

Закон допускает существование университета с другими прилагательным для определения профиля вуза. Такой университет тоже имеет право принуждать учёную степень кандидата наук в мин. 6 научных дисциплинах в том числе мин. в 4 из тех наук которые определяют профиль вуза.

Кузьменко Н.М., д.пед.н.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПРОЕКТИ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ (ДРУГА ПОЛОВИНА XVIII – ПОЧАТОК XIX СТ.)

Університетська освіта в Україні мала періоди активного розвитку і поступового занепаду. Завданням нашої розвідки є аналіз соціально-педагогічного аспекту освітніх проектів, які заповнили прогалину в історії української університетської освіти з другої половини XVIII ст. (доби занепаду Київської академії) – до початку XIX ст. (заснування у 1805 р. Харківського університету). У виокремленому історичному проміжку було ініційовано 9 освітніх університетських проектів: у 1760 р. (Батурин), у 1764 р. – два проекти (Київ, Батурин), у 1765 р. (Київ, Чернігів), у 1767 р. (Переяслав), у 1781 р. (Глухів), у 1786 р. (Чернігів), у 1801 р.(Чернігів) і у 1802-1803 рр. (Новгород-Сіверський), жодний із яких не затвердив уряд Російської імперії [1 – 4;7]. .

Хто і з якої причини ініціював утвердження української університетської освіти означеного періоду? Простежується генетичний зв’язок між класовим виокремленням українського шляхетства і його економічним зростанням та проявом нових освітніх інтересів серед його представників. Старшина українська, зміцнівши економічно, поступово виділилась в окрему соціальну верству, прирівняну у своїх правах з російськими дворянами. Цим були спричинені й освітні інтереси українського шляхетства: зростання потреби культурності, виникнення бажання станової освіти для виразнішого виділення із рядового козацтва.

Київська академія та латинські школи, які функціонували на той час в Україні, вже не могли задовольнити запити представників української старшини. Місцева українська школа виявилася неспроможною підготувати молодих українських шляхтичів у галузі складної артилерійської техніки і нової інженерної справи.

Із другої половини XVIII ст. зростають культурні потреби українського шляхетства, представники якого почали передплачувати російські, французькі, німецькі часописи, купувати книжки іноземними мовами, прагнути світського виховання. Знаннями європейських мов не могли задовольнити своїх учнів ні Київська академія, ні латинські школи, в яких в основному вивчалися старогрецька та латинська мови із віршуванням, що було однією із причин занепаду і Київської академії, і латинських шкіл – колегій, які існували в Києві, Чернігові, Переяславі, Харкові. Поступово із загальноосвітніх шкіл вони фактично перетворилися в духовні, переважно для дітей духівництва [5].

Відсутність українських навчальних закладів відповідного рівня освіти стимулює представників української старшини до пошуків їх за межами рідного краю. Навчатись у європейських університетах було престижно, і молоді українські шляхтичі за будь-яких умов прагнули отримати освіту за кордоном. Однак навчання у відомих європейських університетах було

дорогим. Водночас у Росії почали відкриватися світські вищі школи, до яких українське шляхетство відряджає своїх дітей на навчання. Проте була велика частина молодих людей, які представляли дрібне шляхетство і не мали достатніх коштів для навчання поза Україною. Саме вони стали рушійною силою для розвитку і для удосконалення вже існуючих шкіл.

Відбувається пристосування українських шкіл до нових вимог часу. Представники шляхетства самостійно поширюють програми місцевих шкіл, прагнуть пристосувати їх до нових вимог і потреб, на що школи реагують вивченням нових дисциплін, реформуванням та посиленою вимогливістю до вчителів.

Цей процес мав і негативні наслідки для української освіти. Для успішної конкуренції з російськими школами, а потім і під впливом російського уряду відбувається русифікація українського населення. Удосконалення і реформування місцевих українських шкіл не дало бажаних наслідків, бо запровадження всіх нових наук, які викладалися в російських світських школах, поєднувалося із збереженням усіх духовних наук, які до цього часу вивчалися в українських середніх навчальних закладах [6].

Отже, освіта в Європі коштувала дорого і тому була доступною незначній кількості молодих людей, освіту в Росії могло дозволити собі теж обмежене коло українців. Для вітчизняного шляхетства залишався третій шлях: розбудовувати власну вищу світську школу. Для того були економічні причини: економічне зростання, виділення шляхетства в окрему станову групу, яка мала відповідні освітні інтереси. Саме ця станова група стала ініціатором відкриття в Україні вищої світської школи, почала використовувати можливість для здійснення своїх планів. Період з другої половини XVIII ст. до 1805 р., час боротьби українського шляхетства за створення університету в Україні, характеризується плануванням, проектуванням університетської освіти.

Список використаних джерел:

1. Календарь Черниговской губернии за 1886 год / Сост. К. В. Коровин-Пиотровский. Год первый. – Чернигов: Чернигов. Типография губернского правления, 1885. – 211 с.
2. Неосуществившийся университет в Новгород-Северске // Киевская старина. – 1882. –Т.1. –№1 – 3. – С. 592 – 597.
3. Прошение малороссийского шляхетства и старшин, вместе с гетьманом, о возстановлении разных старинных прав Малороссии, поданное Екатерине в 1764 году //Киевская старина. – 1883. –VI. – С. 343 – 345.
4. Доклад графа П.А.Румянцева императрице Екатерине II 1781 года // Киевская старина. – 1884. –XII. – С.693 – 731.
5. Бакай Н. Южно–русский дворянин XVIII века / Н.Бакай // Киевская старина. – 1885. –IV. – С.717 – 718.
6. Стороженко И. Реформы в Малороссии при гр. Румянцеве / Стороженко И. //Киевская старина. – 1891. –Ч1. – С.478 – 493.

7. Миловидов Л. Проекти вищої школи на Чернігівщині (1760–1803 рр.) / Миловидов Л. //Записки Чернігівського наукового товариства. Праці історико-краєзнавчої секції. – Чернігів, 1931. – Т.1.

Ільницький Д.О., к.е.н., проф.,
Київський національний університет імені Вадима Гетьмана

УНІВЕРСИТЕТИ В ІНСТИТУЦІЙНІЙ СТРУКТУРІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Людство переходить від стану, коли обсяг нагромаджених знань надміру задовольняв потреби, до стану, коли відчуваються підвищений попит на знання, конкуренція за них. Це призводить як до зростання їх вартості, так й до внутрішніх змін у системі та інституціях, які забезпечують їх нагромадження, генерування та комерціалізацію. Цю тенденцію влучно описав М. Гіббонс, який розмежовує *два режими* продукування знань – традиційний (режим-1) та сучасний (режим-2) [1]. На відміну від режиму-1, коли пошук знань було їх внутрішньою мотивацією університетів, за режиму-2 відбувається зрушення мотиваційних чинників, якими стають переважно зовнішні суб'єкти, котрі прагнуть нових знань для задоволення соціально-економічних потреб, а глобалізація та інтернаціоналізація дозволяють шукати та застосовувати їх будь-де у світовій економіці (табл. 1).

Таблиця 1

Еволюція концепції університету в економічному контексті [2]

Показник	Минуле	Сучасне	Еволюція
	Режим-1	Режим-2	Режим-3
Місія університету	Зберігання знань	Фабрика знань	Центр знаннєвої уваги
Коротка характеристика університету	Бюрократично елітний, перебуває над суспільством	Постачальник ІК – «сировини» та «результатів», розвиває технології	Інтегрована інституція в інтелектуальному регіоні, просуває місцевий розвиток, створюючи нові можливості
Економічний контекст	Одиничне виробництво	Масове промислове виробництво	Постіндустріальний вік, урухомлюваний знаннями

Вже чітко вимальовані обриси режиму-3, коли дослідження набувають характеру, що перетворює місцевий розвиток. Університет на додаток до традиційних ролей має розглядатися й у ролі посередника в інноваційному процесі, який пов'язує дослідження та їх результати з дальшою комерціалізацією, стаючи каталізатором та рушієм соціально-економічного розвитку. Така еволюція підштовхується переходом провідних країн від масового виробництва та лінійного передавання знань до відкритої постіндустріальної інтерактивної інноваційної системи, двигуном якої є знання [3].

Досвід дослідження міських інноваційних систем демонструє, що коло суб'єктів, які визначають інституціональну структуру співробітництва в межах концепції потрійної спіралі, є вельми широким, а кожен з компонентів має розглядатися широко [4]. Так, за університетами стоять інституції, що забезпечують збереження, генерування та дифузію знань (наприклад, приватні та державні дослідні центри, парки та організації, бібліотеки, музеї, офіси трансферу технологій, технологічні інститути та самі університети), які мають співпрацювати для забезпечення можливості задоволення потреб інших двох суб'єктів. Тому університетський компонент правильніше буде називати підсистемою генерування та дифузії знань. Аналогічно – промисловість вірніше називати підсистемою застосування знань, а уряд – підсистемою інноваційного розвитку.

Самі по собі університети, НДДКР та інші інструменти передавання знань, які, хоч і є важливими, однак, неспроможні запустити механізм інноваційної системи. Такий висновок робимо з огляду на важливість додаткових активів, якими є венчурний капітал та якісна система освіти. Обґрунтовується необхідність упровадження у цю концепцію четвертого суб'єкта – громадських організацій, які передусім покликані ідентифікувати виклики та проблеми розвитку [5]. Тож можна очікувати утвердження концепції спіралі з квартету інституцій, що вже почала поширюватися в ЄС з концепції відкритих інновацій 2.0.

Список використаних джерел:

1. The New Production of Knowledge: The Dynamics of Science and Research in Contemporary Societies / [M. Gibbons, C. Limoges, H. Nowotny etc.] // Sage Publications, Thousand Oaks, CA. – 1994. – 16 p.
2. Youtie J. Building an innovation hub: A case study of the transformation of university roles in regional technological and economic development / J. Youtie, P. Shapira // Research Policy. – 2008. – No. 37. – P. 1188 – 1204.
3. Chesbrough H. W. Open Innovation: The New Imperative for Creating and Profiting from Technology / H. W. Chesbrough ; Harvard University Press. – Boston, Massachusetts, 2005. – 272 p.
4. Garcia B. C. Network-based innovation systems: A capital base for the Monterrey city-region, Mexico / B. C. Garcia, D. Chavez // Expert Systems with Applications. – 2014. – No. 41. – P. 5636 – 5646.
5. Fourth Pillar in the Transformation of Production Economy to Knowledge Economy / L. H. Heng, N. F. M. Othman, A. M. Rasli, M. J. Iqbald // Procedia – Social and Behavioral Sciences. Asia Pacific Business Innovation and Technology Management. – 2012. – No. 40. – P. 530 – 536.

Vashchenko Y., Assoc. Prof. Dr. Habil,
Faculty of Law, Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Associate Professor at the Administrative Law Department,
International Educational Programme Coordinator

THE ROLE OF A STUDY PROGRAMME COMMITTEE IN THE UNIVERSITY'S QUALITY ASSURANCE SYSTEM

The Law of Ukraine "On Higher Education" of 1 July 2014 No1556–VII has established the framework for higher education in Ukraine based on the main principles of European Higher Education Area (EHEA). The requirements on quality assurance (hereinafter – QA) system of higher education institutions (HEI) constitute a significant part of such framework.

Review of the best European practices demonstrates that the programme committees play a significant role in the HEI QA system. A study programme committee usually consists of representatives of the teaching staff, the students, social partners (prospective employers) and provides the management of the HEI (institute, faculty) with an advice on QA issues of a study programme.

In particular, in Netherlands the legal framework of programme committee (education committee) is stipulated by the Law on Dutch Higher Education and Research Act. It is prescribed that an education committee will be set for each program or group of programs. The committee, in particular, shall to issue an advice on the teaching and examination regulations; to conduct the annual assessment of the manner of conducting the teaching and examination regulations, and to provide solicited or unsolicited advice to the administration of the program and the dean on all educational matters in the department. The universities lay down the internal regulations on education committees based on law requirements. It should be noticed that the half of the total number of members of the committee comes from the respective students enrolled. For instance, the Institute of Public Administration of Leiden University has two programme committees. The members are selected from the staff and the student body.

It is prescribed by the Statute of Taras Shevchenko National University of Kyiv approved by Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 24 July 2015 N 802 that the study programme managers and committees are responsible for the development, implementation and quality assurance of study programmes.The Faculty of Law of this University is responsible for the implementation of several double degree study programmes with Mykolas Romeris University (Lithuania). It is stipulated by the agreements between partner universities that joint study programme committees are to be established on the basis of equal representation of the partners and shall include the representatives of the teaching staff, students and social partners.

Based on the European experience it is recommended to amend the Law of Ukraine "On Higher Education" with provisions on study programme committees that shall include, in particular, the obligation of the HEI to establish study

programme committees and the general framework for such committees. The HEI shall adopt the internal regulations on study programme committees. The peculiarities of the composition and responsibilities of joint and doubledegree study programmes can be established by the agreements between the partner universities.

Закоморний Ярослав Олегович,
курсант 3-го курсу факультету №2
Харківського національного університету внутрішніх справ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИСОКОГО СТАТУСУ УНІВЕРСИТЕТУ ЯК УСТАНОВИ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗНАЧЕННЯ

Вітчизняна вища освіта функціонує нині у глобальному вимірі як складова єдиного освітнього і наукового простору. А тому питання оцінювання діяльності університетів є невід'ємним атрибутом такого стану речей. У кожній країні рейтинг університетів піддається комплексному оцінюванню по усіх ключових напрямах їх діяльності: викладання, дослідження, трансфер знань та міжнародні перспективи, використовуючи при цьому велику кількість показників ефективності, які виставляються для аналізу, наприклад, у таких світових рейтингах університетів як QS World University Rankings, Times Higher Education World University Rankings, або нашим Міністерством освіти і науки України. Актуальним залишається питання забезпечення високого статусу університету як установи національного значення і дослідницького типу.

Національний заклад (установа) України є юридичною особою, має рахунки в установах банків України, печатку з зображенням Державного Герба України і своїм найменуванням, може мати зареєстрований у встановленому порядку товарний знак. Саме таке визначення національного закладу можна зустріти в указі Президента України «Про Положення про національний заклад (установу) України» [4]. І як відомо сьогодні в Україні налічується 116 національних університетів (із них чотири - кримські). Традиційно статус національного давали університетам, які досягли найвищих показників у своїй діяльності щодо використання інтелектуального потенціалу нації, реалізації ідеї національного відродження і розвитку України, запровадження державної мови і є провідним серед галузевої групи закладів (установ) гуманітарної сфери. За задумом, таких передових вишів мало бути небагато - не більше трьох у кожній групі університетів. Порахуємо: 17 груп (педагогічних, класичних, технічних… тощо) по три виші - це близько п'яти десятків на всю країну.

Спочатку статус давав не тільки моральне задоволення, але й дозволяв платити надбавки співробітникам університету, вибирати науково-педагогічні працівників і ректорів не на 5, а на 7 років, отримувати акредитацію на 10 років (у звичайних вузах сертифікат діє 5 років). Однак новий закон про вищу освіту зрівняв ці аспекти для звичайних і національних вузів.

Пропонується три групи критеріїв, за якими визначатимуть, чи достойний виш називатися національним:

Перша група - обов'язкові критерії. До цих критеріїв належать: позитивна оцінка системи якості освітньої діяльності; наявність єдиного інформаційного середовища; розміщення на веб-сайті передбаченої законодавством обов'язкової інформації.

Друга група критеріїв — порівняльні. У них враховуються і перемоги на студентських олімпіадах, і стажування студентів та викладачів за кордоном, і індекси Гірша співробітників університету, і наукові публікації у наукометричних базах, і кількість наукових журналів, які виходять з ненульовим імпакт-фактором, тощо.

Третя група критеріїв - преміальні. Таких критеріїв усього два - місце вищого навчального закладу в міжнародних і незалежних рейтингах та наявність іноземних і міжнародних акредитацій. Даний критерій не вписується в загальну мережу. Хтось його може мати, хтось - ні. Але він може стати додатковим бонусом при вирішенні питання про статус національного для певного вишу [2].

Зміниться й порядок присудження статусу "національний". Передбачається, що у структурі Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО) буде створено спеціальний комітет зі статусів. Основний наголос робитиметься на прозорості та публічності. Усі документи, подані вишем — претендентом на статус (самоаналіз діяльності, стратегічний план розвитку, відповідність критеріям тощо), будуть оприлюднені не лише на сайті самого університету, а й на сайті НАЗЯВО. І впродовж двох місяців відбуватиметься громадське обговорення цих матеріалів [1].

Вищі навчальні заклади, яким статус національного було надано до 2016 року включно, проходитимуть підтвердження статусу за таким графіком (залежно від року надання статусу):

1996, 2003, 2010 – у 2017 році;
1997, 2004, 2011 – у 2018 році;
1998, 2005, 2012 – у 2019 році;
1999, 2006, 2013 – у 2020 році;
2000, 2007, 2014 – у 2021 році;
1994, 2001, 2008, 2015 – у 2022 році;
1995, 2002, 2009, 2016 – у 2023 році [3].

Виходячи з вище сказаного хотілось би зазначити, що статус національного ВНЗ закріплений у ст. 29 ЗУ «Про вищу освіту». Тому залишається розробити адекватний правовий механізм надання та підтвердження цього статусу. Але, окремі положення закону, зокрема п.2 ст.29 не може бути реалізовано без: 1) утворення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО); 2) розробки критеріїв для підтвердження чи позбавлення статусу національного; 3) визначення термінів підтвердження статусу (може обговорюватись норма про 7 чи 10 років). Якщо ж ми вважаємо, що статус національного має суто політичний вимір, то варто

вилучити ст. 29 з ЗУ «Про вищу освіту», скасувати ряд підзаконних нормативно-правових актів, що визначають цей статус, внести зміни до правовстановлюючих документів ВНЗ.

Список використаних джерел:

1. Університети будуть отримувати і підтверджувати "національний" статус за новим порядком [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dt.ua/UKRAINE/universiteti-budut-otrimuvati-i-pidtverdzhuvati-nacionalniy-status-za-novim-poryadkom-197016_.html;
2. Статус чи визнання? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/EDUCATION/ctatus-chi-viznannya-_.html;
3. Виші зможуть позбавляти статусу національного [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/vnz/49145/;
4. Указ Президента України Про Положення про національний заклад (установу) України від 21.11.2004 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/451/95;

Гук О.Ф., к.пед.н., доц.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СТАН ПРОБЛЕМИ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ТЕОРІЇ І ПРАКТИЦІ

Сучасний етап історичного розвитку України характеризується істотними змінами в житті її народу, переоцінкою та утвердженням в свідомості нації нових світоглядних орієнтирів. Конституція України, Закони України "Про освіту", "Про вищу освіту", Державна національна програма "Освіта" ("Україна XXI століття"), Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті орієнтують науково-педагогічні кадри на створення умов для особистісного розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина; формування поколінь, здатних навчатися упродовж життя, створювати й розвивати цінності громадянського суспільства; сприяння інтеграції України в європейський і світовий простір як конкурентноспроможної держави.

У положенні "Про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах" значну увагу приділено сприянню діяльності студентських гуртків, товариств, об'єднання клубів за інтересами, залученню студентів до управління вищими навчальними закладами. Водночас у державних документах підкреслюється, що орієнтація лише на освітній компонент призвела до відходу значної частини студентів та викладачів від громадської діяльності, до масового згортання позааудиторної роботи у вищій школі.

У ситуації, що склалася, вся система освіти потребує вдосконалення, приведення у відповідність із новими умовами традиційної стратегії організації учіння. З огляду на це, вирішальними, на нашу думку, є розробка і

впровадження сучасних концепцій та технологій послідовної демократизації життя навчальних закладів, методів внутрішнього і зовнішнього управління.

Аналіз практики співвідношення управління і самоврядування у вищих навчальних закладах показав, що самоврядування не є суттєвим елементом функціонування студентського колективу, оскільки управління і самоврядування часто не сприймаються як єдиний, обопільний процес управління його життєдіяльністю. Студенти, по суті, є суб'єктами педагогічного управління, проте не готові до виконання суб'єктної функції. Спостерігається пасивність, безпорадність студентської молоді в організації власної навчальної діяльності, недостатня зацікавленість в отриманні найбільш ґрунтовних професійних знань. І як наслідок, простежується невідповідність між вимогами конкретного виробництва до соціальної і професійної підготовки молодих спеціалістів та реальним рівнем їх підготовки, у зв'язку з чим актуалізується проблема оптимізації соціальної і професійної підготовленості до професійної діяльності в нових соціально-економічних умовах. Необхідність підготовки висококваліфікованих кадрів, а також обмеженість життєвого досвіду студентської молоді актуалізують означену проблему.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що до найбільш актуальних і складних проблем організації студентського самоврядування у вищій школі можна віднести такі: теоретико-методологічні засади національного виховання, педагогічні умови організації позааудиторної виховної роботи у вищому навчальному закладі, діяльність куратора академічної групи, що спрямована на формування особистості студента, організаційні форми виховного впливу на особистість (І. Бех, О. Дубасенюк, І. Зязюн, А. Капська, О. Киричук, О. Кузьменко, Н. Ничкало, О. Рудницька, С. Сисоєва, Л. Філоненко, В. Яценко та інші).

У педагогічній теорії і практиці достатньо напрацювань для розроблення комплексу умов, необхідних для забезпечення оптимального співвідношення педагогічного управління і самоврядування на рівні співпраці: психолого-педагогічна підготовка педагогів до спільної зі студентами управлінської діяльності; оволодіння педагогами демократичними способами викладання і спілкування, умінням забезпечувати виховний вплив на студентів у процесі управлінської взаємодії; підвищення педагогами власної управлінської компетентності; поступове ускладнення і розширення діапазону спільної управлінської діяльності; турбота про задоволеність спілкуванням і результатами діяльності; урахування в організації спільної управлінської діяльності рівня соціальної зрілості і самоуправлінського досвіду членів колективу та ін.

Список використаних джерел:

1. Дубасенюк О. А. Теорія і практика професійної виховної діяльності педагога: [монографія] / О. А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2005. – 367 с.
2. Капська А. Й. Деякі особливості формування готовності студентів до професійної діяльності //Моделювання виховної діяльності в системі

професійної підготовки студентів. Теорія, практика, програми / За заг. ред. А. Й. Капської. – К.: 1998. – С 5-12.
3. Ничкало Н. Г. Філософія сучасної освіти // Педагогіка і психологія. – 1996. – №4. – С. 49 – 57.
4. Сисоєва С. О. Проблема формування особистості, здатної до творчої самореалізації / С. О. Сисоєва // Зб. наук. праць Націон. університету "Києво-Могилянська академія". Миколаївська філія. Сер.: Педагогіка. – 2000. – Т. 7. – С. 13 – 19.

Червона Л.М., к.філос.н.,
старший науковий співробітник, Інститут вищої освіти НАПН України

СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: МОЖЛИВОСТІ ТА РЕАЛІЇ

Проблеми студентського самоврядування останнім часом набувають все більшої актуальності. З одного боку це пов’язано з тим, що Україна інтегруючись в європейський освітній простір перебудовує систему власної освіти у відповідності з цілями і завданнями Болонського процесу, де студентство прийнято розглядати як партнера у реформуванні вищої школи (студенти повинні брати участь і впливати на організацію і зміст освіти в університетах та інших вищих навчальних закладах). З іншого боку, студентське самоврядування постає як реальний інструмент розвитку лідерського потенціалу сучасних університетів. І це зрозуміло, оскільки, успішне функціонування сучасних університетів багато в чому залежить від стану складових його частин, процесів управління та самоврядування. У зв'язку з цим необхідним є розкриття сутності студентського самоврядування. Якщо звернутися до поняття «самоврядування» (в пер. з грец. autonomia : autos - сам; nomos закон), воно тлумачиться, як право самостійно здійснювати певні функції. Природа автономних інститутів управління полягає в розмежуванні предметів ведення органів самоврядування і управлінських органів інших рівнів. Тому, самостійність самоврядування не означає цілковиту його незалежність, воно має рамки в своїй діяльності. Щодо студентського самоврядування, то найчастіше його визначають як форму самоорганізації студентів, певний механізм представництва й відстоювання своїх прав, можливість самореалізації, а також як необхідний інструмент розвитку інституційного потенціалу сучасного університету.

У типовому положенні, затвердженому Міністерством освіти і науки України наведено таке визначення: «Самоврядування у вищому навчальному закладі - це самостійна громадська діяльність студентів з реалізації функцій управління вищим навчальним закладом, яка визначається ректоратом (адміністрацією), деканатами (відділеннями) і здійснюється студентами у

відповідності з метою й завданнями, які стоять перед студентськими колективами».

Разом з тим, на сьогоднішній день, студентське самоврядування в українських університетах є доволі суперечливим явищем. З одного боку воно закріплене на законодавчому рівні (Закон України «Про вищу освіту» ст. 40; Закон «Про освіту», низкою нормативно-правових актів таких як: Положенням про державний вищий заклад освіти від 05.09.1996 р., Типове положення про органи студентського самоврядування від 03.04.2001 р. тощо), в кожному вищому навчальному закладі України створено органи студентського самоврядування, які згідно з законом «Про вищу освіту», визнаються невід'ємною частиною громадського самоврядування відповідних навчальних закладів і об'єднує всіх студентів, які мають рівні права та можуть обиратися в органи студентського самоврядування. З іншого боку, студентське самоврядування, доволі часто не користується авторитетом серед студентів українських вузів, а дані деяких авторських досліджень вказують на те, що більшість з них, нічого не знають не лише про діяльність, а власне, і про існування такої організації. Навіть ті студенти, які щось чули про студентське самоврядування в їхніх навчальних закладом здебільшого пов'язують її діяльність з якимось культурними чи дозвіллєвими заходами і аж ніяк з можливістю для них приймати реальну, активну участь в управлінні власним навчальним закладом.

Тобто на відміну від західних університетів, де студентське самоврядування демонструє свою дієвість на практиці і як представницьких органів, що активно захищають студентські інтереси, і як своєрідних посередників між адміністрацією університету і студентською громадою, забезпечуючи їх ефективне спілкування, студентські організації України, поки що не є дієвими, здебільшого існуючи лише номінально, повністю підкоряючись адміністрації закладу. А їх роль у відстоюванні інтересів студентства залишається мінімальною.

Серед основних проблемних питань що стримують розвиток студентського самоврядування в Україні, окрім певних законодавчих недоліків (як то питання невизначеного юридичного статусу органів студентського самоврядування, що не дає права вступати в цивільні відносини тощо) слід назвати також тиск з боку адміністрації вузів, її намагання керувати ОСС, а також інертність та пасивність самого студентства.

Антонюк Л.Л., д.е.н.,
професор кафедри міжнародної економіки
Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана;
Калита Т.П., член правління
Української асоціації якості, директор КПЯ «Системи»

ЄВРОПЕЙСЬКА МОДЕЛЬ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ УПРАВЛІННЯ УНІВЕРСИТЕТАМИ

Поглиблення процесів глобалізації та перехід розвинутих країн до постіндустріальної моделі розвитку детермінуєнові шляхи нарощення їх глобальної конкурентоспроможності. В цих умовах зростає роль університетів як центрів знань у забезпеченні конкурентного лідерства національних економік у XXI столітті.Університети світового класу володіють найбільшим потенціалом підготовки конкурентних фахівців, оскільки здатні поєднувати високу якість і масовість вищої освіти, забезпечувати своїх випускників унікальними ключовими компетенціями у тих чи інших сферах діяльності. Вони дотримуються високих освітніх стандартів науково-освітньої діяльності за такими напрямами: політика закладу і процедури забезпечення якості; затвердження, моніторинг і періодичний перегляд навчальних програм і дипломів;оцінювання студентів; забезпечення якості викладацького складу; навчальні ресурси та підтримка студентів; інформаційні системи та публічність інформації.

Дуже важливою для дослідницьких університетів є забезпечення належної якості наданих освітніх послуг і проведених досліджень. Задля досягнення такої мети навчальні заклади розробляють і втілюють стратегію постійного підвищення якості, що передбачає участь студентів і інших зацікавлених сторін, а також її моніторингу та перегляду.Стандарт у частині політики закладу і процедур забезпечення якості полягає в тому, що стратегія, політика і процедури її забезпечення повинні мати офіційний статус і бути доступними для широкого загалу та передбачати участь студентів й інших зацікавлених сторін.Для забезпечення високих освітніх стандартів використовується Модель досконалості EFQM, що є одним з найефективніших інструментів для діагностики та оцінювання діяльності будь-яких організацій та визначення пріоритетних напрямків їх удосконалення. Її розробником є EFQM – некомерційна організація, створена в 1988 році лідерами провідних європейських компаній (Bosh,, Electrolux, Fiat, Nestle, Philips, Volkswagen) за підтримки Комісії ЄС.Ця Модель детально описує сучасне розуміння досконалої організації і дозволяє порівнювати реальні організації з цим стандартом, а її успішне застосування допомагає університетам орієнтуватися не тільки на досягнення певних стандартів, норм або вимог, але на постійне прагнення до найвищого досконалості.

Організаційна досконалість університету – це здатність досягати і неперервно підтримувати високий рівень результатів, що відповідає

очікуванням зацікавлених сторін або їх суттєво перевищує.Для кількісного оцінювання рівня організацій в Моделі досконалості EFQM застосовується 1000-бальна шкала. Якщо умовна ідеальна організація за цією шкалою оцінюється в 1000 балів, то найкращі європейські організації в 700-800 балів. Таким чином, навіть для найкращих організацій Основою Моделі є вісім фундаментальних концепцій, які EFQM позиціонує як основні критерії досконалості організації. Ці концепції визначають загальну стратегічну поведінку досконалої організації, її систему цінностей таких як: лідерство через бачення, натхнення і чесність; адаптивне управління; додавання цінності для споживачів; досягнення успіху через таланти людей; використання творчості та інновацій;побудова сталого майбутнього; розвиток організаційних можливостей; системне досягнення видатних результатів.Вся ця система побудована таким чином, щоб дозволити організації системно відстежувати прогрес на шляху вдосконалення і отримувати підтримку на кожному етапі. Треба відзначити, що проводити оцінювання організацій в системі Рівнів досконалості можуть організації – національні партнери EFQM (в Україні – Українська асоціація якості). Крім загальноєвропейських проектів, які ведуться EFQM, Модель досконалості EFQM використовується як основа для присудження національних нагород з якості в десятках країн Азії, Африки, Латинської Америки. Так, Українською асоціацією якості вже 20 років проводиться Український національний конкурс з якості.

Позняк О.О., студентка V курсу магістратури факультету психології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВАЖЛИВІСТЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

В наш час популярності серед студентів набуває тенденція навчання за кордоном, мйбутнього працевлаштування з наступною еміграцією та асиміляцією в іншій країні. Це важкий удар для економічного та соціально-демографічного становища країни, тому що вона втрачає висококваліфікованих робітників та активну працездатну частину населення. Актуальність поставленої проблеми полягає в організації у ВНЗ навчально-виховних, просвітницьких заходів, щодо національно-патріотичного виховання студентів.

Особливостями національно-патріотичного виховання займалися такі вчені як Х. Алчевська, Г. Ващенко, Б. Грінченко Ю.Бондаренко, О.Вишневський, В.Довбищенко, Р.Захарченко, П. Блонський, та ін.

В нашій державі, що сповідує європейські цінності, патріотичне виховання має бути спрямоване на формування у молоді національної свідомості, любові до України, турботи про благо свого народу, вміння цивілізованим шляхом відстоювати права й свободи, сприяти громадянському миру та злагоді в суспільстві. Патріотичне виховання має спонукати до

формування і розвитку такої особистості, якій буде притаманна висока національна самосвідомість, готовність до виконання громадянського та конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, незалежності та цілісності України, утвердження національного суверенітету держави [3].

Національне виховання — це система поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв, створена впродовж віків українським народом і покликана формувати світоглядні позиції та ціннісні орієнтири молоді, яка реалізується через комплекс відповідних заходів [3].

Відповіддю на виклики сучасного світу має стати національне виховання студентської молоді, котра формуватиме ядро української інтелігенції на основі національної ідеї [1].

Національна ідея об’єднує й консолідує суспільство, сприяє виробленню активної життєвої позиції молодої людини, становленню її як особистості. Національний характер виховання полягає у формуванні людини як громадянина України незалежно від її етнічного та соціального походження, віросповідання та передбачає створення спільноти самодостатніх людей, які об’єднані національною ідеєю та оберігають свої цінності й свободи [3].

Глобальний простір, у який інтегрується наша студентська молодь, передбачає засвоєння надбань культури різних народів. Тому постає потреба в здатності студентської молоді до входження у світовий соціокультурний простір — за умови збереження української національної ідентичності.

Національне виховання має стати фундаментом становлення світогляду молодої людини, на якому формуються фахові знання та професійна відповідальність [3].

Головною метою національного виховання студентської молоді є формування свідомого громадянина – патріота Української держави, активного провідника національної ідеї, представника української національної еліти через набуття молодим поколінням національної свідомості, активної громадянської позиції, високих моральних якостей та духовних запитів[2].

Завданнями національного виховання студентської молоді є:

- формування національної свідомості, гідності громадянина, виховання поваги й любові до рідної землі й українських традицій;
- підготовка свідомої інтелігенції України, збереження інтелектуального генофонду нації;
- вироблення чіткої громадянської позиції, прищеплення молодим людям віри у верховенство закону, який є єдиною гарантією свободи;
- підняття престижу української мови в академічному середовищі, забезпечення і розвиток україномовного освітнього простору;
- формування у суспільній свідомості переваг здорового способу життя, культу соціально активної, фізично здорової та духовно багатої особистості;
- створення необхідних умов для ефективного розвитку студентського самоврядування, виявлення його потенційних лідерів та організаторів;

- забезпечення високого рівня професійності та вихованості молодої людини, сприяння розвитку індивідуальних здібностей, таланту та самореалізації;
- плекання поваги до своєї alma mater, дотримання і розвиток демократичних та академічних традицій вищого навчального закладу [2].

Процес формування патріотизму спрямований на підготовку молодої людини до активного громадського життя, також виховання у нього діяльної позиції щодо поточної суспільно-політичної ситуації. Патріотичне виховання слугує інтересам суспільства, оскільки захищає базові національні цінності, що визначають головні ментальні риси та особливості українців [1].

Саме національно-патріотичне виховання буде сприяти, як розвитку особистості студента як майбутнього фахівця та громадянина своєї країни, так і покращенню економічного та соціально-демографічного становища країни.

Список використаних джерел:

1. Кузнецов О. А. Виховна робота в аграрному університеті: практика, проблеми, перспективи // Наука і методика. — 2006. – №6.
2. С. 159-163
3. Хоменко М.П. Організація виховної роботи у вищих навчальних закладах : посібник з нормативно-правових документів / за ред. М.П. Хоменка. – К.: Аграрна освіта, 2009. – 88 с.
4. Концепція національного виховання студентської молоді. - К., 2009.

Тимофєєва Л.Ю.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ДИНАМІКА ОРІЄНТАЦІЙ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ У КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Вивчення динаміки орієнтацій класичного університету у контексті державного управління має велике значення, щодо дослідження розвитку основних аспектів діяльності держави на рівні освіти, а також оптимізації та корегування орієнтацій розвитку класичних університетів на сучасному етапі розвитку нашої держави та суспільства.

На сучасному етапі проблемою державного управління в системі вищої освіти та особливостями змін загальних орієнтацій в контексті класичних університетів, з позицій саме ціннісних орієнтацій сучасного українського суспільства, займалися В.В. Корженко, С. В. Майборода та інші видатні вчені [2, с. 121].

Загалом, існує велика кількість моделей класичного університету, серед яких особливо виділяється німецька, що заклала основні принципи функціонування класичного університету. Основним моментом цієї моделі було виховання, якому відводилася головна роль в орієнтації університетів. Якщо, не брати до уваги деякі недоліки сучасної системи освіти, то німецька модель має і свої недоліки котрі виявляються в стиранні меж між громадською

свідомістю та особистістю дослідника, як громадянина тієї чи іншої держави [1;2]. Тобто, недосконала особистість підкорювалася загальній громадській думці, витісняючи жагу до дослідження, що в купі спричиняло формування прагматичного суспільства, що є реальною проблемою класичного університету та вплив на нього державного управління.

На даний момент без освіти не може існувати повноцінної гармонійної особистості. Процес становлення особистості в контексті класичного університету дуже динамічний, оскільки з плином часу не тільки змінюється орієнтація державного управління, особливо зі входженням незвичних реформ освіти, але і ціннісні орієнтації студентів та викладачів стосовно певних моральних переконань, інтересу до наукового знання, тощо.

Природа класичного університету передбачає певний набір ціннісних орієнтацій, що с плином часу сформувалися в певний канон, в якому потім розвивається той чи інший навчальний вищий заклад. Серед цих ціннісних орієнтацій вчені виділяють одну із головних – науку [4, с. 36].

Наукове дослідження проявляється не лише в лабораторіях при університеті, або при роботі з дослідницьким інструментарієм, а і під час взаємодії лектора та студента. Студент є учасником дослідницької діяльності того чи іншого викладача, так само і викладач орієнтується на дослідницьку діяльність студентів. Все це можливо при правильній реалізації повноти освітнього простору та наукового знання. Потрібно також розуміти, що свобода від економічних труднощів та притискань зі стороні громадськості, що в наш час для нашої країни є актуальною темою, будує основу для якісності та ефективності навчального процесу. Тобто, державне управління повинно дозовано впливати на наукове життя університетів, а вони в свою чергу самостійно визначати напрями університетської діяльності [3, с. 78-80].

Отже, основними динамічними складовими класичного університету, як центру здобуття певних ціннісних орієнтацій, є такі: автономія, не лише територіальна, але і як свобода в виборі напрямків дослідження та навчання, включення університету до суспільного життя держави, а також дозоване державне управління та посилення якісності освіти загалом, виховання у студентів високих культурних цінностей та сприяти розвитку їх особистості.

Список використаних джерел:

1. Ладыжец Н. С. Университетское образование. Идеалы, цели, ценностные ориентации: [монография] / Н. С. Ладыжец. – Ижевск: Филиал издательства Нижегородского университета при УдГУ, 1992. – 236 с.
1. Майборода С.В. Державне управління вищою освітою в Україні: структура, функції, тенденції розвитку / С. В. Майборода. – К.: Вид-во УАДУ, 2003. – 308 с.
2. Медведєв І. А. Ідея класичного університету: динаміка ціннісних орієнтацій в контексті державного управлення/ І. А. Медведєв // Державне управління. Економіка та держава. – 2010. – №9 – С. 77-82
3. Прокопьев В. П. О признаках классического университета / В.П. Прокопьев // Университетское управление. – 2000. – № 2(13). – С. 35-39.

Наукове видання

Класичний університет у контексті викликів епохи
(Classic University in the Context of Challenges of the Epoch)

Матеріали українсько-польської міжнародної наукової конференції
(м. Київ, 22–23 вересня 2016 року)

Формування та комп'ютерна верстка:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, вул. Володимирська, 60